

EVROPSKI UNIVERZITET BRČKO DISTRIKT
PRAVNI FAKULTET
BRČKO

IZUDIN ŠARIĆ

DOKTORSKA DISERTACIJA
„SPORNE TAČKE U UTVRĐIVANJU GRANIČNE
CRTE BOSNE I HERCEGOVINE SA SUSJEDIMA
I MOGUĆI NAČIN RJEŠAVANJA ISTIH“

BRČKO, 2016. GODINA

EVROPSKI UNIVERZITET BRČKO DISTRIKT
PRAVNI FAKULTET
BRČKO

DOKTORSKA DISERTACIJA
„SPORNE TAČKE U UTVRĐIVANJU GRANIČNE
CRTE BOSNE I HERCEGOVINE SA SUSJEDIMA
I MOGUĆI NAČIN RJEŠAVANJA ISTIH“

STUDENT: Mr.sc. IZUDIN ŠARIĆ

OBLAST: PRAVO

SMJER: DRŽAVNO I MEĐUNARODNO JAVNO PRAVO

MENTOR: PROF. DR. NENAD AVRAMOVIĆ

BRČKO, 2016. GODINA

SADRŽAJ:

UVOD	6
METODOLOGIJA	8
GLAVA I	
RELEVANTNA PRAVILA KOJA SE ODNOSE NA DRŽAVNE GRANICE	15
1. Istorijski razvoj pojma granice	15
2. Definicija državne granice.....	19
3. Vrste granica.....	20
3.1. Prirodne granice	21
3.2 Vještačke granice	22
4. Državne granice usled teritorijalnih promjena	23
4.1. Prirodna akcesija	23
4.2 Okupacija teritorija	24
4.3 Ustupanje (cesija).....	25
4.4. Stjecanje teritorija silom oružja	25
4.5. Dosjelost (usucapio).....	26
5. Postupak delimitacije i demarkacije granica	27
6. Međunarodna pravila za utvrđivanje državnih granica	29
6.1. Pravila utvrđivanja granica na planinama	29
6.2. Pravila utvrđivanja granica na rijekama.....	30
6.3. Jezera kao prirodne granice među državama	31
7. Utvrđivanje državnih granica na moru	32
7.1. Granice unutrašnjih morskih voda	34
7.2. Granice arhipelaških voda.....	39
7.3. Teritorijalno more	41
8. Državne granice u vazdušnom prostoru	43
9. Načelo „uti possidetis“	45

10. Pravni značaj ugovora o granicama u međunarodnom pravu.....	48
11. Primjeri neriješenih sporova oko granica u svijetu.....	51
11.1. Abhazija i Južna Osetija.....	52
11.2. Krim	54
11.3. Kosovo	57
11.4. Tibet	60
11.5. Faklandski otoci	63
11.6. Tajvan	66
11.7. Palestina	68
11.8. Istočno kinesko more	72
11.9. Zapadna Sahara.....	76
11.10. Arktik i teritorijalni sporovi	77
12. Teritorijalni sporovi zemalja članica Evropske Unije (EU)	81
12.1. Velika Britanija i Španija – spor oko Gibraltara.....	81
12.2. Spor na Kipru	82
12.3. Spor Republike Irske i Velike Britanije.....	83
12.4. Spor Švajcarske, Austrije i Nemačke.....	85
12.5. Spor Holandije i Njemačke	85
13. Mješovite komisije za razgraničenje država.....	86
14. Postupak i organi za rješavanje graničnih sporova.....	88
14.1. Arbitraža	89
14.2. Stalni arbitražni sud	89
14.3. Međunarodni sud pravde.....	91
14.4. Međunarodni tribunal za pravo mora u Hamburgu.....	94
15. Presude Međunarodnog suda pravde u sporovima oko granica	95
15.1. Minquiers i Ecrehos (Francuska / Velika Britanija)	96
15.2. Suverenitet nad određenim kopnenu granicu (Belgija / Nizozemska).....	97

15.3. Hram Preah Vihear (Kambodža / Tajland)	97
15.4. Granični spor (Burkina Faso / Mali)	98
GLAVA II	
HISTORIJSKE GRANICE BOSNE I HERCEGOVINE	100
1. Bosna i Hercegovina u sastavu Kraljevine SHS.....	100
2. Bosna i Hercegovina u vrijeme Kraljevine Jugoslavije.....	100
3. Bosne i Hercegovine u sastavu Federativne Narodne Republike Jugoslavije (FNRJ) i Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ).....	101
3.1. Bosna i Hercegovina u Drugom svjetskom ratu.....	102
3.2. Bosna i Hercegovina u okviru Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) ..	106
GLAVA III	
DRŽAVNE GRANICE MEĐUNARODNO PRZNATE BOSNE I HERCEGOVINE.....	110
1. Od raspada SFRJ do međunarodnog priznanja državnih granica Bosne i Hercegovine	110
2. Pravni temelj za utvrđivanje državnih granica Bosne i Hercegovine.....	119
3. Značaj načela „Uti possidetis“ kao i Mišljenja broj 3 Arbitražne komisije Evropske unije na pitanje granica Bosne i Hercegovine	121
4. Aneks 4 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini	123
5. Formiranje i nadležnost mješovitih komisija za državne granice Bosne i Hercegovine	124
6. Državne granice Bosne i Hercegovine na kopnu.....	127
6.1. Državna granica između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske.....	127
6.2 Državna granica između Bosne i Hercegovine i Republike Srbije.....	141
6.3 Državna granica između Bosne i Hercegovine i Crne Gore.....	152
7. Državne granice Bosne i Hercegovine na moru	156
7.1. Razgraničenje suverenosti mora i definisanje dijelova mora Bosne i Hercegovine	157
7.2. Teritorijalno more i unutrašnje morske vode Bosne i Hercegovine	158
7.3. Suverena prava Bosne i Hercegovine kao obalne države.....	159
GLAVA IV	
MOGUĆI NAČINI RJEŠENJA GRANIČNIH PROBLEMA BOSNE I HERCEGOVINE.....	162
1. Načelo „uti possidetis“	163

2. Pravni značaj ugovora o granicama u međunarodnom pravu.....	164
3. Mješovite komisije za razgraničenje država.....	167
4. Postupak i organi za rješavanje graničnih sporova.....	168
4.1. Arbitraža.....	169
4.2. Stalni arbitražni sud.....	170
4.3 Razmjena teritorija	173
ZAKLJUČAK.....	177
LITERATUR	181

UVOD

Bosna i Hercegovina od postanka do danas kroz vijekove vodi borbu kako bi ostala jedinstvena, cjelovita, samostalna i suverena država. Kroz svoju dugogodišnju historiju, na njenim prostorima su se smjenjivali razni vladari koji su je dijelili, prisvajali, davali i uzimali dijelove njene teritorije bez ikakvih posledica. Njome su vladali kraljevi, carevi, banovi, paše, župani, predsjednici. I svaka smjena tih vladara Bosnu i Hercegovinu je dovodila u stanje siromaštva i neimaštine. Bez obzira na sve te nedaće i razaranje, ostala je državna zajednica naroda i građana koji žive u njoj i koji je smatraju svojom domovinom.

Na mnogim međunarodnim konferencijama određivane su joj granice koje su osporavane i nepriznavane od strane njenih susjeda. Današnje granice dobila je tokom XVIII i XIX vijeka nizom mirovnih ugovora, koje je Turska sklapala sa Rusijom, Austrijom, Venecijom, Austro-Ugarskom, Srbijom i Crnom Gorom (Karlovачki mir 1699., Požarevački mir 1718., Beogradski mir 1739., Svištovski mir 1791., Berlinski kongres 1878., Novopazarska konvencija 1879.), koje su, kao i njena državnost, potvrđene kroz narodnooslobodilačku antifašističku borbu na zasjedanju ZAVNOBIH-a i AVNOJ-a 1943. godine u okviru tadašnje Jugoslavije.

Slijedeći mišljenje Međunarodne arbitražne komisije za Jugoslaviju, Skupština SR Bosne i Hercegovine je 25. januara 1992. godine donijela Odluku o održavanju referendumu o nezavisnosti, koji je održan 29. februara i 01. marta 1992. godine, na kome nije učestvovao najveći dio srpskog naroda. Rezultati glasanja saopšteni su 6. marta 1992. godine. Od ukupnog broja građana sa pravom glasa 3.253.847 na republički referendum za utvrđivanje statusa Bosne i Hercegovine izašlo je i glasalo 2.073.568 građana ili 64,31%. Važećih glasačkih listića bilo je 2.067.969 ili 64,14%. Od ukupnog broja važećih listića "ZA" je bilo 2.061.932 glasača, ili 99,44%, dok je "PROTIV" glasalo 6.037 ili 0,29%, a nevažećih glasačkih listića bilo je 5.227 ili 0,25%.

Međunarodno priznanje BiH je uslijedilo 6. aprila 1992. godine od strane Evropske Zajednice (u daljem tekstu EZ) u njenim postojećim granicama. Od tada pitanje definisanja i utvrđivanja njenih granica zaokuplja pažnju naučne i stručne javnosti. Do današnjeg dana, ona nije riješila problem granica sa svojim susjedima. Bosna i Hercegovina je 30. juna 1999. godine potpisala Ugovor o granici sa Republikom Hrvatskom ali on nikada nije ratifikovan od strane Hrvatskog sabora, niti od strane Parlamenta BiH. Sa Srbijom tj. Saveznom

Republikom Jugoslavijom je potpisala Ugovor o poštivanju državnih granica još prije skoro deset godina. Ali ni danas nemamo ugovor o granicama to jest nemamo riješeno pitanje granice BiH i Srbije.

Kada se govori o kopnenom razgraničenju Bosne i Hercegovine sa susjednim državama, bitno je mišljenje Badinterove Arbitražne komisije Konferencije o Jugoslaviji (u daljem tekstu Arbitražna komisija), koja je definirala (granice razgraničenja) na osnovu nekih pravila međunarodnoga prava. S tim u vezi, potrebno je ukazati na pravni značaj mišljenja br. 3. Arbitražne komisije koje glasi: “ Granice između bivših federalnih jedinica smatraju se granicama država sljednica, te se ne mogu mijenjati silom, nego samo sporazumom „. Načelo *“uti possidetis”* može poslužiti kao osnova za definiranje kopnenih granica Bosne i Hercegovine sa susjednim državama. Riječ je o načelu koje nema domaćaj imperativne norme općeg međunarodnog prava, ali dozvoljava državama sljednicama da mogu određivati nove granice samo uz obostrani dogovor i sporazum.

S ciljem utvrđivanja međunarodno priznatih državnih granica, kao i rješavanja problema razgraničenja sa susjednim državama, tokom 1996. godine, formirana je Državna komisija BiH za granicu. Njen osnovni cilj bio je utvrđivanje osnovnih crta razgraničenja Bosne i Hercegovine sa susjedima na terenu. U ovom radu će posebno biti analizirana nadležnost, poslovnici o radu, te aktivnosti nadležnih tijela za određivanje državne granice Bosne i Hercegovine, kao i problemi sa kojima su se ti organi susretali na terenu prilikom identifikacije državne granice. Poseban aspekt će biti stavljen na analizu kopnene granice sa Republikom Hrvatskom, Republikom Srbijom i Crnom Gorom, sa kojima Bosna i Hercegovina ima neriješenih pitanja oko utvrđivanja svoje granice. Takođe, predmet detaljnog razmatranja u ovom radu predstavljat će dokazi, odnosno kriteriji, koji su nadležnim državnim tijelima poslužili kao osnov za identifikaciju državne granice Bosne i Hercegovine, onakve kakva je bila administrativna granica Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine sa susjednim republikama na dan međunarodnog priznanja 06. aprila 1992. godine.

Međunarodna praksa nastajanja sukcesije država, ne dovodi u pitanje međunarodno priznate granice države prethodnice. Štaviše, opće je međunarodno pravilo da nove države imaju obavezu poštivanja granica na osnovu kontinuiteta vršenja državnih nadležnosti u teritorijalno priznatim granicama, osim ako ne postignu sporazum o utvrđivanju novih razgraničenja.

Pronalaženje zadovoljavajućih rješenja, obavezuje nas na ekstenzivnu analizu istorijskog i pravnog materijala vezanog za promjene unutrašnjih granica u međunarodne, naučnom sintezom znanja o administrativno-teritorijalnoj podjeli u državi predhodnici, kao bazi iz koje su proizašle pravne posljedice državne sukcesije. Sticanje nezavisnosti Bosne i Hercegovine i njeno međunarodno priznanje potaknulo je interes za pitanje identifikacije, odnosno određivanje njenih kopnenih granica sa susjednim državama, kao i morskog razgraničenja sa Republikom Hrvatskom. Međunarodno priznanje novih država podrazumijeva jasno i nesporno utvrđene granice njenog suvereniteta.

METODOLOGIJA

Problem istraživanja

Važnost istraživanja ove materije ogleda se u činjenici, da je državna granica Bosne i Hercegovine sa Republikom Hrvatskom duga 932 km, koja je najvećim dijelom historijska granica uspostavljena nakon Mirovnog ugovora između Osmanskog Carstva i Mletačke Republike potpisane u Svištu 1791. godine, a manjim dijelom korigovana poslije II sv. rata. Osim toga, od velikog značaja je i analiza kriterija razgraničenja (prirodni osnov i “načelo “*uti possidetis de facto*”) u prošlosti na prostorima današnje Bosne i Hercegovine, sa kriterijem primjenjenim kod definiranja međunarodno priznatih granica Bosne i Hercegovine.

Primjena načela „*uti possidetis*“ je onemogućena na spornoj tački razganičenja kod Kostajnice tj. kopnene granice Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske, kao i na granici Bosne i Hercegovine sa Republikom Srbijom, kod hidroelektrane Zvornik i Bajina Bašta, te na dijelu pruge Beograd-Bar koji prolazi kroz Bosnu i Hercegovinu na području Štrpca u dužini oko 10 km. Rezultat takve situacije je, da Sporazum o državnoj granici između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske iz 1999. godine nije ratifikovan, a da ugovor o granici između Bosne i Hercegovine sa Republikom Srbijom i Crnom Gorom nije potписан niti ratifikovan.

S obzirom na navedeno, problem istraživanja ovog rada može se odrediti pitanjem: Na koji način riješiti sporne tačke razgraničenja Bosne i Hercegovine sa susjedima, te kako riješiti sporni problem izlaza na more sa Republikom Hrvatskom, kao i da li kod pripreme ugovora o državnoj granici, prevladava primjena načela “*uti possidetis*”, međunarodnih pravila o granicama ili je to izraz političkog dogovora?

Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog rada je: Utvrđivanje spornih tačaka, kao i relevantnih teorijskih i praktičnih aspekata, načela i metoda razgraničenja među državama po pravilima međunarodnog prava, te istraživanje stanja i problema u njihovoј praktičnoj realizaciji u postupku razgraničenja Bosne i Hercegovine sa susjedima, a na temelju kojih će se utvrditi državne granice Bosne i Hercegovine, kao i mogući način rješavanja istih.

Cilj istraživanja

Iz navedenog predmeta istraživanja, te u skladu sa osnovnom i razrađujućim hipotezama, proizilazi glavni cilj naučnog istraživanja:

Utvrđivanje spornih tačaka granične crte Bosne i Hercegovine sa susjedima kao i preduzetih aktivnosti nadležnih tijela Bosne i Hercegovine u postupku delimitacije i demarkacije državne granice nakon sticanja nezavisnosti, te definiranje odgovarajućih zaključaka i prijedloga, kao i mogućeg načina rješavanja spornih problema.

Ostvarivanje glavnog cilja rada zahtjeva realiziranje slijedećih operativnih ciljeva istraživanja:

- Istraživanjem postojećih teorijskih saznanja o međunarodnopravnim pravilima povlačenja granica na kopnu i moru, utvrditi njihov značaj na stanje državnih granica Bosne i Hercegovina;
- Analizom teorijskih postavki o hijerarhiji akata i važnih činjenica za granice države predhodnice, identificirati kriterije razgraničenja primjenjenih od strane nadležnih komisija prilikom utvrđivanja graničnog stanja 06. aprila 1992. godine, identifikacije spornih tačaka granične crte Bosne i Hercegovine sa Republikom Hrvatskom kao i Saveznom Republikom Jugoslavijom, te kasnije zaključenog Ugovora o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine iz 1999. godine;
- Analiza principa „*uti possidetis*“ u praksi međunarodnih sudova kao i mišljenju broj: 3 Arbitražne komisije Evropske Unije Konferencije o Jugoslaviji, odrediti suštinu i značaj ovog principa za međunarodno priznanje državnih granica Bosne i Hercegovine, kao i rješavanje graničnih sporova na kopnenim granicama Bosne i Hercegovine;

- Analizom teorijskih saznanja o razgraničenju morskih granica i važećih međunarodnih pravila o razgraničenju, objasniti primjenjenu metodu kod povlačenja morske granice između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske, definisanu odredbom čl. 4 st. 3 ugovora o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine iz 1999. godine;

Hipoteze

Određivanjem problema i predmeta istraživanja stvoren su uslovi za postavljanje osnovne istraživačke hipoteze:

Sporne tačke u utvrđivanju granične crte Bosne i Hercegovine nakon sticanja nezavisnosti i mogući način njihovog rješavanja primjenom načela „*uti possidetis*“;

U cilju postizanja konzistentnosti istraživanja iz date osnovne istraživačke hipoteze proizilaze razrađujuće hipoteze:

- Kopnene granice Bosne i Hercegovine sa susjedima i sporne tačke u rješavanju istih;
- Granice Bosne i Hercegovina 06. aprila 1992. godine, na dan međunarodnog priznanja nezavisnosti;
- Načelo „*uti possidetis*“ sadržano u Mišljenju broj: 3 Arbitražne komisije Evropske Unije;
- Ugovori o državnoj granici Bosne i Hercegovine sa susjedima i njihova primjena;
- Rješavanje spornih pitanja morske granice između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske primjenom pravila općeg međunarodnog prava u pogledu razgraničenja teritorijalnog mora, epikontinentalnog i gospodarskog pojasa;
- Mogući način rješavanje spornih pitanja primjenom odredaba međunarodnog prava i međunarodne prakse u sličnim slučajevima.

Metode istraživanja

Imajući u vidu specifičnost predmeta istraživanja, u radu će biti korištene one naučne metode čijom će se adekvatnom primjenom tretirati navedene hipoteze, a u svrhu postizanja ranije navedenog cilja istraživanja.

- Primjenom historijske metode, analizirat će se relevantni izvori ustavno-pravnog karaktera (Ustavi SFRJ i SRBiH, Zakoni, Konvencije...), kroz kritičku analizu kao i historijsku sintezu ukazati na formiranje istorijskih granica Bosne i Hercegovine (za vrijeme vladavine Turske, Austro-Ugarske, Kraljevine Jugoslavije, SFRJ ...) do njenog međunarodnog priznanja.
- Primjenom normativne metode proučavat će se i istražiti međunarodni dokumenti koji se odnose na razgraničenje, odnosno povlačenje graničnih crta između država.
- Dogmatičkim metodom (metodom tumačenja prava) utvrdit će se tačno značenje pravnih normi koje se odnose na predmet istraživanja.
- Uporednopravnim metodom izvršit će se kompariranje pravnih propisa, sadržanih u supranacionalnim i nacionalnim pravnim izvorima i domaćih zakonskih rješenja u segmentu državnih granica.
- Kao jedna od metoda koristit će se, svakako, i interno istraživanje (desk research), odnosno obradit će se dostupni sekundarni izvori podataka i informacija, i to: knjige iz oblasti međunarodnih javnog prava, zatim studije i članci koji tangiraju predmetnu oblast, internet izvori i sl., i
- U okviru elaboriranja određenih teorijskih i metodoloških ishodišta promatranog problema, a u namjeri postizanja očekivanih rezultata istraživanja, koristit će se i posebne naučne metode: analiza i sinteza, indukcija i dedukcija, apstrakcija i konkretizacija, generalizacija i specijalizacija, te sistemski pristup u istraživanju.

Ocjena dosadašnjih istraživanja

Općenito govoreći, problematika granica u međunarodnom pravu je jedno od ključnih pitanja, kojem se posvećuje značajna pažnja u međunarodnoj pravnoj literaturi.

O značaju predmeta istraživanja svjedoče nam djela brojnih stranih autora. Tako ovdje, prije svega treba spomenuti djela Prescott, J.R.V. sa grupom autora: "The maritime political boundaries of the world", "Political frontiers and boundaries" i "The International frontiers and boundaries: law, politics and geography"; zatim djelo Malcolm Nathan: "International law",

(<https://webmail.untz.ba/Redirect/books.google.com/books?q=+inauthor:%22Malcolm+Nathan+Shaw%22&hl=hr>), te svakako djelo Burdett Anite: "Historical Boundaries Between Bosnia, Croatia, Serbia Documents and Maps, 1815-1945"; djelo Hansen, G., M., Melantzón,

R., A.: *Borders and Frontiers*, Joint Border Research Institute, Las Cruces, N. M., 1985.; International Court of Justice: *Case Concerning the Frontier Dispute (Burkina Faso/Republic of Mali)*, 2007.; International Court of Justice: *Year Book 2002 - 2003*, Izdanje 57, 2003.;

Nasuprot velikog interesovanja u svijetu i regionu za istraživanje ove obasti u Bosni i Hercegovini ne postoji niti jedan sveobuhvatan naučni rad koji obrađuje temu državnih granica u svjetlu međunarodnog prava. Zbog navedenog, pored već pomenute literature stranih autora, u istraživanju će biti korištena djela autora koji obrađuju historijski, politički i geografski aspekt granica, kao što su djelo Ešrefa Kovačevića: "Granice bosanskog pašaluka prema Austriji i Mletačkoj Republici po odredbama Karlovačkog mira", djela Galiba Šljive: "Izlaz Bosne i Hercegovine na Jadran: Neum-Klek" i "Sutorina u međunarodnim odnosima 1815.-1878.", djelo Envera Imamovića: "Bosansko primorje od najstarijih vremena do propasti samostalne države 1463", djelo Enesa Pelidije: "Bosanski ejalet od Karlovačkog mira do požarevačkog mira 1699-1718", djelo Mithata Kozličića: "Regiones flumina Unnae et Sanee in veteribus, tabulis geographicis - Unsko-sansko područje na starim geografskim kartama", kao i pozitivni propisi i dokumentacija nadležnih tijela za granice Bosne i Hercegovine koji se odnose na predmet istraživanja, kao i djelo Neola Malcolm: Povijest Bosne iz 1995. godine.

Očekivani doprinos

Očekivani naučni doprinos doktorske disertacije na temu "**Sporne tačke u utvrđivanju granične crte Bosne i Hercegovine sa susjedima i mogući način reješavanja istih**" sastoji se u isticanju i objašnjenu spornih tačaka pri utvrđivanju granice nakon sticanja nezavisnosti Bosne i Hercegovine, kao i mogućim rješenjima u rješavanju istih.

Na ovaj način, omogućiti će se drugim istraživačima ove i sličnih tema, da im ova doktorska disertacija da polaznu osnovu za dalja istraživanja, ukoliko prihvate rezultate i zaključke iste, odnosno da im ona omogući kritičko kreiranje osnovnih saznanja i postavki na kojima je utemeljen ovaj rad.

Takođe, ovaj doktorska disertacija bi trebao pružiti opća znanja o predmetu istraživanja, i približiti teorijske stavove organima i pojedincima koji budu učestvovali ili učestvuju u postupku utvrđivanja državne granice Bosne i Hercegovine sa susjedima, kao i mogućim rješenjima istih zasnovanih na međunarodnom pravu i dosadašnjoj međunarodnoj praksi.

Struktura rada

Cilj prvog dijela, naslovljenog „Teorijska razmatranja, analize, pravila koja se odnose na državne granice“, jeste upoznavanje sa istorijskim razvojem pojma granice, kao i definicijom državne granice. Takođe će se obraditi načelo *uti possidetis* opće naravi koje se primjenjuje na delimitaciju (razgraničenje) između država ukoliko one nakon stjecanja neovisnosti nisu uspjele sklopiti nove ugovore o svojim granicama. Načelo *uti possidetis* primjenjuje se na slučajeve teritorijalnih promjena koje stvaraju stanja sukcesije država. To znači da ukoliko između novih država sljednica nema drugačijeg sporazuma, između tih teritorijalnih cjelina koje su stekle neovisnost crta razgraničenja unutar države prethodnice, koja je bila na snazi na datum sukcesije država, postaje njihova državna granica prema međunarodnom pravu. Isto se načelo primjenjuje i na vanjsku državnu granicu nove države sljednice s područjima susjednih, već postojećih država, na snazi istoga datuma, kao spoljne međudržavne granice koje su ranije utvrđene, po pravilu, međudržavnim ugovorom.

U drugom dijelu želimo pokazati kako je Bosna i Hercegovina područje susreta raznih civilizacija i kultura, koje su na nju uticale i ostavile pečat na njen kulturni, politički i društveno-ekonomski razvoj. Svi raspoloživi dokumenti potvrđuju činjenicu da Bosna i Hercegovina kao društvena zajednica, njen narod, teritorij i granice imaju dugu historijsku prošlost. Sredinom X vijeka naše ere na prostoru oko izvora i gornjeg toka rijeke Bosne i okolnih krajeva postojala je zemlja Bosna i njeni stanovnici su se zvali Bošnjani. Među dokumente koji nedvosmisleno govore o određenoj političkoj i privrednoj samostalnosti Bosne spada *Povelja Kulina bana*, izdata Dubrovčanima 1189. godine. Sve do svoje nezavisnosti 1992. godine Bosna i Hercegovina je imala burne periode svoje istorije, ali je uglavnom uspijevala da zadrži svoju jedinstvenu teritorijalnu cjelovitost, sve do uvođenja „šesto-januarske diktature“ 1929. godine, kojom je uspostavljena Kraljevina Jugoslavije. U okviru Kraljevine Jugoslavije Bosna i Hercegovina je razdijeljena između četiri banovine u sklopu administrativne podele zemlje na devet banovina, koja nije pratila istorijske granice.

Treći dio rada nosi naslov „Državne granice međunarodno priznate Bosne i Hercegovine“ i on opisuje period od raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) do međunarodnog priznanja državnih granica Bosne i Hercegovine. Takođe se u njemu govori o neriješenim graničnim pitanjima Bosne i Hercegovine sa susjedima. Tu se prije svega misli na rješavanje graničnih pitanja sa Republikom Hrvatskom sa kojom Bosna i Hercegovina ima granicu dugu gotovo 1.000 km. Kada se govori o kopnenom razgraničenju

Bosne i Hercegovine sa susjednim državama, bitno je mišeljenje Badinterove Arbitražne komisije Konferencije o Jugoslaviji, koja je primjenila jedan institut međunarodnog prava kao način rešenja krize nakon disolucije SFRJ.

U četvrtom dijelu pod naslovom „Moguća rješenja graničnih problema Bosne i Hercegovine“, ukazali smo na moguće rješenja spornih graničnih pitanja Bosne i Hercegovine sa susjedima, zasnovanim na odredbama međunarodnog prava i dosadašnjoj sudskoj praksi u presudama Međunarodnog suda u Hagu u sličnim slučajevima. Takođe smo istakli potrebu boljeg razumjevanja potreba i problema stanovništva koje živi u tim pograničnim „zonama“, a kome bi rješavanje spornih graničnih pitanja omogućilo ugodniji i jednostavniji život. Kao dobar primjer smo naveli potpisani Ugovor o granici između Bosne i Hercegovine i Crne Gore čime su rješeni granični sporovi među ovim državama, što predstavlja jedini Ugovor o granici između bivših republika Jugoslavije.

U zaključku su koncizno i sistematično formulirani osnovni rezultati naučno-istraživačke aktivnosti s obzirom na postavljene i testirane hipoteze.

GLAVA I.

RELEVANTNA PRAVILA KOJA SE ODNOSE NA DRŽAVNE GRANICE

1. Iсторијски развој pojma granice

Granice u najopštijem smislu te riječi predstavljaju linije i zone koje odjeljuju područja različitih geografskih, ekonomskih, političkih, etničkih, religijskih ili drugih obilježja. Granice u kontekstu međunarodnog javnog prava nisu samo linije u prostoru, već je to elemenat koji ima tri dimenzije, koji uključuje Zemljinu ploču, područje iznad i ispod nje. Prema tome granica nije crta nego ploha nepravilna oblika koja omeđuje samu površinu tla, zračni prostor i podzemlje koji su sastavni dio državnog područja.¹

S obzirom da se spušta u dubinu, te razgraničuje zračni prostor između država, ona ima i drugu dimenziju. Ipak se u brojnim međunarodnim instrumentima i u znanstvenim raspravama gotovo redovito spominje „granična crta“, s time da se druge dimenzije te „plohe“ podrazumjevaju.² Granične linije predstavljaju mjesta na kojima dolazi do dodira i razdvajanja suvereniteta dvije ili više država na određenom prostoru.

Arbitražni tribunal u presudi o Morskoj granici (Gvineja Bisao/Senegal) iz 1989. godine naveo je: „Međunarodna granica jest crta ustanovljena povezivanjem najizbočenijih tačaka oblasti prostorne važnosti normi pravnog poretku neke države“.³

Od početka 18. vijeka u nas se razvija tip linijskih granica, što je izraz društveno-privrednog razvoja i sve intenzivnije valorizacije pograničja. Svaka granica treba pri tome zadovoljiti tri temeljna načela. Bez obzira na funkcionalnu organizaciju života prostora države, granice trebaju biti prepoznatljive s odbrambeno-strateškog (lako branjivog i nadziranog) i privrednog gledišta (pogranični prostor najčešće je od najmanjeg ekonomskog interesa, osim u prostorima najvažnijih prometnih koridora) te potrebe da budu što kraće i

---

¹ Vlatko Cvrtila, *Politička geografija i geopolitika- skripta za studente iz predmeta „Politička geografija i geopolitika“*, Zagreb, 2004. , str. 1

² Vladimir-Đuro Degan, *Teritorijalna suverenost država*, Politička misao, Vol XXXV, 1998., br. 1, str. 64

³ Cf., *Revue générale de droit international public* 1990., str. 253

malobrojnije. S odbrambeno-strateškog, ali dijelom i gospodarstvenog stajališta, prirodne su granice pri tome najprikladnije.⁴

Dosadašnji društveni razvoj upućuje na postojanje raznovrsnih država čije je konceptualno značenje uslovljeno istorijskim varijacijama idealističko-realističkih pogleda na svijet. U pravnoj teoriji državi se pristupa kao pravnom fenomenu, kao jednoj logičkoj cjelini. Iako u savremenom civilizacijskom periodu nema jedne koherentne teorije o državi, generalno je prihvaćeno da je država sklop tri elementa: teritorije, stanovništva i vlasti. Iz istorijskog pamćenja proizilazi da ako su državni elementi razdvojeni, država ne postoji. Država nije zemlja bez stanovnika, niti je vlast bez teritorije i stanovnika moguća. Istorija pokazuje tačnom tvrdnjom da su sva tri elementa neophodna za opstanak države, ali da njihov značaj nije jednak u svako doba.⁵

Istorijski posmatrano, granice nisu bile nepoznate starim narodima (Egipćanima, Grcima, Rimljanim i drugima), već su oni naprotiv znali da dobro utvrde svoja područja od upada nepoznatih i nepoželjnih neprijateljskih naroda. U prvobitnom periodu ljudske civilizacije, korištene su raspoložive prirodne prepreke za razgraničenje državne vlasti. Dobar primjer predstavlja Rubikon koji je odvajao Rimsko carstvo od provincija ili rijeke Rajna i Dunav koje su smatrane prirodnim granicama rimskog carstva. Kada nije bilo mogućnosti korištenja prirodnih prepreka, za utvrđivanje granica podizane su razne vještačke prepreke poput velikih zidova ili su kopani razni kanali koji su sprečavali brzo napredovanje neprijatelja. Ali sve te granične prepreke, bilo prirodne ili vještačke, su predstavljale krajne granice državne suverenosti (*lineas imperii*).

Srednji vijek sa svojom privredom koja je bila dovoljna sama sebi, mnogobrojnim carstvima i kraljevinama i pogotovo sa prirodnim pravom, nije mogao doprinijeti realnom određivanju granica. Shvatanje državne teritorije kao lične svojine kojom se moglo slobodno raspolagati, kupovati, prodavati, poklanjati i nasleđivati bez ikakvih posledica, nije moglo dovesti do teritorijalnog jedinstva.

Razvojem društvenih odnosa i nauke, nakon velikih geografskih otkrića u 15. vijeku, došlo je do napredka u određivanju granica državne vlasti. Iako su granice uzimane kao

---

⁴ Helena Ilona Bognar, Andrija Bognar, *Povijesni razvoj i političko-geografska obilježja granice i područja Republike Hrvatske s Republikom Slovenijom na Žumberku i u Krapinsko-Čabranskoj dolini*, Geoadria 15/1, 2010., str. 188

⁵ Duško Dimitrijević, *Međunarodnopravno regulisanje teritorije država*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd 2008., str. 09-10

nepromjenjive i vječne, sa otkrićima novih kontinenata i teritorija, obim državne vlasti se širio, što je za posledicu imalo produžavanje i pomijeranje granica ka novootkrivenim teritorijama.

Poslije mračnog perioda srednjeg vijeka, granice su se mijenjale u skladu sa evolucijom ideje vlasništva. Pošto je imovina bila podijeljena između različitih teritorijalnih jedinica, stvaranje nove državne organizacije sa jasno povučenim vanjskim granicama, predstavljalo je centralizaciju vlasti nad teritorijom i stanovništvom. Nesumnjivo je stoga da međunarodne granice država uvode i elemente koji nisu čisto pravnog karaktera. Prirodni, nacionalni i istorijski elementi bili su od prevashodnog začaja kod utvrđivanja limita državnog pravnog poretka, kao i kod pojmovnog determinisanja međunarodnih granica⁶.

Proces formiranja nacionalnih država u Evropi tekao je istovremeno sa imperijalističkim kolonijalnim osvajanjima u svijetu, kao i razvojem kapitalizma. Raspadom feudalnog društvenog poretka, buržuazija objedinjuje teritorije na kojima se nalaze pripadnici iste nacije. Takva nacionalna homogenizacija za posledicu je imala i uticaj na međunarodnom pravnom planu, pošto su države počele da učvršćuju svoje spoljne granice prema granicama rasprostranjenosti svoje nacije.

Od nastanka industrijske proizvodnje i nacija, preovladao je stav da granice nacionalnih država treba da se poklapaju, u mjeri u kojoj je moguće, sa rasprostranjenosću pripadnika etničkih skupina. U XIX i XX vijeku mnogi pokušaji da se ovakve težnje ostvare vodili su do izbijanja ratova i drugih konflikata, a posebno zbog pojave da ljudi koji pripadaju različitim nacijama žive manje ili više izmiješani (u prvom redu u pograničnim oblastima), kao i zbog pokušaja da se teritorijalne pretenzije prikriju postavljanjem zahtjeva za ostvarenje etničkih granica.⁷

Razvoj nacionalnih granica tekao je uporedo sa razvojem prava na samoopredjeljenje. Ustupanjem prava naciji da bude osnovni faktor međunarodnih odnosa, bilo je političko opravdanje. Prije donošenja Povelje Ujedinjenih nacija iz 1945. godine, bilo je nekoliko pokušaja davanja međunarodnopravnog subjektiviteta naciji od strane Sjedinjenih Američkih Država koje se ograničavalo na razvijene narode. U sovjetskoj Deklaraciji o pravima naroda postavljeno je u nešto širem kontekstu, a tek sporadično u organizaciji Društava naroda u

---

⁶ Op.cit., str. 126-127

⁷ Zlatko Isaković, *Stanovništvo i teritorija kao elementi političke moći u međunarodnim odnosima*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd 2006., 1 p. 47-49, str. 69

okviru Versajskog mirovnog sporazuma. Atlanskom poveljom iz 1941. godine samoopredjeljenje se priznaje svim narodima u skladu sa njihovom slobodom izražavanja, koja čak može ići i nasuprot teritorijalnoj cjelovitosti. U Povelji Ujedinjenih nacija pravo na samoopredjeljenje je proklamovano kao jedan od osnovnih ciljeva i principa na kojima treba da počiva međunarodna zajednica. U Paktovima o pravima čovjeka iz 1966. godine, potvrđeno je, da pravo na samoopredjeljenje ima politički, pravni, ekonomski, socijalni i kulturni oblik.

Shodno tome, međunarodnopravnim promjenama granice istorijski variraju u skladu sa procesom nastajanja, razdruživanja (raspada) i udruživanja država. Koncept o teritorijalnom važenju stečenih prava polazi od doktrine o državnoj suverenosti koja podrazumijeva utvrđivanje teritorijalnih granica državne vlasti. Sukcesijom država otvara se problem u vezi kontinuiteta pravnog poredka države prethodnice, tj. vremenske sukcesije dva zakona koja se odnose na rješavanje pitanja kontinuiteta prava.⁸

Po pravilu proizašlom iz međunarodne prakse, samo nastupanje sukcesije država u pitanje ne dovodi međunarodno priznate granice države prethodnice. Štaviše, opće je međunarodno pravilo da države sljedbenice u odnosu na državne granice prethodnice, imaju obavezu poštivanja istih na osnovu kontinuiteta vršenja državnih nadležnosti u teritorijalno priznatim granicama, a ne na osnovu sukcesionih ugovorenih odnosa. Međunarodno pravo kroz proces delimitacije granica, stvara jedno objektivno stanje, koje obavezuje države sljedbenice u slučaju teritorijalnih promjena, izuzev ako se o tome ne postigne dogovor zainteresovanih država.

Prerastanje administrativnih granica u međunarodne, aktueliziranjem dezintegracionog procesa u Istočnoj Evropi i Sovjetskom Savezu dovelo je do transformacije načela *uti possidetis* u veoma prihvaćeno pragmatično pravilo razgraničenja između konstitutivnih dijelova bivših zajedničkih država. Način rješavanja graničnih sporova po *uti possidetis*, nema značenje imperativnog pravila opšteg međunarodnog prava (*jus cogens*). Naime, načelo *uti possidetis* iz 1810. godine povodom granica država u Južnoj Americi te ono iz 1821. godine za granice država središnje Amerike, potvrđivano je još prije Drugoga svjetskog rata u nekim arbitražnim presudama u sporovima o teritorijalnim razgraničenjima⁹.

---

⁸ Op.cit. str. 133-134

⁹ Tako je arbitražnom presudom od 9. jula 1909. utvrđena sporna granica između Bolivije i Perua

Ono je nakon toga bilo snažno potvrđeno kao načelo općega međunarodnog prava u presudi Međunarodnoga suda u Hagu 22. decembra 1986. godine u sporu između Burkine Faso i Malija. U toj značajnoj presudi načela *uti possidetis* naglašeno je sljedeće: "Da to načelo nije posebno pravilo koje bi pripadalo samo nekom specifičnom sistemu međunarodnoga prava. Ono je opšte načelo, logički povezano s fenomenom stjecanja nezavisnosti ma gdje do njega došlo. Njegov očit cilj bio je da se izbjegne opasnost da se neovisnost i stabilnost novih država ugroze bratoubilačkim ratovima..."¹⁰

Dobar primjer predstavlja slučaj sukcesije SFRJ, gdje su u nemogućnosti postizanja sporazuma između država sljedbenica, „avnojevske“ međurepubličke granice proglašene za međunarodne, čime je praktično, pravno zaokružen teritorijalni *status quo* novih država, a faktički je zamrznuto postojeće stanje nakon raspada Jugoslavije.

2. Definicija državne granice

Državni teritorij (područje) je veoma bitan kriterij za nastanak države i bitan element njezina postojanja. Država ne može postojati bez teritorije i bez stanovništva podvrgnutog organizovanoj političkoj vlasti koja tu državu čini savremenom. Državni teritorij obuhvata površinu kopnenog i morskog prostora unutar državne granice, uključivši rijeke i jezera, kao i otoke. On takođe zahvata njihovo podzemlje i zračni prostor iznad cijele državne teritorije, što nam govori da državna granica nije jednodimenzionalna „crta“. Područje obalne države obuhvata još i njezine unutrašnje morske vode, arhipelaške vode tzv. oceanskih arhipelaških država, kao i njeno teritorijalno more.

Državno područje je prostor na kome država vrši svoju vrhovnu vlast i do granica kojega ta vlast dopire. Ono je objekt međunarodnog prava jer svaka država prema tome pravu

---

prema načelu *uti possidetis* iz 1810. Cf., *Reports of International Arbitral Awards (RIAA)*, vol. XI, pp. 139 ff. Jednako je bilo u presudi od 24. marta 1922. u sporu o granicama između Kolumbije i Venezuele (*ibid.*, vol. I, pp. 223 ff, napose pp.228, 278). Arbitražna presuda od 23. januara 1933. utvrdila je na temelju načela *uti possidetis* iz 1821. spornu granicu između Gvatemala i Honduras. Ali su stranke te parnice bile ovlastile arbitražni tribunal, u slučaju da ustanovi da je neka od stranaka efektivno vršila vlast preko te crte, da drugoj stranci dosudi pravičnu nadoknadu u teritorijima ili na drugi način. Dakle, u toj parnici načelo efektivnosti imalo je u najmanju ruku jednak značaj kao i načelo *uti possidetis* (*ibid.*, vol. II, pp.1311 ff).

¹⁰ Cf., *I.C.J. Reports 1986*, p. 565, par. 20; te p. 566, par. 24.; vidjeti Vladimir Đuro Degan, Međunarodno pravo kao osnova rješavanja preostalih sporova na području bivše SFRJ, , **ADRIAS** (zbornik Zavoda za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti) svezak 12, Split 2005, str. 41-42.

uživa tzv. „teritorijalnu suverenost“ (teritorijalno vlasništvo). Pod teritorijalnom suverenošću države može se smatrati skup nadležnosti koje ona uz pomoć svojih organa vrši na svome državnom području.¹¹

U savremenoj epohi smatra se da teritorija na kojoj se prostire vlast jedne države mora imati tačno utvrđene granice. Granica je linija koja razdvaja dvije države i preko koje se odvijaju odnosi tih država. U daljoj prošlosti pitanje državnih granica nije moralo biti tako strogo. Naime sve do početka kapitalizma, sa čijim razvojem se javlja potreba čvršćeg povezivanja svih dijelova državne teritorije, a povećana ekonomska međuzavisnost traži zaštitu nacionalne privrede koja nastaje sa nastankom nacionalne države.¹²

Granica neke države čini „crtu“ koja je na kopnu dijeli od područja njoj susjednih država. Na moru je to vanjska granica teritorijalnog mora dotične države. Ta crta može razgraničiti prostore teritorijalnog mora između dviju susjednih obalnih država, ili je to krajnja granica državnog područja na koju se nadovezuju vanjski morski pojas, epikontinentalni ili gospodarski pojas te iste obalne države, ili se na nju nadovezuje prostor otvorenog mora.¹³

3. Vrste granica

Granica neke države čini „crtu“ koja ju na kopnu dijeli od područja njoj susjednih država. U tome je iznimka Australija. S obzirom da zauzima cijeli kontinent, ona nema kopnenih granica s drugim državama. Jednako je i s otočnim državama, osim ako je neki otok podijeljen na područja dviju ili više država. Na moru je to vanjska granica teritorijalnoga mora odnosno države. Državne granice se često dijele na „prirodne“ i „vještačke“.

Iako je uobičajena podjela granica na prirodne i vještačke, ona najbolje ne odražava složenost postojeće političke i geografske stvarnosti na terenu. Sve su granice u svijetu *de facto*, umjetne i nametnute (*superimposed*), tačnije rečeno, političke tvorevine utemeljene na odnosu snaga, pri čemu neke od njih mogu kao odgovarajući znak na terenu iskoristiti neke prirodne sadržaje: vodotoke, reljef i biljni pokrov. Upravo na tim dijelovima granice imaju najduži kontinuitet postojanosti.

---

¹¹ Vladimir-Đuro Degan, *Međunarodno pravo*, Pravni fakultet sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2000., str. 557

¹² Duško Dimitrijević, *Međunarodno-pravni tretman graničnih sporova na prostoru bivše Jugoslavije*, Institut za međunarodnu politiku i privrednu, Međunarodni problemi, Beograd 2003., vol. 55, br. 3-4, str. 354-373

¹³ Vladimir-Đuro Degan, *Teritorijalan suverenost država*, Politička misao, Vol XXXV, 1998., br. 1, str. 61

3.1. Prirodne granice

Prirodne granice *stricto sensu*, predstavljaju linije koje prate linije prirode. Linije prirode mogu biti različiti oblici reljefa, konfiguracije tla, horizontalne razuđenosti, klimatskih zona i drugih prirodnih faktora. Prirodni ili materijalni razlozi mogu predstavljati osnov za pozivanje na prirodne granice. Najlakši put bio je pozivanje na prirodne granice, tj. na prirodne oblike tla koji su postojali od davnina, a čija linija nije utvrđena međunarodnim ugovorom.¹⁴

Granična crta koja dijeli jedno geografsko područje je često složenija nego što se čini na karti. Karta može jednostavno pokazati liniju crtica koja prolazi uzduž grebena planinskog lanca ili sredinom velike rijeke, ili jednostavno kao ravna crta preko pustinje. No, nisu sve granične linije iste. Postoji nekoliko različitih vrsta, a većina njih su usko povezani sa istorijom ili trenutnim statusom linije.

Granice često djeluju kao prirodne granice. Nekada su to nepregledna neriješena područja koja odvajaju i štite jednu od druge zemlje. Negostoljubiva prirodna granica umnogome otežava njenu kontrolu od strane vlade kojoj pripada. Kao primjere možemo navesti granica u pustinji, močvari, oceanima, neprohodna zemljišta, guste šume, robusne planinske masive. Takve prirodne granice u mnogome utiču na odnose među susjednim zemljama i sprečavaju napade jednih na druge, usled neprohodnosti terena za savremenu ratnu tehniku. Himalaji između Indije i Kine i Andi između Čilea i Argentine su izvanredni primjeri planinskih granica koje utiču na međunarodne odnose susjednih država, koje razdvajaju ti planinski masivi.

Usvajanje neke prirodne granice u praksi najčešće dovodi do problema među susjednim državama. Ako međunarodnim ugovorom nisu regulisana mnogobrojna pitanja vezana za prirodnu granicu, to može biti uzrok ozbiljnih sporova, koji se nerijetko pokušavaju riješiti oružanim putem. Brojni međunarodni sporovi riješeni su mnogo godina nakon usvajanja takve granice, međunarodnom arbitražom ili sudskom presudom. Tek su nakon tih odluka utvrđene prave granice među susjedima.

---

¹⁴ Duško Dimitrijević, *Međunarodnopravno regulisanje teritorije država*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd 2008., str. 127

3.2 Vještačke granice

Vještačke granice predstavljaju artificijelne¹⁵ tvorevine ljudskog društva. Od najstarijih vremena, čovjekova težnja za stalnim uvećanjem životnog prostora bila je sadržana u povlačenju vještačkih linija koje bi odvajale različite društvene zajednice. Povlačenje vještačkih granica otuda odražava potrebe u međunarodnim odnosima. Vještačkim granicama nevidljiva politička volja, pretvarala se u vidljivu materijalizovanu stvarnost.¹⁶

U tu svrhu, građen je veliki broj „brana i zidova“ kako bi se na vidljiv način onemogućilo miješanje druge države u unutrašnje stvari susjeda. Vještačko određivanje granica pored pravnih normi i pravila, podrazumijeva upotrebu naučnih metoda i saznanja iz drugih prirodnih nauka (matematike, astronomije, geodezije, topografije i sl.). Najpoznatija vrsta vještačkih granica jeste geometrijska granica čiji su oslonac astronomска mjerena.

Povlačenje geometrijskih granica znači određivanje linija koje prate meridijane geografske dužine i paralele geografske širine, bez većeg oslanjanja na prirodne oblike. Povlačenje ovakvih granica bilo je nametnuto od strane imperijalističkih sila u vrijeme kolonijalizma, kada su na proizvoljnoj bazi dijeljene ogromne uticajne sfere. I pored izmjena koje su nastale usled procesa dekolonijalizacije do danas su se zadržale neke od tadašnjih granica. Tako i danas postoji jedna od najdužih granica povučena po meridijanu, i to između Kenije i Somalije u dužini od preko 400 kilometara.

Vještačka granica predstavlja imaginarnu geometrijsku ravnu crtu koja slijedi neki od geografskih meridijana ili paralela, ili predstavlja dugačku ravnu crtu povučenu na neki drugi način. Takvu granicu je potrebna naknadno obilježiti na terenu, posebno ako se takvo granično područje naknadno naseli i na njemu niknu naselja i gradovi.

Usled neelastičnosti geometrijskih granica pokazala se potreba mjerjenja na terenu, triangulacijama, tj. ispravkama grešaka u geografskoj širini i dužini, pri čemu je mišljenje eksperata bilo neminovno. Budući da su kartografska pravila u međuvremenu evoluirala, bilo je neophodno uraditi ispravke starih kartografskih zabluda i grešaka.

---

¹⁵ Artificijelni znači umjetan, umjetno proizveden

¹⁶ Duško Dimitrijević, *Međunarodno pravno regulisanje teritorije država*, Institut za međunarodnu politiku i privrednu, Beograd 2008., str. 145-146

4. Državne granice usled teritorijalnih promjena

Svaka država svoju teritoriju stiče momentom svoga nastanka. To je i logično samo po sebi obzirom da da je teritorija jedan od konstitutivnih elemenata države, jer bez teritorije, stanovništava i vlasti nad tim teritorijem, nema ni države.

Međutim, državna teritorija nije nepromjenjiva kategorija tj. kada se jednom stekne postoji mogućnost njenih promjena. Svaka država može na nekoliko načina sticati nova područja i pripajati ih svojoj teritoriji. Znači, teritorijalne promjene se mogu ogledati u pribavljanju ili gubljenju određenih područja.

4.1. Prirodna akcесија¹⁷

Prirodni priraštaj predstavlja uvećanje državne teritorije uslijed prirodnih pojava. S tim u vezi, a u zavisnosti od načina na koji je došlo do priraštaja, razlikujemo prirodni i vještački.

Tipičan primjer *prirodnog priraštaja* su aluvijum¹⁸ tj. odronjavanje zemljišta na jednoj obali rijeke, jezera ili na morskoj obali neke države, i stvaranjem nanosa na drugoj obali koja pripada drugoj državi. Tako su poznati ogromni nanosi koje su stvarale kineske rijeke Hoangho i Jancekjang, a u Evropi Dunav, i Po u Italiji, koji je svojim nanosima udaljio morsku obalu od Ravene za nekoliko kilometara i time uvećao površinu Italije za 516 km² u zadnjih 600 godina.

Zanimljiv je i način uvećanja državnog teritorija prirodnim putem usled pojave *avulzije*¹⁹ tj. promjena do kojih dolazi kada rijeka ili jezero, otrgnu komad zemljišta sa jedne obale i odnesu ga na obalu koja pripada drugoj državi. Mada se u većini slučajeva brzo urušavaju, ovakva ostrva mogu i da opstanu i time povećaju teritoriju druge države²⁰. Najnoviji slučaj sticanja teritorije na ovaj način se dogodio 2009. godine na Narvskom jezeru sa strane Rusije na stranu Estonije je doplovilo ostrvo površine 4 ha.

Mogući su i prirodni procesi na način da se pojave ostrva unutar teritorijalnog mora neke države i sl. ostrvo koje se usled vulkanskih aktivnosti ili drugih razloga pojavi unutar

¹⁷ Latinski *akcesija* - ono što je pribavljenost, stečeno; stečevina, prinova, Hrvatska enciklopedija, www.enciklopedija.hr, pristupio 17. maja 2011.

¹⁸ Latinski *alluvio* - naplavljenje, nanos., Proleksis enciklopedija-online, www.proleksis.Izmk.hr, pristupio 17. maja 2011.

¹⁹ Latinski *avulsio* - otkidanje, nasilno izdvajanje, Proleksis enciklopedija-online, www.proleksis.Izmk.hr, pristupio 17. maja 2011.

²⁰ Jezero Titikaka na granici Perua i Bolivije, sa jedne na drugu stranu već nekoliko vijekova polovi 40-tak manjih i većih ostrva.

teritorijalnog mora obalne države, s jedne strane uveća kopnenu površinu njene teritorije, a sa druge, pošto i samo ima teritorijalno more, povećava državnu teritoriju obalne države tako što dovodi do pomijeranja spoljne ivice teritorijalnog mora prema otvorenom moru.

Najpoznatiji primjer *vještačkog priraštaja* nastao je kao rezultat napora i truda Holanđana koji su u periodu od 1500 – 1858. godine od mora oteli 355.000 ha vodene površine pretvorivši je u plodno zemljište. Vještački prirašataj može nastati i kao posledica podizanja lukobrana i drugih lučkih građevina na morskoj obali, čime se povećavaju granice teritorijalnog mora na račun otvorenog mora.

Svi slučajevi priraštaja kao načina sticanja državne teritorije spadaju u orginarne. Odnosno država stiče novu teritoriju samom činjenicom (*ipso facto*) i nije potrebno da donosi u tom cilju bilo kakve akte²¹. U svakom slučaju za priraštaj je karakteristično da se na taj način stiču samo manji dijelovi područja, kao i da se takve teritorijalne promjene mogu primjetiti tek nakon relativno dužeg vremenskog perioda.

4.2 Okupacija teritorija

Okupacijom²² se naziva trajno zaposijedanje od strane neke države određenog teritorija koje ne pripada pod vlast drugih država, izvršeno mirnim putem, sa namjerom sticanja tog teritorija i uspostavljanja sopstvenog suvereniteta nad istim. Stjecanje suvereniteta nad teritorijem putem okupacije mora zadovoljiti dva uslova:

- U razdoblju neposredno prije poduzimanja takvog akta, teritorija ne smije pripadati niti jednoj drugoj državi (*terra nullius*- ničija zemlja).
- Teritorija koja je u pitanju mora se zaposjeti na efektivan način, preuzimanjem posjeda i uvođenjem administracije nad istom, u ime i u korist države stjecateljice.

Da bi okupacija bila pravovaljana, traži se da država koja je izvršila okupaciju ima namjeru uvođenja svoje vlasti nad datim područjem. Iz navedenog proizilazi da je zauzimanje izvršeno od strane države odnosno njenih nadležnih organa, sa namjerom sticanja suvereniteta nad tim područjem.

---

²¹ Boris Krivokapić, *Način sticanja državne teritorije*, Fakultet za državnu upravu i administraciju, Strani pravni život, Beograd 1/2003., str. 122-123.

²² Latinski *occupation* – posijedanje, zauzimanje, osvajanje, www.onlinerečnik.com, pristupio 19. maja 2011.

Mada je u prošlosti predstavljala izuzetno važan način sticanja državne teritorije, putem kojeg se sopstvena teritorija mogla višestruko uvećati, u naše vrijeme, kada je Zemljina kugla odavno podijeljena između država, mirna okupacija predstavlja sasvim rijetku i izuzetnu pojavu²³.

4.3 Ustupanje (cesija)²⁴

Ustup je u praksi najvažniji od svih načina sticanja teritorija. Ovaj način sticanja državnog teritorija sastoji se u prelasku jednog dijela teritorije pod suverenitet druge države, na osnovu njihovog međusobnog dogovora, i danas predstavlja najčešći način kojim dolazi do teritorijalnih promjena. Nemoguće je ustupiti dijelove mora ili zračnog prostora drugoj državi bez ustupanja dijelova kopna, obzirom da su oni akcesoriji kopna.

Ustup se po pravilu obavlja putem ugovora između države koja ustupa područje u pitanju (države prethodnice) i one koja ga stječe (države sljednice)²⁵. Do cesije područja u prošlosti je najčešće dolazilo potpisivanjem mnogostranih mirovnih sporazuma nametnutih `poraženim državama, u okviru novog političkog poretku u svijetu. Takođe bilo je i primjera razmjene teritorija među državama, iz razloga zaokruženja sopstvene teritorije, stavljanja pod suverenitet teritorija na kome žive sunarodnici, sticanje važnih strateških mjesta itd. U novije vrijeme zabilježena je razmjena teritorije između Sovjetskog Saveza i Poljske (1951.)²⁶ i razmjena Sovjetskog Saveza sa Iranom (1954.).²⁷

4.4. Stjecanje teritorija silom oružja

Subjugacija (debelacija, upokorenje), kojoj je slijedila aneksija, bila je dopušten način stjecanja područja druge države sve dok je rat bio priznat kao suvereno pravo svake države.

---

²³ Boris Krivokapić, *Način sticanja državne teritorije*, Fakultet za državnu upravu i administraciju, Strani pravni život, Beograd 1/2003., str. 128.

²⁴ Latinski *cessio* – ustupanje, ustup, Proleksis enciklopedija-online, www.proleksis.Izmk.hr, pristupio 19. maja 2011.

²⁵ Vladimir-Đuro Degan, *Međunarodno pravo*, Pravni fakultet sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2000., str. 577.

²⁶ Dana 15. februara 1951. godine vlade Narodne Republike Poljske i Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR) potpisale su zakon kojim su ratifikovale promjenu istočne granice Poljske. Prema tom sporazumu, Poljska prenosi na Ukrajinsku Sovjetsku Socijalističku Republiku 480 km² teritorija koji se nalazi zapadno od grada Sokal. Razmjena je izvršena u korist SSSR-a zbog bogatog nalazišta ugljena, što se pokazalo u kasnijim godinama kada su Sovjeti izgradili četiri velika ugljenokopa. U zamjenu, Sovjetski Savez je Poljskoj ustupio dio ukrajinskog SSR-a Drohobič oblasti: grad Ustrzyki Dolne i selima Czarna, Shevchenko, Krościenko, Bandrów Narodowy, Bystré i Liskowate.

²⁷ Sporazum između Irana i Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR) o rješavanju graničnih pitanja potpisani u Teheranu 02. decembra 1954. godine, a stupio na snagu 20. maja 1955. godine.

Do subjugacije je međutim, dolazilo kada je pobjednička država potpuno upokorila pobijeđenu – u kojoj je prestao svaki oružani otpor – i potom je anektirala čitavo njen područje. Posljedica subjugacije bila je nestanak međunarodne osobnosti pobijeđene države²⁸.

Kao način stjecanja područja, subjugacija je postala protupravnom usporedo s nastankom ugovornih i običajnih pravnih pravila o zabrani agresivnog rata, te svake prijetnje silom ili upotrebe sile protiv teritorijalne cjelovitosti ili političke neovisnosti država.

Deklaracija o načelima međunarodnog prava i prijateljskim odnosima i suradnji između država u skladu s Poveljom UN-a iz 1970.²⁹, određuje da područje neke države ne može biti predmetom stjecanja od strane neke druge države, koje je posljedica prijetnje silom ili upotrebe sile. To je imperativna norma. Drugim riječima, čak i ako dođe do oružanog sukoba, država pobjednica nama pravo da pozivom na ovaj institut anektira teritoriju pobijeđene države.

4.5. Dosjelost (usucapio)³⁰

Neka država može čak i bez valjanog pravnog naslova, kršenjem općeg međunarodnog prava ili subjektivnih prava drugih, steći izvjesna prava. Uslov za to je da na miroljubiv način u duljem vremenskom razdoblju obnaša vlast na nekom području ili na dijelu otvorenog mora, a da u tome ne najde na otpore i proteste bilo koje druge države³¹.

Smisao održivosti je da se unese stabilnost u odgovarajuće odnose priznanjem dugotrajne neosporavane vlasti neke države nad datim područjem, radi konačnog rješavanja njegovog statusa, čime se stvara potrebna pravna sigurnost i sprečava nastanak mogućih sukoba. Iz tih razloga, za njegovu punovažnost dovoljno je utvrditi da je držalac date teritorije tokom određenog roka vršio vlast nad njom sa namjerom da je trajno zadrži za sebe, da je to učinio na miroljubiv način, a da s druge strane, prethodni suveren nije prekidao rok održaja svojim protestima odnosno prigovorima³².

Obzirom na činjenicu da opće međunarodno pravo u tom pravcu ne sadrži nikakva konkretna rješenja, poseban problem predstavlja nesaglasnost oko dužine roka potrebnog za

---

²⁸ Op.cit. str. 584.

²⁹ Zbirka pravnih propisa 112, Narodne novine, Zagreb 1976, str. 135.

³⁰ Latinski *usucapio* - u stvarnom pravu označuje stjecanje prava neprekidnim vršenjem njihovog sadržaja kroz određeno, zakonom propisano vrijeme.

³¹ Vladimir-Đuro Degan, *Međunarodno pravo*, Pravni fakultet sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2000., str. 210.

³² Avramov Smilja, Kreća Milenko, *Međunarodno javno pravo*, Beograd 2006., str. 347.

održaj. Dok jedni ističu da bi trebalo prihvatići rokove koji su predviđeni u unutrašnjim pravnim porecima država (od 3 do 24 godine), po drugima taj rok treba da iznosi 50, pa čak i 100 godina.

Zato su bitni uslovi nastanka historijskog naslova nad nekim područjem: miroljubivo vršenje vlasti od strane posjednika bez valjanog pravnog naslova u vremenskom razdoblju koje ovisi o okolnostima svakog slučaja ponaosob; i podrazumjevani pristanak (*acquiescence*) svih zainteresovanih država.

5. Postupak delimitacije³³ i demarkacije³⁴ granica

Međunarodna zajednica je organizovana na teritorijalnom principu, a teritorijalni suverenitet ostaje i dalje osnova za rješavanje teritorijalnih problema³⁵. Prema tome, međunarodnopravne promjene granica istorijski variraju u skladu sa procesom osnivanja, raspada i udruživanja država. One su bile i ostale u odnosu sa praksom delimitacije i demarkacije državno-pravnih subjekata. Dok je delimitacija savremeni akt relativan sa aspekta međunarodnog prava, dotle je demarkacija granica na terenu, egzaktno pitanje uslovljeno matematičkim, geografskim, astronomskim i fizičkim znanjima o svijetu i prirodi.

Jasno je da pravno i fizički ograničena teritorija sa stanovništvom i efektivno postojanom vlašću, može predstavljati faktore od primarne važnosti za državu i njenu egzistenciju³⁶. Savremena međunarodna praksa poznaće slučajeve priznanja određenih država iz opertunističkih razloga, a da pitanje njihovih granica, još dugi vremenski period ne bude riješeno³⁷. Razgraničenja slijede tek onda kada se utvrde postojanja određenog pravnog naslova. Pošto je priznanje države diskreciono pravo, logično je da je delimitacija fakultativne prirode.

---

³³ Delimitacija - odjeljivanje, razgraničenje; u međunar. javnom pravu postupak povlačenja granične crte između drž. područja i rezultat toga postupka, razgraničenje, odn. sustav drž. međa., Hrvatska enciklopedija, www.enciklopedija.hr, pristupio 24. maja 2011.

³⁴ Demarkacija – tačno određivanje i obilježavanje granice, Hrvatska enciklopedija, www.enciklopedija.hr, pristupio 24. maja 2011.

³⁵ Duško Dimitrijević, *Međunarodno-pravni tretman graničnih sporova na prosororu bivše Jugoslavije*, Beograd 2003., MP 3-4, str. 354-373.

³⁶ Stalni sud međunarodne pravde u Hagu je povodom slučaja „Jaworzina“ između Čehoslovačke i Poljske, dao jedno interpretativno pravilo koje se odnosilo na davanje ovim državama, tek nakon jasne delimitacije njihovih granica. Time međutim, istom pravilu nije dat značaj općeg pravnog pravila.

³⁷ Rezolucija Generalne skupštine UN br.273 (III) od 11. Maja 1949. godine, Izrael je primljen u UN, a da nije postignut sporazum oko granica. Vidjeti: UN General Assembly Office. Rec. 3rd Session, 207th Plenary Mtg. P. 330.

U presudi iz 1962. o Hramu Préah Vihear (Kambodža/Tajland), međunarodni sud je istakao: "Općenito uzevši, kad dvije države ustanovljavaju između sebe granicu, jedan od njihovih glavnih ciljeva jeste postizanje stabilnog i konačnog rješenja" (str. 34). Zato ugovori o granicama imaju posebno mjesto među svim ostalim državnim ugovorima. Postupak utvrđivanja granice sastoji se od više faza.

Prva faza se sastoji u nastojanju postizanja ugovora o granici između država. Radi se o političko-pravnoj radnji. Ako zainteresovane strane nisu u stanju same postići sporazum, one mogu povjeriti nekom međunarodnom arbitražnom ili sudskom tijelu zadatku da svojom obavezujućom presudom iscrta bilo čitavu granicu, ili samo njezine sporne dijelove.

Druga faza sastoji se od demarkacije (zacrtavanja) granice na terenu. Taj se posao može povjeriti komisiji stručnjaka (pravnika, geodeta, geografa i dr.) obiju zainteresovanih strana. Toj se komisiji mogu dati ovlasti i na mala odstupanja od ugovorene crte, kako bi se granica na terenu postavila što bolje (da bi se npr. izbjeglo da ona prolazi kroz neki objekat ili da nepotrebno podijeli nečiji posjed).

U praksi se pokazalo da prvobitni ugovor o granici nije bio dovoljan i da se granica trebala preciznije odrediti dopunskim ugovorom i na karti velikih razmjera. Dešavalo se da između dvije faze u utvrđivanju granice prođe duži vremenski period. Tako je francusko-španjolski ugovor o granici postignut 1659. godine, ali je njezin konačni oblik i pravac na terenu bio usuglašen Ugovorom iz Bayonnea 1868. godine.

Pravilo je da bi jedna granica bila sigurna ona mora biti i legalna. Konkretno će ta sigurnost proistiskati iz pravnog osnova koji državi omogućava da se na njega pozove u slučaju osporavanja njenog teritorijalnog prava. Odatle za međunarodno pravo sam proces utvrđivanja granica ima jedno konstitutivno svojstvo³⁸.

Nakon što se granica privremeno obilježi na terenu, pristupa se završnoj fazi podizanja trajnih graničnih stupova. Stupovi se mogu obilježiti brojevima, time da se održavanje onih sa neparnim brojevima povjeri jednoj od susjednih država, a oni sa parnim brojevima drugoj³⁹.

---

³⁸ Stephen B. Jones, *Boundary Making*, Washington, Rumford Press, 1945., p.5.

³⁹ Vladimir-Đuro Degan, *Teritorijalan suverenost država*, Politička misao, Vol XXXV, 1998., br. 1, str. 71.

6. Međunarodna pravila za utvrđivanje državnih granica

Kao što ni područje (teritorija) države ne čini samo površina njezina kopnenog i morskog prostora, nego zahvaća njihovo podzemlje i zračni prostor, tako niti državna granica nije jednodimenzionalna „crt“a. S obzirom da se spušta u dubinu, te razgraničuje zračni prostor između država, ona ima i drugu dimenziju. Ipak se u brojnim međunarodnim instrumentima i u znanstvenim raspravama gotovo redovito spominje „granična crta“, s time da se druga dimenzija te „plohe“ podrazumijeva.⁴⁰

6.1. Pravila utvrđivanja granica na planinama

Veoma je važno utvrditi graničnu crtu u ugovoru, kada su dvije susjedne države odijeljene planinskim masivom ili lancem planina. Ta crta može povezivati vrhove planina ili slijediti njihove grebene. Pravilo kojim granična linija planinsku kosu lanca planina ili planinski masiv linijom najviših vrhova, proistekla je iz vajkadašnje državne prakse. Granice duž planinskih vrhova dijelile su u prošlosti značajna ekonomска područja i ogromne slivove vodenih tokova⁴¹. Pomenuti način utvrđivanja granice pokazao se kao smetnja u istorijskom razvoju društva, pa se došlo do napuštanja ovog kriterijuma u korist pravila vodomede.

Ali se ona može zacrtati da slijedi glavno ili lokalno razvođe (vodomede) dviju država. U tom slučaju granica se povlači tako da odjeljuje slivove svih rijeka, rječica i potoka koji se ulijevaju u dvije veće rijeke ili dva mora. Takva granica može bolje poslužiti potrebama lokalnog stanovništva u graničnom području od granice koja bi slijedila vrhove planina ili grebene. Pravilo nije dosljedno utvrđeno, pošto je ostalo otvoreno pitanje, da li vodomeda znači razgraničenje vododelnicom ili se odnosi na čitav sлив.

Pravilo o povlačenju granica linijom najviših vrhova ili vodomedeom u stvari predstavljaju geografske principe partikularnog značaja. Pored ograničenog dometa, pravilo vodomede može se pokazati veoma korisnim kada se linija planinske kose, kao linija koja spaja glavne grebene planinskih lanaca i linija vododelnice ne poklapaju. U tom slučaju moguće je odabrati jedno ili drugo rješenje.⁴²

---

⁴⁰ Vladimir-Đuro Degan, *Međunarodno pravo*, Pravni fakultet sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2000., str. 563.

⁴¹ Duško Dimitrijević, *Međunarodnopravno regulisanje teritorije država*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd 2008., str. 148.

⁴² Op.cit. str. 149.

Iz navedenog proizilazi da je naročito važno da se tzv. „prirodne granice“ posebno utvrde i opišu u ugovoru o razgraničenju, te u kartama velikih razmjera koje su sastavni dio takvog ugovora.

6.2. Pravila utvrđivanja granica na rijekama

Granične rijeke često predstavljaju dio međunarodne granice između dvije države. Ako je ta granica rijeka koja nije plovna („*neplovna rijeka*“), po pravilu granica slijedi središnju crtu između obala te rijeke. Ako na takvoj rijeci postoji više rukavaca (kanala), najčešće se usvaja srednja crta glavnog rukavca.⁴³

Kod *plovnih rijeka* za graničnu crtu može se usvojiti *thalweg*. To je crta koja neprekidno spaja najdublje tačke u koritu te rijeke, odnosno u koritu njezina glavnog plovnoga rukavca. *Thalweg* omogućuje objema pribrežnim državama plovidbu na rijeci. Kod niskog vodostaja, kada se na rijeci pojavljuju brojne ade (riječni otoci), *thalweg* ima tu prednost što se uvijek pouzdano zna koji od tih privremenih otočića pripada kojoj od susjednih država.⁴⁴

Ako granična rijeka mijenja svoj tok, tako što se jedna od njenih obala potapa postepeno i djelimično, a na drugoj obali riječnim nanosom se širi, državna granica se pomiče sa crtou sredine ili sa *thalwegom* njenog glavnog rukavca, ukoliko se ne postigne drugačiji bilateralni ugovor.

Kod rijeka koje se ulijevaju u more, kada granična rijeka čini deltu, granična crta se određuje prema pravilima koja važe za morske zaljeve, tj. površina mora u zaljevu mora biti jednak ili veća od površine polukruga kojemu je promjer crta povučena preko ulaza u zaljev.

Otprilike jedna petina svjetskih međudržavnih granica su rijeke. Stvarne granične linije rijeka slijede bilo obale ili sredinu kanal rijeke. Granicu većine rijeka čine srednje crte kanala kako bi se osiguralo zajedničko korištenje prirodnih resursa od strane susjednih političkih jedinica (država). Ukoliko susjedne države izgrade most preko granične rijeke, one

---

⁴³ Spor između Bosne i Hercegovine i Hrvatske kod Bosanske Kostajnice, premijer Republike Srpske smatra kako bi graničnu crtu između Hrvatske i BiH trebalo povući sredinom rijeke Une i tako riješiti višegodišnji spor, dok Hrvatska strana smatra da ona treba da ide sredinom kanala Unčica.

⁴⁴ Incident koji je 1972. izbio i prerastao u ozbiljan oružani sukob između bivšeg Sovjetskog Saveza i Kine na graničnoj rijeci Usuri na azijskom Dalekom istoku, i to upravo zato što su obje države htjele zauzeti riječna ostrva.

svoju granicu najčešće određuju na sredini mosta, bez obzira na granicu koja je utvrđena na samoj rijeci.

6.3. Jezera kao prirodne granice među državama

Gotovo bez izuzetka sve obalne države na graničnim jezerima ugovaraju graničnu crtu kojom dijele čitavu površinu jezera, počevši od njegovih kopnenih granica na obali. Takva granična crta može (ali nije uslov), slijediti crtu sredine jezera, računajući udaljenost od obale svake od država.

Povlačenje graničnih linja na jezerima kroz istoriju se različito tumačilo. Ako se jezero nalazilo između država koje nisu odredile njegov pravni status, onda je dolazilo do podjele svojstva suvereniteta. Kao primjer navesti ćemo u 19. vijeku, *coimperium* na Bodenskom jezeru između Švicarske, Njemačke i Austrije. Od 1882. godine, na Kaspijskom jezeru je ustanovljen specijalan režim plovidbe koji je za posledicu imao povlačenje granica od ušća rijeke Astara, spoljnom linijom između granica na obalama Irana i Rusije.

Savremeno međunarodno pravo usvojilo je pravilo da jezera treba podijeliti pravično. Ako su jezera manja, onda se dijele u cjelini, s obzirom na dužinu obale i razuđenost (npr. Skadarsko, Dorjansko, Prespansko, Ženevsko, Ladoško jezero i dr.), i to po principu „linije sredine“ (*median*). Primjena pravila o liniji sredine nije neki problem ako su jezera prilično mala, i ako se sredina određuje prema liniji između linije plime i oseke, na obalama. Ali ako su jezera velika i ako površina vode fluktuirala, onda se primjenjuju određeni principi po uzoru na more. To konkretno znači da se jezera dijele na približni pojas koji pripada obalnim državama, a ostali dio se proglašava slobodnim (npr. jezera iz grupe Velikih jezera između Sjedinjenih Država i Kanade – Huron, Erie, Ontario i jezero Titikaka između Bolivije i Perua).⁴⁵

Iz navedenog proizilazi da je veoma važno da se „prirodne granice“ posebno utvrde i opišu, te kao takve da se unesu u međunarodne ugovore o razgraničenju, uz geografske karte (velikih razmjera) kao dodatak takvom ugovoru.

---

⁴⁵ Duško Dimitrijević, *Međunarodnopravno regulisanje teritorije država*, Institut za međunarodnu politiku i privedu, Beograd 2008., str. 152-153

7. Utvrđivanje državnih granica na moru

Vlast država na morskom prostoru u dugom istorijskom razdoblju ispoljavala je dvije oprečne tendencije – jednu za proširenjem državne vlasti i drugu za osiguranjem slobode mora. Kako je još od vremena antičkih naroda postajala aspiracija da se morski prostori stave pod odgovarajuću vlast, to je izazvalo niz reakcija ostalih naroda. Zato se u doba procvata Rimskog carstva proklamovala ideja da je more kao i vazduh slobodno a potom i otvoreno. Ograničenja ustanovljena „linijom plime“ kao spoljnom morskom granicom, nisu mogla da objasne širi domen vršenja vlasti. Sa propašću Zapadnog rimskog carstva i stvaranjem Svetog germansko-rimskog carstva, podupiru se ideje o mogućnošću gospodarenja i van granica unutrašnjih morskih voda. Već drugom polovinom Srednjeg vijeka postaje jasno da su pobijedili zagovornici tendencije podvlašćivanja morima⁴⁶.

Svoje nezadovoljstvo protiv zaposijedanja pojedinih dijelova okeana od strane velikih sila i konačnu osudu zatečenog stanja, izrekao je Hugo Grocijus u djelu *Mare liberum* iz 1609. godine. Ali su odmah uslijedila i kontra mišljenja i stavovi o slobodnoj okupaciji⁴⁷.

Pošto su pravila o utvrđivanju granica na moru istorijski varirala u korelaciji sa dvije oprečne tendencije gdje je jedna isla ka osiguranju slobode mora, dok je druga težila proširivanju vlasti pomorskih država, pitanje institucionalizacije državnih zahtjeva u pogledu morskih prostranstava bilo je u zavisnosti od utvrđivanja granica teritorijalnog mora.⁴⁸

Tek u 18. vijeku dolazi do uvođenja mjernog sistema u određivanju granica teritorijalne vlasti. Pošto mjerni sistem nije bio univerzalan, dolazi do poteškoća u određivanju granica (anglosaksonski sistem u miljama- *statute mile*, je bio drugačiji od skandinavskog- *league*). I u 19. vijeku dolazi do različitog određivanja širine teritorijalnog mora. Države poput Sjedinjenih Država i Velike Britanije usvajaju pravilo od tri milje, skandinavske države od četiri milje, dok Španija i Portugal priznaju granice državne vlasti na šest milja od obale.

Prvi zvanični pokušaj kodifikacije i ujednačavanja običajnog prava desio se na Konferenciji u Hagu 1930. godine, koja je prošla bez uspjeha, jer nije došlo do usaglašavanja

⁴⁶ Venecija je isticala pretenzije na Jadransko more, Đenova na Ligurskom moru, Norveška na Sjevernom moru, engleska na svim morima kojima je okružena, dok su Danska i Švedska imale slične zahtjeve spram Baltičkog mora.

⁴⁷ John Selden, *Mare clausum*, 1635.

⁴⁸ Duško Dimitrijević, *Međunarodnopravno regulisanje teritorije država*, Institut za međunarodnu politiku i privrednu, Beograd 2008., str. 153-154.

oko širine teritorijalnog mora. Drugo okupljanje se desilo 1958. godine, na Prvoj konferenciji Ujedinjenih nacija u Ženevi. Na ovoj Konferenciji su donijete četiri značajne konvencije: Konvencija o teritorijalnom moru i spoljnem morskom pojusu, Konvencija o otvorenom moru, Konvencija o epikontinentalnom pojusu i Konvencija o ribolovu i očuvanju živih bogatstava otvorenog mora.⁴⁹

Međutim, i pored izvršene kodifikacije prava mora, države nisu uspjеле da do kraja razriješe sve probleme, pošto su strategijski interesi velikih pomorskih sila ometali usvajanje jedinstvenih rješenja. Tek sa trećom Konferencijom o pravima mora koja je trajala od 1973. do 1982. godine, i prihvatanjem Konvencije o pravima mora iz 1982., utvrđena su opšta pravila o povlačenju granica na moru.⁵⁰

Prvi pravni propis koji je regulisao pitanje morskih granica na ovim prostorima (prostori „bivše Jugoslavije“) bila je Uredba sa zakonskom snagom o pomorskom dobru iz 1939. godine⁵¹. Usvojena je 29. aprila 1939. godine, stupila je na snagu 10. maja 1939. godine, a počela se primjenjivati od 10. avgusta iste godine. Ova Uredba je precizno odredila pojam morske obale na način da ista predstavlja onaj pojas državnog teritorija uzduž mora koji je izložen morskim valovima, ili po svojoj prirodi služi ili može služiti za svrhe pomorskog prometa i morskog ribolova, kao i za upotrebu i iskorištavanje u opće državne i narodne svrhe (paragraf 1, st. 1 i 2). Važnost uredbe iz 1939. godine je u tome, što iako nikada nije zaživjela u praksi⁵², predstavlja prvi pravni akt koji na cijelovit i savremen način definiše pojam pomorskog dobra, njegove granice, način korištenja, upravljanja, kontrole i evidenciju. Nakon II. Svjetskog rata dolazi do uvođenja društveneog vlasništva, te se 1974. godine donosi Zakon o pomorskom i vodenom dobru, lukama i pristaništima⁵³.

⁴⁹ Konvencija o teritorijalnom moru i spolnjem morskom pojusu iz 1958. godine, stupila je na snagu 10. septembra 1964. godine. Vidjeti: *Treaty Series*, Vol. 516, pp. 206-249. Ostale tri Ženevske konvencije stupile su na snagu sledećim redosledom: Konvencija o otvorenom moru - 30. Septembra 1962. godine, Konvencija o epikontinentalnom pojusu - 10. Juna 1964. godine, Konvencija o ribolovu i očuvanju živih bogatstava otvorenog mora – 20. Marta 1966. godine. Vidjeti: *UN Treaty Series*, Vol. 450, pp. 82-135; Vol. 559, pp. 286- 321; Vol. 499, pp. 312-333. Za prevod konvencije vidjeti: „Službeni list SFRJ, dodatak Međunarodni ugovori“ 1965, br. 4.

⁵⁰ „Offical Records of Third UN conference on the Law of the Sea“, vol. I to XVI, 1975-1983; Za analizu vidjeti; Davorin Rudolf, *međunarodno pravo mora*, Jugoslovenska Akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1985., str. 56-84.

⁵¹ „Službene novine Kraljevine Jugoslavije“, br. 104-XXXIII od 10. maja 1939. godine.

⁵² Dana 01. septembra 1939. godine njemačke snage su ušle u Poljsku, čime je započeo Drugi svjetski rat.

⁵³ „Narodne novine SFRJ“, br. 19/74, 39/75, 17/77 i 18/81.

Kao fizički jedinstven organizam, more je podijeljeno na morske pojaseve koji predstavljaju institucionalizaciju državnih zahtjeva za vlašću. Za određivanje tih pojaseva, služe tzv. osnovne polazne linije, koje su ujedno i spoljne granice unutrašnjih morskih voda.

Prema pravilu sadržanom u čl. 2. Konvencije o pravima mora iz 1982. godine, suverenost države se preko kopnenog dijela teritorije proteže na unutrašnje morske vode, teritorijalno more uz obalu, a zatim i na vazdušni prostor iznad njega, kao i na morsko dno i podzemlje mora.⁵⁴

7.1. Granice unutrašnjih morskih voda

Unutrašnje morske vode (engl. *internal waters*, franc. *eaux intérieures*, španj. *aguas interiores*) su dijelovi mora između polazne crte od koje se mjeri širina teritorijalnog mora i obale. Obuhvaćaju morske prostore luka, zaljeva, ušća rijeka, zatvorena mora, pod određenim uslovima dijelove mora između otočnog niza i kontinentskog dijela kopna i između samih otoka. Širina unutrašnjih morskih voda nije ograničena jer zavisi od konfiguracije i položaja obale i otoka. Unutrašnje morske vode su pod suverenošću obalne države jednako kao i njeno kopno. Međunarodno pravo jedino uređuje povlačenje vanjske granice unutrašnjih morskih voda jer je ona ujedno i polazna crta od koje se mjeri širina teritorijalnog mora.⁵⁵

Unutarnje vode (unutrašnje morske vode) su oni dijelovi mora koji su sa kopnenim područjem neke države u toliko uskoj vezi da ta država ima, s jedne strane najveći interes na njima, a s druge strane, zbog te uske veze ona potpuno vlada tim prostorima, pa su zato one – po međunarodnom pravu – jednako pod suverenošću države kao i samo njezino kopreno područje. U unutrašnje vode ubrajaju se: luke, zalivi, unutrašnja mora, mora unutar otočja ili otočnih lanaca, ušća rijeka.⁵⁶

Unutrašnje morske vode su oni dijelovi mora koji su u najužoj vezi sa kopnom. Dugo se vremena smatralo da je vlast obalne države u svim tim vodama izjednačena sa onom koju uživa na kopnu. Zato unutrašnje morske vode nisu bile predmetom direktnе i sveobuhvatne kodifikacije prava mora ni u 1930., 1958. ili 1982. godine, prevladavalo je mišljenje i stav da propisi međunarodnog prava ne uređuju odnose u tim vodama.

⁵⁴ Suverenitet nad teritorijalnim morem ograničen je pravilom o neškodivom prolasku brodova. Po međunarodnom pravu kodifikovanom Konvencijom o pravu mora iz 1982., sve države, pomorske ili kontinentalne imaju pravo na plovidbu morem radi presijecanja, ulaska, izlaska iz unutrašnjih voda, pristajanje, a izuzetno i zaustavljanje i sidrenje. Prolazak ostaje neškodljiv ako ne dira u sigurnost ili red i mir obalne države.

⁵⁵ Davorin Rudolf, *Terminologija međunarodnog prava mora*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 1980.

⁵⁶ Juraj Andrassy, *Međunarodno pravo*, Zagreb, 1978., str. 163.

7.1.1. Vanjske granice unutrašnjih voda

Unutrašnje morske vode su oni dijelovi mora koji su s kopnom u najužoj vezi. U unutrašnje morske vode spada more do crte niske vode, luke, ušća rijeka, zaljevi, kao i more unutar ravnih polaznih crta.

Dijelovi mora između crte visoke i crte niske vode (između crte plime i crte najniže oseke), po prijašnjim običajima spadaju u unutrašnje morske vode. Obzirom da su ti dijelovi mora, nestalni tj. često dolazi do njihovih promjena, neprikladni su za plovidbu i zato su od malog privrednog značaja.

Vanjsku granicu unutrašnjih morskih voda u lukama čine crte koje spajaju najisturenije stalne tačke lučkih građevina koje su sastavni dio lučkog sistema i samim time čine dio obale. Pojedini uređaji koji su udaljeni od obale, kao i umjetni otoci ne smatraju se stalnim lučkim objektima a samim time ni dijelom obale.

Kod ušća rijeka, ako se rijeka direktno uljeva u more, vanjska granica će biti pravac preko ušća rijeke između tačaka na crti niske vode na oblama. Ukoliko ušće rijeke čini estuarij, tj. deltu, onda se tada primjenjuju pravila koja važe za zaljeve.

Da bi neki zaljev spadao u unutrašnje morske vode, mora ispuniti nekoliko uslova.
Prije svega:

- Sve obale uključujući i ulaz u zaljev, trebaju pripadati jednoj državi.⁵⁷
- Zaljev se smatra istaknutom uvalom koja zadire u kopno. Površina mora u zaljevu mora biti jednak ili veća od površine polukruga kome je promjer crta povučena preko ulaza u zaljev.
- Ulaz u zaljev ne smije biti širi od 24 morske milje, tj. od dvostruko najveće dopuštene širine teritorijalnog mora, računajući od crte niske vode.

Sa stajališta međunarodnog prava ne postoje razlike između zaljeva i tzv. unutrašnjih mora, tj. onih mora koja su okružana kopnom ali su u prirodnoj vezi s drugim morima. Tako je npr. Azovsko more činilo unutrašnje vode SSSR-a.. Naprotiv, Kaspijsko more, Aralsko more, Mrtvo more i dr. s gledišta međunarodnog prava nisu ni mora ni zaljevi, nego jezera, jer su sa svih strana okružena kopnom, a nemaju prirodnu vezu s drugim morima.

---

⁵⁷ Ako obalu zaljeva dijele dvije ili više država, tada svaka u njemu ima svoje unutrašnje morske vode, teritorijalno more, i zavisno od njegove veličine, druge dijelove mora pod svojom jurisdikcijom.

Ovi propisi o zaljevima ne primjenjuju se na tzv. historijske zaljeve (historijska su prava stečena dosjelošću). Ipak, postoji dosta historijskih zaljeva s ulazom širim od 24 milje koji su stekli taj položaj dosjelošću. To je npr. Riški zaljev i Hudsonov zaljev.

More unutar ravnih polaznih crta tekovina je novijeg razvoja. U krajevima gdje je obalna crta duboko razvedena (razuđena) i usječena, ili ako se uzduž obale u njezinoj neposrednoj blizini nalazi niz otoka, obalna država može povući ravne polazne crte koje spajaju prikladne vanjske tačke. Tako povučene ravne polazne crte ne smiju se znatno udaljiti od opšteg smijera obale, a morski prostori obuhvaćeni unutar tih crta moraju biti dovoljno povezani s kopnenim područjem da bi bili podvrgnuti režimu unutrašnjih morskih voda. Prilikom povlačenja ravnih polaznih crta obalna država može povesti računa o posebnim gospodarskim interesima nekog kraja. Takođe, ne smije primjeniti sistem ravnih polaznih crta tako da njime odvoji teritorijalno more druge države od otvorenog mora ili gospodarskog pojasa.

7.1.2. Režim mora do crte niske vode, luka isključenih iz međunarodnog prometa, ušća rijeka i zaljeva

Ti dijelovi unutrašnjih voda potпадaju pod potpunu suverenost obalne države. Ustvari jedino u tim dijelovima unutrašnjih voda vlast obalne države potpuno je izjednačena s onom koju uživa u svom kopnenom prostoru.⁵⁸

Ako obalna država dopusti pristup stranim trgovackim, ratnim ili drugim brodovima u te dijelove unutrašnjih morskih voda, njihov je položaj jednak kao da se nalaze u nekoj luci otvorenoj za međunarodni promet te države.

Uz to, obalna država može po svojoj volji mijenjati, suspendirati i ukidati te propise, jer se ne radi o obvezama po međunarodnom pravu.

Prema opštem običajnom pravu obalna država dužna je dopustiti pristup u bilo koju svoju luku ili sidrište brodu koji se nalazi u nevolji zbog elementarnih nepogoda ili neke druge više sile. Pravo pristupa u tim okolnostima uživaju svi brodovi.

---

⁵⁸ Vladimir-Đuro Degan, *Međunarodno pravo*, Pravni fakultet sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2000., str. 646-647.

7.1.3. Režim luka otvorenih za međunarodni promet

Svaka obalna država određuje svojim propisima više svojih luka otvorenima za međunarodni promet. Te luke moraju imati odgovarajuće obale, lukobrane, uređaje i postrojenja za pristajanje, sidrenje i zaštitu brodova, zatim za ukrcavanje i iskrcavanje putnika i robe. U tim lukama nalaze se policijski, carinski, sanitarni i drugi nadzorni organi obalne države.

Obzirom na pristup i položaj stranih trgovačkih brodova na snazi je Opšta konvencija o morskim lukama usvojena 1923. godine u Ženevi, sa Statutom kao sastavnim dijelom. Pod uslovom reciprociteta ona osigurava pristup i jednak položaj trgovačkih brodova drugih ugovornica u lukama otvorenima za međ. promet svake njezine stranke. Ali izvan tog mnogostranog ugovornog odnosa većina obalnih država sklopila je velik broj dvostranih ugovora o tom pitanju.

Ako neka obalna država iz političkih ili sličnih razloga zatvori neke ili sve svoje luke brodovima neke druge države, bilo da s njom ima ugovorne odnose ili ne, izlaže se jednakim mjerama obzirom na pristup njenih brodova u luke te druge države. Upravo zato ta se pravila danas široko i samo uz rijetke izuzetke poštju.

Neke od najvećih svjetskih luka (London, Hamburg, Rotterdam i dr.) nisu smještene na samoj morskoj obali nego se nalaze u unutrašnjosti kopna, a s morem su povezane rijekom, kanalom ili jezerom. Neke druge luke smještene su u zaljevima i u unutrašnjim morima. Pravo pristupa tim lukama podrazumijeva i pravo prolaska kroz dio rijeke, kanala ili jezera, zatim kroz zaljeve i unutrašnja mora, koliko je to potrebno radi ulaska ili izlaska iz luke.

Pravo pristupa stranim lukama otvorenima za međunarodni promet ograničeno je samo na trgovačke brodove, bilo da su u privatnom ili državnom vlasništvu i to samo na one koji nisu na nuklearni pogon. Za sve druge brodove: ratne, državne brodove koji nemaju trgovačku namjenu, ribarske, te za sve brodove na nuklearni pogon, obalna država ima pravo zabraniti pristup svojim lukama, uslovivši ga prethodnom dozvolom ili makar prethodnom najavom. Ali ni pravo pristupa stranim nenuklearnim trgovačkim brodova u luke neke države nije apsolutno.

7.1.4. Položaj stranih brodova u lukama

Strani trgovački, ribarski ili drugi brod koji se ne može pozvati na imunitet, dok se nalazi u luci u načelu je podložan vlasti obalne države, ali se ona u nekim slučajevima uzdržava od vršenja svoje sudbenosti.⁵⁹ Obalna država uzdržava se od vršenja kaznene sudbenosti u stvarima unutrašnje discipline ili djela počinjenih među članovima posade na brodu, sve dok mir i red u luci nisu narušeni, ili dok zapovjednik brodu ili konzul države pod cijom zastavom brod plovi, ne zatraži pomoć od lokalnih vlasti.

Obalna država uzdržava se od vršenja svoje građanske sudbenosti u sporovima između zapovjednika, časnika i posade broda. Ali kad su u pitanju prava putnika i drugih osoba koje nisu članovi posade, obalna država vrši svoju građansku sudbenost.⁶⁰

Obalna država može vršiti svoju kaznenu i građansku sudbenost nad stranim brodom i za djela počinjena prije ulaska u njenu luku, u njezinom teritorijalnom moru, gospodarskom i epikontinentalnom pojasu, a kad se radi o zagađenjima velikih razmjera i u dijelu otvorenog mora u blizini obale.

Ako obalna država dopusti pristup u neku svoju luku stranom ratnom brodu ili državnom netrgovačkom brodu, podrazumijeva se da je time pristala da će poštivati njegov imunitet. Imunitet podrazumijeva nevršenje kaznene sudbenosti za sva djela počinjena na brodu, kao i za djela izvršena u službenoj dužnosti u vezi s brodom i na kopnu. Ali kaznena sudbenost se vrši za djela koja članovi posade počine na kopnu izvan službene dužnosti.

Obalna država ne vrši građansku sudbenost nad ratnim i drugim državnim netrgovačkim brodovima obzirom na sudare, spašavanja, pružanja pomoći, sporove o vlasništvu nad brodom, kao i zbog zagađenja.

Građanska sudbenost obalne države proteže se na djela članova posade izvršena izvan službenih dužnosti na kopnu, ali mjere izvršenja ne bi smjele spriječiti obavljanje njihovih vojničkih dužnosti. Putnici koji po svom položaju uživaju imunitet izuzeti su od sudbenosti obalne države.

---

⁵⁹ Op.cit. str. 649.

⁶⁰ Op.cit. str. 650.

7.1.5. Režim mora naknadno zahvaćen ravnim polaznim crtama

Prema Ženevskoj konvenciji iz 1958. godine izričito se propisuje, kada se određivanjem ravne polazne crte u skladu s njenim odgovarajućim propisima kao unutrašnje morske vode obuhvate prostori koji su se prije toga smatrali za dio teritorijalnog ili otvorenog mora, u tim će vodama postojati pravo neškodljivog prolaska. Suštinu tog propisa potvrdila je i Konvencija iz 1982. (dodata i gospodarski pojas), koja za te djelove predviđa jednak pravni režim kao i u teritorijalnom moru.

U zavisnosti od konfiguracije morskih prostora koji zatvaraju unutrašnje morske vode, pomorske države mogu kombinovati različite metode povlačenja polaznih linija. Prema Konvenciji o pravu mora postoje odredbe o načinu povlačenja polaznih crta. Polazne crte mogu biti *normalne, ravne i arhipelaške*. Ovisno o različitim uslovima, obalna država može odrediti polazne crte primjenjujući naizmjenično metode predviđene Konvencijom.

Normalna polazna crta jeste crta niske vode uzduž obale, onako kako je označeno na pomorskim kartama većeg razmjera koje je obalna država službeno priznala. Pod terminom crta niske vode uzimaju se tačke na obali do kojih se spušta razina oseke u fazi najnižeg vodostaja morskih mjena. Ta se crta može utvrditi tačkom najniže opažene niske vode tj. tačke do koje se more pod uticajem mijena najviše povuklo. Izbor koje će od ove dvije metode koristiti prepušten je obalnoj državi.

Ravna polazna crta može se povući ako su ispunjeni određeni uslovi tj. spajanjem najisturenijih tačaka kontinentalnih dijelova kopna ili otoka. To je metoda povlačenja polaznih crta koje spajaju najisturenije tačke, ako je obala razvedena i duboko usječena, ili ako se uzduž obale u njezinoj neposrednoj blizini nalazi niz otoka. Ako je zbog postojanja delte i drugih prirodnih uslova obalna crta izrazito nestabilna, najisturenije se tačke mogu izabrati uzduž najudaljenije crte niske vode u smjeru mora i, usprkos kasnjem povlačenju crte niske vode, ravne polazne crte ostaju valjanima sve dok ih obalna država ne izmijeni.

7.2. Granice arhipelaških voda

Arhipelaške vode su nov institut međunarodnog prava o kojima su propisi po prvi puta predviđeni Konvencijom iz 1982. godine. Pravo na arhipelaške vode priznaje se tzv. „oceanskim“ arhipelaškim državama, tj. onima koje su u cijelosti sastavljene od jednog ili

više arhipelaga, te moguće i drugih otoka.⁶¹ Prema propisima Konvencije iz 1982. godine, mali broj država ima pravo na arhipelaške vode. To su npr. Indonezija, Filipini, Bahami, Fidži, Mauricijus i dr.

Arhipelaške vode se pod navedenim uslovima moraju izričito proglašiti. Ako ih neka arhipelaška država ne proglaši, tada u njenim vodama među otocima ostaje prijašnji režim, tj. teritorijalno more i dijelovi otvorenog mora. Arhipelaška država ima pravo povlačenja tzv. ravnih arhipelaških crta spajajući krajnje tačke najudaljenijih vanjskih otoka i nadmorskih grebena u arhipelagu, s tim da su tim crtama obuhvaćeni glavni otoci.

S vanjske strane ravnih arhipelaških crta, arhipelaška država ima pravo odrediti širinu svog teritorijalnog mora, zatim proglašiti gospodarski pojas, kao i epikontinentski pojas preko granice od 200 milja.

More unutar ravnih arhipelaških crta potпадa pod režim arhipelaških voda. U tom se izuzimaju samo luke, ušća rijeka i zaljevi, koji ostaju pod režimom unutrašnjih morskih voda arhipelaške države. Ali arhipelaška država nema pravo da proširuje svoje unutrašnje morske vode zahvatanjem drugih dijelova mora ravnim polaznim crtama. Ona stoga ima jedino pravo na ravne arhipelaške crte.⁶²

7.2.1. Prava i dužnosti arhipelaških država

Arhipelaška država uživa suverenost u svojim arhipelaškim vodama, i to bez obzira na njihovu dubinu ili udaljenost od obale. Suverenost arhipelaške države proteže se i na zračni prostor iznad arhipelaških voda, kao i na njihovo dno i podzemlje, ali uz određena ograničenja. To znači da su arhipelaške vode, zajedno s unutrašnjim morskim vodama, teritorijalnim morem i kopnenim područjem svih otoka, dijelovi ukupnog teritorija arhipelaške države. Ipak, suverenost arhipelaške države u njenim arhipelaškim vodama znatno je ograničenija nego u pojedinim dijelovima unutrašnjim morskim voda, te u teritorijalnom moru.

U arhipelaškim vodama koje su prije bile dijelovi otvorenoga mora, arhipelaška država dužna je poštivati postojeće sporazume sa svim drugim državama u pogledu ribolova. Neposredno susjedne države i dalje uživaju, čak i bez ugovora, tradicionalna ribolovna prava i "druge legitimne djelatnosti" u vodama koje su proglašene arhipelaškima. Te države trebaju s

---

⁶¹ Op.cit. str. 652.

⁶² Op.cit. str. 653.

arhipelaškom državom urediti sva ta prava dvostranim sporazumima, ali se ta prava nikako ne smiju prenositi ili dijeliti s trećim državama ili njihovim državljanima (članak 51(1). Konvencije iz 1982.).

7.2.2. Prolazak i prelijetanje arhipelaških voda

Propisi o pravu prolaska stranih brodova kroz arhipelaške vode, te prelijetanja iznad njih veoma su važni u smislu međunarodnog javnog prava (MJP) zbog nesmetanog odvijanja međunarodnog zračnog i morskog saobraćaja. Kroz arhipelaške vode Indonezije i Filipina prolaze važni morski putevi iz Indijskog u Tih ocean. Brodovi bi morali ploviti više od 3000 milja da bi zaobišli te vode. Iznad arhipelaških voda Indonezije nalaze se važni zračni koridori na putu iz Bankoka, preko Singapora u Australiju. Uslov pristanka ostalih država sudionica na Trećoj konferenciji o pravu mora na poseban režim arhipelaških voda bilo je osiguranje nesmetane plovidbe i prelijetanja kroz i iznad tih voda.

Općenito, brodovi svih stranih država uživaju pravo neškodljivog prolaska kroz arhipelaške vode, pod istim propisima iz Konvencije iz 1982. Arhipelaška država može iz razloga svoje sigurnosti privremeno obustaviti neškodljiv prolazak stranih brodova u tačno naznačenim dijelovima svojih arhipelaških voda.

Strani brodovi i zrakoplovi koji prolaze odnosno preljeću arhipelaške koridore, podvrgnuti su pravilima prolaska arhipelaškim plovnim putevima, najvećim dijelom identičnima sa pravilima tranzitnog prolaska za prolazak i prelet morskim tjesnacima koji služe međunarodnoj plovidbi.

Najznačajnija dužnost arhipelaške države je da nikad ne smije obustaviti prolazak i prelijetanje svojih arhipelaških voda, zacrtanim i određenim koridorima. U svim ostalim dijelovima arhipelaških voda, može donositi zakone i propise radi sprečavanja i nadziranja zagađenja mora, uz ograničenje da oni ne ometaju neškodljiv prolazak stranih brodova, kao ni da vrše diskriminaciju nad tim brodovima.

7.3. Teritorijalno more

Teritorijalno more je pojas mora uzduž čitave obale, u kojem obalna država uživa suverenost. Ta suverenost se proteže i na zračni prostor iznad teritorijalnog mora, kao i na njegovo dno i podzemlje. Obalna država ima isključivo pravo nad svim živim i neživim

prirodnim bogatstvima koja se nalaze u vodama njenog teritorijalnog mora, na njegovu dnu i u podzemlju.⁶³ Ta bogatstva ona ne mora ni sa kim dijeliti.

7.3.1. Prostor i režim teritorijalnog mora

Teritorijalno more je morski pojas koga čine podmorje i zračni prostor iznad njega, širine od tri do dvanaest morskih milja i proteže se uz obalu, i unutrašnje morske vode obalne države. Obalna država je dužna omogućiti neškodljiv prolazak stranim brodovima kroz svoje teritorijalno more, ali nije dužna trpjeti prelijetanje aviona iznad njega.

Konvencijom iz 1982. godine propisano je da svaka država sama može odrediti širinu teritorijalnog mora, ali ona ne smije prijeći granicu od 12 morskih milja. Iz navedenog proizilazi da države mogu odrediti i manju granicu, s time da ugovorenice Konvencije i ostale države nemaju pravo prigovora ako ta granica iznosi 12 milja.

Širina teritorijalnog mora mjeri se od polaznih crta, niskih voda, ravne polazne crte ili ravne arhipelaške crte. Kod mora koje je prekriveno ledom, širina teritorijalnog mora računa se od kraja stalno zamrznute površine. Vanjska granica teritorijalnog mora je ujedno i državana granica na moru: gdje prestaje teritorijalno more, prestaje i suverenitet obalne države⁶⁴. Dakle, granica vodene komponente pomorskog dobara je vanjska granica teritorijalnog mora, odnosno državna granica na moru.

7.3.2. Utvrđivanje granica teritorijalnog mora

Po Konvenciji iz 1982. godine, spoljna granica teritorijalnog mora je linija čija je udaljenost svake tačke od najbliže tačke polazne linije (normalne ili prave), jednaka širini teritorijalnog mora obalne države (član 4.).

Međunarodno pravo prati rješenja koja se tiču povlačenja unutrašnjih polaznih linija. U Konvenciji iz 1982. godine, nisu sadržane konkretnе metode povlačenja spoljnih granica, ali su one sastavni dio međunarodne prakse, i to:

- Po prvoj metodi, kod pravih i nerazuđenih obala, vanjska linija razgraničenja teritorijalnog mora ide paralelno sa normalnom polaznom linijom niske vode duž obale (*méthode du tracé parallèle*).

---

⁶³ Op.cit. str. 656.

⁶⁴ Davorin Rudolf, *Međunarodno pravo mora*, Zagreb, 1985., str. 56.

- Drugom metodom, kod manje razuđenih obala polazi se od višeugaonog povlačenja prave polazne linije sa različitih isturenih tačaka na kopnu (*méthode du polygonala*).
- Za treću metodu je karakteristično da se ona upotrebljava samo kod izrazito razuđenih i kolebljivih obala, gdje je uobičajno povlačenje kružnih lukova sa najisturenijih tačaka na kopnu u pravcu otvorenog mora. Linearnim povezivanjem tačaka nastalih preklapanjem kružnih lukova utvrđuje se vanjska linija razgraničenja teritorijalnog mora (*méthode de la arcs en cercle*).

Iz navedenog se da zaključiti, da je za primjenu praktičnih rješenja o razgraničenju teritorijalnog mora najbitnija konfiguracija obale, a tek onda vlast od koje zavisi i stvarna mogućnost uspostavljanja pravnog režima teritorijalnog mora obalnih država.

U članu 15. Konvencije iz 1982. godine, utvrđeno je kombinovanje rješenja za razgraničenje teritorijalnog mora država čije su obale suprotne ili se dodiruju. Za države koje se graniče važi pravilo da nemaju ovlaštenja da mogu da proširuju svoje teritorijalno more preko linije sredine, osim ako o tome pitanju nije postignut drugačiji sporazum među državama. Iz navedenog proizilazi da suveremene države mogu slobodno ugovarati i drugačija rješenja, ali ne na uštrb imperativnih pravila međunarodnog prava (*jus cogens*).

Krajnja linija do koje bi po pravilu trebalo da ide državna granica jeste središnja linija kod koje je svaka tačka jednako udaljena od najbližih tačaka polaznih linija od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora (ekvidistanca).⁶⁵ Konvencija predviđa i izuzetak, koji se tiče postojanja istorijskih naslova ili drugih posebnih okolnosti, državama je dozvoljeno razgraničenje teritorijalnog mora na drugi način.

Ako su obale država jedna pored druge ili jedne naspram druge, niti jedna država nema pravo, izuzetno ako ne postoji drugačiji sporazum među njima, proširiti svoj spoljni morski pojas preko crte sredine (ekvidistance) čija je svaka tačka podjednako udaljena od najbližih tačaka polaznih linija od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora svake od država.

8. Državne granice u vazdušnom prostoru

Proučavanje granica državne teritorijalne vlasti neminovno vodi ka uspostavljanju pravila o utvrđivanju granica vazdušnog prostora. Pažnja nauke međunarodnog prava prema pitanju suverenosti države u zračnom prostoru javila se tek pronalaskom aviona i drugih

---

⁶⁵ Duško Dimitrijević, *Međunarodnopravno regulisanje teritorije država*, Institut za međunarodnu politiku i privrednu, Beograd 2008., str. 159.

letjelica težih od zraka. Pronalaskom balona braće Mongolfje u 18. vijeku, a zatim i cepelina (dirižabla), dolazi do značajnih pomijeranja u ovoj oblasti, pošto se kroz efektivno korištenje vazdušnog prostora izašlo iz domena potencijalnog vlasništva.

Tek sa 20. vijekom, dolazi do naučno-tehnoloških otkrića i napretka, da je bilo neophodno govoriti o rađanju nove grane međunarodnog prava, vazduhoplovog prava. Vazduhoplovno pravo nije isto što i pravo država na njihov vazdušni prostor, već pravo koje utvrđuje pitanje korištenja vazdušnog prostora putem plovidbe.⁶⁶ Sa prvim letovima braće Rait (Wright), 1903.godine, započinje nova era u naučnom shvatanju suvereniteta u oblast vazdušnog prostora.

Elementi bezbijednosti kombinovani sa novim elementima iskorištavanja vazdušnog prostora, doveli su do sklapanja nekolicine međunarodnih ugovora o vazdušnom saobraćaju. Najvažniji pravni akti bili su Pariska konvencija o vazdušnoj plovidbi iz 1919. godine, kojom je stvorena Međunarodna komisija za vazdušnu plovidbu, kao i četiri konvencije donijete na Čikaškoj konferenciji iz 1944. godine. To su: Konvencija o međunarodnom civilnom vazduhoplovstvu, Sporazum o međunarodnom vazdušnom tranzitu, Sporazum o međunarodnom vazdušnom transportu i Privremeni sporazum o međunarodnom civilnom vazduhoplovstvu.

Pariska konvencija polazi od načela apsolutnog suverenitata država nad vazdušnim prostorom, uz ograničenje preleta civilnih aviona u vrijeme mira. Čikaškom konvencijom o civilnom vazduhoplovstvu, suverinitet se proširuje i na područje teritorijalnih voda države ugovorenice.

Danas je teritorijalna nadležnost država u mnogome proširena u vazdušnoj oblasti u odnosu na akte počinjene u vazduhoplovima, i nad licima koja se njima prevoze.⁶⁷ Države potpisnice Čikaške konvencije iz 1944., koje su preuzele značajne uzajamne obaveze obzirom na civilni zračni promet, zadržali su i pravo da iznad svoga područja određuju zračne koridore za civilne avione u prelijetanju, kao i koji aerodromi će se koristiti za međunarodni saobraćaj.

---

⁶⁶ Op.cit. str. 175.

⁶⁷ Iako je avion stvar države kojoj pripada, avion se u vazdušnoj oblasti nalazi pod suverenošću države nad kojom leti i u kojoj boravi (na aerodromu). Međutim, dešava se da se u vazduhu dođe do održenih delikata *jus gentium*. U tim slučajevima država proširuje svoju nadležnost po principu *aut dedere, aut punire* (npr. primjena Konvencije o suzbijanju protivzakonite otmice vazduhoplova iz 1971. godine).

Pitanje suvereniteta nad vazdušnom oblašću javlja se u posebnom vidu kod bežičnog saobraćaja. Stvaranjem Svjetske unije za telekomunikacije, priznat je opšti princip Ujedinjenih nacija o ustanovljavanju službenosti svake države da prenosi radio talase kroz vazdušnu sferu, bez obzira na granice.⁶⁸

9. Načelo „uti possidetis“

U međunarodnom pravu, pitanje granica, odnosi se na teritorijalne promjene koje proizlaze iz raspada država ili jednostrane secesije. Zemlje u tim procesima steknu nezavisnost, ali one moraju odrediti svoj teritorijalni kontekst u kojem će imati suverenu vlast.

U 19. vijeku, na latinskom američkom kontinentu je formulirana doktrina *uti possidetis*, prema kojoj su bivše kolonijalne granice španskog i portugalskog carstva postale državne granice novih nezavisnih zemlja Latinske Amerike. Koncept nije nov, on je nastao u rimskom pravu, a kasnije je u prilagođenom obliku usvojen u međunarodnom pravu.⁶⁹

Termin *uti possidetis* razvijen je u rimskom pravu kao zabrana, i namijenjen je da zaštiti veleposjednikovu imovinu. Suština njegovog sadržaja tada je sažeta u frazu *uti possidetis, ita possideatis*, a našlo je primjenu u međunarodnom pravu i zauzelo je istaknuto mjesto u javnim poslovima.⁷⁰

U ranoj fazi kolonizacije je potvrdio stvarnu moć u rješavanju sporova između kolonijalnih supersila, odražavanjem koncepta sličnosti sadržaja koje je propisivalo rimske pravne institucije. U periodu dekolonizacije Latinske Amerike i afričkog kontinenta, njegov sadržaj se prilagodio novonastaloj političkoj situaciji. Države su ga koristile za rješavanje međusobnih graničnih pitanja, kako bi se osigurao mir i sigurnost u regiji.

Najprije su ga prihvatile emancipirane španjolske kolonije Južne, te zatim i Srednje Amerike. Mnoga od područja tih novih država bila su početkom 19. vijeka još neistražena. Prijetila je opasnost da ih europske kolonijalne sile prisvoje putem okupacije kao ničije područje (*terra nullius*). Da bi to izbjegle, nove su države u Južnoj Americi u ustavnim aktima i ugovorima potvrdile svoje granice prema razgraničenjima koja je prije izvršilo španjolsko kolonijalno carstvo između svojih upravnih jedinica: vicekraljevina, provincija i biskupija, (koje su postale nove države), a koje su važile u trenutku stjecanja njihove neovisnosti,

⁶⁸ Duško Dimitrijević, *Međunarodnopravno regulisanje teritorije država*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd 2008., str. 177.

⁶⁹ Natali Gak, Načelo uti possidetis – Magistarski rad, Pravni fakultet Univerziteta u Ljubljani, Ljubljana 2013.

⁷⁰ Op.cit.

najčešće u 1810. Na isti način i nove države Srednje Amerike prihvatile su načelo *uti possidetis* iz 1821.

I pri rješavanju kasnijih sporova o granicama, države stranke su u kompromisima nalagale arbitrima da njihov spor riješe na temelju toga načela. Tako je arbitražnom presudom od 9. jula 1909. utvrđena sporna granica između Bolivije i Perua prema načelu *uti possidetis* iz 1810. Jednako je bilo u presudi od 24. marta 1922. u sporu o granicama između Kolumbije i Venezuele. Arbitražna presuda od 23. januara 1933. utvrdila je na temelju načela *uti possidetis* iz 1821. spornu granicu između Gvatemale i Hondurasa.

To je načelo opće naravi koje se primjenjuje na razgraničenje između država ukoliko one nakon stjecanja neovisnosti nisu uspjele sklopiti nove ugovore o svojim granicama. Neke su države nastojale osporiti primjenu toga načela uslijed novih događaja, ili temeljem njihovih jednostranih akata, pozivajući se na efektivnost vlasti koju su u nekom periodu vršile.

Načelo *uti possidetis* se primjenjuje na slučajeve teritorijalnih promjena koje nastaju sukcesijom država. To znači da ukoliko među novonastalim državama nema drugačijeg sporazuma, između tih teritorijalnih cjelina koje su stekle nezavisnost linija razgraničenja unutar države prethodnice, koja je bila na snazi na datum sukcesije država, postaje njihova državna granica prema međunarodnom planu. Isto načelo primjenjuje se i na vanjsku državnu granicu novonastale države u području susjednih, već postojećih država.

Ovo načelo znači stanje posjeda kakvo je faktički postojalo u nekom trenutku. Najprije je bilo prihvaćeno od strane emancipiranih španjolskih kolonija Južne, a zatim i Srednje Amerike. Vijeće Međunarodnog suda u Hagu je 1986. godine presudom riješilo spor o granicama između Burkine Faso i Malija prema graničnoj crti tih dviju država kakva je postojala u trenutku sticanja njihove nezavisnosti.

Donoseći presudu (22. decembra 1986. godine) u slučaju spora između Burkine Faso i Malija, Međunarodni sud u Hagu je uporište našao kako u Posebnom sporazumu sklopljenom 16. septembra 1983. godine među državama o granici, tako i u graničnoj crti koja je postojala u vrijeme sticanja njihove nezavisnosti 1960. godine. Takođe su primjenjeni određeni izvori prava: načelo neopipljivosti granica naslijedenih od kolonijalizacije, načelo *uti possidetis juris*, te Francuski kolonijalni zakon („droit d'après-Mer“).

Načelo *uti possidetis* nema snagu imperativne norme općeg međunarodnog prava (*jus cogens*). Novonastale susjedne države proizašle iz dekolonizacije ili raspada države

prethodnice (poput država nastalih raspadom SFRJ), mogu određivati svoje granice kako se dogovore tj. da o tome postignu obostrani sporazum.

Arbitražna komisija Konferencije o Jugoslaviji, je načelo *uti possidetis* potvrdila, kao obaveznu osnovu za rješavanje svih teritorijalnih sporova do kojih može doći među državama nastalim raspadom SFRJ. Shodno ovom stanovištu Arbitražna komisija je u mišljenju broj 3. insistirala na prihvatanju administrativnih, unutrašnjih granica za međudržavne granice čija dispozitivnost proizilazi iz činjenice da iste predstavljaju „demarkacione linije koje će moći da se menjaju putem slobodnog i međusobnog dogovora“, *a contrario*, postaju međunarodne granice „koje štiti međunarodno pravo“. Jednom rečju, princip „*uti possidetis*“ dejstvuje tako, što „zamrzava“ pravni osnov posedovanja teritorije u momentu sticanja nezavisnosti.⁷¹

U primjeni načela *uti possidetis*, postoji izvjesna hjerarhija akata i činjenica države prethodnice, važnih pri razgraničenju na kopnu i na moru, koja se može izvesti iz spomenutih presuda Međunarodnog suda. Najvažniji su akti prijašnje (kolonijalne ili federalne) vlasti o razgraničenju između teritorijalnih cjelina, koji su bili na snazi na datum sukcesije, tj. u trenutku kada su te cjeline postale nezavisne države⁷².

U nedostatku akata središnje vlasti u obzir se uzimaju mogući sporazumi organa dviju nekadašnjih teritorijalnih cjelina (npr. federalne jedinice) o uzajamnom razgarničenju. Ako ne postoje ni takvi dokumenti, utvrđuje se kuda je stvarno išla granica na datum sukcesije država na temelju jednostranih oglašavanjem neke od strana, ali pod uslovom da ima dokaze da ih je suprotna strana prihvatile, bilo izjašnjenjem ili nedjelotvornim suprostavljanjem.

Bilo je slučajeva osporavanja načela *uti possidetis* pri određivanju granice na moru između novih obalnih država. Ali su ta osporavanja doživjela neuspjeh. Naime, ako je središnja vlast države prethodnice sklopila sporazume o granici na moru sa susjedima, ti sporazumi ostaju na snazi i obavezujući su, kako za novonastalu obalnu državu, tako i za državu stranku u sporazumu sa državom prethodnicom.

Jedno od najznačajnijih pitanja koje se mora analizirati kod primjene načela *uti possidetis* jeste pojam administrativnih granica. Značenje ovog pojma se mijenjalo kroz historiju i ovisilo je o kontekstu u kojem se pojavljivalo. Primjerice, u Latinskoj Americi su to

⁷¹ Duško Dimitrijević, *Međunarodno-pravni tretman graničnih sporova na prostoru bivše Jugoslavije*, Institutu za međunarodnu politiku i privrednu, Međunarodni problemi, Beograd 2003., vol. 55, br. 3-4., str. 362

⁷² Op.cit. str. 570.

bile granice koje su proizilazile iz brojnih španjolskih vladinih dokumenata koji su uspostavljali teritorijalne jedinice, ili su one nastajale ugovorima zaključenim između Španjolske i Portugala. U Africi su, u početku, granice određivane na temelju sfera utjecaja, odnosno dogovora među kolonijalnim silama koji su osiguravali nemiješanje jednih sila u zonu utjecaja drugih. Kasnije su te granice prerasle u administrativne, kako je jačala kontrola kolonijalnih sila nad svojim teritorijem.

Tačno je da svaka država za svoje središnje organe vlasti rezervira sva prava i nadležnosti spram vršenja vlasti na cijelom morskom prostoru. Zato u praksi nisu poznati slučajevi (dokumenti) o razgraničenju morskih prostora između obalnih federalnih jedinica i drugih teritorija na moru. Zbog nepostojanja takvih dokumenata države prethodnice, načelo *uti possidetis* ostaje bez primjene u razgraničenju morskih prostora između novonastalih država.

Primjena načela *uti possidetis* nailazi na određene poteškoće kada se primjenjuje na unutrašnje administrativne granice država. Prije svega, postoji razlika između unutrašnjih i međunarodnih granica, i između unutrašnjih granica država i kolonijalnih linija razgraničenja na koje se načelo *uti possedites* prvobitno primjenjivalo. Također, došlo je i do promjena u međunarodnom pravu, i to prije svega u naglašavanju prava na unutrašnje samoopredeljenje, što je još uvijek i danas sporno u pravnoj znanosti. Značaj načela *uti possedites* je bio mnogo veći u procesu dekolonizacije, ali i danas ima svoje značajno mjesto u postupku određivanja državnih granica, kada nema sporazuma ili nekog drugog načina rešavanja sporne situacije.

10. Pravni značaj ugovora o granicama u međunarodnom pravu

Stepen integracije danas je prisutniji više nego prije, pa ipak, i pri takvim okolnostima nasumljivo je da pitanje granica pripada oblasti prava, a tek zatim drugim oblastima društvenog života. Nastankom država i njihovim stupanjem na svjetsku scenu, ne dolazi do automatskog priznanja njenih granica. Razgraničenje slijedi tek onda kada se utvrdi postojanje pravnog osnova. Pošto je priznanje država stvar volje svake pojedinačne države, priznanje jednom dato *experiences verbis* ili prečutno, podrazumijeva *sensu politico*, deklarativno prihvatanje prava i obavezu u odnosu na teritoriju.⁷³

---

⁷³ Duško Dimitrijević, *Međunarodnopravno regulisanje teritorije država*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd 2008., str. 139.

U prilog navedenom govore i primjeri iz međunarodne prakse. Iz određenih političkih razloga određena država može biti međunarodno priznata, a da pitanje utvrđivanja granica ostane neriješeno duži vremenski period (npr. Izrael je nastao još 1948. godine, ali ni do danas nije uspio da definiše sopstvene granice, čak ni nakon što je primljen u Ujedinjene nacije).

U međunarodnom pravu važi sinteza – da bi granica bila sigurna mora biti i legalna. Konkretno, ta sigurnost proizilazi iz pravnog osnova koji državi omogućava da se na njega pozove u slučaju osporavanja državnih teritorijalnih prava (*titulus est justa causa possidenti quad nostrum est*).⁷⁴

Zavisno od samog slučaja, pravno utvrđivanje granica vrši se prije svega kroz međunarodne ugovore koji formalizuju saglasnost volje susjednih država. To su prije svega bilateralni, a zatim i višestrani ugovori zaključeni nakon međunarodnih konferencija kojima se daju jače garancije za poštivanje graničnih crta (npr. Ugovor iz Versaja, San Žermena, Trijanona nakon Prvog svjetskog rata).⁷⁵

Pravni osnov za utvrđivanje granica može biti sadržan i u kolektivnim deklaracijama o priznanju, odlukama *ad hoc* arbitraža ili u presudama međunarodnih sudova. Monarsi, kao neprikosnovene suverene ličnosti, bili su često pozivani da izreknu poslednji sud po pitanju pružanja državnih granica. Tako je, 1872. godine, u britansko-američkom sporu oko arhipelaga San Huan, konačnu odluku donio njemački car, dok je 1891. godine, španska kraljica presudila spor između Kolumbije i Venecuele.⁷⁶

Poslije Prvog svjetskog rata, Stalni sud međunarodne pravde u više navrata dao je savjetodavno mišljenje u vezi sa graničnim sporovima. Pomenuta mišljenja odnose se na spor između Poljske i Čehoslovačke oko Javoržine, zatim na rješavanje jugoslovensko-albanskog spora oko Svetog Nauma, kao i spora između Velike Britanije i Turske oko granice između Iraka i Turske u području Mosula.

Međunarodni sud pravde kao pravni nasljednik Stalnog međunarodnog suda pravde, u svojoj dosadašnjoj praksi imao je veći broj graničnih sporova o kojima je raspravljao i donosio odluke. U sporu između Kambodže i Tajlanda oko Hrama Préah Vihér, Međunarodni sud pravde zauzeo je stav da ugovorenog razgraničenje među državama treba da obezbijedi postizanje sigurnih i trajnih rješenja.

---

⁷⁴ Op.cit. str. 140.

⁷⁵ Op.cit. str. 140.

⁷⁶ Op.cit. str. 141.

U nedostatku forme kojom su se pravno uobličavale državne granice, međunarodno pravo u obzir uzima faktičko stanje koje tvori određena državna praksa zasnovana na stvarnom, miroljubivom i neometanom vršenju efektivne vlasti (*ex facto jus oritur*). Faktičko stanje uzeto kao pravni osnov posjedovanja teritorijalnih granica zasniva se na načelu efektiviteta. To načelo pravno je definisao i rastumačio Max Huber u sporu oko ostrva Palmas između Sjedinjenih Američkih Država i Holandije 1928. godine. Po njemu „pravni naslov sticanja teritorije, po međunarodnom pravu se zasniva na shvatanju o efektivnosti, čija suština leži u trajnoj i mirno uspostavljenoj vlasti.

Efektivnost je ujedno i sastavni element teritorijalnog suvereniteta i uslov za formiranje nezavisne države. Ono nije ograničen princip, nego princip koji se pojavljuje kako kod federalnih država, tako i kod njenih sastavnih dijelova. Prije uspostavljanja međunarodnog prava granice su utvrđivane na osnovu vršenja teritorijalne vlasti.⁷⁷

Neke konvencije o kodifikaciji međunarodnog prava ugovorima o granici pridaju posebnu pažnju u odnosu na druge ugovore. Bečka konvencija o sukcesiji država iz 1978. godine, u članovima 11. i 12. spram ugovora je potvrdila pravilo pozitivnog međunarodnog prava da sukcesija država ne utiče na granicu uspostavljenu ugovorom, kao i na prava i obaveze uspostavljene ugovorom koji se odnose na režim granica, kao i na druge teritorijalne režime.

Načelo nepovredivosti postojećih granica država, kao jedna od osnova mira i sigurnosti u svijetu, potvrđeno je i članom 62. Bečke konvencije o pravu ugovora iz 1969. godine. Taj propis isključuje pozivanje neke stranke na bitnu promjenu okolnosti kao na uzrok prestanka ili suspenzije ugovora, „ako se ugovorom uspostavljaju granice“.⁷⁸

Napokon, jedno od temeljnih pravila javnog međunarodnog prava koje je proizašlo iz člana 2. Povelje UN-a, i koje je danas imperativna norma javnog međunarodnog prava (*jus cogens*), zabranjuje svaki oblik prijetnje silom ili upotrebu sile protiv teritorijalne cjelovitosti i li političke nazavisnosti bilo koje države.

Iz razloga pravne sigurnosti i očuvanja teritorijalnog integriteta, države treba da nastoje da pretoče uobičajne granice u međunarodne granice putem odgovarajućih pravnih instrumenata. U suprotnom, ni jedna strana ne bi mogla zahtijevati od druge da se ponaša

---

⁷⁷ Op.cit. str. 142.

⁷⁸ Vladimir-Đuro Degan, *Međunarodno pravo*, Pravni fakultet sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2000., str. 574-575.

drugačije, nego što se ona ponašala u nekom povoljnijem političkom trenutku – *non concedit venire contra factum proprium*.⁷⁹

11. Primjeri neriješenih sporova oko granica u svijetu

Granične sporove je vrlo teško riješiti. Međunarodno pravo ne sadrži jasne, prioritetne skupove normi uspostavljene putem međunarodnih konvencija i prakse za utvrđivanje nacionalnog suvereniteta nad teritorijom, za koju postoje činjenične tvrdnje (npr, na temelju kulturnih, etničkih, hističkih, vjerskih i drugih političkih, ekonomskih i socijalnih elemenata). Do graničnih sporova često dolazi nakon što oni postanu povezani sa važnim privrednim ili socijalnim interesom države. Sporne teritorije mogu sadržavati važne prirodne resurse, kao što plin, nafta, mineralne rezerve, ili izvori pitke vode, onemogućen pristup moru ili bitan strateški položaj. Takva područja također mogu biti predmet neostvarenih potraživanja koji se temelje na historijskim i kulturnim činjenicama ili zahtjevom za samoodređenje od strane njihovih stanovnika (najsvježiji primjer Krima u Ukrajini⁸⁰).

Državne granice u svijetu dijele narode, po kulturi, jeziku, religiji i bogatstvu. No najspornija je podjela na političke granice, čiji se nastanak može pratiti unatrag do ranog Egipta, i one su oblikovale historiju za koju danas znamo. Kao rezultat svoje dugogodišnje historije, granice su se stalno mijenjale i često su bile osporavane. Neki granični sporovi su se završili na miran način, neki ratovima, a neki nisu riješeni sve do danas.

Kad je riječ o teritorijalnim sporovima diljem svijeta, popis je izuzetno dugačak i stalno se mijenja. Sada ima više od 150 sporova koji su u toku a koji uključuju teritorije, uglavnom u Africi, Aziji i Pacifičkoj regiji, Europi i Americi. Pojavljuju se i neki novi sporovi (Antarktik), a neki traju veoma dugo (Indija, Pakistan i Kina), a neki poput Krima postaju nove točke ključanja koje prijete globalnom miru.

Navećemo deset aktuelnih graničnih sporova u svijetu koji svojim otvorenim tj. neriješenim pitanjem prijete svjetskom miru i otvaraju mogućnost drugih zahtjeva za stavaranje „novih država“ unutar postojećeg svjetskog poretka.

---

⁷⁹ Duško Dimitrijević, *Međunarodopravno regulisanje teritorije država*, Institut za međunarodnu politiku i privrodu, Beograd 2008., str. 145.

⁸⁰ Referendum koji je održan na Krimu (gdje se oko dvije trećine stanovništva izjašnjava kao Rusi) u martu 2014. godine, 93% ispitanika se izjasnilo da je za odvajanje od Ukrajine i pripajanje Ruskoj federaciji.

11.1. Abhazija i Južna Osetija

Abhazija i Južna Osetija su odmetnute republike unutar Gruzije na Kavkazu. Dva malo poznata područja u svijetu, se bore za nezavisnost od Gruzije još od 1920. godine, ali još uvijek nisu uspjeli u svojim namjerama.

Kao rezultat Oktobarske revolucije 1917. godine, pod Sovjetskim Savezom, Abhazija i Južna Osetija su postale dio Gruzije kao dvije autonomne republike. Međutim, Abhazija i Južna Osetija su proglašila nezavisnost od Sovjetske Gruzije 1923. i 1922., odnosno, nakon ratova 1920. godine.⁸¹

Nastavak problema je uslijedio početkom 90-ih godina XX vijeka, tokom raspada Sovjetskog Saveza, kada je Gruzija proglašivši nezavisnost od SSSR-a, prihvatiла stari ustav. Mnogi su vjerovali da će prihvatanje starog ustava eliminirati autonomiju regija, ali nažalost nije. Problemi unutar Gruzije su rezultirali ratovima 1992. i 2008.⁸² Nakon rata 2008. godine, Rusija je službeno priznala Abhaziju i Južnu Osetiju kao dvije odvojene, tj. samostalne države, još je veoma mali broj zemalja službeno priznalo nove države unutar Gruzije, dok UN-a, EU-a i NATO-a, izričito odbijaju priznati Abhaziju i Južnu Osetiju, kao suverene države.

⁸¹ Connor Je Ronilac, *Top 10 Controversial Territorial Disputes*, www.listverse.com objavljeno 02. septembra 2011., pristupio 24. decembra 2014.

⁸² Rusko-gruzijski rat je oružani sukob koji je izbio 7. avgusta 2008. godine, napadom Gruzije na Južnu Osetiju, jednu od dvije pokrajine koje su proglašile nezavisnost 16 godina ranije, 1992. Ruske oružane snage su odgovorile protunapadom uz obrazloženje da moraju zaštiti Južnu Osetiju. Prekid vatre dogovoren je posredstvom EU a dogovor je potpisana 15. avgusta 2008. godine.

Problem koji se vrlo rano pojavio u razvoju prava naroda na samoodređenje jest njegova moguća oprečnost s utvrđenim načelom međunarodnog prava, onim teritorijalne cjelovitosti i političke nezavisnosti postojećih država u svijetu. Kada bi svi narodi pribjegli korištenju prava na samoodređenje, teritorijalna cjelovitost i granice mnogih država došle bi u pitanje, a došlo bi i do potpunog raspada mnogonacionalnih država. Takav scenarij nije u interesu većine država, koje trajnost i nepromijenjenost granica s pravom doživljavaju kao faktor međunarodne stabilnosti i mira.⁸³

Garancija prava naroda na samoodređenje s jedne strane i obveza poštivanja načela teritorijalne cjelovitosti i političke nezavisnosti država s druge, u trajnoj su suprotnosti. Instrumenti kojima se garantuje pravo na samoodređenje, kao što su Deklaracija sedam načela⁸⁴ i Deklaracija o davanju nezavisnosti kolonijalnim zemljama i narodima, i same potiču ujedno i načelo teritorijalne cjelovitosti. Poveznici ovih dvaju suprotstavljenih načela moguće je pronaći u odredbi Deklaracije sedam načela, koja kaže da garanciju prava na samoodređenje „ne treba tumačiti kao da ovlašćuje ili potiče na bilo kakvu akciju koja ima za cilj potpuno ili djelomično razbijanje ili ugrožavanje teritorijalne cjelovitosti i političkog jedinstva suverenih i neovisnih država, koje se ponašaju u skladu sa načelom ravnopravnosti i samoodređenja naroda, i koje imaju vladu koja predstavlja cjelokupan narod toga područja, bez razlike u pogledu rase, vjere ili boje“⁸⁵.

Ova odredba dala je naslutiti da je ostvarenje prava na samoodređenje prisilnim putem zabranjeno ako stanovništvo nekog područja može ostvariti pravo na unutarnje samoodređenje. Tako Deklaracija sedam načela propisuje: „Svaka država se mora uzdržavati od bilo kakve akcije koja ima za cilj djelomično ili potpuno razbijanje nacionalnog jedinstva i teritorijalne cjelovitosti neke druge države ili zemlje.“ Slično tome, Deklaracija o davanju nezavisnosti kolonijalnim zemljama i narodima navodi: „Svaki pokušaj da se djelomično ili potpuno razbije nacionalno jedinstvo i teritorijalna cjelovitost jedne zemlje nespojiv je s ciljevima i načelima Povelje Ujedinjenih naroda.“⁸⁶

---

⁸³ Petra Perišić, *Pravo naroda na vanjsko samoodređenje izvan kolonijalnog konteksta i slučaj proglašenja nezavisnosti Kosova*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991) v. 34, br. 2, Rijeka 2013., str. 761-783.

⁸⁴ Deklaracije o načelima međunarodnog prava s obzirom na prijateljske odnose i suradnju između država u skladu s Poveljom Ujedinjenih naroda – Rezolucijom Opće skupštine 2625 (XXV) iz 1970.

⁸⁵ Op.cit.

⁸⁶ Op.cit. Petra Perišić

Navedeni stavovi i konstatacije u potpunosti potvrđuju opravdanost oružanih akcija koje je Gruzija poduzela kako bi zaštitila svoj teritorijalni suverenitet a sve u sklopu pravila i propisa međunarodnog prava. Međutim, miješanje Rusije u sukob je posledica međunarodnog priznanja Kosova od strane većeg broja zemalja, što je za posledicu proizvelo i kasnije događaje u Ukrajini, ali prijeti i mnogim drugim državama u kojima građani traži ocjepljenje određenih dijelova teritorije i stvaranje sopstvenih država (Španija, Irak, Turska ...). To je vjerovatno i osnovni razlog zašto navedene i druge zemlje nisu piznale jednostranu odluku o priznanju nezavisnosti Kosova. Da li je međunarodno priznanje Kosova izvršeno u skladu sa principima međunarodnog javnog prava je pitanje u čije šire elaboriranje nebi zalazili u ovome radu, ali je svakako rezultat ostvarenja geopolitičkih i drugih interesa zainteresovanih država.

11.2. Krim

Ukrajinski poluotok Krim, smješten u Crnom moru, ima površinu kao pola Švicarske, klimu sličnu kao na Azurnoj obali, i vrlo burnu povijest. Nomadski narodi Skita, Grka, Tatara i Turaka su stoljećima vladali na Krimu - sve dok nisu došli Rusi.

"Krim je uvijek bio šlag na torti ruskog imperija"⁸⁷, san ruskih careva oduvijek je bio imati izlaz na Crno more. Taj san je ostvarila Katarina Velika. Krim je 1783. godine postao dio Ruskog Carstva. Nakon Ruskog građanskog rata i nekoliko smjenjivanja „bijelih“ i „crvenih“ na vlasti, 1921. godine je formirana Autonomna Krimska Sovjetska Socijalistička Republika, koja je ušla u sastav Ruske SFSR (današnja Ruska Federacija). Za vrijeme Velikog domovinskog rata, Krim je četiri godine bio pod okupacijom Njemačke i Rumunjske pa je oslobođen u velikom otadžbinskom ratu i vraćen pod okrilje Sovjetske Socijalističke Republike Rusije. Godine 1954. je taj, ruski poluotok, administrativno političkom odlukom suprotnom Ustavu SSSR i ustavima RSSR i USSR dodeljen sovjetskoj republici Ukrajini. Tu odluku je donio tadašnji šef Komunističke partije SSSR-a, Nikita Hruščov, kao svečani čin proslave 300-godišnjice rusko-ukrajinskog zajedništva.

---

⁸⁷ Deutsche Welle, Wilfried Jilge, stručnjak za Istočnu Europu pri Sveučilištu u Leipzigu, www.deutschewelle.com, pristupio 15. juna 2015.

Nakon pada Sovjetskog saveza 1991. godine Krim je postao dio nezavisne Ukrajine. To je dovelo do napetosti, jer su dvije trećine stanovništva toga poluotoka Rusi. Ruski parlament je 1992. godine Hruščovovu odluku proglašio nevažećom. Krim je proglašio nezavisnost od Ukrajine, ali je vladi u Kijevu pošlo za rukom smiriti situaciju. Godine 1994. se sukob ponovno zaoštrio. Na Krimu je za predsjednika izabran Juri Meškov, koji je pogurao priključenje Rusiji. Ali i taj put je Kijev uspio zadržati Krim u državnim okvirima Ukrajine. Funkcija predsjednika Krima je ukinuta, a Meškov je pobegao u Rusiju.⁸⁸

Spor s Rusijom oko raspoređivanja ruske Crnomorske flote na Krimu je trajao sve dok nije potpisani partnerski Sporazumu između Ukrajine i Ruske Federacije o statusu i uslovima boravka Crnomorske flote Ruske Federacije na području Ukrajine od 31. maja 1997. Tada je dogovoren da Rusija svoje vojnike 2017. povuče s Krima. Ali donedavni ukrajinski predsjednik Viktor Janukovič je potpisao sporazum, u Harkovu u aprilu 2010., kojim je produljio boravak Crnomorske flote Ruske Federacije u Sevastopolju do 2042.

Početak ukrajinske krize se veže za novembar 2013. godine kada tadašnji ukrajinski predsjednik Viktor Janukovič na veliko iznenađenje kako (građana tako i evropskih partnera) odbija potpisati Sporazum o suradnji i pridruživanju s Evropskom Unijom (EU). Prozapadni dio Ukrajine je težio EU, a Janukovič je imao ponudu Rusije o dodijli 15 milijardi veoma

⁸⁸ 6 of the World's Most Worrisome Disputed Territories, Šest najvećih svjetskih zabrinjavajućih spornih teritorija, <http://news.nationalgeographic.com> prist. 24. decembra 2014.

povoljnog kredita, koji mu je nagovještavao rješenje ekonomske krize, a EU nije u tom pogledu nudila ništa konkretno. O tom sporazumu se pregovoralo još od 2007. godine i građani Ukrajine su očekivali da će njegovim potpisivanjem prije svega biti riješeni ekonomski problemi zemlje. Međutim, događaji koji su uslijedili su izazivali velike prosvjede ukrajinskih građana, prije svega u Kijevu.

U januara 2014. godine ukrajinski parlament usvaja više zakona koji ograničavaju slobodu prosvjeda. Osim toga su povećane kazne koje se izriču za zauzimanje i blokadu vladinih zgrada. Parlament je proglašio ilegalnim nošenje kapuljača na glavi tijekom demonstracija, ali i "klevete i ekstremističke parole" u internetu. Ovi zaključci izazivaju nove prosvjede. Na ulicama su stotine hiljada ljudi. Specijalne jedinice policije bore se protiv demonstranata u Kijevu. Dolazi do sukoba pristalica oporbe i policije. Krajem januara vlada, nakon pregovora s liderima oporbe, izražava spremnost ukidanja dijelova pooštrenih zakona o demonstracijama. Parlament usvaja amnestiju za uhićene protivnike vlade, ali istodobno traži od demonstranata prekid blokada ulica i vladinih zgrada.⁸⁹

Nakon što je ukrajinski parlament smjenio predsjednika Viktora Janukoviča, on sledećeg dana bježi u Rusiju, izdat je nalog za njegovo hapšenje jer je osumnjičen za masovna ubojstva građana. 27. februara 2014. godine takozvano „Vijeće Majdana“ predlaže proeuropskog političara Arsenija Jacenjuka za premijera prijelazne vlade, što parlament i prihvaca. Ruski predsjednik Vladimir Putin naređuje održavanje vojnih manevara uz granicu s Ukrajinom. Nakon sukoba pristalica i protivnika nove vlade u Kijevu, proruske milicije zauzimaju sjedište regionalne vlade u Simferopolju na poluotoku Krimu.

Premijer Krima Sergej Aksjonov čiji izbor Kijev ne priznaje rekao je kako ima dovoljno sigurnosnih snaga da se osigura neometano glasanje na Referendumu koji je planiran za nedjelju 16. mart 2014. godine. Aksjonov je rekao kako više od 80 posto stanovnika Krima podržava izlazak iz Ukrajine i priključenje Rusiji. Ukoliko glasanje prođe kako očekuje, kaže da bi proces aneksije Krima mogao potrajati do godinu dana. Skupština Krima donijela je 6. marta 2014. godine načelnu odluku o pripojenju Rusiji.

Na poluotoku Krimu, u kojem živi većinom rusko stanovništvo, održan je referendum o pripojenju Rusiji. Pravo glasa imalo je 1,8 milijuna birača, a na birališta je izašlo oko 80 posto građana s pravom glasa. Prema izlaznim anketama koje su objavile ruske novinske

⁸⁹ Kronologija krize u Ukrajini, www.dw.com, objavljeno 07.05.2014., pristupio juna 2015.

agencije, prenosi BBC, čak 93 posto birača na Krimu glasalo je za pripojenje Rusiji. Ustav koji je ukinut nakon raspada SSSR-a, Krimu daje nezavisnost unutar Ukrajine uz pravo da sam odredi svoj put i odnose s kim god to želi pa uključujući i Rusiju.

Ruski predsjednik Vladimir Putin potpisao je u ponedjeljak 17. marta 2014. godine Ukaz o priznavanju Krima kao suverene države, objavio je Kremlj. Rusija, "s obzirom na volju naroda na Krimu izraženu na referendumu 16. marta 2014." odlučuje "priznati Republiku Krim kao suverenu i neovisnu državu gdje grad Sevastopolj ima posebni status", kaže se u tekstu ukaza koji je objavio ured ruskog predsjednika.⁹⁰ U skladu s međunarodnim pravom, priznavanje Krima kao neovisne države je korak koji je potreban za njegovu integraciju u Rusku Federaciju. Integracija treba biti predmet dogovora između dviju neovisnih država.

11.3. Kosovo

Ovdje imamo još jedan, veoma poznati spor, s obzirom na teritoriju koje je nekada pripadala Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji (SFRJ). Jugoslavija ima dugu i zanimljivu historiju, ali mi ćemo se usredotočiti na raspad socijalističke države 1990. godine. Tokom raspada SFRJ formirano je pet novih država: Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Makedonija, Slovenija i SR Jugoslavija.⁹¹ U sastavu SR Jugoslavije su se našle autonomne pokrajine Kosovo i Metohija i Vojvodina. Kojima je Ustavom iz 1974. godine zagarantovana autonomija u okviru SR Srbije, što je odmah izazvalo negodovanje republičkih vlasti i tražen je pogodan trenutak da im se ta autonomija oduzme. To je i urađeno izmjenama Ustava SR Srbije 1989. godine, kojima su u potpunosti oduzeta prava na samostalnost autonomnim pokrajinama Kosovu i Metohiji i Vojvodini.

Rat na Kosovu je izbio 1998.-1999. kada je "Oslobodilačka vojska Kosova" (OVK) pokrenula borbu za nezavisnost od Savezne Republike Jugoslavije. Stav zvaničnih organa SRJ, pa i međunarodne zajednice u početku je bio je da je OVK teroristička organizacija. Taj stav se kasnije izmijenio od strane međunarodne zajednice, nakon što su na Kosovu počinjeni „zločini“ nad civilnim stanovništvom. SAD su stali na stranu OVK, i pomogli im tako što su pokrenuli kampanju bombardovanja SR Jugoslavije (protivno međunarodnom pravu).

---

⁹⁰ Putin priznao nezavisnost Krima, www.balkans. Aljazeera.net, objavljeno 17.03.2014., pristupio 10. juna 2015.

⁹¹ Op.cit. Connor Je Ronilac

Nakon rata, SR Jugoslavija se odrekla svih prava na Kosovu i prihvatali ga kao kontroliranu UN regiju, čiji je status regulisan Rezolucijom UN 1244⁹². SR Jugoslavija će se 2006. godine podijeliti na dvije samostalne države, Srbiju i Crnu Goru. Kosovu je proglašilo nezavisnost od Srbije, 17. februara 2008. godine, mada u Rezolucije 1244 u Dodatku 2 stoji: "Politički proces u pravcu uspostavljanja privremenog okvirnog sporazuma koji obezbeđuje značajnu samoupravu Kosovu, uz puno poštovanje sporazuma iz Rambujea i načela suvereniteta i teritorijalnog integriteta Savezne republike Jugoslavije i ostalih država u regionu, i demilitarizaciju OVK".

Kosovo je službeno priznalo oko 97⁹³ država članica UN-a, plus Tajvan. Kosovo je postalo članica MMF-a i Svjetske banke; međutim, ono još uvijek nije priznata država, zbog spora koji se vodi sa Srbijom oko sjevernog dijela Kosova naseljenog Srbima, kao i odbijanja Srbije da prizna Kosovo kao nezavisnu državu.

Jedan od pravnih argumenata Srbije je, da je proglašenje nezavisnosti ove "srpske pokrajine" protivpravni čin i grubo kršenje ustavnog poretku Republike Srbije i međunarodnog prava. Sledeći argument protiv samostalnosti Kosova odnosi se i na kompromisani i protivriječan položaj "Autonomne pokrajine Kosovo" u nekadašnjoj SFRJ, jer je ona istovremeno bila sastavni dio Srbije i konstitutivni elemenat federacije. Kao sastavni dio Srbije Kosovo ne bi imalo pravo na samoopredjeljenje i zbog toga Kosovu (i Vojvodini) to pravo nije priznala Badinterova komisija.

⁹² Rezolucija Savjeta bezbjednosti 1244 (1999) o situaciji u vezi sa kosovom, usvojena 10. juna 1999. godine

⁹³ Spisak zemalja koje su priznale Kosovo, E-novine Kosova i Metohije, <https://kimenvine.wordpress.com> pristupio 27. jula 2015.

Reagujući na proglašenje nezavisnosti Kosova, u pismu od 15. avgusta 2008. godine, upućenom Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija, kome je pridodat memorandum, stalna misija Srbije pri svetskoj organizaciji prenijela je zahtjev Republike Srbije za uvršćenjem pitanja dobijanja savjetodavnog mišljenja Međunarodnog suda pravde na dnevni red 63. godišnjeg zasedanja Generalne skupštine povodom utvrđivanja, da li je jednostrana deklaracija o nezavisnosti Kosova u skladu sa međunarodnim pravom.⁹⁴

Već 10. oktobra 2008. Registar Međunarodnog suda pravde izdao je saopštenje kojim se pozivaju sve ovlašćene države da u skladu sa članom 66. st. 1. Statuta pristupe Sudu, čime je formalno otpočela sudska procedura povodom davanja savjetodavnog mišljenja. Pitanje na koje je Sud trebalo da odgovori, a u skladu sa zahtjevom sadržanim u Rezoluciji Generalne skupštine br. 63/3 od 8. oktobra 2008. godine, glasilo je: Da li je jednostrana deklaracija o nezavisnosti privremenih institucija samouprave na Kosovu u skladu s međunarodnim pravom?

U decembru 2009. godine u Sudu je počela višednevna usmena rasprava u kojoj je mišljenje o proglašenju nezavisnosti Kosova iznijelo trideset delegacija, među kojima su bili i predstavnici kosovskih privremenih vlasti. Međunarodni sud zaključuje da deklaracija o nezavisnosti nije narušila Ustavni okvir. Konačno, dajući opšti zaključak uz savjetodavno mišljenje, Međunarodni sud pravde podsjeća na svoju raniju konstataciju kojom potvrđuje da: „Deklaracija o nezavisnosti donijeta 17. februara 2008. godine, nije prekršila opšte međunarodno pravo, Rezoluciju br. 1244 Savjeta bezbjednosti i Ustavni okvir”. U skladu sa navedenim, „usvajanje deklaracije nije prekršilo nijedan primjenjivi princip međunarodnog prava.”

Sud podsjeća da je Generalna skupština tražila od njega samo mišljenje o tome, da li je proglašenje nezavisnosti u skladu sa međunarodnim pravom. Iz rasprave o domaćaju prava na samoopredjeljenje i postojanju prava na „secesiju iz nužde”, Sud je izveo zaključak da se ista odnose i na pravo na otcjepljenje od države. Ovo pitanje izvan je okvira pitanja koje je postavila Generalna skupština. Da bi odgovorio pravilno na postavljeno pitanje, neophodno bi bilo da je Sud utvrdio, da je proglašenjem nezavisnosti prekršeno opšte međunarodno pravo ili da je povrijedjen *lex specialis* ustanovljen Rezolucijom br. 1244 Savjeta bezbjednosti iz 1999. godine.

⁹⁴ Duško Dimitrijević, Ivona Lađevac i Mihajlo Vučić, *Analiza preduzetih aktivnosti u okviru sistema UN u vezi sa rješavanjem pitanja Kosova i Metohije*, Institut za međunarodnu politiku i privredu MP4 2012., Beograd 2012., str. 442-448.

Konačno, iz navedenih razloga, Međunarodni sud pravde zauzeo je stanovište da u opštem međunarodnom pravu ne postoji zabrana usvajanja deklaracija o proglašenju nezavisnosti. Sledstveno tome, Sud je zaključio da proglašenje nezavisnosti Republike Kosova od 17. februara 2008. godine, nije narušilo opšte međunarodno pravo.⁹⁵ Ovdje treba istaći da Međunarodni sud pravde odluke donosi isključivo na formalno-pravnoj osnovi, bez udubljenja u stvarno stanje i principe MJP koje treba primeniti, o legitimnosti ove odluke postoje različita mišljenja pravnih stručnjaka. Ovdje treba napomenuti da posljedice ovakve odluke mogu biti „žestoke“. Naime, postoje određeni teritoriji i regije u Evropi (Sjeverna Osetija, Abhazija, Ukrajina, Škotske, Katalonija) koji već duži vremenski period pokušavaju da ostvare određeni vid samostalnosti (odnosno žele da se odcijepi kao samostalne države), što bi u skorije vrijeme moglo izazvati određene tenzije i nemire na evropskom kontinentu.

11.4. Tibet

Planinsko područje Tibeta jedno je od najnepristupačnijih i najrjeđe naseljenih regija na svijetu. Tibet leži na visoravni okruženoj velikim planinskim masivima površine 1,2 milijuna kvadratnih kilometara, a zbog svog specifičnog položaja u Tibetu je, unatoč teritoriju sličnom europskom kontinentu, sredinom dvadesetog vijeka živjelo samo tri milijuna stanovnika.

Tibet je vijekovima postojao kao samostalna kraljevina i tek u osamnaestom vijeku dolazi pod utjecaj Kine, a kinesko "pokroviteljstvo" nad Tibetom trajalo je do 1904. godine, kada je Velika Britanija, bojeći se ruskog utjecaja u regiji, iz Britanske Indije izvela invaziju na Tibet. Sporazumom Velike Britanije, Rusije i Kine iz 1907. godine Tibet je privremeno

⁹⁵ Op.cit.

vraćen pod kineski suverenitet, da bi nakon rušenja kineske dinastije Qing Tibet 1911. godine proglašio nezavisnost. Status i granice Tibeta trebali su biti utvrđeni konferencijom u indijskom gradu Simli 1913. godine uz prisustvo predstavnika Tibeta i Kine te tadašnje Britanske Indije, no Kina nije nikad prihvatile sklopljeni sporazum.

Nacionalistička Kina godinama je, u razdoblju između dva svjetska rata, imala pretenzije prema Tibetu, no ipak je poštovala sporazum iz Simle. Međutim, nakon pobjede komunista u kineskom građanskom ratu stvari su se izmijenile i prema Tibetu. Nekoliko sedmica po uspostavljanju nove kineske vlade, u januaru 1950. službeni Peking je pozvao na oslobođanje svih kineskih teritorija u koje je uključen i Tibet.

Kina je službeno zatražila od tibetanske vlade početak pregovora oko budućnosti Tibeta, a u namjeri da preduhitri kinesku vojnu intervenciju tibetanska je vlada odredila izaslanstvo za pregovore s Kinezima. Kao mjesto održavanja pregovora izabran je indijski glavni grad New Delhi, gdje je tibetansko izaslanstvo dočekao opunomoćenik kineske strane za pregovore, kineski veleposlanik u Indiji. Kina je tražila od Tibeta priznavanje kineskog suvereniteta i prepuštanje obrambene politike Pekingu, uz obećanje visokog stupnja autonomije unutar Kine, no na instrukcije dobivene iz Tibeta tibetansko je izaslanstvo odbilo predloženo zbog čega su pregovori propali.⁹⁶

Dana 7. oktobra 1950. godine, četrdeset hiljada kineskih vojnika prešlo je tibetansku granicu, ali većina izvještaja koji su uspjeli da se probiju iz Tibeta u inozemstvo, bila je vrlo siromašna. Službeni je Peking javnosti objavio da je kineska vojska ušla u Tibet "kako bi oslobodila tri milijuna Tibetanaca od imperialističkog jarma". Kineska je invazija dovela do osuda u međunarodnoj javnosti, a posebno je zabrinuta bila Indija koja je uputila prosvjednu notu Pekingu.

Kineska invazija Tibeta vremenski je koincidirala s početkom Korejskog rata te je razmjerno malo pozornosti bilo upućeno pitanju Tibeta, a budući da Tibet nije bio član UN-a, početkom novembra 1950. godine tibetanska je vlada preko posrednika pokušala iznijeti kinesku invaziju pred Ujedinjene narode, no ni jedna od velikih sila nije bila spremna to učiniti. Uvrštavanje Tibeta na dnevni red Glavne skupštine UN-a predložio je diplomatski irelevantan San Salvador, no na indijsku je sugestiju to pitanje skinuto s dnevnog reda. Unatoč golemoj brojčanoj nadmoći nad tibetanskim braniteljima, kineska invazija nije tekla

---

⁹⁶ Kineska invazija Tibeta, www.wikipedia.org, pristupio 15. juna 2015.

glatko. Naime, zbog golemih prostranstava i loših cesta napredovanje u unutrašnjost Tibeta teklo je razmjerno sporo.

Najznačajnija bitka s malom tibetanskom vojskom odigrala se 5. novembra 1950. godine kod utvrde Chamdo, šesto kilometara istočno od glavnog grada Lhase. Kako bi ojačala tibetansku vladu, nacionalna skupština je sredinom novembra 1950. imenovala šesnaestogodišnjeg Dalaj Lamu XIV za državnog poglavara, godinu i pol prije nego što je bilo predviđeno. Izbor Dalaj Lame za tibetanskog poglavara aktualizirao je sukob s drugim konkurentom za tibetanskog duhovnog vođu, dvanaestogodišnjim Panchan Lamom kojega je favorizirala Kina i čiji je prednik otišao u egzil zbog sukoba s Dalaj Lamom. Ubrzo po preuzimanju vlasti Dalaj Lama napušta glavni grad Lhasu i odlazi u grad Dromo blizu indijske granice.⁹⁷ Suočena s neizbjježnim porazom, u aprilu 1951. godine tibetanska je vlada poslala izaslanstvo na pregovore u Peking, no bez ovlasti da sklope sporazum. Tibetansko je izaslanstvo u Pekingu bilo izloženo snažnom pritisku, zbog čega je 23. maja 1951. bez konsultacija s tibetanskim vladom prihvatio kineski diktat u obliku tzv. Sporazuma sedamnaest točaka. Sporazum je ostavio Tibetu nadzor nad unutrašnjim odnosima, dok su obrana i vanjska politika preneseni u Peking. Kina je prisilila Tibet da se Panchan Lama vrati u Tibet i sudjeluje u podjeli vlasti.

Narodna Republika Kina je iznijela stav da je Tibet bio nedjeljni dio Kine, prema zakonu, čak od Yuan dinastije. Drevne geografske karte također podržavaju ovu tvrdnju, kao i mnoge druge zemlje, dakle, Tibet je široko prihvaćena kao autonomna pokrajina Kine. SAD, Velika Britanija, EU i Francuska su javno prihvatile Tibet kao dio Kine, zajedno s mnogim drugim zemljama. Međutim, Velika Britanija je tek nedavno pojasnila svoje stajalište rekavši: "Kao i svaka druga zemlja članica EU i SAD-a, smatramo Tibet kao dio Narodne Republike Kine". Do ove izjave, Velika Britanija je bila jedina zemlja koja nije priznavala da Kina ima kontrolu nad Tibetom.

Sagledavši sve iznesene tvrdnje i činjenice zasigurno je da je pitanje Tibeta unutrašnja stvar Kine i da se pitanje određenog vida autonomije naroda koji živi na Tibetu, suklano međunarodnom pravu treba rješavati između vlasti Kine i građana Tibeta.

---

⁹⁷ Op.cit.

11.5. Falklandski otoci

Falklandski otoci leže u južnom Atlantiku istočno od Magellanovog prolaza a čini ga arhipelag od otprilike 200 manjih otoka razdijeljeni morskim tjesnacem na Istočne i Zapadne Falklande. Otoци (koje Argentinci nazivaju Malvinima) su predmet dugogodišnjeg spora između Velike Britanije i Argentine koji korijen vuče iz kolonijalnih vremena. Još su dva nenaseljena otočja bila predmet spora; South Georgia i South Sandwich koji leže hiljadu kilometara istočnije od Falklanda. Početkom osamdesetih na Falklandskim otocima je živjelo nešto manje od dvije hiljade stanovnika (gotovo isključivo britanskog porijekla) čije su glavne djelatnosti bile ribolov, uzgoj ovaca i proizvodnja vune.⁹⁸

Od sredine osamnaestog vijeka tadašnje kolonijalne sile Španjolska, Velika Britanija i Francuska su osnivale i napuštale uporišta na Falklandima čiji se onovremeni strateški značaj ogledao u odbrani Magellanovog prolaza. Nakon stjecanja nezavisnosti od Španjolske 1816. godine Argentina je proglašila suverenitet na Malvinima te uspostavila naselje na otoku. Zbog spora oko zaplijene dvije američke ribarske brodice američki ratni brod USS Lexington je 1831. godine bombardirao naselje na Malvinima, a u januaru 1832. godine je otoke ponovo okupirala Velika Britanija te se Falklandi od tada nalaze pod britanskim suverenitetom.

⁹⁸ Hrvoje Barberić, Argentina - Velika Britanija 1982., *Spectaktormundi-hronika savremenog svijeta*, <http://www.spectaktormundi.org/> pristupio 15. juna 2015.

U argentinskoj javnosti je okupacija otoka potencirana kao nacionalna tragedija i zauzimala je značajno mjesto u kolektivnoj svijesti nacije. Nakon Drugog svjetskog rata je pitanje suvereniteta nad spornim otočjem izneseno pred Ujedinjene narode kao pitanje dekolonizacije, koje je 1965. godine urodilo donošenjem rezolucije Generalne skupštine UN kojom su dvije strane pozvane na otvaranje pregovora. Pregovori između Londona i Buenos Airesa o budućnosti otočja su počeli još 1966. godine te su trajali sa prekidima do 1982. godine. U decembru 1980. godine britanski Parlament je odbacio plan britanskog diplomata Lorda Carringtona koji je razmatrao mogućnost postupnog transfera suvereniteta nad otočjem.⁹⁹

Nakon Drugog svjetskog rata Velika Britanija je zapala u veliku ekonomsku krizu i bila je prisiljena započeti proces dekolonizacije, koji je uključio i njene udaljene teritorije. Falklandski otoci su davno izgubili svoju stratešku važnost i održavanje britanskog suvereniteta na tako udaljenom, ekonomskim neisplativom i gotovo nenastanjenom području se smatralo neopravdanim. Od kraja 1960-ih britanski Foreign Office je započeo pregovore s Argentinom u cilju podjele, odnosno prijenosa suvereniteta.

Ti pregovori su tekli prilično sporo, pa je početkom 1980-ih tadašnja argentinska vojna junta odlučila teritorijalni spor prekinuti oružanim putem kako bi povratila popularnost i pažnju javnosti skrenula s katastrofalne ekomske krize i desetina hiljada mrtvih i nestalih u "prljavom ratu" protiv Ijewe. S obzirom da je Velika Britanija iz ekonomskih razloga već desetljećima smanjivala vlastite oružane snage, uključujući nekoć snažnu Kraljevsku mornaricu, kao i na udaljenost Falklanda od najbližih britanskih baza, držalo se da je bilo kakva vojna reakcija na argentinsko osvajanje otočja iznad britanskih mogućnosti te da će britanska vlada biti prisiljena prihvatići svršeni čin. Otoči su tada bili pod britanskom kontrolom do 1982. godine, kada je Argentina napala otoke i tako započela Malvinski rat.¹⁰⁰

Smatra se da su ratne operacije počele 19. marta 1982. godine iskrcavanjem 50 Argentinaca na otok Južnu Georgiju, podizanjem argentinske zastave i simboličkim preuzimanjem suvereniteta. Pokušaj britanskog broda HMS Enterprise da intervenira je spriječila argentinska ratna mornarica. A 2. aprila 1982. godine argentinski marinci su se

---

⁹⁹ Op.cit.

¹⁰⁰ Connor Je Ronilac, *Top 10 Controversial Territorial Disputes*, www.listverse.com, 02.septembar 2011., pristupio 24. decembra 2014.

iskrcali na Falklande i nakon kraćeg otpora savladali malobrojni britanski garnizon. Istoga dana su argentinske snage zaposjele Južnu Georgiju i Južne Sandwich otoke.

U Velikoj Britaniji je nakon početnog šoka, koji je u savremenoj britanskoj historiografiji ostao zapamćen kao „crni petak“, Downing Street brzo pohvatao konce. Već drugi dan nakon predaje garnizona u Stanleyu britanska premijerka Margaret Thatcher je objavila slanje ekspedicione korpusa koji će predvoditi nosači aviona HMS Hermes i HMS Invincible. Konvoj prema južnom Atlantiku je već 5. aprila 1982. godine isplovio iz luke Portsmouth, a njega je pored dva nosača zrakoplova činilo 65 različitih plovnih jedinica sa petnaest hiljada vojnika (uključujući sedam hiljada Kraljevskih Marinaca). S namjerom onemogućavanja opskrbe argentinskog garnizona i dovođenja pojačanja morskim putem, britanska ratna mornarica je 12. aprila proglašila zonu isključenja u radiusu od 200 morskih milja (350 km) oko otočja, koju su provele tri nuklearne podmornice.¹⁰¹

Kopnene operacije su počele 21. maja 1982. iskrcavanjem Britanaca na zapadnoj obali Falklandskog otočja kod mjesta San Carlos. Iako je sam pomorski desant protekao uspješno, u argentinskim zračnim napadima su izgubljena tri ratna i jedan trgovački brod, te nekoliko helikoptera. Prvi veliki kopneni uspjeh se dogodio 28. maja u bitci kod Goose Greena, gdje je 600 britanskih komandosa porazilo znatno veću argentinsku jedinicu. Posebno je teška bitka za Mount Longdon 12. juna gdje su Argentinci pružili ogorčen otpor te su u bliskoj borbi poginulo pedesetak Argentinaca i 23 Britanca. Britanski napad se nastavio prema Port Stanleyu koji se napisljektu 14. juna 1982. predao general bojniku Jeremy Mooreu.

Šest dana nakon svršetka kopnenih operacija na Falklandima Britanci su ponovo zaposjeli i otoče South Sandwich čime su pod britanski suverenitet vraćeni svi otoci u južnom Pacifiku. Tako je nakon tri sedmice operacija na kopnu, odnosno manje od tri mjeseca od početka krize, okončan rat. Guverner Rex Hunt je 25. juna 1982. u Port Stanleyu ponovo preuzeo svoju zadaću povjerenika britanske vlade za Falklande, čime je službeno obnovljena britanska vlast na otočju.

Političke posljedice samog rata bile su daleko važnije od odgovora na pitanje čiji je suverenitet nad Falklandskim otocima. U Argentini je poražena i osramoćena vojska izgubila svaki autoritet, te je nakon niza prosvjeda, u kojemu su prednjačili veterani falklandske rata, bila prisiljena 1983. godine odstupiti u korist demokratski izabranih predstavnika naroda.

---

¹⁰¹ Op.cit. Hrvoje Barberić

Time je Argentina postala primjer cijelom nizu drugih latinoameričkih državama u kojima će 1980-ih i 1990-ih vojne diktature biti zamijenjene demokratskim uređenjem.

U Velikoj Britaniji je pobjeda u falklandskom ratu vratila nacionalno samopouzdanje i označila povratak te države kao velike sile. Margaret Thatcher i njena Konzervativna stranka, kojoj su prije rata svi predviđali poraz, godinu dana kasnije je na izborima do nogu potukla oporbene laburiste te dobila mandat za svoj radikalni program neoliberalnih gospodarskih reformi, koje danas predstavljaju standard u većini razvijenih industrijskih država.

Stanovnici Foklandske ostrva velikom većinom su na Referendumu održanom 11. i 12.03.2013. godine glasali u korist statusa britanske prekomorske teritorije. Od 1.517 građana koliko je izašlo na dvodnevni referendum, što je više od 90 odsto stanovništva ostrva, njih 1.513 je glasalo „za“ dok je samo tri glasa bilo protiv britanske uprave. Referendum je održan u vreme pritiska Argentine čije vlasti tvrde da su ostrva njena teritorija, 31. godinu nakon izgubljenog Foklandskog rata sa Britanijom.¹⁰²

Međutim, referendumskim pitanjem nije ostavljen nikakav prostor za alternativna rešenja, poput pune nezavisnosti i od Argentine i od Velike Britanije ili nekakve političke veze s Argentinom. Vlada ostrva, čije je sedište u gradiću Stenli, saopštila je da bi se alternative mogle razmotriti na sledećem referendumu, pod uslovom da na referendumu većina stanovništva zaokruži "ne".¹⁰³

11.6. Tajvan

Spor oko Tajvana u UN-u datira od kineskog građanskog rata koji je završen 1949. kada su pobjedonosni komunisti osnovali Narodnu Republiku Kinu (NRK) prisilivši vladu Republike Kine (RK) da se preseli na Tajvan. Međunarodna zajednica, odbivši priznati NRK kao legitimnu kinesku vladu, dopustila je prognanoj vlasti NK da zadrži kinesko mjesto u Ujedinjenim narodima. Opća skupština UN-a je 1971. usvojila rezoluciju 2758 kojom je prihvatile NRK, a izbacila RK tj. tajvansku vladu. Od 1993. Tajvan se pokušava vratiti u UN pod svojim službenim imenom kao Republika Kina. Nakon što to ne uspijeva već godinama, Tajvan se odlučio kandidirati se za članstvo u UN-u kao Tajvan.¹⁰⁴

---

¹⁰² Stanovnici Foklanda za britansku upravu, www.e-novine.com objavljeno 12.03.2013 pristupio u junu 2015.

¹⁰³ Op.cit.

¹⁰⁴ www.jutarnji.hr objavljeno 12.08.2007. pristupio 16. juna 2015.

Tajvan se nalazi u istočnoj Aziji okružen Istočnim kineskim morem, Filipinskim morem, kao i Južnim kineskim morem. Na jugu ga od Filipina odvaja Luzonski prolaz, a od kineskog kopna je razdvojen 300 km širokim Tajvanskim moreuzom. Na Tajvanu trenutno živi oko 23 miliona stanovnika (uključujući i stanovništvo ostrva Peskadores, Kvemoj i Matsu). Oko 93% stanovništva je budističke ili teoističke religije, pri čemu je 98% populacije kineskog porekla, sa promenljivim udelom onih koji se izjašnjavaju kao Kinezi ili kao Tajvanci, ili kao istovremeno i Kinezi i Tajvanci.¹⁰⁵

Nekadašnje veze između SSSR-a, a sada Rusije, NR Kine, SAD-a i Tajvana, postale su složnjenije poslije Hladnog rata, a njihova međuzavisnost dodatno komplikuje razumjevanje i predviđanje razvitka, ipak, i dalje delikatnih odnosa dvije Kine, koje su načinile bitan korak ka stabilizaciji odnosa. Opasnosti od vojne akcije je u prethodnom periodu kontinuirano rasla, ali je bila sputavana vezom između Tajvana i Vašingtona, koji je oružjem snabdijevao ostrvo, tako da je tokom poslednjih godina Tajvan postao jedan od najvećih svetskih kupaca američkog naoružanja. Zato, i dalje ostaje upitno konačno ujedinje dvije Kine.

Da su postignuti određeni pomaci u približavanju stavova oko rješavanja spornih pitanja, govori i sastanak koji je održan u subotu 07. novembra 2015. godine u Singapuru, na kome su se sastali predsjednici Kine Si Čiping i Tajvana Ma Jingdžou, kom prilikom su održali istorijske razgovore u kojima su razmotrili stanje u međusobnim odnosima i

¹⁰⁵ www.bgcentar.org.rs pristupio 16. juna 2015.

bezbjednosnu situaciju u i okolini Tajvanskog moreuza, sa akcentom na stvaranje mehanizama za sprječavanje konflikta. Dva lidera ponovila su posvećenost ideji da postoje dvije vlade, ali samo jedna kineska nacija i saglasili se o uspostavljanju "vruće veze" na nivou ministarstava za rješavanje situacija koje zahtijevaju hitnu reakciju.¹⁰⁶

Ujedinjeni narodi ne samo da ne žele Tajvan za svoju članicu, zbog bojazni od reakcija Kine koja taj otok svojata, nego tu zemlju ne želi niti kao sudionika svojih aktivnosti. Naime, iz sjedišta Organizacije je poručeno da se neće dozvoliti da Generalna skupština razmotri zahtjev Tajvana za sudjelovanje u djelatnostima UN. Tajvan se već petnaest puta pokušao pridružiti UN, a posljednji zahtjev poslan je prošle godine. Ove godine tajvanska vlada se odlučila za drugačiji nastup u New Yorku, tako da više ne traži članstvo nego samo aktivno sudioništvo.¹⁰⁷

Tajvan je članom UN bio od 1949. godine kada su se na taj otok sklonili kineski nacionalisti poraženi u građanskom ratu, te je čak jedno vrijeme predstavnik te zemlje sjedio u Vijeću sigurnosti. Iz UN je izbačen početkom 1970-tih kada je Zapad konačno priznao komunistički Peking kao legitimnog predstavnika kineske države. Od tada traje bitka Taipeija za međunarodno priznanje.

11.7. Palestina

Iako su Arapi bili većina u Palestini prije stvaranja države Izrael, tu je uvijek bilo židovskog stanovništva. Palestinski Židovi su se uglavnom vrlo dobro slagali sa Arapima. Ovo se počelo mijenjati sa početcima cionističkog pokreta, zato što su cionisti odbili pravo Palestincima na samoopredjeljenje te su htjeli Palestinu za sebe da stvore „židovsku državu“ na teritoriji gdje su Arapi bili većina i posjedovali većinu zemljišta.¹⁰⁸

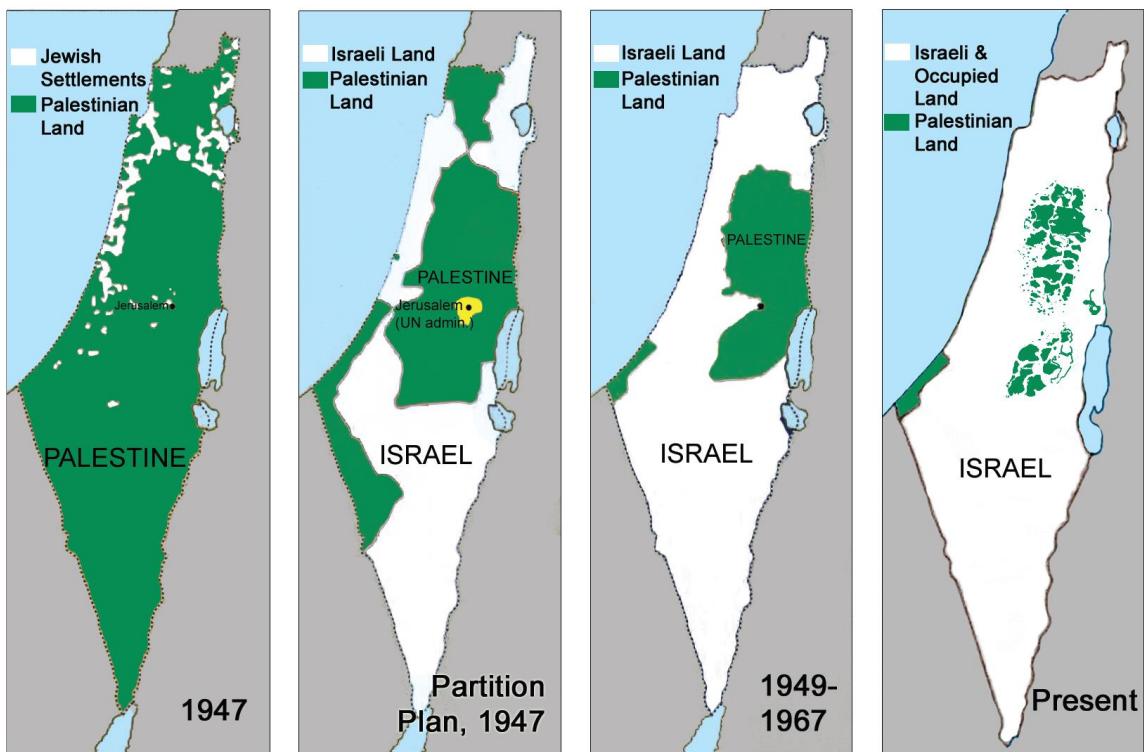
Izraelsko-palestinski sukob je centralni sukob na Bliskom Istoku, te je po svojoj složenosti i trajanju jedan od najdužih i njateže rješivih sukoba današnjeg svijeta. Njegovo političko, vojno, gospodarsko, geopolitičko, religijsko, i svako drugo značenje, međutim, po svojim učincima na globalnom planu je nemjerljivo sa većinom drugih kriznih žarišta današnjeg svijeta. Njegove implikacije daleko premašuju usko regionalno područje, te skromnu površinu teritorija na kome se vode sukobi. U taj sukob su uključene sve susjedne

¹⁰⁶ Kina i Tajvan korak bliže ujedinjenju?, www.rts.rs objavljen 09.11.2015., pristupio marta 2016.

¹⁰⁷ Tajvan UN-u nemože ni ..., www.index.hr objavljen 18.09.2008., pristupio 06.04.2016.

¹⁰⁸ Jeremy R. Hammond, *Deset političkih mitova o sukobu između Izraela i Palestine*, www.foreignpolicyjurnal.com, objavljeno 28.07.2014 na www.tačno.net pristupio 16. juna 2015.

države, ali posredno i sve arapske kao i ostale države muslimanskog svijeta, kao i mnoge svjetske sile i međunarodne organizacije. Svojim je trajanjem i težinom posljedica uvelike oslabio i destabilizirao susjedne države, a sukobi i politička nestabilnost se, kao i tokom XX vijeka, i u XXI vijeku lahko preljevaju preko granica Izraela i palestinskog teritorija.¹⁰⁹

Promjene teritorije 1947-2013

Simptomi ovog višedecenijskog konflikta mogu se pronaći u odluci da se država Jevreja nakon milenijumskog nepostojanja, ponovo formira na teritoriji koja je u trenutku kada se ta ideja rodila, razvijala i konačno realizovala, pripadala drugom narodu. To su bili Palestinci. Priznajući istorijsko pravo koje Jevreji takođe polažu na tu teritoriju, koja danas nakon formiranja jevrejske države pripada kako Izraelu tako i Palestini, mehanizmima UN-a postignuto je priznanje Izraelske države 14. maja 1948. godine. Međutim, ostavljeno je nerešeno pitanje države palestinskog naroda, koji je do trenutka priznavanja Izraela, unazad više od jednog milenijuma živio na prostoru nekada jedinstvene palestinske zemlje. Prije samog proglašenja izraelske nezavisnosti Ujedinjeno Kraljevstvo je 1947. godine obznanilo

¹⁰⁹ Izraelsko-arapski sukobi, www.scribid.com, pristupio 16. juna 2015.

namjeru da želi da se u potpunosti povuče sa teritorije na kojoj je vršilo mandatnu upravu, a ta je evakuacija završena 15. maja 1948. U međuvremenu je Generalna skupština UN-a 29. novembra 1947. godine usvojila rezoluciju 181 (II) o budućoj upravi nad Palestinom, kojom se preporučuje Ujedinjenom Kraljevstvu i svim članicama Ujedinjenih nacija da usvoje i implementiraju „plan o podjeli“ teritorije Palestine, kako je to naznačeno u rezoluciji. Plan je podrazumijevao formiranje dvije nezavisne države, jedne arapske i druge jevrejske, kao i stvaranje posebnog režima za grad Jerusalim.¹¹⁰

Nepomirljivost Arapa sa stvaranjem Izraela nije bila samo lokalna, palestinska, već panarapska. Naročito visok stepen neprijateljstva pokazivale su članice Arapske lige: Egipat, Jordan, Sirija, Libanon, Irak, Jemen i Saudijska Arabija. Arapske države su nagomilale vojsku na granicama i čekale povlačenje Britanaca. Neposredni povod za rat bio je proglašenje države Izrael 14. maja 1948., a ratne operacije počele su već 15. maja 1948. godine. Nakon godinu dana borbe, proglašen je prekid vatre i uspostavljenе su privremene granice.

Povlačenje sa Sinaja i područja Gaze 1956. godine izazvalo je u Izraelu strepnju. Vrhovni štab izraelske vojske ta je područja smatrao vitalnim za obranu zapadne granice. Granicu prema Egiptu su u periodu 1956-1967 kontrolirali “plavi šljemovi” tako da su priželjkivani ispravci granice morali pričekati idući ozbiljniji rat. Istovremeno, granični incidenti sa Sirijom i Jordanom bili su svakodnevna pojava.¹¹¹ Izraelci su zaključili da vrijeme radi protiv njih te su pokušali stvoriti napetost koja će dovesti do rata.

Operativni plan, već dovršen, sadržavao je elemente “Blitzkriega” koji će arapske zemlje i SSSR staviti pred svršen čin i tako isključiti mogućnost njihovog miješanja u sukob. Izraelski načelnik stožera izjavio je 10. maja 1967. da će napasti Siriju i Jordan zbog toga što izazivaju pogranične incidente. Izjava je zapravo bila sračunata tako da se vidi reakcija Egipta, koji je kao odgovor blokirao luku Elat u Akabskom zaljevu i zatražio povlačenje “plavih šljemova” zbog obveze pružanja vojne pomoći saveznicima. Izraelci su time dobili što su i željeli – granicu prema Egiptu oslobođenu nadzora “plavih šljemova” i otvorenu za napad. Izraelcima nije bilo ni na kraj pameti napasti Siriju i Jordan, pa da im nadmoćna

---

¹¹⁰ Senad Ganić, *Savjetodavno mišljenje Međunarodnog suda pravde u „Slučaju zid“ u službi mogućeg rješenja Izraelsko-Palestinskog pitanja*, Biblid Vol. LXVI, br.3-4, str. 338.

¹¹¹ Dinko Odak, *Izraelsko-arapski ratovi 1*, Hrvatski povjesni portal, www.povijest.hr pristupio 16. juna 2015.

egipatska vojska udari u leđa. Prvo su se željeli obračunati s Egiptom, dok njegova dva saveznika sa malobrojnim vojskama nisu smatrali velikim problemom.¹¹²

Rat je počeo 5. juna 1967. godine, a ishod je bio odlučen već prvog dana. Izraelske zračne snage su iznenadnim, istovremenim napadom na 10 egipatskih zračnih baza izbacile iz igre oko 300 aviona (85% egipatskog ratnog vazduhoplovstva) i zavladale zračnim prostorom. Otpor na tlu (u području Gaze i na Sinaju) slomljen je za samo 4 dana, u prvom redu upotrebom zračno-desantih trupa koje su zauzele prolaz Mitla i tako oduzele trima egipatskim divizijama pravac za snabdijevanje i povlačenje. Nakon predaje opkoljenih egipatskih divizija Izraelci izbjegaju na Kanal u potezu Suez – El Kantara i time izvršavaju svoj operativni plan: osvajanje pojasa Gaze i Sinaja.

Granica prema Jordanu postala je poprište sukoba 5. juna 1967. godine. Izraelske snage pretrpjele su velike gubitke zahvaljujući izvanrednom otporu puno slabijih jordanskih trupa, koje su se naposljetku morale povući. Stari dio Jeruzalema Izraelci su zauzeli 7. juna 1967., te su izbili na rijeku Jordan i zauzeli gradove Nablus i Arihu. Izraelci na fronti prema Jordanu nisu nakon toga više bili u stanju napredovati jer su neke od angažiranih jedinica pretrpjele teške gubitke. Sirijski front oživio je u noći 8/9. juna 1967. kad su izraelske trupe napale i uklinile se na 3 mjesta u obrambene položaje, da bi s jutrom izbile u slobodni operativni prostor i napredovale 20-40 kilometara.¹¹³

Posredstvom OUN borbe su prestale 10. juna 1967. u 18:30, a izraelske trupe su ostale na dostignutim položajima. Izrael je time ostvario važnu pobjedu i osigurao svoje granice utvrđenim linijama Bar-Lev, na Sinaju, odnosno, Golanskim zidom na istoimenoj visoravni.

Sledeći žestok sukob između Egipta, Sirije i Izraela započeo je 06. oktobra 1973. godine snažnim napadom sirijskih i egipatskih snaga na položaje izraelske vojske. Nakon početnih velikih uspjeha i gubitaka izraelskih oružanih formacija, sirijske i egipatske snage su se veoma brzo našle u podređenom položaju pa su 22. oktobra 1973. zatražile primirje koje je prihvaćeno obostarno. Kao rezultat potписанog mira Sinaj je vraćen Egiptu (bez pojasa Gaze na kojem su Arapi dobili pravo na političku autonomiju, ali ne i na nacionalnu državu), a Izrael je dobio pravo slobodne plovidbe Sueskim kanalom. Arapski svijet podijelio se u ocjeni mirovnog ugovora. Napredniji i bogatiji su ga proglašili historijskim, a siromašniji (poput

---

¹¹² Op.cit.

¹¹³ Op.cit.

Iraka, Sirije i PLO-a) izdajničkim činom. Najvažniji izraelski dobitak tog rata bio je mir na zapadnoj granici.¹¹⁴

Sukobi između Palestine i Izraela nastavljeni su sve do današnjih dana a u prilog tome govore i svakodnevna granatiranja izraelske teritorije sa okupiranih područja Gaze, te nastavak intenzivnih zračnih udara Izraela na položaje Hamasa, koga smatra odgovornim za granatiranje svoje teritorije. Ali u poslednje vrijeme sve je veći broj zemalja koje žele priznati Palestinsku državu, što kod Izraela stvara negodovanje i prijetnju miru na Bliskom istoku. Problem Palestine će sigurno još dugo ostati najveći svjetski problem koga UN nije u stanju riješiti.

11.8. Istočno kinesko more

Kao što je poznato – uzrok problema (teritorijalnim pretenzijama nekoliko zemalja) je nenaseljena skupina ostrva oko kojih se spore Japan, Kina i Tajvan. Japanski naziv za ostrva je Senkaku, kineski Diaoyu, a tajvanski Tiaoyutai. Kako ih je SAD držala pod okupacijom sve do 1972., kada ih prepuštaju Japanu, Amerikanci su temeljem Sporazuma o zajedničkoj kooperaciji i sigurnosti obvezni pružiti vojnu podršku otočju što dodatno otežava ionako tešku situaciju. Ostrva nemaju stanovništva, no imaju ono daleko bitnije – naftu, minerale, zemni gas i ribu. Nalaze se u Istočnom kineskom moru i sadrže pet ostrva i tri hridi, veličine od 800 m² do 4.32 km².

¹¹⁴ Op.cit.

Goruće rasprave o tom predmetu između Kine i Japana intenzivirale su se tek 1970-ih godina prošlog vijeka. Kinezima je arhipelag poznat od dinastije Ming u 14. vijeku. Ostao je nenaseljen u narednim vijekovima, dok neki kineski entuzijast nije započeo s eksploracijom guana na otocima 1884. godine. Unatoč tome, nijedna od država nije službeno zauzela taj teritorij: otoci su oduvijek bili terra nullius prema međunarodnom pravu. U ratu protiv posustale i oslabljene Kine 1894. i 1895. godine, japansko carstvo zaista je zauzelo Senkaku/Diaoyu nekoliko mjeseci nakon što su prisilili Peking da im ustupi Port Arthur i Tajvan prema Sporazumu iz Shimonosekija.¹¹⁵

Nakon Drugog svjetskog rata i japanskog poraza, Kina je povratila Tajvan obrisavši tako ljagu iz Shimonosekija; no otočje Senkaku ne spominje se u dotičnom sporazumu. Sporazum iz San Francisca 1951. godine – konačni mirovni sporazum između Sjedinjenih Država i Japana – ne uključuje ih u svojem članku 2. koji navodi teritorije kojih se Japan tada odrekao kako bi se mogao uključiti u međunarodne diplomatske odnose. Godine 1952. sporazum između Japana i Tajvana – koji u tom slučaju predstavlja Kinu u Ujedinjenim narodima umjesto Narodne Republike Kine – potvrđio je teritorijalna ustupanja definirana Sporazumom iz San Francisca, a da se u njemu opet ni riječju ne spominje Senkaku/Diaoyu.¹¹⁶

U junu 1971., Japan i Sjedinjene Američke Države potpisali su Sporazum o vraćanju Okinawe koji određuje da se sve administrativne ovlasti nad Ryukyu otocima vraćaju Japanu. Sporazum od 15. maja 1972. je uključivao i to da Diaoyu otok sa okolnim otocima i teritorijalnim vodama bude vraćen Japanu. Istog dana kada je sporazum potpisani, glasnogovornik Američkog Stejt departmента izjavio je da vraćanje Okinawe neće imati nikakve implikacije na suverenitet Senkaku otoka. Ali je, 30. decembra 1971., Ministarstvo vanjskih poslova Kine izdalo saopštenje u kojem kaže da je taj sporazum otvoreno kršenje teritorijalnog suvereniteta Kine i da ga kineski narod neće tolerisati. Potpuno je ilegalno da SAD i Japan uključuju Diaoyu otoke u teritorije i teritorijalne vode koje će biti vraćene Japanu u Sporazumu o vraćanju Okinawe koji su potpisali. I ovo ni na koji način neće promijeniti teritorijalni suverenitet Narodne Republike Kine nad Diaoyu otocima.¹¹⁷

---

¹¹⁵ Oliver Zajc, *Geopolitičke igre Kine i Japana*, objavljen 29. januara 2014. na www.lemonddiplomatique.hr, pristupio 16. juna 2015.

¹¹⁶ Op.cit.

¹¹⁷ Op.cit.

Japanska vlada je iznenada 11. septembra 2012. godine kupila tri otoka tog arhipelaga od privatnog vlasnika, tvrdeći da su tek htjeli blokirati poznatog nacionalista Ishihara Shintaru, inače guvernera Tokija, koji je želio pokrenuti nacionalni fond za tu kupnju, što bi pak nepotrebno isprovociralo Peking. Uzvratna paljba nije dovela do razrješenja situacije: broj ulazaka kineskih plovila u zonu od 12 nautičkih milja od otočja Senkaku/Diaoyu od tada se iz dana u dan povećava; tu su i prepucavanja popraćena nasilnim prosvjedima protiv japanske vlade, provizorno odobrena od kineske vlade koja je stekla dojam da gubi obraz.

No odgovornost za pogoršanje krize moglo bi se, s jednakim opravdanjem, predbaciti i Kini, koja je 22. novembra 2013. godine odlučila jednostrano proglašiti "zonu zračne identifikacije", povećavši tako svoju simboličnu kontrolu nad Istočno kineskim morem, uključujući i spomenute otoke. Potez je to koji se može dovesti u vezu s drugim pretenzijama Pekinga u Istočno kineskom moru: u aprilu 2012. godine kineska mornarica je preuzeila kontrolu nad atolom Scarborough koji pripada Filipinima. Zastrašena Manila pribjegla je u januaru 2013. žalbi upućenoj arbitražnom sudu u sklopu Skupštine Ujedinjenih naroda o pomorskom pravu.

Budući da je riječ o otočju Senkaku/Diaoyu, spornom teritoriju između dviju velikih sila Dalekog istoka, međunarodne napetosti koje traju sada već više od godinu dana pokazuju do koje je mjere tanka linija između virtualne reprezentacije i realne geopolitike.¹¹⁸

Ovo su otoci koji bi mogli izazvati treći svjetski rat

---

¹¹⁸ Op.cit.

Kina na otočju Senkaku opipava je li Japan spreman na oružani okršaj. I još više: bi li Amerika stala u obranu svog saveznika. Upravo tu, u Istočnom i u Južnom kineskom moru, naime, prelamaju se dvije ere. Ona stara, posthladnoratovska, koju još zovemo “novi svjetski poredak”, i neka buduća, koju bi Kina željela odrediti svojom fizičkom veličinom, političkim utjecajem, vojnom snagom te gospodarskim potencijalima i potrebama. Gotovo cijela 2013. godina protekla je na klackalici rata i mira, ali je u fokusu u tom razdoblju bilo Istočno kinesko more i izazov Pekinga bačen u lice japanskog suverenitetu nad otocima Diaoju, odnosno Senkaku. Opipavala je Kina, naime, koliko je “Zemlja Izlazećeg Sunca” spremna na oružani okršaj u ime svoje “nove normalnosti”, kako japanski političari nazivaju odbacivanje poslijeratnih pacifističkih zabrana vojnog djelovanja izvan svojih granica, ali još više koliko je Amerika odlučna stati u obranu svog saveznika u ime produljenja njene dominacije nad azijsko-pacifičkom regijom i nad Tihim oceanom u cjelini.¹¹⁹

Po prilici u isto to vrijeme počela je Kina graditi neidentificirane objekte na otočićima u Južnom kineskom moru. Za razliku od Senkakua, odnosno Diaojua, koji su 1972. godine stavljeni pod upravu Japana, te je svaki kineski pokušaj da im se približi svojim ribarskim ili vojnim brodovima put u izravnu konfrontaciju i kršenje postojećeg međunarodnog sporazuma, u Južnome je moru kineska vojska počela nadogradivati otočice i hridi nad kojima je već imala kontrolu. Tako se i dogodilo da su, usprkos teritorijalnom sporu s okolnim zemljama, Kinezi tamo radili neometano sve dok satelitski snimci načinjeni početkom ove godine nisu pokazali dokle je azijska sila stigla u ovome pothvatu.

U avgustu prošle godine je, naime, Hrid vatrene križa, koja se nalazi upravo u onom dijelu arhipelaga Spratly nad kojim se oko prava suvereniteta otimaju Kina i Filipini, bila posve pod morem, osim jedne točkice, na kojoj je kineska vojska sagradila betonsku platformu. Na obližnjoj Hughesovoj hridi su se mogle vidjeti još dvije točkice: tvornica cementa i heliodrom.¹²⁰ Trenutne aktivnosti koje se poduzimaju u ovom dijelu svijeta u mnogome ugrožavaju mir i stabilnost regije, obzirom da su na strani Japana i SAD koje neće dozvoliti da njihovi saveznici ostanu sami u ovim previranjima. Na drugoj strani Kina ima izuzetno dobre odnose sa Rusijom što u mnogome zaoštrava ovu neizvjesnu situaciju na „dalekom istoku“.

---

¹¹⁹ Vrlo opasne vatrene igre u hladnom Kineskom moru, www.poskok.info, objavljeno 15.07.2015., pristupio mart 2016.

¹²⁰ Op. cit.

11.9. Zapadna Sahara

Zapadna Sahara, područje u sjeverno-zapadnoj Africi pod okupacijom Maroka, površina 252 120 km², broj stanovnika 252 146, u izbjeglištvu u Alžиру živi oko 150 000 ljudi, glavni grad El-Aaiún (Al-'Ayun). Zapadnu Saharu otkrili su Portugalci u 15. vijeku. Pod kraj 19. vijeka podpada pod španjolski protektorat, a od 1900. godine je španjolska kolonija. Godine 1958. stvorena je provincija Španjolska sahara. Od 1960-ih izražene su teritorijalne pretenzije Maroka i Mauritanijske. Uz pomoć Alžira 1973. nastaje pokret za nezavisnost (Narodni pokret za oslobođenje Saguia el Hamre i Rio de Ora – Polisario).¹²¹

Nakon španjolskog povlačenja 1975. godine uslijedila je marokanska i mauritanska okupacija (područje je preimenovano u Zapadnu Saharu). Godine 1976. Polisario proglašava Saharsku Arapsku Demokratsku Republiku (SADR). Nakon mauritanskoga vojnog povlačenja (1979.), Maroko svojata cijelo područje Zapadne Sahare. Godine 1982. Maroko istupa iz Organizacije afričkoga jedinstva zbog učlanjenja SADR-a, a 1988. sa frontom Polisario pristaje na mirovni sporazum pod nadzorom UN-a (uključuje referendum o samoopredjeljenju naroda Zapadne Sahare). Od 1991. mirovne snage UN-a nadziru primirje (povremeni su oružani incidenti); planirani referendum odgađan je više puta, a početkom 2000-ih nastavljena je marokanska uprava na većem dijelu Zapadne Sahare (s uporištem u Alžиру Polisario nadzire oko 20% zapadnosaharskoga područja).

¹²¹ 6 of the World's Most Worrisome Disputed Territories Šest najvećih svjetskih zabrinjavajućih spornih teritorija, <http://news.nationalgeographic.com> pristupio 24. decembra 2014.

Zapadna Sahara mogla bi poći stopama Palestine i zatražiti status države-promatrača u Ujedinjenim narodima, može se zaključiti iz niza izjava najviših dužnosnika Saharske Arapske Demokratske Republike (RASD) u posljednjih mjesec dana. Saharska Republika, utemeljena 27. februara 1976., još od 1984. je punopravna članica Afričke unije, a Ujedinjeni narodi smatraju je "nesamoupravnim Teritorijem", koji treba dekolonizirati i završiti marokansku okupaciju. Novu diplomatsku bitku Sahrawija za vlastitu državu naznačio je početkom decembra 2012. Khatri Eddouh, predsjednik Saharskog nacionalnog vijeća, parlamenta RASD, i voditelj pregovaračkog tima u pregovorima s Marokom.¹²²

Glavni sahrawijski pregovarač rekao je, nekoliko dana nakon priznanja Palestine kao države-promatrača u UN, kako je to "moralna i psihološka pobjeda i za sahrawijski narod", unatoč tome što međunarodna zajednica ne tretira pitanja Sahare i Palestine jednako, dodavši kako bi Saharska Republika također mogla tražiti takav status u Glavnoj skupštini UN. Eddouh je pozvao svjetske sile da preispitaju svoja stajališta i daju Sahrawijima priliku da sami odluče o svojoj sudbini, makar ishod referenduma o statusu Zapadne Sahare bio povoljan za Maroko. Izričito je spomenuo SAD, Britaniju, Kinu i Rusiju, te Francusku i Španjolsku.¹²³

Kao što smo u raduveć spomenuli različit pristup u rješavanju određenih teritorijalnih sporova EU i UN-a može samo potaknuti određene grupacije za traženjem samostalnosti i nezavisnosti od trenutnih država u čijem se sastavu nalaze. Očiti primjer je i Zapadna sahara koja se bori za nezavisnost od Maroka.

11.10. Arktik i teritorijalni sporovi

Gospodarski interes za Arktik dodatno je opterećen nejasnom pravnom regulativom. Naime, područje Sjevernog pola i značajnog dijela Arktičkog oceana, za razliku od Južnog pola i Antarktika, nije pod ničijom nacionalnom suverenosti, već je pod pravnom jurisdikcijom posebne Međunarodne komisije za more. Za razliku od Antarktika, područje Arktičkog oceana znatno manje je pravno definirano i ne postoji poseban međunarodni ugovor koji bi precizno definirao ili branio iskorištavanje podmorskih resursa i oceanskog dna.¹²⁴

---

¹²² Miroslav Pavičević: *Velika analiza: Zapadna Sahara traži državnost i završetak 37 godina marokanske okupacije*, www.advance.hr objavljeno 21.12.2012., pristupio u martu 2016.

¹²³ Op. cit.

¹²⁴ Damir Kušen, *Arktik u fokusu međunarodnih odnosa: Četvrtina svjetskih zaliha naftе i granični sporovi*,

Od postojećeg međunarodnog zakonodavstva ključnu ulogu u definiranju prava arktičkih zemalja na raspolaganje područjima definiranim kao ekskluzivne ekonomske zone određuje UN Konvencija o pravu mora. Prema toj Konvenciji, u roku od 10 godina države koje smatraju da imaju formalna prava na širenje jurisdikcije izvan pojasa ekskluzivne ekonomske zone od 200 nautičkih milja mogu podnijeti prikupljene dokaze posebnoj UN-ovojoj Komisiji za ograničavanje kontinentalnog pojasa zahtjev za priznavanjem suverenosti na tom proširenom području. To se prije svega odnosi na dokaze da je dio podmorja na koji se polaže pravo prirodni nastavak kontinentalnog dijela. Naravno da razvoj novih tehnologija snimanja značajno pridonosi snazi tih argumenata.

Poslednjih godina, svih pet zemalja sa izlaskom na Arktički ocean, odnosno Kanada, Sjedinjene Američke Države, Ruska Federacija, Norveška i Danska formalnim definiranjem svojih nacionalnih strateških interesa i usvajanjem arktičke nacionalne strategije jasno su projicirale vlastite geopolitičke i gospodarske interese za barem neki dio ogromnog arktičkog područja. U nizu slučajeva, suvereno pravo koje polažu na određeni morski ili podmorski pojas u neposrednoj je koliziji s nekom drugom državom. Naravno da takav razvoj situacije

ne vodi stabilnosti i jačanju suradnje, već otvara mogućnost međudržavnih sporova i opasne nestabilnosti u tom ogromnom području.

Vrlo pozitivna iznimka u dobroj volji za rješavanje graničnih sporova svakako je bilateralni sporazum o razgraničenju u Arktičkom oceanu koji su Norveška i Ruska Federacija uspješno usuglasile i potpisale u septembru 2010. godine. Taj predsednik koji je nakon 40 godina pregovora uspješno riješio pitanje čak 175 hiljada km² spornog područja trebao bi biti koristan putokaz ostalim državama arktičkog područja da i svoje sporove pokušaju rješiti pregovorima i na obostranu korist. Bilo kakvo zaoštravanje graničnih sporova vodilo bi nestabilnosti koja međunarodnoj zajednici u tom dijelu svijeta uistinu nije potrebna.¹²⁵

Posljednji podaci jasno ukazuju kako je debljina arktičkog ledenog pokrivača na rekordno niskoj razini, što naravno itekako zabrinjava meteorologe, ekologe, ali i svjetsku javnost. Sve one, međutim, koji u topljenju leda vide ogromni mogući poslovni profit takvi podaci pune optimizmom. Države arktičkog područja topljenjem leda redefiniraju i šire svoje nacionalne strateške interese, često u koliziji s drugima. Sve to Arktik rapidno približava novom fokusu međunarodnih odnosa. Nadajmo se da će taj trend biti jačanje međunarodne suradnje, vladavine prava i brige za toliko osjetljivi prirodni okoliš i globalnu klimu – upravo ono što svijetu danas iznimno nedostaje.

Rusija je podnijela UN revidirani zahtev za proširenje granice kontinentalnog šelfa na Arktiku na račun morskog grebena Lomonosov i drugih subjekata koji imaju kontinentalni karakter. Rusija od 2001. godine traži deo šelfa, između ostalih morske grebene Lomonosov

¹²⁵ Op. cit.

i Mendeljejev koji su bogati energentima ali su njeni zahtevi ranije bili odbijani zbog nedostatka informacija. „Djelimično revidiranje Zahtjeva Ruske Federacije za uspostavljanje spoljnje granice kontinentalnog šelfa u Sjeverno ledenom oceanu proizilazi iz naučnog shvatanja da dijelovi Kompleksa Centralno-Arktičkih podvodnih uzvišica, upravo morskih grebena Lomonosov i Mendeljejev — Alfa, Čukotska uzvišica i kotlina Podvodnikov koja ih dijeli i Čukotska kotlina imaju kontinentalni karakter svog nastanka“, kaže se u zahtjevu koji je Rusija podnijela komisiji UN za granice kontinentalnog šelfa.¹²⁶

Prema konvenciji UN za pomorsko pravo iz 1982. godine pomorska država ima pravo da uspostavlja isključivo ekonomsku zonu širine 200 milja od obale. U slučaju produživanja šelfa iza ovih granica zemlja može da raširi svoju granicu do 350 milja. U tim predjelima država dobija kontrolu nad resursima. Ruski zahtev predviđa ulazak ovog rejona okeanskog dna u sastav maternikove periferije prema kojima se po tački 6 člana 76 Konvencije UN o pomorskom pravu „ne primenjuje daljinska granica od 350 nautičkih milja od početne tačke“. U slučaju da naučnici dokažu da su ovi morski grebeni nastavak kontinentalnog šelfa Rusije, zemlja će dobiti prioritetno pravo na eksploraciju ovih resursa, čiji obim, prema podacima Ministarstva prirode može dostići 5 milijardi tona energetika.¹²⁷

Grenlandski kontinentalni greben povezan je sa rtom ispod Arktičkog okeana, utvrdili su naučnici, što, kako je rekao šef danske diplomatije Martin Lidegard, daje Dancima pravo na Severni pol i sve potencijalne energetske izvore ispod njega. Lidegard je rekao da će Danska danas panelu UN u Njuorku podneti zahtev za teritorijalnu kontrolu Severnog pola, koji će odlučiti o tome, imajući u vidu da i Rusija i Kanada takođe priželjkaju tu oblast. Od pet zemalja koje izlaze na Arktik - SAD, Rusija, Norveška, Kanada i Danska - samo su Kanada i Rusija nagovestile interes za tu oblast, pre nego što je Danska danas objavila svoju nameru.¹²⁸

Sve manje zalihe nafte i prirodnog plina u svijetu „tjeraju“ vodeće proizvođače za pronalaskom novih nalazišta ili traženjem drugih (alternativnih) rješenja, kako bi zadovoljili svoje potrebe za energentima. U takvoj situaciji bogastva koja se kriju na Artiku privlače sve veću pažnju najvećih sila, pogotovo država kojima njegovi dijelovi pripadaju.

---

¹²⁶ Rusija podnela Ujedinjenim nacijama zahtev za proširenje svoje teritorije na Arktiku! <http://www.vestinet.rs> objavljeno 4. avgusta 2015. Pristupio marta 2016.

¹²⁷ Op. cit.

¹²⁸ Danci: Severni pol je naš, imamo dokaze! <http://prsha.stageandtest.com> objavljeno 15.12.2014., pristupio marta 2016.

12. Teritorijalni sporovi zemalja članica Evropske Unije (EU)

Većina zemalja Evropske unije ima neriješene teritorijalne sporove, kako sa drugim zemljama članicama EU, tako i sa trećim zemljama – zemljama nečlanicama. No, jedan od uslova koji se postavlja za ulazak u EU jeste nepostojanje teritorijalnih sporova, kako sa susjednim zemljama tako i sa drugim zemljama. Međutim, upravo mnoge zemlje EU imaju ovaj problem. Važno pitanje, koje se mora postaviti, odnosi se na mehanizme koje EU ima na raspolaganju za rješavanje ovih sporova. Odmah se mora reći, da ti mehanizmi ne postoje, osim instrumenata, koji, inače, postoje, u okviru međunarodnog prava za rješavanje pitanja granica. Radi se, znači, o pitanjima koje dvije ili više država moraju sami da riješe.¹²⁹

Kao što smo rekli, sporovi u okviru EU su različite vrste i različite prirode. Skoro svi sporovi između članica EU egzistiraju dugi niz godina. Sve zemlje članice EU su ušle u ovu organizaciju sa tim sporovima, koji, još uvek, nisu riješeni. Pomenućemo neke od njih.

12.1. Velika Britanija i Španija – spor oko Gibraltara

Teritorija Gibraltara izaziva sporove stotinama godina. Razlog tome je idealni položaj ove teritorije, odnosno, Gibraltarskog moreuza. Uzak prolaz omogućava pristup Mediteranu, a što je od velikog značaja za transport robe i, uopšte, trgovinu. Velika Britanija i Maroko imaju vojnu kontrolu nad Gibraltarskim moreuzom, za razliku od Španije, iako Španija ima značajne vojne baze u blizini moreuza. Odluka o vojnoj kontroli je donijeta od strane NATO-a, što je rezultat posebnog odnosa između SAD i Velike Britanije. Status Gibraltara se definiše kao „Britanska prekomorska teritorija“. Teritorija Gibraltara je ustupljena Velikoj Britaniji, zauvijek, Ugovorom u Utrehtu 1713. godine¹³⁰. Od te godine, Španija je tri puta pokušavala da povrati Gibraltar kroz opsade, ali bez uspjeha. Zbog nesporazuma između Britanije i Španije, granica između Gibraltara i kopna je bila zatvorena između 1969. i 1985. godine. Španija se ni danas ne odriče svog zahtjeva. Suverenitet Gibraltara je glavna tačka sporenja. Stanovnici Gibraltara su odbacili prihvatanje španskog suvereniteta na referendumu 1967., kao i 2002. godine. Prema Ustavu iz 2006. godine, Gibraltar uređuje svoje poslove, ali odbrana i spoljni odnosi, ostaju u nadležnosti Velike Britanije. Spor nije rešen do danas.¹³¹

---

¹²⁹ Vladimir Čolović, *Teritorijalni sporovi u zemljama Evropske Unije*, Godišnjak fakulteta Pravnih nauka Banja Luka, Godina 4, Broj 4, Banja Luka jul 2014., str. 38.

¹³⁰ Branko Krivokapić, *Enciklopedijski rečnik međunarodnog prava i međunarodnih odnosa*, Beograd 2010., str. 302.

¹³¹ Vladimir Čolović, op. cit. str. 42.

Godine 1984. španjolska i britanska vlada počele su pregovore o Gibraltaru, ali je proces propao pošto je Madrid tražio da se Stijena vrati pod njegovu kontrolu nakon 50 godina zajedničke uprave, a London nije pokazao nikakvu namjeru da se odrekne suvereniteta. Slobodno kretanje između Gibraltara i Španjolske potpuno je vraćeno tek 1985.¹³²

Godine 2006. vlade Španjolske, Britanije i Gibraltara potpisale su Sporazum iz Cordobe koji rješava pitanja poput graničnih prijelaza i zračnog prometa. Sporazum sve strane također obvezuje na redovne tripartitne razgovore, ali je Madrid prije dvije godine saopštio da u raspravama o suverenitetu razgovara samo s Londonom.¹³³

Obzirom na veoma važan geostrategijski položaj Gibraltara smatramo da su male šanse da Velika Britanija dozvoli Španiji pristup i kontrolu nad spornim područjem. Ali će to i u budućnosti ostati jedna od bezbroj spornih teritorija oko koje se spore određene države i njihovi interesi.

12.2. Spor na Kipru

Spor na Kipru je vijekovima bio politička i vojna tema, kao i uzrok ratova između Grčke i Turske. Turci su okupirali ostrvo Kipar 1571. godine. Godine 1878., Velika Britanija je anektirala Kipar, koji je pod britanskom administracijom ostao do 1960. godine. No, treba spomenuti i Ugovor koji je potписан u Lozani 1923. godine, kojim se Turska odrekla svih pretenzija prema Kipru. No, tenzije na samom ostrvu su ostale, imajući u vidu da su Grci i

¹³² Britansko-Španjolski spor oko Gibraltara star je stoljećima, www.arhiva.dalje.com, objavljeno 14.08.2013., pristupio 06.04.2016.

¹³³ Op.cit.

Turci živjeli u neposrednoj blizini. Kao rezultat toga, britanska administracija je ostala duže na Kipru nego u ostalim državama koje su bile kolonije. Godine 1955., osnovana je EOKA, odnosno, grupa kiparskih Grka, koja je pokušala da ujedini Kipar sa Grčkom. To je dovelo do turskog otpora, što je rezultiralo velikim borbama širom ostrva. Republika Kipar stiče nezavisnost 1960. godine, ali su i tada borbe između Grka i Turaka bile svakodnevna pojava, tako da je Velika Britanija pozvala NATO da održava mir na ostrvu.¹³⁴

No, 1974. godine, grčka vojna junta podržala je organizaciju EOKA, sa ciljem da se sa vlasti zbaci arhiepiskop Makarios, kako bi preuzeли kontrolu nad ostrvom. Bili su uspješni u tome. Međutim, Turska je izvršila invaziju na ostrvo Kipar u julu iste godine, kao odgovor na grčki vojni udar. U avgustu 1974. godine, puč je propao, a Makarios je ponovo preuzeo vlast na Kipru. Turci su kontrolisali 37 posto ostrva, tako da se Kipar podijelio. Kao rezultat podjele, NATO je poslao mirovne snage u tampon zonu da kontroliše situaciju, ali mir nije obnovljen. Samo Turska priznaje tursku republiku Sjeverni Kipar, i za sada, nema znakova ujedinjenja Kipra¹³⁵.

Godine 2004. Republika Kipar je postala članica EU. No, sjeverni dio Kipra nije prihvaćen. A marta 2008. godine, ruši se zid koji je decenijama stajao između Kipra i „tampon“ zone. Ulica Ledra u Nikoziji je bila ta koju je presecao zid. Dana 3. aprila 2008. godine ta ulica je ponovo otvorena u prisustvu zvaničnika jedne i druge strane, kiparskih Grka i Turaka.

¹³⁴ Op.cit.

¹³⁵ Zachariades M.A., *Transplanted populations and the problems caused: Cyprus*, u Vladimir Čolović, op. cit. str. 43.

12.3. Spor Republike Irske i Velike Britanije

Spor Irske i velike Britanije oko Sjeverne Irske je spor koji je izazivao najviše problema. Naime, Irska je ranije bila dio ujedinjenog Kraljevstva, od 1801. do 1920. godine. Prije toga, egzistirala je odvojeno kao Kraljevina Irska. Na izborima 1918. godine, irski poslanici su odbili da odu u Vestminster i sastali su se u Dablinu i proglašili nezavisnost Irske, koja je, do tada, bila britanska provincija, bez ikakvog autonomnog statusa. Poslije toga je nastao građanski rat, koji je trajao dvije godine, a zatim je proglašeno primirje i zaključen ugovor, kojim je priznato uspostavljanje Irske, kao i svojstvo dominiona. Ali, zbog vjerske podijeljenosti, Alster (Ulster) i Severna Irska su ostale u sastavu Velike Britanije¹³⁶.

Kasnije, Irska se podijelila na Sjevernu Irsku koja je postala dio Velike Britanije i na Republiku Irsku, kao nezavisnu državu. Do podjele je došlo kada je Britanski parlament prihvatio Akt Vlade Irske 1920. godine, kojim se zemlja podijelila na sjeverni i južni dijо. Akt iz 1920. godine imao je za cilj stvaranje dvije samoupravne jedinice. Akt, takođe, sadrži odredbe o saradnji te dvije teritorije, kao i o eventualnom, ponovnom njihovom ujedinjenju. No, podjela je ojačana 1922. godine, kada se Južna Irska odvaja od Velike Britanije i postaje Slobodna država Irska. Nakon toga, pojačavaju se tenzije i irski nacionalisti teže ka stvaranju jedinstvene države. Oni se sukobljavaju sa pristalicama u severnoj Irskoj, čiji je cilj da ostanu u Velikoj Britaniji. Irska je 1949. godine, na osnovu posebnog akta (Republic of Ireland Act),

¹³⁶ Vladimir Čolović, *Sukob zakona i promena suvereniteta*, Beograd 1999., str. 119.

koji je prihvatio irski parlament, proglašena nezavisnom državom i tada je ona istupila iz Komonvelta.

Da bi se, koliko-toliko, spriječile tenzije, britanske i irske vlasti su se dogovorile da se status Sjeverne Irske neće menjati bez saglasnosti većine stanovnika na toj teritoriji, a što je rezultiralo potpisivanjem Sporazuma iz Belfasta 1998.godine¹³⁷.

12.4. Spor Švajcarske, Austrije i Njemačke

Spomenućemo i jedan spor između Švajcarske, Austrije i Njemačke oko Bodenskog jezera, koje je jedina oblast u Evropi, u kojoj ne postoje definisane granice. Austrija i Njemačka smatraju da jezero treba da ima status kondominijuma, odnosno, da se zajednički ostvaruju suverena prava bez podjele na nacionalne zone. Švajcarska odbacuje takav stav i stoji na stanovištu da granica prolazi sredinom jezera. Sva pitanja koja se odnose na prevoz brodovima i ribolov regulisana su posebnim ugovorima ovih zemalja. Međutim, sporovi nastaju. Npr., jedan spor se odnosi na splav koji je usidren u dvije države, drugi na pravo ribolova u zalivu Bergenc, itd.

12.5. Spor Holandije i Njemačke

Spor između Holandije i Njemačke tiče se rijeke Ems i zaliva Dolart. Rijeka Ems se nalazi u sjeverozapadnoj Njemačkoj i prolazi kroz njemačke savezne države Sjeverna Rajna – Vestfalija i Donja Saksonija, sve do zaliva Dolart. Državna granica između donjeg saksonskog područja Frisland i provincije Groningen u Holandiji, prolazi kroz ušće rijeke Ems i predmet je sporenja ove dvije države. Sa druge strane, pomenuti zaliv Dolart se nalazi između sjeverne Holandije i Njemačke, na zapadnoj strani ušća rijeke Ems¹³⁸. Holandija i Njemačka se ne slažu o tačnoj liniji granice preko zaliva. Cio spor je nastao zbog elektrane Borkum Rifgat koja bi koristila vjetar kao izvor energije.

Činjenica je da EU ne poseduje instrumente za rješavanje teritorijalnih sporova i drugih teritorijalnih problema. EU ne može da pruži direktnu pomoć stranama koje imaju teritorijalni spor. Proces razgraničenja smatra se bilateralnim pitanjem za koji EU nije nadležna. Kada su u pitanju problemi granica, *acquis communautaire* ne postoji, niti postoji

---

¹³⁷ O'Connell K., *History of Conflict, An introduction to the situation in Northern Ireland*, u Vladimir Čolović, op.cit., str. 43.

¹³⁸ International Boundary Study, Germany – Netherlands Boundary, u Vladimir Čolović, op. cit., str. 44.

metodologija kojom bi se pratio razvoj događaja na terenu. Međutim, regionalna saradnja i dobrosusjedski odnosi nisu samo „suštinski dio procesa integracije u Evropsku uniju“ , već su i sastavni dio Izveštaja o napretku, koji Evropska komisija redovno izdaje (u odeljku Politički kriterijumi), za zemlje koji su kandidati za ulazak u ovu organizaciju¹³⁹.

13. Mješovite komisije za razgraničenje država

Razvoj međunarodnih odnosa pomjerio je granice važenja državnih poredaka u cilju zaštite interesa međunarodne zajednice. Problem razgraničenja, odnosno utvrđivanja granica teritorijalnog suvereniteta (na kopnu, moru, vazduhu itd.), povlači duboka pravno-politička značenja, jer problem proizilazi iz fundamentalnog koncepta državnog suvereniteta čije ograničavanje predstavlja konsekventu pravnog delimitiranja državne vlasti u prostoru. Razdvajanje prostora je pravno veoma osjetljiva operacija koja predpostavlja utvrđivanje pravnog naslova i primjenu opštih pravila o povlačenju međunarodnih granica.

Načelo *uti possidetis* nije u prirodi općih međunarodno pravnih imperativnih normi (*jus cogens*): Nove države, koje su nastale kao rezultat dekolonizacije ili raspada prethodnice (npr. država sljednica bivše Jugoslavije), mogu postaviti ograničenje ako žele pod uslovom, da su obje strane postigle sporazum o i bez ugovora, ali ovaj princip se primjenjuje prema potrebi, do te mjere da ne dođe do suprotnog dogovora (za načelo *uti possidetis* dovoljno je, da jedna država protiv zahtjeva za izmjenu susjedne granice bivše interne ili međunarodne granice).

Ugovori o granicama imaju posebno mjesto u odnosu na sve druge ugovore. Bečka konvencija o sukcesiji država je u pogledu ovih ugovora potvrdila pravila pozitivnog međunarodnog prava da sukcesija država ne utiče na granicu ustanovljenu ugovorom, na prava i obaveze ustanovljene ugovorom koje se odnose na režim granica i druge teritorijalne režime.¹⁴⁰ Načelo nepovrednosti postojećih granica država, kao jedna od osnova međunarodnog mira i sigurnosti u svijetu, potvrđeno je i članom 62. Bečke konvencije o pravu ugovora iz 1969. Ova konvencija sadrži propisanu odredbu koji isključuje pozivanje neke stranke na bitnu promjenu okolnosti kao na uzrok prestanka ili suspenzije ugovora «ako se ugovorom ustanavljuje granica».¹⁴¹

¹³⁹ Zorana Brozović, *Teritorijalni i granični sporovi na Zapadnom Balkanu*, Studija slučaja: proces razgraničenja Srbije i Crne Gore, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, mart 2012., str. 4

¹⁴⁰ Članovi 11. i 12. Bečke konvencije o sukcesiji država glede ugovora iz 1978. godine.

¹⁴¹ Vladimir-Đuro Degan, *Međunarodno pravo*, Pravni fakultet sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2000., str. 574.

Valja zaključiti da mnogi teški i dugotrajni sporovi izbijaju kada jedna od strana inzistira na nekim svojim “nacionalnim interesima” koji nisu pravno utemeljeni i ne predstavljaju interes zaštićene međunarodnim pravom (*legal rights and interests*). Takvi sporovi mogu, ali ne moraju, izrodit krvave sukobe, uz goleme ljudske i materijalne žrtve s obije strane. U svim takvim slučajevima jedna od strana izbjegava taj svoj spor povjeriti na konačno rješenje nekom nepristranom međunarodnom sudbenom tijelu ili barem ne priznaje privremene međunarodne odluke. Karakteristično je da takva strana i ne pomišlja na to da drugoj strani ponudi odgovarajuće kompenzacije kako bi se novim obostrano prihvatljivim ugovorom pokušalo postići novo pravno uređenje.

U takvim slučajevima je najbolje ako države u graničnom sporu to mogu riješiti pregovorima i potpisivanjem obostranog ugovora o granici. S tim u vezi zainteresovane strane formiraju Mješovite komisije za razgraničenje u koje imenuju svoje istaknute stručnjake iz oblasti prava, geografije, geodezije i dr. Zadatak mješovite komisije je da izađe na teren te usaglasi sve sporne tačke, izvrše identifikaciju granicom rubnih katastarskih općina, granicom rubnih naselja, te izvrše odgovarajuća mjerena koje se unose na geografske karte razmjera 1:25000, koja će postati sastavni dio ugovora o granici.

Obzirom da Bosna i Hercegovina nema riješena granična pitanja sa svojim susjedima, državne vlasti su poduzele niz aktivnosti na rješavanju tih problema. Tako je temeljem člana 11. Ugovora o državnoj granici Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine¹⁴², osnovano Međudržavno diplomatsko povjerenstvo za identifikaciju, označavanje i održavanje državne granice između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Nakon provedenog postupka ratifikacije u parlamentima obiju država i stupanja Ugovora na snagu, dogоворити ће се динамика провођења друге фазе Ugovora која предвиђа обилježавање границе на терену, те нјезино одрžавање.

Kao i u slučaju svih država nastalih raspadom Jugoslavije, i Srbija i Bosna i Hercegovina nemaju utvrđenu međudržavnu granicu. S tim u vezi, 2001. godine osnovana je Međudržavna diplomatska komisija za državnu granicu, али је у свом раду имала застој од 2006. до 2010. године од када се redovno састаје. Представници Bosne i Hercegovine у Međudržavnoj diplomatskoj komisiji за državnu granicu insistiraju да се državna граница утврди потврђивањем katastarsке границе, односно административне међurepubličke границе

---

¹⁴² Ugovor je potписан 30. Jula 1999. godine u Sarajevu između Predsjednika Republike Hrvatske Franje Tuđmana i predsjednika Bosne i Hercegovine Alije Izetbegovića(Ugovor nije ratifikovan ni od jedne strane).

koja je postojala u trenutku međunarodnog priznanja ove države 1992. godine. Sa druge strane, srpska strana podvlači nužnost postizanja kompromisa u pojedinim delovima međudržavne granice.

14. Postupak i organi za rješavanje graničnih sporova

Prema presudi predratnog Stalnog suda međunarodne pravde u parnici Mavrommatis iz 1924.“spor je neslaganje o nekoj tačci prava ili činjenica, proturječe, suprostavljanje dvaju pravnih ili interesnih stavova između dviju osoba“(Series A, No2, p.11). U ovome kontekstu se pod osobama podrazumijevaju međunarodnopravni subjekti. Da bi spor nastao, dovoljno je da jedna država postavi neki zahtjev, a da ga druga odbije. Nije dovoljno da jedna od strana tvrdi da spor ne postoji.¹⁴³ Nastojanje da se međunarodni sporovi riješe mirnim putem predstavlja jedno od najvažnijih pitanja međunarodnog prava.

Savremeno međunarodno pravo obavezuje države da svoje sporove rješavaju mirnim putem. Tako član 2. (3) Povelje UN propisuje opštu dužnost rješavanja međunarodnih sporova mirnim sredstvima, na način da se ne ugroze međunarodni mir i sigurnost, te pravda. Član 2.3. Povelje UN glasi:“svi članovi rješavat će njihove međunarodne sporove miroljubivim sredstvima, na takav način da međunarodni mir, sigurnost i pravda ne budu ugroženi“.¹⁴⁴

Države svoje sporove mogu riješiti na izvanpravnoj osnovi sklapanjem kompromisa, i to tako da se svaka od njih odrekne svojih subjektivnih prava u korist druge u cilju sklapanja nagodbe. Ali pri tome moraju poštivati imperativne norme međunarodnog prava (*jus cogens*). Takođe ugovor o rješavanju nekog spora ne smije sadržavati propuste (mane) koje bi ga činile ništavnim.

Način ili postupak rješavanja graničnog spora podrazumijeva prije svega rješavanje istoga putem pregovora i potpisivanja ugovora kojim se rješava sporno pitanje i koji je prihvatljiv za obje strane. U slučaju da nije moguće postići dogovor oko spornih graničnih pitanja postoje organi koji su „zaduženi“ za njihovo rješavanje, tu se prije svega misli na arbitražu, zatim Međunarodni sud pravde, kao i Međunarodni tribunal za pravo mora.

---

¹⁴³ Vladimir-Đuro Degan, *Međunarodno pravo*, Pravni fakultet sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2000., str. 725.

¹⁴⁴ Sakib Softić, *Rješavanje sporova između država mirnim sredstvima*, Analji pravnog fakulteta u Zenici, br. 7, god. 4., str. 286.

Da bi odluke navedenih organa bile pravovaljane i obvezujuće za strane u sporu one prije svega trebaju da pristanu na rješavanje graničnog spora pred tim međunarodnim institucijama. Odluke koje donesu navedeni organi su konačne i obavezujuće za obje strane u sporu.

14.1. Arbitraža

Arbitraža je najstariji pravni metod rješavanja sporova. Njena uloga je rješavanje spornih pitanja u skladu sa međunarodnim pravom. Arbitraža kao način rješavanja sporova u modernom smislu riječi prvi put je predviđen 1794. godine, u Ugovoru o prijateljstvu, trgovini i navigaciji zaključenom između Sjedinjenih Američkih država i Velike Britanije, poznatom kao Jay Treaty. Ugovorom je predviđeno formiranje mješovitih komisija koje su činili isti broj britanskih i američkih stručnjaka, čiji je zadatak bio rješavanje brojnih otvorenih sporova među dvjema državama.

Arbitraža je mehanizam donošenja odluka koji se koristi kada dvije ili više suprostavljenih strana nisu u stanju postići dogovor ili sporazum o određenom pitanju. To je način rješavanja sporova odlukom arbitra izabranog od strana u sporu, koji donosi obavezujuću i u pravilu konačnu presudu.

Pristanak na arbitražu za već postojeći spor izražava se arbitražnim kompromisom (pristatnom pogodbom). Ali ni arbitražni kompromis nije ništa drugo do međunarodni ugovor koji se ravna po načelima iz Bečke konvencije iz 1969. Njime strane određuju predmet spora i način imenovanja arbitra ili arbitražnog tribunalala.¹⁴⁵

14.2. Stalni arbitražni sud

Osnovan je Haškom mirovnom konferencijom iz 1899. godine, na kojoj je donesena Konvencija za mirno rješavanje međunarodnih sporova, koja se pored arbitraže bavila i drugim načinima mirnog rješavanja sporova. Na Haškoj konvenciji iz 1907. godine, doneseni su propisi po kojima i danas djeluje Stalni arbitražni sud, sa sjedištem u Hagu.

Stalni arbitražni sud nije "sud kojega uobičajeno razumijemo pod tim pojmom, nego je to administrativna organizacija s ciljem postojanja stalno spremnog i raspoloživog sredstva u

---

¹⁴⁵ Vladimir-Đuro Degan, *Međunarodno pravo*, Pravni fakultet sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2000., str. 743.

svrhu međunarodne arbitraže i drugih sličnih postupaka, uključujući istražna povjerenstva i povjerenstva za mirenje."¹⁴⁶

Za razliku od Međunarodnog suda pravde, Stalni arbitražni sud nije namijenjen samo državama, nego i ostalim korisnicima. On pruža usluge rješavanja sporova koji uključuju razne kombinacije država, državnih subjekata, međuvladinih organizacija i privatnih subjekata, a rješava slučajevе koji proizlaze iz međunarodnih ugovora (uključujući bilateralne i multilateralne ugovore o ulaganjima) i drugih ugovora o kojima treba arbitrirati. Takvi slučajevi obuhvaćaju široki spektar pravnih problema, od sporova o kopnenim i morskim granicama, suvereniteta, ljudskih prava, sve do međunarodnih ulaganja i problema koji se odnose na međunarodnu i regionalnu trgovinu.

Konvencija iz 1907. godine, propisuje da će sporove koje stranke iznesu putem kompromisa na rješavanje Stalnom arbitražnom суду rješavati komisije od pet članova. Peti član će biti predsjednik *ex officio*. Način njihovog izbora propisan je u članu 45. Konvencije koji glasi: Kada ugovorene strane žele da se obrate Stalnom судu radi rješavanja razlika koje su se pojavile među njima, arbitri pozvani da obrazuju tribunal sa nadležnošću da odluče o razlikama moraju biti izabrani sa generalne liste članova suda.¹⁴⁷

Stranama u sporu je ostavljeno da same utvrde mjerodavna pravila na osnovu kojih će arbitar rješavati njihov spor. To čine propisivanjem pravila u kompromisu, koja će se primjenjivati u arbitraži. Ukoliko to ne učine, smatraće se da su arbitru ostavili da sam izabere prava na osnovu kojih će postupati i donijeti odgovarajuću presudu.

Kompromis određuje predmet spora i arbitar ge ne smije prekoračiti. U presudi arbitar o svim spornim tačkama mora donijeti odluku. Ukoliko prije ili u toku postupka arbitar uoči da je došlo do usaglašavanja strana o nekim pitanjima iz spora, tu će saglasnost potvrditi u svojoj presudi.

U pravilu arbitražni postupak obuhvata dvije faze: pismenu i usmenu. U arbitražnom postupku pismeni postupak je obavezan, dok se usmeni provodi uz sporazum strana ili ako arbitar odluči da je on neophodan u arbitražnom postupku. U pismenoj fazi stranke u svojim podnescima izlažu svoja gledišta i prilažu određene dokaze u rokovima koji mogu biti

---

¹⁴⁶ Shabtai Rosenne, “The Hague Peace Conferences of 1899 and 1907 and International Arbitration: Reports and Documents”, T.M.C. Asser Press (2001.), str. 21.

¹⁴⁷ Sakib Softić, *Rješavanje sporova između država mirnim sredstvima*, Analji pravnog fakulteta u Zenici, br. 7, god. 4., str. 298.

produženi uz sporazum zainteresovanih strana ili odlukom Suda. U usmenoj fazi (ako do nje dođe) stranke preko svojih agenata (zastupnika) kojima pomažu savjetnici i advokati, izlažu svoja stajališta, dopunjaju dokaze i odgovaraju na pitanja suda.

Agent je službeni predstavnik svoje vlade i on prenosi poruke između tribunalala i vlade. Izjave agenta, ili po njegovom odobrenju izjave savjetnika i advokata, obavezuju njegovu državu. Osim agenata svaka strana u postupku može biti zastupljena sa potrebnim brojem savjetnika i advokata.¹⁴⁸

Presudu tribunal donosi većinom glasova svojih članova. Potpisuju je predsjednik i svi članovi. Ako članovi koji su glasali protiv odbiju da potpišu presudu, to se konstatiše u tekstu presude, ali ne utiče na njenu validnost. Takođe, presuda mora sadržavati obrazloženje na osnovu kojega je zasnovana.

Arbitražna presuda rješava spor konačno, osim ukoliko se strane nisu unaprijed dogovorile o mogućnosti žalbe drugom tijelu (npr. Stalnom arbitražnom sudu ili Međunarodnom sudu pravde u Hagu), što se događa veoma rijetko. Obavezost arbitražne presude temelji se na općem načelu prava *pacta sunt servanda*. Ukoliko tribunal ne odredi rok za provedbu presude, strane su je dužne izvršiti bez odlaganja. U tu svrhu su dužne izmijeniti ili donijeti nove zakone i propise, osigurati odgovarajuća materijalna sredstva, te donijeti potrebne sudske i druge odluke. Donesena presuda obavezuje samo strane u sporu, kao i za slučaj koji je njenim donošenjem riješen (*senta jus facti inter partes*).

14.3. Međunarodni sud pravde

Međunarodni sud u Hagu osnovan je Poveljom Ujedinjenih nacija iz 1945. godine. Statut Suda je sastavni dio Povelje UN. Međunarodni sud je jedan od šest glavnih organa Ujedinjenih nacija i glavni sudske organ te Organizacije. To je najvažnije međunarodno sudske tijelo. Sastavljen je od petnaest sudija izabralih na rok služnosti od devet godina, izbor se vrši u Općoj skupštini i Vijeću sigurnosti, sa popisa kandidata.

Međunarodni sud pravde djeluje kao „svjetski sudija“. Sud odlučuje, u skladu sa međunarodnim pravom, o sporovima pravne naravi koji se javljaju među državama (nadležnost u spornim slučajevima), a takođe daje pravna savjetodavna mišljenja na zahtjev i o pitanjima organa Ujedinjenih naroda ili Specijaliziranih agencija ovlaštenih za podnošenje

---

¹⁴⁸ Vladimir-Đuro Degan, *Međunarodno pravo*, Pravni fakultet sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2000., str. 747.

zahtjeva (savjetodavna nadležnost). Međunarodni sud u Hagu ima dvije funkcije: rješava u parničnom postupku i daje savjetodavna mišljenja. U parničnom postupku strane mogu biti samo države, zato Sud u drugim slučajevima nema nikakvu nadležnost (npr. stranke međudržavne organizacije, pravna ili fizička lica).

Prema čl. 38/1 Statuta, Sud primjenjuje: a) međunarodne konvencije, bilo opšte ili posebne, kojima se ustanovljavaju pravila izričito priznata država u sporu; b) međunarodni običaj, kao dokaz opšte prakse prihvaćene kao pravo; c) opšta pravna načela priznata od civilizovanih naroda; d) kao pomoćno sredstvo, sudske odluke i doktrinu najpozvanijih stručnjaka javnog prava raznih naroda. Ako strane u sporu na to pristanu, Sud je (čl. 38/2) ovlašćen da spor rešava i *ex aequo et bono* (na bazi pravičnosti).

14.3.1. Parnični postupak

Temeljni propisi o parničnom postupku predviđeni su u Statutu Suda. Detaljni propisi sadržani su u Poslovniku koga Sud sam donosi. Poslednji svoj poslovnik koji je i danas na snazi, Sud je usvojio 14. aprila 1978. godine.¹⁴⁹

Postupak pred Sudom otpočinje se notifikacijom Sudu kompromisa obiju strana (kada se radi o već postojećem sporu), ili tužbom, koja mora sadržavati naznačenog tužitelja, tuženu stranu, predmet spora, te koliko je moguće osnovu nadležnosti Suda. Tajnik Suda tužbu dostavlja tuženoj državi, dok kopiju kompromisa ili tužbe dostavlja svim sudijama, ali i svim državama članicama UN, kao i drugim državama koje se imaju pravo pojavitи pred Sudom.

Svaka od strana u sporu mora imenovati svoga agenta koji zastupa državu u parnici i njemu Sud upućuje sve spise o sporu. Njemu mogu pomagati savjetnici ili advokati koje imenuje država u postupku.

Predsjednik Suda može pozvati agente na savjetovanje. Na temelju njihovih obavještenja Sud određuje redoslijed pisama koje će strane podnijeti Sudu, te propisuje rokove za podnošenje tih pismena. Postupak pred sudom se sastoji od pismenog i usmenog dijela.

Pismeni dio postupka obuhvata saopštenje spomenice, odgovora i prema potrebi protuodgovora (replike ili duplike), kao i svih dokaznih spisa i isprava Sudu i strankama u

---

¹⁴⁹ Op. cit. str. 757.

postupku. Sva saopštenja dostavljaju se preko tajnika Suda suprotnoj strani. Sud svojim zaključcima utvrđuje rokove za podnošenje parničnih pisama. Uz svako parnično pismo strane podnose ovjeren orginal svakog dokumenta koji potkrepljuje njihove tvrdnje. Svaki takav dokumenat se mora podnijeti i u ovjerenom prijevodu na jedan od zvaničnih jezika Suda.

U usmenom postupku Sud saslušava svjedočke i vještakе, agente, savjetnike i advokate strana u postupku. Raspravu na usmenom postupku vodi predsjednik, ili ako je on spriječen, potpredsjednik ili najstariji prisutni sudac. Rasprave su javne osim ako Sud odluči drugačije ili se obje strane dogovore da se javnost isključi. O svakoj raspravi se vodi zapisnik koji potpisuje tajnik i predsjednik.

Po okončanju usmene rasprave Sud se povlači na tajno vijećanje da bi donio presudu. Presuda se donosi većinom glasova sudaca koji sudjeluju u parničnom postupku. U slučaju izjednačenog broja glasova odlučuje glas pretsjednika ili onoga ko ga zamjenjuje. Donesena presuda mora biti obrazložena.

Presuda se izriče na javnoj sjednici, nakon što su agenti strana propisno obaviješteni. Presuda je konačna i bez mogućnosti žalbe, ali je obvezujuća samo za strane spora, kao i za slučaj koji je riješila.

14.3.2. Savjetodavni postupak

Druga funkcija Međunarodnog suda u Hagu određena poveljom UN i njegovim Statutom jeste izricanje savjetodavnih mišljenja. Ta mišljenja od Suda ne mogu tražiti države. Mogu ih zatražiti Opća skupština i Vijeće sigurnosti „o svakom pravnom pitanju“ te drugi organi ili specijalizirane ustanove UN koje Opća skupština na to ovlasti, i to „o pravnim pitanjima koja se pojave u okviru njihovih djelatnosti“ (član 96. Povelje)¹⁵⁰.

Sud vodi računa da li je savjetodavno mišljenje zatraženo radi nekog pravnog pitanja koje je predmet neriješenog spora među dvjema ili više država. U takvom slučaju može države ovlastiti da imenuju sudije *ad hoc*, kao da je riječ o parničnom postupku.

Savjetodavna mišljenja usvajaju se na tajnom vijećanju kao i presude u parničnom postupku. Takva mišljenja se izriču na javnoj sjednici. Otpravak savjetodavnog mišljenja se

---

¹⁵⁰ Op. Cit. str. 765.

šalje organu ili ustanovi koja ga je tražila, a njegov tekst se objavljuje u zborniku u kojem se objavljuju presude i zaključci suda.

14.4. Međunarodni tribunal za pravo mora u Hamburgu

Međunarodni sud za pravo mora (eng.: *International Tribunal for the Law of the Sea*)¹⁵¹ ITLOS, je univerzalni (svetski) specijalizovani sud, osnovan Konvencijom UN o pravu mora (1982) kao jedno od sredstava za rešavanje sporova o tumačenju ili u primeni Konvencije. Sud se sastoji se od 21 nezavisnog sudije, izabranih tajnim glasanjem na 9 godina između osoba koja poseduju visoke moralne i stručne kvalitete i predstavljaju glavne pravne sisteme svijeta. Osnovna pitanja organizacije i rada Suda uređena su njegovim Statutom (Aneks VI uz Konvenciju UN o pravu mora).

Kao strane u postupku pred Sudom mogu se pojaviti kako države, tako i drugi subjekti (međunarodne organizacije, pravna i fizička lica). Sud sudi na osnovu Konvencije o pravu mora i drugih pravila međunarodnog prava koja nisu u suprotnosti sa njom, a kada se strane o tome slože, može suditi i *ex aequo et bono*. Presuda je konačna i obavezna za stranke u postupku. Njegovo sjedište je u Hamburgu (Nemačka).¹⁵²

Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora je otvorena za potpisivanje u Montego Bay, Jamajka, 10. decembra 1982. godine. Stupila je na snagu 12 godina kasnije, 16. novembra 1994. godine.

Naknadni sporazum koji se odnosi na provedbu Dijela XI Konvencije donesen je 28. jula 1994. godine, a stupio je na snagu 28. jula 1996. godine. Ovaj Sporazum i dio XI Konvencije će se tumačiti i primjenjivati zajedno kao jedinstveni instrument u rješavanju sporova.

Tribunal ima nadležnost nad svakim sporom o tumačenju ili primjeni Konvencije, te o svim pitanjima posebno predviđenim u bilo kojem drugom sporazu koji dodjeljuje nadležnost suda (Statut, član. 21). Tribunal je otvoren državama strankama Konvencije (tj. države i međunarodnim organizacijama koje su stranke Konvencije). Također je otvoren za subjekte koji nisu države stranke: " Sud je otvoren subjektima koji nisu države stranke u svim

---

¹⁵¹ Više vidi: Shaw Malcolm N. *op. cit.*, pp. 1005-1010, Rudolf Davorin: *Enciklopedijski rječnik međunarodnog prava mora*, Split 1989, str. 200-201; Avramov Smilja, Kreća Milenko: *Međunarodno javno pravo*, Beograd 1999, str. 590-592.

¹⁵² Više o tom суду на njegovoj internet adresi: <http://www.itlos.org/content.html>.

slučajevima izričito predviđenim u dijelu XI ili u svakom slučaju podnesen u skladu s bilo kojim drugim ugovorom prenošenja nadležnosti na sudu koji je prihvачen od strane svih stranaka u tom slučaju."(Statut, članak 20)¹⁵³.

Nadležnost suda obuhvaća sve sporove i sva tumačenja u skladu s Konvencijom. Ona također uključuje sva pitanja posebno predviđenih u bilo kojem drugom sporazumu koji dodjeljuje nadležnost suda (Statut, članak 21). Tribunal ima nadležnost za rješavanje sporova. Prvi slučaj, *M / V "Saiga" Slučaj (Sveti Vincent i Grenadini protiv Gvineja), Upitaj objave*, dostavljen je sudu 13. studenoga 1997. godine.

Međunarodni sud za pravo mora (ITLOS) iz Hamburga je 15. marta 2012. godine utvrdio nove morske granice između Bangladeša i Mianmara, presuđujući u složenom sporu o području bogatom prirodnim resursima koje je često bilo povod incidentima između dviju zemalja. Predsjednik vijeća ITLOS-a Jose Luis Isus dva je sata čitao obrazloženje presude kojom su povučene nove morske granice, kao rezultat kompromisa između suprostavljenih argumentacija dviju zemalja. Sud je odlučio da obje zemlje trebaju zadržati suverenitet nad svojim epikontinentalnim pojasevima (morsko dno i podzemlje izvan granice teritorijalnog mora), i dok rješenje ide u korist mianmarske metode izmjere granica, njime je više morskoga područja predano Bangladešu.

Vijeće za sporove o morskom dnu daje savjetodavna mišljenja na zahtjev Skupštine ili Vijeća o pravnim pitanjima koja se pojave u okviru njihovih djelatnosti. Takva se mišljenja daju u najkraćem roku (Član. 191. Konvencije). Sud također može dati savjetodavno mišljenje o pravnom pitanju, ako je to predviđeno "međunarodnim sporazumom koji se odnosi na potrebe ove Konvencije" (Pravila Suda, članak 138).

15. Presude Međunarodnog suda pravde u sporovima oko granica

Teritorijalni sporovi se vrlo teško mogu riješiti mirnim putem i trajno. Ishod na sudovima o graničnim pitanjima je nepredvidljiv, pa politički lideri nisu često voljni prihvatiti rizik gubitka teritorija. Arbitraža ili posredovanje osiguravaju fleksibilniji i uravnoteženiji način da se postigne zadovoljavajuće rješenje, ali njihova konačna odluka često političare čini nervoznim. Dodijeljena teritorija jednoj ili drugoj državi bi trebao biti u skladu s

---

¹⁵³ Međunarodni tribunal za pravo mora u Hamburgu, Statut Međunarodnog suda: www.itlos.org/content.html.

međunarodnim pravom, čak i ako je dodijeljena teritorija rezultat pregovora stranaka u sporu koje su obostrano dogovorile uslove.

Prilikom donošenja međunarodnih presuda, arbitražna tijela obično naglašavaju zakonske odrednice na osnovu kojih se rješava teritorijalni spor. Ipak, oni također ponekad u obzir uzimaju pravne dokaze iznesene od strane stranke, odnosno pokušavaju primijeniti relevantne zakone, kako bi donijeli razumnu i poštenu odluku s obzirom na okolnosti koji vladaju u datom slučaju.

Pored Statuta, Sud će primijeniti: međunarodne konvencije, opšte ili posebne, uspostavljena pravila izričito priznata od strane konkurenckih država; međunarodne običaje, kao što je dokaz opšte prakse prihvaćene kao pravo; opšta načela prava priznata od strane civiliziranih naroda; i, u skladu s vlastitim odlukama Suda, sudske odluke i učenja najviše visokokvalificiranih publicista različitih naroda, kao pomoćno sredstvo za određivanje pravila. Izvori prava propisani Statutom ICJ "ne diraju u ovlast suda da odlučuje u slučajevima *ex aequo et bono*".¹⁵⁴

Navesti ćemo nekoliko slučajeva u kojima je Međunarodni sud pravde donio odluke oko graničnih sporova određenih zemalja:

15.1. Minquiers i Ecrehos (Francuska / Velika Britanija)

Minquiers i Ecrehos predmet je dostavljen Sudu na temelju posebnog sporazuma sklopljenog između Velike Britanije i Francuske 29. decembra 1950. godine. U jednoglasnoj odluci, sud je utvrdio da je suverenitet nad otočićima i hridima od Ecrehos i Minquiers skupine, u mjeri u kojoj su ti otočići i hridi sposobni prisvajanja, pripada Velikoj Britaniji.¹⁵⁶

Prilikom razmatranja slučaja Sud nije našao da je činjenično stanje na koje se poziva francuska vlada dovoljno da pokaže da Francuska ima suverenost nad Minquiers. Sud je istražio neposredne dokaze vršenja vlasti iz 19. i 20. vijeka nad spornim teritorijem. Između ostalog, utvrdio je, da je nadležnost za krivična djela počinjena na tim otočićima kroz više od stotinu godina vršio engleski sud u Jerseyu. Stanovnici Jerseyja na spornim otočićima su podizali kolibe koje su koristili u sezoni ribolova. Navedeni objekti (nastambe), kao i

---

¹⁵⁴ Lat. *ex aequo et bono* – po pravičnosti, Latinske izreke, Pravni fakultet Zagreb, www.pravo.unizg.hr pristupio 23. juna 2015.

¹⁵⁵ Carter Centar, Pristup u rješavanju teritorijalnih sukoba, Izvori, situacije, scenariji i prijedlozi, www.cartercenter.org pristupio 14.06.2015., str. 11.

¹⁵⁶ Sažetak presude ICJ od 17. novembra 1953., www.icj-cij.org pristupio 23. juna 2015.

kupoprodajni ugovori o njima, bile su registrovani u Jerseyu. Tokom 1884. godine na otočiću Ecrehos bila je uspostavljena britanska carinarnica. Francuska sa svoje strane nije mogla dokazati nikakve slične akte vlasti and spornim otocima.

Što se tiče gore navedenih činjenica iz devetnaestog i dvadesetog stoljeća, posebice, takve radnje jedva se mogu smatrati dovoljnim dokazima o namjeri francuske vlade da djeluje kao suverena nad otočićima. Niti su ti akti takvog karaktera da bi se moglo smatrati da oni uključuju manifestaciju tijela državne uprave u odnosu na otočice. U takvim okolnostima, i imajući u vidu stajalište izraženom gore, kao i dokaze koje je podnijela Vlade Ujedinjenog Kraljevstva, Sud je mišljenja da suverenitet nad Minquiers pripada Velikoj Britaniji.

15.2. Suverenitet nad dijelom kopnene granice (Belgija / Nizozemska)

Dvije strane su tvrdile da polažu pravo na teritorijalne enklave koje prelaze utvrđenu granicu, na temelju ugovora i stvarne kontrole. Slučaj se odnosi na suverenitet nad određenim graničnim zemljишtem koji je podnesen Sudu od strane Belgije i Nizozemske, a koji je utvrđen posebnim sporazumom između dviju vlada 7. marta 1957. godine.

Ovaj sporazum Sud je zatražio kako bi utvrdio da li je suverenitet nad parcelama prikazanim u istraživanju 1836-1843 kao i br. 91 i 92 Odjelka A, Zondereygen, pripadao Kraljevini Belgiji ili Kraljevini Nizozemskoj. Sa deset glasova za i četiri protiv, Sud je utvrdio da suverenitet nad tim parcelama pripada Belgiji.¹⁵⁷

Sud je u svojoj presudi razmotrio i ukazao na različite radnje poduzete od strane Belgije, a koje pokazuju da Belgija nikada nije napustila svoj suverenitet nad spornim područjem – kao dokaz uzete su objavljujane mape vojnog osoblja. Sud smatra da nije ugašen belgijski suverenitet zasnovan 1843. godine u odnosu na sporne parcele, tj. pozvao se na rad Mješovite Boundary Komisije koji je rezultirao donošenjem Boundary Konvencije1 od 8. avgusta 1845. godine, a koji je ratifikovan 5. oktobar 1843. godine od strane Belgije i Nizozemske.

15.3. Hram Preah Vihear (Kambodža / Tajland)

Kambodža je tražila da potvrди svoj suverenitet preko antičkog hrama, za koji je tajlandska vlada tvrdila je na njihovoj strani granice, za što je imala dokaz kroz Ugovor sa

---

¹⁵⁷ Sažetak presude ICJ od 20. juna 1959., www.icj-cij.org pristupio 23. juna 2015.

Francuskom tokom kolonizacije Kambodže. Hram se nalazi na strmini kojem se nije moguće popeti sa kambodžanske strane, ali mu se može prići sa tajlandskog teritorija.¹⁵⁸

Iako bi razgraničenje trebalo slijediti granice sliva (koji se zaustavlja u podnožju strmine), Francuzi su uključili navedeno područje unutar francuske Indokine (Kasnije Kambodža), čemu se Tajland nije protivio. Sud je zaključio da je načelo *IMS possidetis* primjenjeno: tj. da tajlandske vlasti nisu dovoljno vršile nadzor kako bi se spriječila prijava; i da je, kada su Tajlandžani počeli prikazivati kontrolu, Francuska brzo prigovorila diplomatskim putem. Međunarodni sud pravde karakterizira kao "slučajno pravedna razmatranja" razne argumente koje su izrađeni na temelju "fizičkog, istorijskog, vjerskog, arheološkog karaktera" navedenog područja.

Postupak u predmetu koji se ticao Hram Preah Vihear, između Kambodže i Tajlanda, pokrenut je 6. oktobra 1959. Na prijavu Vlade Kambodže, Vlada Tajlanda je uložila dva prigovora, ali je sud, svojom presudom od 26. maja 1961., utvrdio da imao nadležnost da riješava u navedenom sporu.

U svojoj presudi o osnovanosti sud je sa devet glasova za i tri protiv, utvrdio da se Hram Preah Vihear nalazi u području pod suverenitetom Kambodže i, kao posljedica toga, Tajland je imao obvezu povući vojne ili policijske snage, kao i druge stražare i čuvare, koji su stacionirane uz hram, ili u njegovoј neposrednoj blizini na Kambodžanskom teritoriju.

Sa sedam glasova za i pet protiv, Sud je utvrdio Tajlandu obvezu vraćanja u Kambodžu bilo skulpture, stele, fragmenti spomenika, pješčenjaka modela i drevne grnčarije koja su, s obzirom na datum okupacije Hrama od strane Tajlanda 1954., uklonjeni iz Hrama od strane Tajlandske vlasti.¹⁵⁹

15.4. Granični spor (Burkina Faso / Mali)

Burkina Faso (tada Gornja Volta) i Mali podnijeli su Sudu poseban sporazumom, koji uključuje prava na dio teritorija duž njihove granice, a koji je sadržavao vrijedan sezonski vodotok. Sud je zanemario tvrdnje suverena i Upravni nadzor nad prostorom, tražeći umjesto toga pravni osnov za rješavanje navedenog spora. To se nije moglo utvrditi iz kolonijalnih

---

¹⁵⁸ Op. cit. Carter Centar, str. 13.

¹⁵⁹ Sažetak presude ICJ od 15. juna 1962., www.icj-cij.org pristupio 23. juna 2015.

*effectivités*¹⁶⁰, ali Sud je smatrao da treba odrediti granicu pomoću načela *Uti possidetis* kao 1932. godine, budući da za vrijeme Francuske, kolonijalne vlasti, nije uspostavljena granica na onim osnovama granice iz 1947.

U svojoj presudi, Vijeće sastavljeno od sudaca u slučaju graničnog spora između Burkine Faso i Republike Mali, jednoglasno je usvojio liniju granice u tom području u sporu između dviju država. Ta granična linija između Burkine Faso i Republike Mali u spornom području, je definisana posebnim sporazumom od 16. septembra 1983. godine između tih dviju država. Zadatak vijeća jest ukazati na graničnu liniju između Burkine Faso i Republike Mali u spornom području, koje je definirano članom 1. Posebnog sporazuma, a sastoji se od "bend teritorija koje se proteže od sektora Koro (Mali), Djibo (Gornja Volta) do regiji Beli". Obje države su pokazale, u svojim podnescima Komori, da pogranične linije (koje svaki od njih smatra svojom) da su dobro utemeljene na zakonu.¹⁶¹

---

¹⁶⁰ Ovaj pojam se odnosi na administrativne postupke, kao što su oni kojima kolonijalne vlasti, podržavaju pravo na teritorij.

¹⁶¹ Sažetak presude ICJ od 22. decembra 1986., www.icj-cij.org pristupio 23. juna 2015.

GLAVA II

HISTORIJSKE GRANICE BOSNE I HERCEGOVINE

Bosna i Hercegovina je kroz svoju dugogodišnju historiju uvijek imala određene elemente državnosti, ispoljene u različitim oblicima. S tim u vezi i njene granice su se mijenjale kroz historiju, sve dok čuvenim „Berlinskim kongresom“ iz 1878. godine nisu profilisane i na međunarodnoj osnovi.

U skladu sa temom ovog rada teritorijalni aspekt i granice Bosne i Hercegovine sa istorijskog gledišta osvetlićemo tematski od perioda završetka Prvog svjetskog rata i formiranja Kraljevine SHS (Srba, Hrvata i Slovenaca).

1. Bosna i Hercegovina u sastavu Kraljevine SHS

Kraj Prvog svjetskog rata dogodio se 11. novembra 1918. godine, na dan kada je potpisana njemačka kapitulacija u vlaku kod francuskog gradića Compiegna, čime je završen prvi sukob svjetskih razmijera koji je izbrisao Austrougarsko, Otomansko i Rusko carstvo. Umjesto Austro-Ugarske stvorene su „nacionalne“ države: Austrija, Čehoslovačka, Mađarska i Kraljevina SHS.

Vojnički slom Centralnih sila uslovio je konkretnе akcije političkih grupa i stranaka, koje su već 24. septembra 1918. godine u Zagrebu objavile memorandum u kome su izjavile da ne priznaju carsku i kraljevu vladu Austro-Ugarske i oduzimaju joj pravo da ih zastupa prilikom zaključenja mira.¹⁶²

Činom ujedinjenja 01. decembra 1918. godine Bosna i Hercegovina je ušla u sastav jedinstvene jugoslovenske države, ali je još jedno duže vrijeme zadržala neke elemente i oblike svoje državnosti i autonomnosti.

2. Bosna i Hercegovina u vrijeme Kraljevine Jugoslavije

Zakonom od 3. oktobra 1929. godine, Kraljevina SHS je preimenovana u Kraljevinu Jugoslaviju, a umjesto 33 ranije oblasti, podjeljena na devet banovina: Dravska, Savska, Vrbaska, Dunavska, Primorska, Zetska, Drinska, Moravska i Vardarska. Beograd je sa Pančevom i Zemunom činio Upravu tih gradova kao deseta upravna jedinica.

---

¹⁶² Omer Ibrahimagić, *Državno-pravni razvitak Bosne i Hercegovine*, VKBI, Posebno izdanje br. 38, Sarajevo 1998. godine, str. 27.

Kao i druge jugoslavenske zemlje, i Bosna i Hercegovina je ovom podjelom izgubila svoju historijsku jedinstvenu teritorijalnu cjelovitost, bila je razdijeljena između četiri banovine: Vrbaske, Zetske, Primorske i Drinske. Administrativna središta dviju banovina u Bosni i Hercegovini bila su: Sarajevo - Drinske i Banja Luka - Vrbaske banovine, a ostala dva izvan Bosne i Hercegovine: Primorske u Splitu i Zetske u Cetinju. To se značajno odrazilo i na nacionalnu strukturu stanovništva, jer su u Vrbaskoj i Drinskoj većinu stanovništva činili Srbi, u Zetskoj Srbi i Crnogorci, a u Primorskoj Hrvati...¹⁶³

Pitanje državno-političkog uređenja Kraljevine Jugoslavije pokušalo se riješiti Sporazumom Cvetković-Maček, sklopljenim 26. avgusta 1939. godine, odnosno srpsko-hrvatskim dogovorom kojim su se dijelovi Bosne i Hercegovine našli u novoformiranoj Banovini Hrvatskoj, kojoj su od bosanskohercegovačkoga teritorija pripale u Posavini općine i kotari Brčko, Gradačac, Bosanski Šamac, Bosanski Brod i Derventa, a u jugozapadnoj Bosni i u Hercegovini – Stolac, Čapljina, Ljubuški, Mostar, Konjic, Prozor, Fojnica, Travnik, Bugojno, Tomislavgrad i Livno.¹⁶⁴ Zbog početka Drugog svjetskog rata ovaj prijedlog nikad nije prošao parlamentarnu proceduru.

Pristupanjem Mađarske, Rumunije i Bugarske Trojnom paktu fašističkih sila (Njemačke, Italije i Japana), te italijanskom okupacijom Albanije, Kraljevina Jugoslavija se našla u fašističkom okruženju. Da bi se osigurala od spoljne opasnosti, vlada Cvetković - Maček, potpisuju 25. marta 1941. godine pristupanje Kraljevine Jugoslavije Trojnom paktu. Samo dva dana kasnije 27. marta 1941. godine dolazi do nezadovoljstva naroda, sa jakim antifašističkim nabojem, izraženim kroz brojne demonstracije što je dovelo do državnog udara, koji je uslovio napad Njemačke na Jugoslaviju.¹⁶⁵

3. Bosna i Hercegovine u sastavu Federativne Narodne Republike Jugoslavije (FNRJ) i Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ)

Kapitulacijom Kraljevine Jugoslavije Bosna i Hercegovina se našla u novom političkom okruženju. Uz saglasnost Njemačke i Italije formirana je Nezavisna Država Hrvatska, u čiji je sastav ušla i Bosna i Hercegovina. Međutim dalji tok Narodnooslobodilačke borbe naroda Jugoslavije protiv okupatora, na Prvom i Drugom

---

¹⁶³ Op.cit.

¹⁶⁴ Iz Monografije "Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine", izdanje 2010., www.parlament.ba

¹⁶⁵ Op. Cit.

zasijedanju AVNOJ-a (Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije) istaknuti su obrisi nove države, čiji je sastavni dio bila i Bosna i Hercegovina.

3.1. Bosna i Hercegovina u Drugom svjetskom ratu

Politička situacija u kojoj su se našli narodi Jugoslavije je dovela do formiranja narodnooslobodilačkih pokreta (NOP) i pokretanja narodnooslobodilačke borbe (NOB). Bosna i Hercegovina, kao centralna južnoslovenska zemlja, u narodnooslobodilačkoj borbi je podnijela najveći teret ratnih dejstava. U njoj su se odigrale sve najveće neprijateljske ofanzive, ali je ujedno bila i centar političkog života NOP-a.

Kako je rastao Narodno Oslobodilački Pokret u borbi protiv agresora, u Jugoslaviji se stvaraju predpostavke za formiranje novih organa vlasti. Ti organi se prvo formiraju kao novi organi lokalne vlasti da bi protekom vremena i sa razvojem političke borbe došlo do formiranja centralnih političkih organa nove vlasti. Taj proces je bio kontinuiran i odvijao se u svim dijelovima zemlje.¹⁶⁶

Slijed događaja na terenu kao i uspjesi NOV (Narodnooslobodilačka vojska) na terenu su ukazali na potrebu razgraničenja i razdvajanja vojnih od političkih i državnopravnih poslova i funkcija. Tako se ukazala potreba hitnog stvaranja centralnog predstavničkog tijela sa najvišim ovlaštenjima vlasti i vladom kao njegovim izvršnim organom. Izvršene su pripreme za sazivanje sveopće jugoslovenske skupštine najistaknutijih boraca i pristalica NOB-a, bez obzira na nacionalnu, vjersku i političku pripadnost.

Tako je održan skup u Bihaću, centru tadašnje slobodne teritorije, 26 – 27. novembra 1942. godine uz prisustvo 54 delegata iz cijele zemlje. Time je osnovano Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ). Na zasijedanju su donesene rezolucije o osnivanju i organizaciji AVNOJ-a i usvojen je Proglas narodima Jugoslavije. Jedan od osnovnih zadataka AVNOJ-a bio je i stavranje zemaljskih antifašističkih vijeća u svim jugoslovenskim pokrajinama, odnosno zemljama.¹⁶⁷

U toku Drugog svjetskog rata ZAVNOBiH (Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine) je bio najviši državni organ antifašističkog pokreta u Bosni

---

¹⁶⁶ Slađan Ajvaz, *Ustavno pravo*, Travnik, 2011. str. 55.

¹⁶⁷ Mustafa Imamović, *Historija države i prava*, „Magistrat“ Sarajevo, Pravni fakultet Univerziteta u sarajevu, Sarajevo 2003., str. 354.

i Hercegovini tokom, te se razvio u nosioca bosansko-hercegovačke državnosti. Formiran je 25. novembra 1943. godine na prvom zasjedanje ZAVNOBiH-a u Mrkonjić Gradu.

Rezolucija ZAVNOBiH-a i Proglas narodima Bosne i Hercegovine je veoma značajan dokument koji je donesen na prvom zasjedanju u Mrkonjić Gradu. Ovim dokumentima je izražena želja da „narodi Bosne i Hercegovine stvaraju u zajednici sa drugim narodima Jugoslavije novu federaciju Jugoslaviju slobodnih i ravnopravnih naroda, u kojoj će biti zajamčena puna ravnopravnost svim njenim narodima“, a Bosna i Hercegovina je definisana kao zemlja koja nije „ni srpska, ni hrvatska, ni muslimanska, nego i srpska i muslimanska i hrvatska“¹⁶⁸.

Politička podloga za izgradnju elemenata državnosti Bosne i Hercegovine bilo je masovno opredjeljenje sva tri bosansko-hercegovačka naroda za političku autonomiju Bosne i Hercegovine u demokratskoj i federativnoj Jugoslaviji (DFJ), kao zasebne federalne jedinice.

Na Drugom zasjedanje AVNOJ-a, održanom 29. novembra 1943. godine 58 delegata je predstavljalo Bosnu i Hercegovinu u Jajcu, gdje je potvrđeno ustrojstvo nove države sa šest federalnih jedinica i pet naroda, među kojima nisu bili Muslimani. Mada su za vrijeme rata nazivi za najbrojnije narode u Bosni i Hercegovini – Muslimane, Srbe i Hrvate – ravnopravno korišteni u komuniciranju, proglašima i službenim dokumentima, Muslimanima nije priznato adekvatno mjesto u nacionalnom smislu. Prema odlukama s Drugog zasjedanja AVNOJ-a utvrđeni su temelji federativnog uređenja Demokratske Federativne Jugoslavije. Zemaljska antifašistička vijeća konstituirala su se u najviša zakonodavna i izvršna predstavnička tijela s pravom osnivanja narodnih vlada kao izvršnih tijela.¹⁶⁹

U tačci 3. ove odluke kaže se da "U skladu sa federativnom izgradnjom Jugoslavije jeste činjenica da već sada osnovne organe narodne vlasti kod pojedinih naroda Jugoslavije predstavljaju narodnooslobodilački odbori i zemaljska antifašistička vijeća narodnog oslobođenja"¹⁷⁰

Najznačajnija državnopravna i politička odluka Drugog zasjedanja AVNOJ-a bila je Odluka o izgradnji Jugoslavije na federativnom principu. Ova odluka predstavljala je

¹⁶⁸ Op. cit. str. Slađan Ajvaz str. 55 – 56.

¹⁶⁹ Iz Monografije "Parlementarna skupština Bosne i Hercegovine", izdanje 2010., www.parlament.ba

¹⁷⁰ Omer Ibrahimagić, *Državno-pravni razvitak Bosne i Hercegovine*, VKBI, Posebno izdanje br. 38, Sarajevo 1998. godine, str. 33.

državnopravni oblik rješenja nacionalnog pitanja u Jugoslaviji, a zamišljena je kao ostvarenje principa suverenosti naroda i osiguranje njihove pune ravnopravnosti. Zato je odlučeno da se Jugoslavija izgradi na federalivnom principu „koji će osigurati punu ravnopravnost Srba, Hrvata, Slovenaca, Makedonaca, i Crnogoraca, odnosno naroda Srbije, Hrvatske, Slovenije, Makedonije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine“.¹⁷¹

Pravni akti usvojeni na Drugom zasjedanju ZAVNOBiH-a održanom u Sanskom Mostu od 30. juna do 2. jula 1944. godine, reguliraju jedinstven pravni sistem Bosne i Hercegovine na novim demokratskim osnovama. U tom smislu je išla i izgradnja organa uprave i izgradnja organa sudske vlasti na principima izgradnje sistema jedinstva vlasti u Federalnoj Bosni i Hercegovini. Uputama je određeno da se sudska vlast izgradi na principima: demokratičnosti izbora sudija, zbornosti sudija, višestepenosti sudova, nezavisnosti u donošenju odluka, javnosti rada i odgovornosti za rad pred narodom.¹⁷²

Na Drugom zasjedanju ZAVNOBiH se konstituirao u najviše zakonodavno tijelo u Bosni i Hercegovini, odnosno u Narodnu skupštinu kao nositelja narodnog suvereniteta. Na zasjedanju je 1. jula 1944. godine donesena Deklaracija o pravima građana u Bosni i Hercegovini, u kojoj između ostalog stoji: „U plamenu pravednog oslobođilačkog rata iskiva se bratstvo Srba, Muslimana i Hrvata, i time se udara siguran temelj slobodne i zbratimljene Bosne i Hercegovine, ravnopravne federalne jedinice u Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji“. Osim načela o ravnopravnosti naroda, valja istaknuti i odredbe Deklaracije o ljudskim pravima i slobodama koje su u suglasju i s današnjim europskim standardima. U Deklaraciji ZAVNOBiH-a o pravima građana u Bosni i Hercegovini jamči se sloboda vjeroispovijesti, sloboda zbora, dogovora i udruživanja, sloboda štampe, osobna imovinska sigurnost građana, sloboda privatne inicijative u gospodarskom životu, te ravnopravnost žena i muškaraca, kao i to da nitko ne može biti osuđen bez prethodnog sudskeg postupka. Nažalost, odmah nakon oslobođenja dio proklamiranih načela kojima su zajamčena ljudska i građanska prava i slobode iznevjerjen je.¹⁷³

Najvažnije odluke ovog zasjedanja su: „Odluka o konstituisanju ZAVNOBiH-a u najviše zakonodavno i izvršno tijelo federalne Bosne i Hercegovine, i Deklaracija o pravima građana Bosne i Hercegovine“. Ove odluke imaju ustavnopravni značaj, jer se

¹⁷¹ Op. Cit. Mustafa Imamović, str. 358.

¹⁷² Op. Cit. Omer Ibrahimagić, str. 33.

¹⁷³ Iz Monografije "Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine", izdanje 2010., www.parlament.ba

njima postavljaju načela državne organizacije Bosne i Hercegovine i ona se postulira kao jedna od federalnih jedinica buduće federativne Jugoslavije kao složene države.¹⁷⁴

3.1.1. Narodna Republika Bosna i Hercegovina

Ubrzano je vršena i izgradnja bosanskohercegovačke državnosti. Poslije oslobođenja Sarajeva sazvano je Treće zasjedanje ZAVNOBiH-a koje je održano 26. aprila 1945. godine. Na ovom zasjedanju donesene su slijedeće odluke i zakoni: (1) Odluka o odobrenju rada Predsjedništva ZAVNOBiH-a između dva zasjedanja; (2) Odluka o izmjeni i dopuni Odluke o konstituiranju Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine u najviše zakonodavno iizvršno narodno predstavničko tijelo Federalne Bosne i Hercegovine; (3) Zakon o zakletvi narodnih poslanika Narodne skupštine Bosne i Hercegovine i (4) Zakon o narodnoj vladi Bosne i Hercegovine.¹⁷⁵

Na ovom zasjedanju ZAVNOBiH se pretvorio u Narodnu skupštinu Bosne i Hercegovine. Zatim je izabrana vlada Bosne i Hercegovine. Predsjedništvo ZAVNOBiH-a postalo je Predsjedništvo Narodne skupštine. Nakon provedenih izbora prvo zasjedanje Ustavotvorne skupštine sazvano je za 11. novembar 1946. godine. Ustavotvorna skupština je na ovom prvom zasjedanju potvrdila: (1) Sve odluke ZAVNOBiH-a donesene na Drugom i Trećem zasjedanju, (2) Sve akte koje je donijela Narodna skupština na ovom zasjedanju 27. i 28. aprila 1945. godine, kao i Narodna skupština NR Bosne i Hercegovine od aprila 1945. do prvog zasjedanja Ustavotvorne skupštine, (3) Odluke i druge akte Predsjedništva Narodne skupštine. Navedenim aktima je ovo narodno predstavničko tijelo izabrano na slobodnim izborima legitimiralo sve odluke koje su donešene do prvog zasjedanja Ustavotvorne skupštine.¹⁷⁶

Na sjednicama Ustavotvorne skupštine, održanim od 28. do 31. decembra 1946. godine donešen je Ustav Narodne Republike Bosne i Hercegovine, koji je proglašen na sjednici od 31. decembra 1946. godine, i bio je to prvi Ustav u dugogodišnjoj historiji Bosne i Hercegovine.

---

¹⁷⁴ Sladan Ajvaz, *Ustavno pravo*, Travnik, 2011. str. 56.

¹⁷⁵ Omer Ibrahimagić, *Državno-pravni razvitak Bosne i Hercegovine*, VKBI, Posebno izdanje br. 38, Sarajevo 1998. godine, str. 34.

¹⁷⁶ Op.cit.

U članu 1. Ustava uređeno je da je Narodna Republika Bosna i Hercegovina narodna država republikanskog oblika. Tom odredbom definitivno je uređen status Bosne i Hercegovine kao države. Član 2. Ustava uređuje da se Bosna i Hercegovina, koristeći se svojim pravom na samoopredjeljenje ujedinila sa Srbijom, Hrvatskom, Slovenijom, Makedonijom i Crnom Gorom u saveznu državu Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju (FNRJ) na koju je prenijela samo ona prava koja su saveznoj državi data Ustavom FNRJ.

Međunarodnim priznanjem Federativne Narodne Republike Jugoslavije mirovnim ugovorom zaključenim u Parizu 10. februara 1947. godine priznate su njene vanjske granice. Što se tiče unutrašnjih granica narodnih republika, to pitanje je riješeno Ustavom FNRJ u članu 12. gdje stoji: "Razgraničenja teritorija narodnih republika vrši Narodna skupština FNRJ. Granice narodne republike ne mogu se mijenjati bez njenog pristanka"¹⁷⁷

3.2. Bosna i Hercegovina u okviru Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ)

Ustav iz 1963. godine ovako definira socijalističku republiku: "državna socijalistička demokratska zajednica" (član 108. stav 1.). Dok je Ustav iz 1946. godine govorio o suverenosti republika, Ustav iz 1963. godine govori o "suverenim pravima" naroda tamo gdje propisuje da ta prava štiti Federacija (član 114.). Tako se isprepliću "državnost" republike i "suverena prava" naroda. Sve to može imati svoju načelnu političku vrijednost i svoje političko značenje, ali s ustavnopravnog aspekta može se sumnjati u te njihove attribute, s obzirom da su bili samo deklarativni. Prema Ustavu iz 1946. godine, Ustavnom zakonu iz 1953. godine i Ustavu iz 1963. godine Jugoslavija je bila centralizirana država u pogledu uređivanja društveno-ekonomskog i političkog sistema i u dobroj mjeri, u tim sferama odnosa i subordinirana.¹⁷⁸

Narodna Republika je 1963. godine postala Socijalistička Republika, a definirana je kao „socijalistička demokratska država i socijalistička samoupravna demokratska zajednica radnih ljudi i građana, naroda Bosne i Hercegovine – Muslimana, Srba i Hrvata, pripadnika drugih naroda i narodnosti koji u njoj žive...“ Naznačeno je također da je SR BiH u sastavu SFRJ te je zajamčena „ravnopravnost naroda i narodnosti i njihovih pripadnika“ i to na

¹⁷⁷ Ustav Federativne Narodne Republike Jugoslavije donesen od strane Ustavotvorne skupštine 31. Januara 1946. godine u Beogradu.

¹⁷⁸ Omer Ibrahimagić, *Državno-pravni razvitet Bosne i Hercegovine*, VKBI, Posebno izdanje br. 38, Sarajevo 1998. godine, str. 35.

sljedeći način: „Narodima Bosne i Hercegovine – Hrvatima, Muslimanima i Srbima i pripadnicima drugih naroda i narodnosti obezbjeđuju se uslovi za afirmaciju nacionalnih vrijednosti, za slobodno ispoljavanje nacionalnih osobenosti u skladu sa potrebama zajedničkog života, socijalističkog razvijanja i učvršćenje bratstva i jedinstva, kao i srazmjerna zastupljenost u skupštinama društveno političkih zajednica“.¹⁷⁹

Ustavom Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine od 11. aprila 1963. godine¹⁸⁰ pojam "narodnosti" koji je u Ustavu NRBiH iz 1946. godine upotrebljavan da bi označio Srbe, Muslimane i Hrvate, zamijenjen je pojmom "naroda" kojim se u množini misli na tri bosanska naroda, i pripadnike drugih naroda Jugoslavije, a raniji pojam "nacionalne manjine", zamijenjen je pojmom "narodnosti".¹⁸¹

Amandmanom XVI na Ustav Bosne i Hercegovine, od 6. februara 1969. godine¹⁸² uređuje se da su "narodi i narodnosti" ravnopravni u Bosni i Hercegovini. S obzirom na ustavni koncept da su državljanji drugih republika izjednačeni u pravima i dužnostima sa državljanima Bosne i Hercegovine, a oni pripadaju različitim narodima i narodnostima Jugoslavije, odredbu Amandmana XVI o ravnopravnosti "naroda i narodnosti" u Bosni i Hercegovini, treba razumjeti tako da se ona ne odnosi samo na tri bosanska naroda Srbe, Muslimane i Hrvate, već i na pripadnike, drugih naroda i narodnosti Jugoslavije.

Amandanima XVIII, XXX, XXXII i XXXIV, na Ustav SR Bosne i Hercegovine, od 15. februara 1972. godine¹⁸³, izvršene su radikalne promjene u definiranju Bosne i Hercegovine i promjeni ustavnog položaja naroda i različitih etničkih grupa koje u njoj žive. Za razliku od ranijih definicija Bosne i Hercegovine u pogledu subjekata koji imaju pravo na nju, prvi put se u njen Ustav ugrađuje sintagma "koji u njoj žive". Dakle, Bosna i Hercegovina je "socijalistička samoupravna i državna zajednica" samo onih radnih ljudi i građana, Srba, Muslimana i Hrvata, pripadnika drugih naroda i narodnosti i etničkih grupa "koji u njoj žive".¹⁸⁴

---

¹⁷⁹ Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine s Ustavnim amandmanima I-LVIII, NIO Službeni list SRBiH, Sarajevo, 1989., Osnovna načela, str. 7. i čl. 1.-3., str. 28.-29.

¹⁸⁰ "Službeni list SRBiH", broj 14, od 11. aprila 1963. godine, Sarajevo.

¹⁸¹ Omer Ibrahimagić, *Savremeni ustavni položaj naroda u Bosni i Hercegovini*, Časopis „Znakovi vremena“ br. 18-19, Izdanje Ibn-Sina, Sarajevo 2003.

¹⁸² „Službeni List SRBiH“, broj 5, od 11. Februara 1969. Sarajevo

¹⁸³ „Službeni List SRBiH“, broj 5, od 09. Marta 1972. Sarajevo

¹⁸⁴ Omer Ibrahimagić, *Savremeni ustavni položaj naroda u Bosni i Hercegovini*, Časopis „Znakovi vremena“ br. 18-19, Izdanje Ibn-Sina, Sarajevo 2003.

Poznavajući stavove Srba i Hrvata u prethodnim desetljećima, i zbog straha od sovjetske intervencije u Jugoslaviji (kao u Mađarskoj 1956. i Čehoslovačkoj 1968.), Tito je nastojao suzbiti nacionalizam - bilo srpski, bilo hrvatski. To se naročito ispoljilo 1971. godine, kada je ugušio hrvatsko proljeće, masovan pokret pod formalnim vodstvom vrha Komunističke partije Hrvatske. Taj pokret je imao za cilj da se u okviru Jugoslavije ostvari veći stepen decentralizacije i emancipacije Hrvatske.

Godine 1974., shvativši da nakon njegove smrti Jugoslavija teško može opstati u istom obliku, Tito je inicirao donošenje Ustava kojim su potvrđena načela amandmana iz 1971. godine: prenio je velike ovlasti na šest jugoslavenskih republika i dvije autonomne pokrajine u sastavu Srbije (Kosovo i Vojvodinu), jamčeći im suverenost i jednakost i mogućnost da u datom trenutku imaju pravo na vlastitu samostalnost.

Proglašenjem Ustava 21. februara 1974. godine¹⁸⁵, federacija je postala reprezentant dogovora republika i pokrajina, bez vlastite izvorne moći u donošenju odluka i njihовоj realizaciji.

Ustav SR Bosne i Hercegovine, od 25. februara 1974. godine¹⁸⁶, u svojoj Preambuli navodi da su: "narodi Bosne i Hercegovine - Muslimani, Srbi i Hrvati...stvorili uslove za bogatiji i svestraniji socijalistički razvitak naroda i narodnosti Bosne i Hercegovine".¹⁸⁷

Amandmanima LIX do LXXX na Ustav iz 1974. godine, donesenim 31. jula 1990. godine¹⁸⁸, izvršeno je reaffirmiranje bosanske državnosti, konkretnije uređena srazmjerna zastupljenost naroda i narodnosti Bosne i Hercegovine u vlasti i uvođenje načela podjele između zakonodavne, izvršne i sudske vlasti (prelazak na parlamentarni sistem) namjesto do tada važećeg načela jedinstva vlasti, odnosno skupštinskog (konventskog) sistema vlasti.¹⁸⁹

Prema Član 5. Ustavu SFRJ i 1974. –“ Teritorija Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije je jedinstvena i sačinjavaju je teritorije socijalističkih republika. Teritorija republike ne može se mjenjati bez pristanka republike, a teritorija autonomne pokrajine — ni bez pristanka autonomne pokrajine. Granica Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije

---

¹⁸⁵ Ustav SFRJ, „Službeni list SFRJ“ broj: 09/74

¹⁸⁶ „Službeni list SR BiH“, broj 4/74 Sarajevo

¹⁸⁷ Omer Ibrahimagić, *Savremeni ustavni položaj naroda u Bosni i Hercegovini*, Časopis „Znakovi vremena“ br. 18-19, Izdanje Ibn-Sina, Sarajevo 2003.

¹⁸⁸ „Službeni list SR BiH“, broj 21 od 31. Jula 1990. Sarajevo

¹⁸⁹ Omer Ibrahimagić, *Savremeni ustavni položaj naroda u Bosni i Hercegovini*, Časopis „Znakovi vremena“ br. 18-19, Izdanje Ibn-Sina, Sarajevo 2003.

ne može se mijenjati bez suglasnosti svih republika i autonomnih pokrajina. Granica između republika može se mijenjati samo na osnovu njihovog sporazuma, a ako se radi o granici autonomne pokrajine — i na osnovu njene suglasnosti.

Po Ustavu SRBiH – član 5. teritorija Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine se definira na sljedeći način: “1. Teritorija SR Bosne i Hercegovine je jedinstvena i nedjeljiva. Granice Republike mogu se mijenjati odlukom Skupštine SR Bosne i Hercegovine samo u skladu sa voljom građana cijele Republike, izražene njihovim prethodnim izjašnjavanjem putem referendumu, ako se za mijenjanje izjasni najmanje dvije trećine ukupnog broja birača.” Sve navedeno ukazuje i potvrđuje historijski realitet da je Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina u vrijeme zapleta jugoslovenske krize imala elemente državnosti, što je i uzeto u obzir prilikom razmatranja njenog međunarodnog priznanja od strane arbitražne Badinterove komisije.¹⁹⁰

---

¹⁹⁰ Službeni list SR BiH broj 21/90. Prije amandiranja ovaj član je glasio: “Granice republika mogu se mijenjati odlukom republičke skupštine samo u skladu sa izraženom voljom stanovništva odgovarajućeg područja i općim interesima republike, a na osnovu sporazuma sa susjednom republikom” (Član 5. Ustava SR BiH iz 1974. god.)

GLAVA III

DRŽAVNE GRANICE MEĐUNARODNO PRIZNATE BOSNE I HERCEGOVINE

1. Od raspada SFRJ do međunarodnog priznanja državnih granica Bosne i Hercegovine

Uzroke propasti političkog režima "samoupravnog socijalizma" - kao i uzroke propasti njegovog modelskog uzora, "realnog socijalizma" - treba tražiti u immanentnim slabostima tog režima u koje, između ostalog, spadaju: institucionalizovani politički monopol komunističke partije (SKJ), zatiranje slobode i inicijative pojedinaca u svim sferama društvenog života, trajna inferiornost "dohodovne ekonomije" u odnosu na tržišnu privredu u pogledu zadovoljavanja materijalnih potreba pripadnika društva, rastući deficit legitimnosti režima itd.¹⁹¹ Obzirom da u praksi nisu potvrđeni neki od navedenih elemenata a koji su doveli do pada "samoupravnog socijalizma" treba ih uzeti sa određenom dozom rezerve.

Sve do početka 1990. ključni i po opstanak "druge Jugoslavije" fatalan konflikt odvijao se uglavnom u okviru vladajuće komunističke partije (SKJ). Budući da je komunistička partija najvažnija i najmoćnija politička institucija režima diktature proletarijata, posredan ili neposredan efekat permanentnog konflikta u partiji bio je postepeno blokiranje rada svih ostalih institucija (parlamenta, vlade). Na kraju, došlo je do raspada i samog SKJ koji se odigrao na njegovom 14. vanrednom kongresu (20-22. januara 1990.). Taj kongres je poslije napuštanja od strane slovenačkih delegata "prekinuo rad" što je, kako će se kasnije pokazati, bio i definitivan kraj SKJ. Poslije toga, konflikt oko budućnosti "druge Jugoslavije" "razlio" se u sve društvene institucije i sfere čime je eksponencijalno porastao broj aktera, a predmet konflikta postajao difuzan; ukratko, konflikt se potpuno oteo kontroli.

Prvi slobodni izbori do kojih je u svim republikama SFRJ došlo 1990. godine ubrzali su tok događaja, jer je biračko tijelo bilo snažno zahvaćeno nacionalnom euforijom pa su zato nacionalistički opredeljene stranke odnijele ubjedljivu prevagu. U Srbiji i Crnoj Gori birači su poklonili povjerenje vladajućoj komunističkoj partiji koja se odranije snažno zalagala za "nacionalnu stvar". Kad je riječ o budućnosti SFRJ, te partije su načelno zastupale federalnu

¹⁹¹ Vladimir Goati; *Političke elite, građanski rat i raspad SFRJ*, Republika Beograd, Godina VIII (1996) broj 147 1-15. septembar 1996.

opciju, nasuprot novim vladajućim partijama Slovenije (koalicija "Demos") i Hrvatske (Hrvatska demokratska zajednica, HDZ), koje su se zalagale za konfederalno uređenje¹⁹².

Slučaj raspada Jugoslavije najčešće se dovodi u vezu sa "krahom komunizma", a taj krvavi rasplet kao eksces u odnosu na proces mirne tranzicije iz realno postojećih socijalizama u liberalni kapitalizam – proces započet dogadjajima tzv. baršunastih revolucija iz 1989 godine.¹⁹³

Podjele i secesije u Jugoslaviji duž etničkih granica predstavlja su vrlo popularne i široko prihvачene strategije „rješavanja“ problema višenacionalne države, iako takvi poduhvati ipak nisu uvijek izvodljivi, posebno tamo gdje ne postoje kompaktne teritorije, jasne međuetničke granice, već preovlađuje nacionalno heterogeni mozaik, kakav je predstavljala Jugoslavija.¹⁹⁴

Do odlučujućeg preokreta je došlo kada je Evropska Zajednica odlučila formirati tzv. Badinterovu komisiju koja je trebala donijeti odluku da li je riječ o secesiji pojedinih republika SFRJ ili njenom raspodu, odnosno, da li se radi o međunarodno-pravnoj osnovi za priznavanje ili odbijanje priznanja bivših federalnih jedinica SFRJ, kao novih nezavisnih međunarodno-pravnih entiteta. Formirana je Arbitražna komisija Mirovne konferencije o Jugoslaviji, pod vodstvom francuskog pravnika Roberta Badintera. Arbitražnu komisiju je imenovao Savet ministara Evropske ekonomске zajednice 1991. godine sa ciljem rešavanja pravnih pitanja koja se tiču političke krize i najavljenog rastakanja SFR Jugoslavije.

Komisija je donijela dokument obavezujućeg sadržaja izražen kroz 10 mišljenja da se Jugoslavija raspala sama od sebe, da federalne jedinice koje su se odvojile nisu počinile secesiju i da samo moraju zadovoljiti određene uslove (npr., kao najvažniji uslov, poštivanje prava manjina) kako bi bile priznate kao nezavisni međunarodno-pravni entiteti. Arbitražna odluka bila je odraz činjenice da se SFRJ sistematski raspadala, kao i da federalne institucije više nisu mogle funkcionirati: najprije se raspalo savezno Predsjedništvo, potom Savezna skupština, a na kraju ni savezna vlada više nije mogla funkcionisati. Komisija je potvrdila da

---

¹⁹² Op.cit.

¹⁹³ Kolektiv autora, *7+1 teza o mračnom raspodu Jugoslavije*, Aktiv-Novosti broj: 669, www.novosti.com

¹⁹⁴ Milojica Šutović, *Samoopredeljenje naroda i raspod Jugoslavije*, Filozofski fakultet Kosovska Mitrovica, Kultura polisa, god. VIII (2011), br.15, str.54.

su nekadašnje federalne jedinice SFRJ – bivše jugoslavenske republike – postale nezavisne države u bivšima republičkim, a sada državnim granicama.¹⁹⁵

To je bio definitivni kraj SFRJ, konstatovan i mišljenjem međunarodno-pravne komisije čije su odluke bile obavezujuće i morale su se poštivati. Međutim, to je ujedno predstavljalo i poticaj za sve sljednice bivše federacije da započnu proces prilagođavanja standardima i kriterijima međunarodne integracije.

Dana 25. juna 1991. godine, Hrvatska i Slovenija proglašavaju nezavisnost. Ustavna rezolucija o suverenitetu i nezavisnosti, prihvaćena je u hrvatskom parlamentu na temelju volje naroda potvrđene na referendumu 19. maja 1991. godine, uz potvrdu da SFRJ više ne postoji kao ustavnopravno organizirana država. Slovenska Deklaracija o nezavisnosti također se temelji na absolutnoj većini podrške izražene na referendumu održanom 23. decembra 1990. godine, čime je data podrška inicijativi slovenskoga političkog vrha za mirno napuštanje jugoslavenske federacije, a za uzvrat se očekuje i pravno priznanje od svih zemalja koje poštiju demokratske principe i prava svih naroda na samoodređenje.

Ministri vanjskih poslova tadašnje Evropske Zajednice (EZ), na sastanku održanom u Bruxellesu 16. decembra 1991. godine, donijeli su Deklaraciju o uputstvima o priznanju novih država u Istočnoj Europi i SSSR-u. Kao popratni dokument, u skladu s navedenim, prihvaćena je i Deklaracija o Jugoslaviji. Navedeni dokumenti imali su znatan utjecaj na pitanje međunarodnog priznanja novih država na prostoru bivše Jugoslavije i Sovjetskog Saveza, kao i na tumačenje i primjenu međunarodno-pravnih propisa vezanih uz priznanje novih država¹⁹⁶.

U Deklaraciji o Jugoslaviji tadašnja EZ postavila je nekoliko zahtjeva za jugoslavenske republike, koje očekuju međunarodno priznanje: da prihvate načela utvrđena dokumentima Konferencije o Jugoslaviji – posebno ona koja se bave pitanjima ljudskih prava i prava nacionalnih i etničkih manjina i grupa. Svih šest republika bivše Jugoslavije odgovorilo je na poziv koji je uputila EZ u Deklaraciji o Jugoslaviji, ali su samo četiri zatražile međunarodno priznanje.

Badinterova komisija je 1. januara 1992. godine objavila mišljenja rednih brojeva od 2. do 7. Mišljenje br. 2. bavi se pitanjem prava na samoodređenje srpske zajednice u

---

¹⁹⁵ Op.cit.

¹⁹⁶ Op.cit.

Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, a naglasila je da pravo na samoodređenje ne smije involvirati promjene postojećih republičkih granica, a srpskoj manjini (u Hrvatskoj, jer u Bosni i Hercegovini predstavlja konstitutivni narod) pripadaju prava manjina (a ne prava naroda) zagarantovana odredbama međunarodnog prava. Mišljenje br. 3. potvrđuje da načelo *uti possidetis* ima opštu primjenu pa se prema tome odnosi i na republičke granice u kontekstu disolucije jugoslavenske federacije. Mišljenja br. 4., 5., 6. i 7. bave se pitanjima vezanim uz Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku, Makedoniju i Sloveniju pojedinačno. Mišljenje br. 7. razmatralo je pitanja elaborirana u Naputcima i Deklaraciji o Jugoslaviji, te je zaključeno da Slovenija zadovoljava kriterije naznačene u tim dokumentima. U Mišljenju br. 5. došlo se do zaključka da postoji propust u hrvatskoj aplikaciji¹⁹⁷.

Na temelju mišljenja Badinterove komisije, EZ odlučila je, 15. januara 1992. godine priznati suverenost i nezavisnost Hrvatske i Slovenije, nakon čega je slijedilo priznanje od velikog broja svjetskih zemalja, što je rezultiralo primanjem Hrvatske i Slovenije u punopravno članstvo UN-a, što se dogodilo 22. maja 1992. godine.

U Mišljenju br. 4. Badinterova komisija je zauzela stajalište da, iako su određeni konstitucionalni procesi pokrenuti, izostanak referendumu znači da volja naroda Bosne i Hercegovine za konstituiranje suverene i nezavisne države nije u potpunosti iskazana. Referendum je održan 29. februara i 1. marta 1992. godine, a predstavnici srpskog naroda, koji su činili oko 31% ukupnog stanovništva BiH, su bojkotovali glasanje. Nakon pozitivnih rezultata referendumu u Bosni i Hercegovini, napetosti su rasle a dodatni pritisak je stvarala prisutnost vojske koja je u sukobu u Hrvatskoj pokazala svoju naklonost interesima srpske zajednice. Tadašnja EZ i SAD su 10. marta 1992. godine objavile zajedničko stajalište o spremnosti priznanja suvereniteta BiH te su se odlučno suprotstavili ugrožavanju stabilnosti i cjelovitosti BiH i Makedonije. Do tada su samo Turska i Bugarska priznale Bosnu i Hercegovinu, ali nakon objavljenog stajališta EZ i SAD i brojne druge zemlje su priznale nezavisnost Bosne i Hercegovine.

Formiranje novih država na tlu bivše Jugoslavije internacionaliziralo je okvir sukoba, ali to ipak, bez obzira na stanovite promjene, nije uspjelo harmonizirati tradicionalne nacionalne egoizme niti je, iako je došlo do priznanja novih država na razini tadašnjeg EZ-a, formiralo zajednički europski vanjskopolitički pristup.¹⁹⁸

---

¹⁹⁷ Op.cit.

¹⁹⁸ Op.cit.

Jedan od razloga diplomatskog neuspjeha Evropske Unije (EU) na prostoru bivše Jugoslavije jest i činjenica što je EU gradila komplikiranu i nedjelotvornu strukturu, postavljenu na idealističkim osnovama bez djelotvornih mehanizama implementacije. Jedan od tri cilja ujedinjene Europe – zajednička vanjska i sigurnosna politika – na poseban je način osporen upravo na prostoru bivše Jugoslavije.

U poslednjoj fazi raspada, Milošević sa Kučanom postiže "Brionski sporazum" o skraćenju Jugoslavije, u Karadorđevu se Tuđman sa Miloševićem dogovara o podjeli Bosne, u Bosni Karadžić, Izetbegović i Boban formiraju zajedničku vladu, Lisabonskim sporazumom (1992.) "međunarodna zajednica" priznaje "realnost bosanskog lonca" kao realnost etničkih i religioznih razlika, itd. Svi ti i slični sporazumi ujedno su prethodili i direktno vodili ka oružanom sukobu.¹⁹⁹

Međunarodno priznanje Republike Bosne i Hercegovine, dolazi u vrijeme raspada SFRJ i ekspanzije velikodržavnih projekata njenih susjeda, prije svega Srbije i Hrvatske. Prvi znaci ozbiljne krize jugoslavenske federacije manifestiraju se odbijanjem Stipe Mesića u maju i junu 1991. godine da preuzme funkciju predsjedavajućeg Predsjedništva SFRJ, odnosno pokušajem proglašenja "vanrednog stanja" od strane Raifa Dizdarevića "izlaskom" tenkova na beogradske ulice uslijed kosovske krize, zatim proglašenja nezavisnosti Slovenije i Hrvatske.

Skupština Republike Bosne i Hercegovine na sjednici od 14. januara 1992. godine donosi Rezoluciju o suverenosti Bosne i Hercegovine. Uporedo sa usvajanjem referendumskog navedenog pitanja Skupština SR Bosne i Hercegovine na istoj sjednici od 25. januara 1992. godine usvaja Odluku o povlačenju predstavnika Bosne i Hercegovine iz svih saveznih organa i institucija. Tim činom praktično se raskidaju državnopravni odnosi Bosne i Hercegovine sa subjektivitetom i nastaje novo stanje, budući da je po Mišljenju broj (1) Arbitražne komisije od 29. novembra 1991. godine SFRJ već bila u procesu disolucije. Republička izborna komisija saopćila je i službeno proglašila rezultate Referenduma 6. marta 1992. godine, tako da se smatra da je od tog datuma Republika Bosna i Hercegovina suverena i nezavisna država sa međunarodnim subjektivitetom, odnosno postala je subjekt međunarodnog prava. Predsjedništvo BiH u funkciji Skupštine potvrdilo je izvještaj o

---

¹⁹⁹ Kolektiv autora, 7+1 teza o mračnom raspadu Jugoslavije, Aktiv-Novosti broj: 669, www.novosti.com

referendumu, istovremeno donoseći Uredbu sa zakonskom snagom o provođenju odluke o republičkom referendumu.²⁰⁰

Predsjedništvo i Vlada SRBiH, nakon Briselskog samita, vodili su odlučujuću bitku oko zahtjeva za priznanje, tako su uprkos protivljenju predstavnika srpskog naroda na odvojenim sjednicama 29. novembra 1991. godine donijeli sljedeće odluke:

1. "Predsjedništvo i Vlada SRBiH, u ime SR BiH, izražavaju želju da SR BiH bude priznata kao nezavisna država i mole Evropsku zajednicu i njene članice da je priznaju u postupku i roku predviđenom u Briselskoj deklaraciji o Jugoslaviji".
2. BiH izjavljuje da prihvaca sve obaveze sadržane u "Smjernicama za priznanje novih država u Istočnoj Evropi i Sovjetskom savezu", usvojenim na Savjetu ministara inostranih poslova u Bruxellesu 16. decembra 1991. godine.
3. Bosna i Hercegovina prihvaca Nacrt Haške konvencije uključujući svakako i poglavljje II koje se odnosi na ljudska prava nacionalnih i etničkih grupa koje se razmatra u okviru Konferencije o Jugoslaviji. Pri tome i ovom prilikom ponovo ističemo da u Bosni i Hercegovini žive tri ravnopravna konstitutivna naroda koji prema popisu stanovništva ove godine (1991.) čine: Hrvati 17, 27 %, Muslimani 43, 74 %, Srbi 31, 33 %. Osim toga u ovoj republici se 5,51 % stanovništva izjasnilo kao Jugoslaveni, a samo 2,15 % stanovništva pripada ostalim etničkim grupama.
4. Naš stav je da se pitanje odnosa među jugoslavenskim republikama treba riješiti mirnim putem. Mi cijenimo i podržavamo napore koje poduzima Generalni sekretar UN-a i Evropska zajednica i dajemo podršku Konferenciji o Jugoslaviji. Republika će se zalagati za stvaranje nove zajednice koja će osigurati prosperitet za sve učesnike. Poznato je da Bosna i Hercegovina dosada nije pravila nikakve opstrukcije u tom planu. Ovdje posebno ističemo da Bosna i Hercegovina nema niti će kao nezavisna država imati ikakvih teritorijalnih pretenzija prema bilo kojoj susjednoj državi i da neće voditi nikakve neprijateljske propagandne aktivnosti protiv koje susjedne države, uključujući i korišćenje naziva koji bi u sebi sadržavali teritorijalne zahtjeve. Zbog toga predlažemo da Evropska zajednica i njene države članice priznaju suverenitet i nezavisnost Bosne i Hercegovine.

---

²⁰⁰ Alija Muminović; *Od dissolucije Jugoslavije do međunarodnog priznanja Bosne i Hercegovine*, www.bosnjaci.net, 2008.

5. Ova Odluka stupa na snagu danom objavljivanja u Službenom listu SRBiH.²⁰¹

Prije donošenja navedene Odluke od strane Predsjedništva SR BiH podnešeni su Memorandum (Pismo o namjerama) i Platforma o položaju Bosne i Hercegovine i budućem ustrojstvu jugoslavenske zajednice, koju je zajedno sa Ustavom SFRJ iz 1974. godine, Ustavom SR BiH iz 1974. godine, sa Amandmanima iz 1990. godine, dostavilo Arbitražnoj komisiji na uvid. Memorandum je sadržavao sedam tačaka od kojih je najvažnija da “Bosna i Hercegovina neće prihvati nikakvo ustavno riješenje buduće jugoslavenske državne zajednice u kojoj istovremeno ne bi bila i Srbija i Hrvatska.”

Rok za BiH aplikaciju, bio je 23. decembar 1991. godine. Međutim, Bosni i Hercegovini postavljen je dodatni uslov. Naime, “kako se ističe u Izvještaju, Arbitražna komisija smatra da se izražavanje volje stanovništva Bosne i Hercegovine da se BiH konstituira kao suverena i nezavisna država ne može smatrati potpuno osnovanim, a ta bi ocjena mogla da bude promijenjena ukoliko bi u tom pogledu garancije pružila Republika, koja bi formulirala zahtjev za priznanje eventualno putem referendumu, na koji bi bili pozvani da učestvuju svi građani SR BiH bez razlike i pod međunarodnom kontrolom”. Sagledavši sva raspoloživa dokumenta kako ona kojima se traži međunarodno priznanje, odnosno samostalnost Republike Bosne i Hercegovine tako i ona koja su taj zahtjev osporavala, Arbitražna komisija je izrazila stajalište da bi jedinio referendum, koji bi se održao pod međunarodnom kontrolom/supervizijom, bio mjerodavan²⁰².

Nakon dodatnog zahtjeva Arbitražne komisije, Skupština Socijalističke Republike BiH poduzima odgovarajuće korake kako bi udovoljila i ovom zahtjevu, te obavezuje Vladu SRBiH da provede Referendum o državno-pravnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine. Na osnovama odluke, a na prijedlog Predsjedništva RBiH, Skupština Republike Bosne i Hercegovine u ranim jutarnjim satima dana 24. na 25. januar 1992. godine usvaja referendumsko pitanje koje glasi: Jeste li za suverenu i nezavisnu Bosnu i Hercegovinu, državu ravnopravnih građana, naroda BiH – Muslimana, Srba, Hrvata i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive. Na osnovama rezultata referendumu građana koji je održan 29. februara i 1. marta 1992. godine potvrđuje se, ne samo državnost “avnojevske” BiH nego i volja građana o nezavisnosti i suverenitetu nad cijelim prostorom Bosne i Hercegovine²⁰³.

---

²⁰¹ Op.cit.

²⁰² Op.cit.

²⁰³ Op.cit.

Najvažnije međunarodno priznanje, stiglo je, svakako, poslije priznanja Evropske zajednice, od SAD-a i Hrvatske 7. aprila 1992. godine. Međutim, državno rukovodstvo Hrvatske, na čelu sa Tuđmanom, otpočelo je, uprkos tom priznanju državno-pravnu destrukciju, pa u jednom periodu i klasičnu agresiju na Republiku Bosnu i Hercegovinu.²⁰⁴

Sukcesija država predstavlja proces supstitucije državnih subjekata u pogledu odgovornosti za međunarodnopravne odnose teritorije na koju se sukcesija odnosi. Pomenuta supstitucija uslovljena je promjenom suvereniteta koja se u međunarodnim odnosima može manifestovati kroz različite vidove teritorijalnih promena. Tako, u praksi su moguće parcijalne teritorijalne promene koje nastaju cesijom, secesijom i emancipacijom država, odnosno, totalne teritorijalne promene koje mogu biti posledica prisjedinjenja, ujedinjenja (unifikacije), razjedinjenja (demembracije) i državnog raspada(disolucije).²⁰⁵

Međunarodna zajednica je određujući se prema nalazu Badinterove komisije verificiranom od strane Evropske zajednice, verifikovala da je SFRJ prestala da postoji disolucijom (raspadom), dakle potvrđena je činjenica da se SFRJ raspala i da su njeni mjesto popunile novostvorene države.

Međunarodno priznanje Republike Bosne i Hercegovine odvijalo se u otežanim i specifičnim uslovima, tj. uslovima nestanka SFRJ kao subjekta međunarodnog prava. Utvrđivanje činjenica da li je Bosna i Hercegovina država ili ne, odnosno da li je izražena volja njenih građana na referendumu da ona postoji kao samostalna država “prepušteno” posebnom timu eksperata u okviru Arbitražne komisije Konferencije o Jugoslaviji. Nalaz Komisije je bio određujući faktor i njime su se rukovodile sve države i organizacije koje su *de iure* priznale činjenicu postojanja Bosne i Hercegovine kao suverene države. Samo priznanje država je deklarativne naravi o čemu smo ranije govorili i ono po sebi ne znači ništa drugo do priznavanje i konstatiranje činjenice i izražavanje spremnosti drugih država da stupe u različite vrste bilateralnih i multilateralnih odnosa sa tom državom.

Priznanje Republike Bosne i Hercegovine upravo predstavlja potvrdu ili konstataciju te činjenice, odnosno činjenice o njenoj egzistenciji i postojanju kao države. Ujedinjeni narodi su Republiku Bosnu i Hercegovinu na osnovu Rezolucije Vijeća sigurnosti broj 755 od 20.

---

²⁰⁴ Op.cit.

²⁰⁵ Duško Dimitrijević, Sukcesija međunarodnih ugovora u savremenoj međunarodnoj praksi, Institut za međunarodnu politiku i privrednu, MP 2,Beograd, 2012, str, 144-179.

maja 1992. godine primili u svoje članstvo, kao punopravnu članicu 22. maja 1992. godine, ali nisu ukinule nametnuti embargo na uvoz oružja od strane Vijeća sigurnosti, tako da se agonija i borba za očuvanje suvereniteta i teritorijalnog integriteta nastavlja do kraja 1995. godine, odnosno donošenja Mirovnog sporazuma u Daytonu 21. novembra 1995. godine, potписанog u Parizu 14. decembra 1995. godine.

Dakle, Republika Bosna i Hercegovina svojim prijemom i punopravnim članstvom u UN-u potvrdila je pravilo da su države jedan od subjekata međunarodnog prava i međunarodnih odnosa. Utvrđivanjem činjenice da li je Bosna i Hercegovina država bavilo se i Vijeće sigurnosti UN-a u fazi davanja preporuke Generalnoj skupštini da se Bosna i Hercegovina primi u punopravno članstvo, što implicira potvrđan odgovor. Drugo, i sama Povelja UN-a u Članu 3. i 4. definira da je članstvo u UN-u otvoreno samo državama. Stupajući u ovu krovnu svjetsku organizaciju, države daju formalnu saglasnost i izjavu da prihvataju obaveze iz Povelje UN-a, i ta se izjava registrira i pohranjuje u Sekretarijatu UN-a.²⁰⁶

Prijemom u članstvo UN-a država članica zajedno sa pravima preuzima i obaveze koje joj nalaže Povelja. Kad govorimo o pravima zemalja članica UN-a, valja napomenuti da se po Povelji Organizacija UN-a temelji na načelu suverene jednakosti svih svojih članova. Povelja štiti suverenost, jednakost, nezavisnost i opstanak država članica, te zabranjuje svaku upotrebu sile i štiti članice od napada na njihovu teritorijalnu cjelovitost i političku nezavisnost. Povelja daje državama također pravo individualne i kolektivne samoodbrane u slučaju oružanog napada, dokle god Vijeće sigurnosti ne poduzme potrebne mjere za održavanje mira.

Međunarodnim priznanjem i prijemom u Ujedinjene narode Bosna i Hercegovina je stekla određena prava koja su zaštićena Poveljom UN-a, između ostalih, i pravo na suverenost (nezavisnost) i pravo na opstanak (samoodržanje). Ova osnovna prava, koja isključivo pripadaju državi, zagarantirana su Poveljom UN-a. Vijeće sigurnosti UN-a u periodu od 25. septembra 1991. godine do 12. jula 1995. godine donijelo je 73. rezolucije i niz predsjedničkih saopćenja vezanih za Bosnu i Hercegovinu, a najvažnija od njih su svakako one rezolucije koje se tiču prijema RBiH u UN rezolucija 755 (1992.). Još se mogu spomenuti: rezolucija o povlačenja JNA sa prostora RBiH 752 (1992.), zatim uvođenja sankcija prema tzv. SR Jugoslaviji 757 (1992.), odbijanje automatskog članstva tzv. SR

---

²⁰⁶ Op.cit.

Jugoslavije u UN-u 777 (1992.), zabrana vojnih letova iznad BiH 781 (1992.), Odluka o formiranju Međunarodnog suda za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji 808 (1993.), uspostava "zona sigurnosti" – Sarajevo, Tuzla, Žepa, Goražde, Srebrenica i Bihać 824 (1993.), rezolucija o etničkom čišćenju u Banja Luci i Bijeljini 941 (1994.), rezolucija o imenovanju tužioca Međunarodnog suda za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji 936 (1994.), itd.²⁰⁷

2. Pravni temelj za utvrđivanje državnih granica Bosne i Hercegovine

Odlukom II zasjedanja AVNOJ-a, održanog u Jajcu 29. novembra 1943. godine, konačno je odlučeno o daljem putu razvoja narodne vlasti nove jugoslovenske zajednice na federalivnom principu. Formirano je šest socijalističkih republika i dvije autonomne pokrajine, u sastavu Socijalističke republike Srbije, čime je ozakonjena nacionalna ravnopravnost svih naroda i narodnosti u Jugoslaviji.

Podjela državne teritorije u posleratnoj Jugoslaviji vršena je devet puta, s time da se nisu mijenjale granice republika. U 1946. godini, svaka republika i autonomna pokrajina imala je u svom sastavu oblasti, okruge i srezove. Godine 1947., ukidaju se okruzi, a formiraju gradovi. Dok se 1953. godine, po prvi put formiraju opštine, a ukidaju oblasti. Od 1958. godine, u sastavu republika i pokrajina ostaju samo srezovi i opštine. U 1974. godini, ukidaju se srezovi, i u sastavu socijalističkih republika i socijalističkih autonomnih pokrajina ostaje sve do raspada SFR Jugoslavije, samo 530 opština.

Arbitražna Komisija smatra, da bilo kakve okolnosti, pa čak ni pravo na samoopredjeljenje ne mogu dovesti do izmjene granica koje su postojale u trenutku nezavisnosti (*uti possidetis juris*), osim ako se zainteresovane države dogovore suprotno. U vezi s unutrašnjim granicama, Hrvatske i Srbije, te Srbije i Bosne i Hercegovine, Komisija smatra da u smislu međunarodnog javnog prava, ove granice dobivaju karakter granica zaštićenih međunarodnim pravom u slučaju stjecanja nezavisnosti, te da se mogu mijenjati jedino zajedničkim sporazumom²⁰⁸.

Što se tiče granica, Komisija je mišljenja da će se problem granica morati rješavati u skladu sa slijedećim kriterijima:

Prvo - vanjske granice će se morati poštovati u svim slučajevima, u skladu sa načelom na

---

²⁰⁷ Op.cit.

²⁰⁸ Omer Ibrahimagić, *Državno-pravni razvitet Bosne i Hercegovine*, VKBI, Posebno izdanje br. 38, Sarajevo 1998. godine, str. 46.

koje se podsjeća u Povelji UN, deklaracijom koja se odnosi na načela međunarodnog prava koji se tiču odnosa prijateljstva i suradnje između država, u skladu s Poveljom UN, Rezolucija 2625 (XXXV) Generalne skupštine UN i u skladu sa Završnim aktom iz Helsinkijskog (1975.), kojom je inspiriran član 11. Bečke konvencije od 23. avgusta 1978. godine o sukcesiji države na planu ugovora.

Drugo – demarkacija linija između Hrvatske i Srbije ili između Srbije i Bosne i Hercegovine ili, eventualno, između drugih susjednih nezavisnih država, moći će se mijenjati samo putem slobodnog i međusobnog dogovora.

Treće - ako se ne dogovori suprotno, prijašnje granice poprimaju karakter granica koje štiti međunarodno pravo. To je zaključak na koji navodi načelo poštovanje teritorijalnog "status quo". Načelo koje ima opšti karakter kako je saopštio Međunarodni sud pravde (pitanje pograničnog spora Burkina Faso - Republika Mali, koje miruje od 22. decembra 1986. godine; Zbornik 1986. Paragraf, 20 strana 565).²⁰⁹

Međunarodnopravnim priznanjem Bosna i Hercegovina je i formalno prestala biti u sastavu SFRJ. Time je ona postala samostalni i nezavisni međunarodnopravni subjekt. Političko-administrativne granice ranije republike kao jedne od šest federalnih jedinica SFRJ, postale su međunarodne državne granice, a SFRJ je postala bivša država.

Jedno od najvažnijih pitanja nakon nastanka novih država na prostoru druge Jugoslavije bilo je pitanje međurepubličkog razgraničenja o kojem je „meritorno“ mišljenje donijela Arbitražna komisija Evropske zajednice. Naime, „Badenterova arbitražna komisija“ je krećući se u okvirima pravila i principa međunarodnog prava, na nov način „redefinisala“ faktičku situaciju vezanu za teritorijalni položaj i status granica republika bivše SFR Jugoslavije.²¹⁰

Jednom riječju, princip „uti possideti“ djeluje tako, što „zamrzava“ pravni osnov posjedovanja teritorije u momentu sticanja nezavisnosti. U prilog tome ide i stav, da princip poštivanja teritorijalnog integriteta proizilazi iz zadnjeg Ustava SFRJ iz 1974. godine (alineja 2. i 4. člana 5. Ustava) koji obezbjeđuje nepromenljivost republičkih granica bez zajedničke saglasnosti zainteresovanih strana.

---

²⁰⁹ Op.cit. str. 46-47.

²¹⁰ Duško Dimitrijević, *Međunarodno-pravni tretman graničnih sporova na prostoru bivše Jugoslavije*, Institutu za međunarodnu politiku i privrednu, Međunarodni problemi, Beograd 2003., vol. 55, br. 3-4., str. 361

Bosna i Hercegovina izvršila je značajne promjene Ustava iz 1974. godine ustavnim amandmanima iz 1990. godine. Jedna od najznačajnijih odredaba tada važećeg ustavnog amandmana LX na Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine bila je ona što daje novu definiciju Bosne i Hercegovine koja je bila uz provedeni referendum osnovni pravni argument za međunarodnopravno priznanje Bosne i Hercegovine kao nezavisne države. U njoj se Bosna i Hercegovina definira kao: "demokratska suverena država ravnopravnih građana, naroda BiH- Muslimana, Srba i Hrvata i pripadnika drugih naroda i narodnosti koji u njoj žive".²¹¹ Ovom definicijom trajno su bili definirani državnopravni odnosi u Bosni i Hercegovini kao i njeni odnosi prema drugim državama bivše SFRJ.

Na osnovu Mirovnog sporazuma za Bosnu i Hercegovinu potписанog 14. decembra 1995. godine u Parizu, Republika Bosna i Hercegovina nastavila je svoj kontinuitet pod imenom Bosna i Hercegovina. Iz njenog Ustava koji je sastavni dio mirovnog sporazuma (Aneks 4.) proizlazi da Bosna i Hercegovina ostaje u svojim međunarodnopravno priznatim granicama i teritorijalno nedjeljiva po etničkim zajednicama, u kojoj će svaki građanin BIH na cijeloj njenoj teritoriji biti svoj na svome.

3. Značaj načela „Uti possidetis“ kao i Mišljenja broj 3 Arbitražne komisije Evropske unije na pitanje granica Bosne i Hercegovine

Načelo *uti possidetis* se primjenjuje na slučajeve teritorijalnih promjena koje nastaju sukcesijom država. To znači da ukoliko među novonastalim državama nema drugačijeg sporazuma, između tih teritorijalnih cjelina koje su stekle nezavisnost, linija razgraničenja unutar države prethodnice, koja je bila na snazi na datum sukcesije država, postaje njihova državna granica prema međunarodnom pravu. Isto načelo primjenjuje se i na vanjsku državnu granicu novonastale države u području susjednih, već postojećih država. Pomoću načela *uti possidetis* mogu se određivati granice kakve države žele pod uslovom da su takve granice u nekom vidu postojale kao i da je o tome postignu obostrani sporazum.

Načelo *uti possidetis* nema snagu imperativne norme općeg međunarodnog prava (*jus cogens*). Novonastale susjedne države proizašle iz dekolonizacije ili raspada države prethodnice (poput država nastalih raspadom SFRJ), mogu određivati svoje granice kako se dogovore tj. da o tome postignu obostrani sporazum.

---

²¹¹ Omer Ibrahimagić, *Državno-pravni razvitak Bosne i Hercegovine*, VKBI, Posebno izdanje br. 38, Sarajevo 1998. godine, str. 41-42.

Arbitražna komisija Konferencije o Jugoslaviji, je načelo *uti possidetis* potvrdila, kao obaveznu osnovu za rješavanje svih teritorijalnih sporova do kojih može doći među državama nastalim raspadom SFRJ. U svome Mišljenju br. 3 od 11. januara 1992. godine, Komisija je taj problem riješila u četiri tačke:

- *Prvo* – Vanjske granice će se morati poštivati u svim slučajevima u skladu sa načelom iz Povelje Ujedinjenih nacija, Deklaracijom o načelima međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i saradnji između država u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija rezolucija 2625 (XXV) Opšte skupštine Ujedinjenih nacija) i Helsinškim završnim aktom, kojim se inspirira članak 11. Bečke konvencije od 23. avgusta 1978. o sukcesiji država spram ugovora.²¹²
- *Drugo* – Demarkacione linije između Hrvatske i Srbije, ili između njih i Bosne i Hercegovine, ili između ostalih susjednih nezavisnih država, mogu se mijenjati jedino slobodnim i zajedničkim sporazumom.
- *Treće* – U nedostatku tako postignutog sporazuma, prijašnja razgraničenja dobijaju svojstvo granica zaštićenih međunarodnim pravom. To je zaključak zasnovan na poštivanju načela teritorijalnog *statusa quo*, a naročito načela *uti possidetis juris* koje je, danas postalo načelo opće naravi, kao što je izrekao Međunarodni sud pravde u Hagu (parnica Burkina Faso – Mali).
- *Četvrto* – Nikakva promjena postojećih granica i crta razgraničenja postignuta silom ne može proizvesti pravne učinke, u skladu sa dobro utvrđenim načelom međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i saradnji između država u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija (rezolucija 2625 (XXV) Opšte skupštine) i Helsinškim završnim aktom ...“²¹³

Shodno ovom stanovištu Arbitražna komisija je u mišljenju broj 3. insistirala na prihvatanju administrativnih, unutrašnjih granica za međudržavne granice čija dispozitivnost proizilazi iz činjenice da iste predstavljaju „demarkacione linije koje će moći da se menjaju putem slobodnog i međusobnog dogovora“, *a contrario*, postaju međunarodne granice

---

²¹² To načelo, takođe obavezuje Italiju, Austriju, Mađarsku, rumuniju, Bugarsku, Grčku i Albaniju na poštivanje granica koje su postojale u trenutku raspada SFRJ prema Sloveniji, Hrvatskoj, SR Jugoslaviji i Makedoniji.

²¹³ Vladimir-Đuro Degan, *Međunarodno pravo*, Pravni fakultet sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2000., str. 568-569.

„koje štiti međunarodno pravo“. Jednom rečju, princip „*uti possidetis*“ dejstvuje tako, što „zamrzava“ pravni osnov posedovanja teritorije u momentu sticanja nezavisnosti.²¹⁴

Tako je ranije priznati princip razgraničenja novih država poslije dekolonizacije u Americi i Africi, „*uti possidetis juris qui*“, vremenom prerastao u univerzalni pravni princip teritorijalne delimitacije primenjiv i na SFR Jugoslaviju. Prihvativši stanje *de facto* Arbitražna komisija je naglasila sigurnosnu funkciju ovog pravila u uslovima koji bi mogli rasplamsati „bratoubilacke borbe i dovesti u opasnost tek stečenu nezavisnost i stabilnost novih država“. ²¹⁵

U pogledu međunarodnih granica bivše Jugoslavije, a sada spoljnih granica novih država, Arbitražna komisija je bila mišljenja da one ostaju međunarodnopravno zaštićene u skladu sa načelom na koje podseća Povelja UN, Deklaracija koja se odnosi na principe međunarodnog prava koji se tiču odnosa prijateljstva i saradnje između država u skladu sa Poveljom UN (rezolucija 2625/XXV Generalne skupštine UN) i u skladu sa Završnim aktom iz Helsinkija kojim se inspiriše član 11. Bečke konvencije o sukcesiji država u odnosu na ugovore od 23. avgusta 1978. godine.²¹⁶

4. Aneks 4 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini

Mirovni sporazum za BiH parafiran je 21. novembra 1995. godine u Dejtonu (SAD) a potписан 14. decembra 1995. godine u Parizu od strane šefova triju država: Republike BiH, Republike Hrvatske i SR Jugoslavije, a kao svjedoci sporazuma su: SAD, Rusija, Njemačka, Francuska, Velika Britanija i Sjeverna Irska, kao i Evropska unija.

Dejtonski sporazum je za cilj imao zaustavljanje rata u BiH i potvrđivanje državnog suvereniteta BiH u njenim međunarodno priznatim granicama. Uz ovo je išlo i uzajamno priznaje Bosne i Hercegovine i Savezne Republike Jugoslavije, pošto su se BiH i Hrvatska međusobno priznale odmah po sticanju njihove političke nazavisnosti 1992. godine.²¹⁷

Aneks 4 Dejtonskog mirovnog sporazuma je Ustav Bosne i Hercegovine, koji je zasnovan na poštivanju ljudskog digniteta, slobode i jednakosti svih građana. Odredbe usvojenog Ustava su posvećene miru, pravdi, toleranciji i pomirenju među građanima BiH. U

²¹⁴ Duško Dimitrijević, *Međunarodno-pravni tretman graničnih sporova na prostoru bivše Jugoslavije*, Institutu za međunarodnu politiku i privredu, Međunarodni problemi , Beograd 2003., vol. 55, br. 3-4., str. 362.

²¹⁵ Op.cit.

²¹⁶ Op.cit.

²¹⁷ Omer Ibrahimagić: *Dejton= Bosna u Evropi*, pravna suština Dejtona; VKBI, Sarajevo 2001., str. 29.

članu 10. Ustava je rečeno da se isti može mijenjati amandmanima od strane Parlamentarne skupštine BiH dvotrećinskom većinom u prestavničkom domu.

Prema Ustavu BiH iz Dejtona Republika BiH nastaviti će svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država i s postojećim međunarodno priznatim granicama pod novim nazivom Bosna i Hercegovina, unutar struktuirana u dva entiteta: Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska. Jedino BiH kao država ima međunarodnopravni subjektivitet, entiteti to nisu i ne mogu biti (član I – 1. i 3.).²¹⁸

Da nebi bilo dilema oko toga da li je BiH potpisnik ili nije navedenih sporazuma u Aneksu I, Ustav (član II, stav 7.) propisuje da će BiH ostati strana potpisnica pobrojanih međunarodnih ugovora, te da će preuzeti obaveze iz istih.

5. Formiranje i nadležnost mješovitih komisija za državne granice Bosne i Hercegovine

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je dana 04. jula 2005. godine usvojilo Strategiju integrisanog upravljanja granicom Bosne i Hercegovine, te i formalno uspostavilo Međuagencijsku radnu grupu za njenu provedbu. Na taj je način usvojen strateški okvir koji utvrđuje daljnje aktivnosti na području upravljanja granicom BiH.

Uz koordinaciju Ministarstva sigurnosti BiH, Međuagencijska radna grupa je uz saglasnost svih nadležnih ministarstava pripremila novu Strategiju integrisanog upravljanja granicom u BiH kao i prateće dokumente na istu (Analiza stanja i potreba, Akcioni plan). Vijeće ministara BiH je novu revidiranu Strategiju usvojilo 2008. godine te formiralo Državnu komisiju za integrисано upravljanje granicom koja je između ostalog dobila i zadatak praćenja provedbe Strategije i Akcionog plana integrisanog upravljanja granicom u BiH. Državna komisija za integrисано upravljanje granicom je krajem 2009. godine donijela Zaključak da se pokrene proces revizije postojeće Strategije i Akcionog plana. Formirana je radna grupa koju su činili predstavnici institucija uključenih u proces integrisanog upravljanja granicom koja je izradila novu Strategiju i Akcioni plan. Koordinacija provedbe procesa integrisanog upravljanja granicom je u nadležnosti Državne komisije za upravljanje granicom BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 73/08 i 98/09).²¹⁹

Strateške dokumente u oblasti integrisanog upravljanja granicom u BiH koji su usvojeni u julu 2008. godine izradila je Međuagencijska radna grupa, koju je Odlukom o

---

²¹⁸ Op.cit. str. 51.

²¹⁹ Vijeće ministara BiH, *Strategija integrisanog upravljanja granicom u BiH*, Sarajevo 2011, str. 3.

formiranju Međuagencijske radne grupe za implementaciju strategije integrisanog upravljanja granicom u BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 26/06) uspostavilo Vijeće ministara BiH.²²⁰

Na temelju člana 17. Zakona o Vijeću ministara BiH²²¹ u skladu sa članu 37. Stav 1. Zakona o nadzoru i kontroli prelaska državne granice BiH²²², Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je na 53. Sjednici održanoj 23. jula 2008. godine donijelo Odluku o osnivanju Državne komisije za granicu Bosne i Hercegovine, sa ciljem utvrđivanja granične linije BiH u skladu sa Zakonom o nadzoru i kontroli prelaska državne granice.

Državna Komisija za granice BiH (u daljem tekstu Komisija) se sastoji od devet članova koji se imenuju na mandat od tri godine a čine je predstavnici slijedećih institucija: Ministarstvo civilnih poslova BiH, Ministarstvo vanjskih poslova BiH, Granične Policije BiH, te entitetske uprave za geodetske i imovinsko-pravne poslove.

Državna Komisija za granicu BiH nadležna je za slijedeće poslove:

- Identifikovanje granice sa susjednim državama na kopnu i moru;
- Nadzor nad aktivnostima utvrđivanja, obilježavanja i stabilizacija granične linije;
- Sačinjavanje prijedloga za korekciju granične linije u skladu sa Poslovnikom o radu;
- Pripremu prijedloga međudržavnih ugovora i drugih akata o graničnoj liniji sa susjednim državama;
- Koordinaciju sa nadležnim ministarstvima i organima uprave na planu rješavanja poslova iz oblasti državne granice.

Komisija može uz saglasnost Vijeća ministara BiH, osnovati zajednička radna tijela sa susjednim državama za razmatranje pitanja iz svoje nadležnosti²²³, a po potrebi uz saglasnost Ministarstva civilnih poslova BiH, može formirati stručni (ekspertni) tim za razmatranje stručnih pitanja iz svoje nadležnosti²²⁴.

---

²²⁰ Op.cit. str. 18.

²²¹ „Službeni glasnik BiH“, broj: 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08.

²²² „Službeni glasnik BiH“, broj: 56/04 i 52/05.

²²³ Odluka o osnivanju državne komisije za granicu BiH, „Službeni glasnik BiH“ br. 73/08 i 98/09, čl. 7.

²²⁴ Op. cit. član 8.

Komisija se finansira iz Budžeta institucija Bosne i Hercegovine i donacija²²⁵, a izvještaj o svome radu podnosi Vijeću ministara BiH i Ministarstvu civilnih poslova BiH po potrebi a najmanje jednom u šest mjeseci²²⁶.

BiH je ratifikovala ugovore o graničnim prelazima sa susjednim zemljama, te sporazume o pograničnom prometu i saradnji. Sa Republikom Hrvatskom je početkom 2010. godine otpočet proces revizije Sporazum o određivanju graničnih prelaza („Službeni glasnik BiH“ br. 7/01) sa pratećim Protokolom o kategorizaciji graničnih prelaza („Službeni glasnik BiH“ br. 4/02), Sporazum o pograničnom prometu („Službeni glasnik BiH“ br. 9/ 05), te Sporazum o zajedničkim lokacijama sa pratećim aneksima potpisana 2002. godine. Sa Republikom Hrvatskom je uspostavljen ugovor o granici (1999. godine), koji još uvijek nije ratifikovan u parlamentima zemalja potpisnica, te se primjenjuje na privremenoj osnovi. Ratifikovani su i sporazumi sa Srbijom i Crnom Gorom, i to: Sporazum o određivanju graničnih prelaza između BiH i SCG („Službeni glasnik BiH“ br. 6/07) i Sporazum o pograničnom prometu između BiH i SCG („Službeni glasnik BiH“ br. 10/07). Disolucijom Državne zajednice Srbije i Crne Gore pomenuti Sporazumi su ostali na snazi i u primjeni u Republici Srbiji dok su sa Crnom Gorom potpisani novi Sporazumi 07.10.2010. godine.²²⁷

Kao i u slučaju svih država nastalih na postjugoslovenskom području, i Srbija i Bosna i Hercegovina nemaju utvrđenu međudržavnu granicu. Međudržavna diplomatska komisija za državnu granicu je osnovana 2001. godine, ali je u svom radu imala više godišnji zastoj od 2006. do 2010. godine. Od 2010. godine ona se redovno sastaje.²²⁸

Međutim, uprkos navedenim aktivnostima, važno je istaći da BiH još uvijek nema obilježenu državnu granicu, što otežava kontrolu, a istovremeno granicu je potrebno održavati otvorenom za kretanje ljudi i roba. Poboljšanje saradnje između zemalja regije, osobito između susjednih zemalja, te opsežnije aktivnosti na području međusobno povezanih pitanja, na otklanjanju "uskih grla" u prometu na graničnim prelazima, u rješavanju pitanja sigurnosti, posebno sprječavanja prekograničnog kriminala i slično – moglo bi imati značajnu korist za sve zemlje regije.

---

²²⁵ Op.cit. član 10.

²²⁶ Op.cit. član 9.

²²⁷ Vijeće ministara BiH, *Strategija integrisanog upravljanja granicom u BiH*, Sarajevo 2011., str. 5.

²²⁸ *Odnosi između Republike Srbije i Bosne i Hercegovine: definisanje nove politike*, Beograd 2011., str. 6.

6. Državne granice Bosne i Hercegovine na kopnu

Današnje granice Bosna i Hercegovina je naslijedila iz Austro-Ugarskog perioda, odnosno ranije redukovane granice Bosanskog Pašaluka koje su također redukovane u odnosu na srednjovjekovnu Bosansku državu iz vremena kranja Tvrtka I.

Bosna i Hercegovina ima oblik pravouglog trougla. Bosna i Hercegovina je smještena na jugoistoku Evrope, u zapadnom dijelu Balkana. Ukupna površina zemlje je 51.129 km². Graniči sa Hrvatskom na sjeveru, sjeverozapadu i jugu (ukupna dužina granice: 932 km), sa Srbijom na istoku (ukupna dužina granice: 357 km) i Crnom Gorom na jugoistoku (ukupna dužina granice: 249 km). Na krajnjem jugu Bosna i Hercegovina izlazi na Jadransko more, na teritoriji općine Neum u dužini od 12,2 km²²⁹. Granice Bosne i Hercegovine su uglavnom prirodnog porijekla i uglavnom je čine rijeke Drina, Sava, i Una, te planine kao što je Dinara na jugozapadu zemlje.

6.1. Državna granica između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske

U širem je kontekstu neriješenih problema u vezi s granicom između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, koji se protežu kroz period od kraja devedesetih godina do danas, i pitanje Ugovora o državnoj granici, razgraničenje na moru i uz to most kopno - Pelješac, te status Luke Ploče, odnosno Sporazum o slobodnom tranzitu preko teritorije RH u i iz Luke Ploče i preko teritorije BiH u Neumu.²³⁰

U ovome trenutku jasno je da su značajne posljedice pristupanja Hrvatske Evropskoj uniji iskazane u oblastima pogranične problematike, potom posebno u pitanjima inspekcijskih službi, trgovine industrijskim i poljoprivrednim proizvodima, u oblasti imovinsko-pravnih odnosa, statusa Luke Ploče, saobraćajnih koridora, državljanstva i putnih isprava, elektro-energetike, trgovinskih odnosa itd.²³¹

Prilikom evidentiranja najznačajnijih neriješenih pitanja između BiH i Hrvatske koja dodatno dobivaju na specifičnom značenju ulaskom Hrvatske u EU²³², uočljiva je razlika među njima i sa stanovišta historijata u pokušajima da se riješe, i dužine trajanja tih pokušaja, potom sa stanovišta razloga i "krivice" za njihovo nerješavanje. Posebno je uočljiva grupa

²²⁹ Podaci Federalnog zavoda za statistiku FBiH, www.fzs.ba pristupio oktobra 2013.

²³⁰ Politička analiza; Pristupanje Republike Hrvatske Evropskoj uniji: Otvorena pitanja između BiH i Hrvatske i implikacije po BiH, Vanjsko politička inicijativa BiH, Sarajevo 2012., str. 2.

²³¹ Op.cit.

²³² Hrvatska je 01. jula 2013. godine postala 28 članica Evropske Unije

neriješenih pitanja i nemogućnosti njihovog rješavanja zbog unutrašnjih odnosa u BiH, nedovršene ustavnopravne arhitekture države i administrativno-zakonodavnih opstrukcija na tome tragu. Ova “nedovršenost” konstitutivnog okvira BiH nije tajna; često su je za opstrukcije u rješavanju otvorenih pitanja sa susjedima, pa tako i s Hrvatskom, koristili domaći akteri u BiH, ali i pojedine vladajuće strukture kod partnera s druge strane u različitim političkim momentima koje su karakterizirali i različiti interesi. Također je u ovom kontekstu zanimljiv i fenomen postizanja dogovora, pa čak i sklapanja i potpisivanja pojedinih značajnih i usaglašenih bilateralnih ugovora (Luka Ploče, granica kod Neuma, granični prijelazi itd.), a potom ti ugovori nisu ratificirani u parlamentima dviju država, uz zahteve za potpuno odustajanje od njih, za temeljne “prepravke” itd.²³³

S obzirom na činjenicu da niti jedan dokument vezano za granicu sa Hrvatskom nije ratifikovan u Parlamentarnoj skupštini BiH, kao ni u Saboru Hrvatske, može se smatrati da je čitava linija granice sa Hrvatskom otvoreno pitanje, koje će se morati rješavati bez obzira na pristupanje Hrvatske Evropskoj uniji.²³⁴

6.1.1. Ugovor o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine

Rješavanje pitanja vezanih za određivanje državne granice, kao osnovnog cilja za potpisivanje Ugovora, od posebnog je značaja za dalje razvijanje dobrosusjedskih odnosa, kako političkih tako i privrednih, obzirom da Bosnu i Hercegovinu i Hrvatsku dijeli najduža granica (u dužini od 932 km).

Ugovor o državnoj granici između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske potpisana je 30. jula 1999. godine. Međutim, kako nijedan dokument vezano za granicu s Hrvatskom do sada nije ratificiran u Parlamentarnoj skupštini BiH kao ni u Hrvatskom saboru (osim Sporazuma o tranzitu u i iz Ploča i kroz Neum, koji je ratificiran u Parlamentu BiH, ali ne i u Saboru RH), praktično je čitava granična linija s Hrvatskom otvoreno pitanje.²³⁵

U uvodnom dijelu Ugovora jedno od načela navedeno je poštivanje nepromjenjivosti međunarodno priznatih granica, te se potvrđuju odredbe Općeg okvirnog sporazuma za mir u

---

²³³ Op. Cit., Politička analiza; Pristupanje Republike Hrvatske Evropskoj uniji...

²³⁴ Vijeće ministara BiH, Direkcija za Evropske integracije; *Informacija o procjeni implikacija pristupanja Republike Hrvatske Evropskoj uniji*, Sarajevo 2011., str. 3.

²³⁵ Politička analiza; *Pristupanje Republike Hrvatske Evropskoj uniji: Otvorena pitanja između BiH i Hrvatske i implikacije po BiH*, Vanjsko politička inicijativa BiH, Sarajevo 2012., str. 2.

Bosni i Hercegovini (Pariz, 14. decembar 1995. godine) i mišljenje broj 3 Arbitražne komisije Konferencije o bivšoj Jugoslaviji (tzv. „Badinterova komisija“).²³⁶

Ugovorom je utvrđeno da je zajednička državna granica određena na temelju graničnog stanja u vrijeme prestanka postojanja SFRJ 1991. godine i uzajamnog priznanja dviju država iz 1992. godine, identificiranog na topografskoj karti 1:25000 i na terenu granicom rubnih katastarskih općina, granicom rubnih naselja u vrijeme popisa stanovništva 1991. godine, te diobenom crtom koja je razdvajala vršenje vlasti u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj i Socijalističkoj Republici Bosni i Hercegovini. Državna granica na moru proteže se središnjom crtom morskog prostora između kopna Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine u skladu sa Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravu mora iz 1982. godine. Na međunarodno plovnim rijekama sa regulisanim plovnim putevima državna granica se proteže kinetom plovnog puta.²³⁷

Sastavni dio prijedloga Ugovora o državnoj granici činila je mapa sa 86 geodetskih karata u razmjeri 1:25000. U toku daljih pregovora iznijeto je više zahtjeva sa obje strane u vezi granice između BiH i Hrvatske. Sa Hrvatske strane takvi zahtjevi izraženi su u području Neuma, Zavalja i na nekim drugim mjestima, a sa strane BiH na području aerodroma Željava, te dijela toka rijeke Une sa posebnim naglaskom na područje Kostajnice kao i na nekim drugim mjestima.²³⁸

Posebno treba naglasiti da je Hrvatska otvorila gore pomenuta granična pitanja uprkos činjenici da je od 1959. godine na snazi „Opis granice NR BiH“, kao zvanični i legalno potpisani dokument između tadašnjih republika. Ovim dokumentom se precizno definišu principi i opis granice, naročito kada se radi o graničnim rijekama. Hrvatska je u martu 2007. godine dostavila stajalište vezano za granicu u području opštine Neum, osporavajući pripadnost dijelova teritorije BiH, odnosno dva ostrva - Veliki i Mali Školj i rt Ponta Klek, koji se nalaze u akvatoriju Neumskog zaliva.²³⁹

Imajući u vidu da je Ugovor o državnoj granici potpisan 1999. godine i da su u njemu sadržana pozitivna međunarodna načela razgraničenja među državama, ne može se dalje

---

²³⁶ *Prijedlog Zakona o potvrđivanju Ugovora o državnoj granici između R Hrvatske i Bosne i Hercegovine, sa Konačnim prijedlogom zakona*, Zagreb 2005.

²³⁷ Op.cit.

²³⁸ Vijeće ministara BiH, Direkcija za Evropske integracije; *Informacija o procjeni implikacija pristupanja Republike Hrvatske Evropskoj uniji*, Sarajevo 2011., str. 4.

²³⁹ Op.cit.

razmatrati niti polemizirati o zahtjevu Hrvatske za promjenom granične crte na poluotocima Klek i Pelješac. Granična i pogranična problematika Hrvatske i BiH su tjesno vezane za primjenu Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora²⁴⁰, kojom se garantuje slobodan pristup teritorijalnim vodama i otvorenom moru svim pomorskim zemljama, a i zemljama koje to nisu. Hrvatska je svojim aktima²⁴¹ u potpunosti zanemarila postojanje mora i prava mora BiH.

Trenutno dvije države u pogledu prava mora imaju potpuno absurdnu situaciju, nespojivu sa odredbama Konvencije i međunarodnim pravom, što upućuje na potrebu potpunog i intenzivnog angažmana nadležnih institucija BiH u pogledu ostvarenja garantovanih prava mora i pravičnog razgraničenja na moru.²⁴²

Ova pozicija i poremećeni odnosi u pogledu ostvarivanja prava mora dvije države, su vezani i za provedbu Zakona o graničnoj kontroli BiH²⁴³. To je posebno vezano za odredbe Zakona koje govore o pomorskom graničnom prelazu, kontroli, prijavljivanju, odobrenjima i za sve drugo što je obuhvaćeno Zakonom. Otvaranje pomorskog graničnog prelaza je osnovna pretpostavka za rješavanje granične i pogranične problematike na moru BiH, kao i drugih problema vezanih za kriminal, nelegalnu trgovinu i sl.²⁴⁴

Stav BiH je da pitanje ratifikacije Ugovora o granici ne bi trebalo biti sporno te da je potrebno prvo ratificirati morsku granicu pa tek onda prići rješavanju pitanja prava mora. BiH je protiv izgradnje mosta Komarna-Pelješac dok se ne riješe otvorena pitanja vezana za identificiranje morske granične linije između dvije države.²⁴⁵

---

²⁴⁰ Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora otvorena je za potpisivanje 10. decembra 1982., a stupila je na snagu 16. novembra 1994. godine, nakon što ju je ratificiralo 60 država, a krajem 2006. godine 152 države. Buletin No. 62, Law of the Se4 Division for Ocean Affairs and the law of the Se4 Office of reqd Aftis, United Nations New York, 2W7, fi.1-9. Bosna i Hercegovina je postala strankom Konvencije 12. januara 1994., a Hrvatska 5. aprila 1995. (glavnom tajniku UN notificirana izjava da strankom konvencije postajemo sukcesijom ranije ratifikacije SFR Jugoslavije).

²⁴¹ Zakon o pomorskom dobru i morskim lukama Republike Hrvatske i Pomorski zakonik

²⁴² Vijeće ministara BiH, Direkcija za Evropske integracije; *Informacija o procjeni implikacija pristupanja Republike Hrvatske Evropskoj uniji*, Sarajevo 2011., str. 5.

²⁴³ „Službeni glasnik BiH“ broj: 53/09.

²⁴⁴ Vijeće ministara BiH, Direkcija za Evropske integracije; *Informacija o procjeni implikacija pristupanja Republike Hrvatske Evropskoj uniji*, Sarajevo 2011., str. 5.

²⁴⁵ Op.cit.

6.1.2. Rad Međudržavne diplomatske komisije za identifikaciju, označavanje i provedbu Ugovora o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine

Ugovorom koji je potpisana u Sarajevu 30. jula 1999. godine i koji se privremeno primjenjuje od dana potpisivanja, utvrđuje se državna granica između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, te se u potpunosti uređuju pitanja identifikacije, označavanja i osiguranja vidljivosti državne granice.

Za provedbu samog Ugovora osnovano je Međudržavno diplomatsko povjerenstvo/komisija za identifikaciju, označavanje i održavanje državne granice između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Međudržavna diplomatska komisija), utemeljeno od strane Vlade Republike Hrvatske i od Vijeća ministara Bosne i Hercegovine ovlaštene Centralne Komisije za identifikaciju i obilježavanje granice Bosne i Hercegovine.²⁴⁶

Međudržavna diplomatska komisija se sastoji od izaslanstva Republike Hrvatske i izaslanstva Bosne i Hercegovine, a svako izaslanstvo se sastoji od predsjednika i 5 članova. Način rada i ustrojstvo Međudržavne komisije uređeni su „Pravilnikom o radu Međudržavne diplomatske komisije“. U skalu sa odredbama Ugovora, stručno tijelo određeno od strane Međudržavne diplomatske komisije izradilo je granične dokumente „Opis granične crte na TK 25 od broja TK 001 do broja TK 086 između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine“, „Popis koordinata karakterističnih lomnih tačaka očitanih s TK 25“ i „Zapisnici o lokalitetima“. Međudržavna diplomatska komisija potvrdila je navedene granične dokumente na svojoj 12. Sjednici, održanoj 24. marta 2005. godine u Sarajevu. Navedeni granični dokumenti, uz 86 topografskih karata razmjera 1:25 000 na kojima je prikazana državna granica, sastavni su dio Ugovora.²⁴⁷

Na temelju verificiranih dokumenata, kaže se da su stvoreni uslovi za upućivanje Ugovora o granici u postupak ratifikacije u Sabor Republike Hrvatske i Parlament Bosne i Hercegovine, čime je završen višegodišnji proces usuglašavanja međusobne državne granice. U saopštenju se kaže kako je Međudržavno diplomatsko povjerenstvo razmatralo i

---

²⁴⁶ Prijedlog Zakona o potvrđivanju Ugovora o državnoj granici između R Hrvatske i Bosne i Hercegovine, sa Konačnim prijedlogom zakona, Zagreb 2005.

²⁴⁷ Op.cit.

funkcioniranje graničnog prijelaza Neum II—Zaton Doli, pri čemu je dogovoren da se pristupi gradnji graničnog prijelaza na zajedničkoj lokaciji na teritoriju BiH.²⁴⁸

Međudržavna diplomatska komisija je zadužena za:

- Provedbu mjerena hrvatsko-bosanskohercegovačke državne granice;
- Izradu novih odnosno dopunske granične dokumente u skladu sa čl. 2. st. 3. Ugovora²⁴⁹;
- Planiranje, organizovanje i usmjeravanje poslova na državnoj granici;
- Obavljanje i drugih poslova koje joj zajednički povjere nadležna tijela ugovorenih stranaka.²⁵⁰

Za neposredno provođenje navedenih obaveza Međudržavna diplomatska komisija će uspostaviti: Mješovitu stručnu skupinu za dokumentaciju identifikacije granične crte i Mješovitu stručnu skupinu za označavanje i održavanje granične crte. Međudržavna diplomatska komisija za nesmetan rad i obavljanje postavljenih zadataka može osnivati prema potrebi i druga tijela.²⁵¹

Međudržavna diplomatska komisija svoj rad će obavljati na sastancima, izlascima na teren kao i razmjenom pismena. Svoje sastanke će održavati u skladu sa dogовором предсједника изасланства уgovorenih strana, најманje jedanputa годишње. Међутим, предсједник сваког изасланства може предложити одрžавање ванредних састанака или излазака на терен Међудрžavne diplomatske komisije или pojedine мјешовите струčне скупине.²⁵²

Svoje odluke i zaključke Međudržavna diplomatska komisija donosi sporazumno. Ako se стјалишта изасланства разликују, у записник се уносе оба стјалишта. Питња о којима се Међудрžavna diplomatska komisija не може усагласити, уз претходни договор предсједника изасланства, предати ће се на рješавање надлеžним тјелима уgovorenih stranaka.²⁵³

---

²⁴⁸ Slobodna Dalmacija; *U potpunosti usaglašena granica Hrvatske i BiH*, 25. mart 2005., <http://arhiva.slobodna-dalmacija.hr>

²⁴⁹ Ugovor o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, Sarajevo 30. juli 1999.

²⁵⁰ Op.cit. član 11.

²⁵¹ Op.cit. član 12. st. 1 i 2.

²⁵² Op.cit. član 13.

²⁵³ Op.cit. član 14.

6.1.3. Kostajnica sporna tačke državne granice Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine

Naime, Hrvatska i BiH još uvijek nisu utvrdili konačnu granicu na kopnu, koja se, smatraju stručnjaci, mora raditi u paketu s onom morskom, tako da su iza sebe ostavile mnogo otvorenih pitanja, pogotovo onih koji se tiču olaksavanja života pograničnom stanovništvu i omogućavanju dalnjeg urednog prometa osoba i roba između pograničnih područja. Trenutačno je i dalje na snazi malo spominjani sporazum između BiH i RH o pograničnom prometu i saradnji, no ostaje pitanje što će biti s njim nakon što je Hrvatske ušla u EU, odnosno hoće li ljudi koji žive uz granicu izgubiti prijeko potrebnu mogućnost lakkog prelaska.²⁵⁴

Ljudi upućeni u primjenu posebnih graničnih režima strahuju kako će se, kada RH stekne uslove za primjenu schengenskog protokola, sigurno pojaviti ozbiljniji problemi jer će i tada BiH biti na nekom početku pregovora o pristupanju EU-u, odnosno još uvijek daleko od ulaska. Činjenica je da je schengenski protokol neumoljiv u pogledu zaštite od nezakonitog ulaska putnika i roba u EU, tako da RH sa svojom granicom prema BiH, koja je i vanjska granica Unije, mora striktno primjenjivati ovaj protokol i osigurati provodivu zaštitu EU granice.²⁵⁵

Pitanje rijeke Une i granice u njenom području, Mješovita stručna skupina za identifikaciju granice (MSSIG) nije smatarala za problem ili ma kakav spor. Granica ide, na osnovu svih validnih dokumenata onuda kuda je postavila Austrougarska monarhija, a Una je po svojim geofizičkim zakonima mijenjala svoj tok, no nije mogla da mijenja granicu, granica je ostala u starom koritu kuda je Una tekla kada je granica određivana.

Kada se pregovaralo o granici između Hrvatske i BiH, bilo je sedam kritičnih tačaka, ako se izuzme dio koji se odnosio na more. Najkritičnija tačka bila je na Uni kod Kostajnice i tu je Hrvatska, zapravo, dobila sve što je tražila.

S obzirom na naprijed iznijete podatke, podsjećamo da je za povlačenje granica na dijelovima teritorije koje sačinjavaju „granične vode“, tokom vremena međunarodno pravo ustanovilo neka opšta pravila koja su iskristalisana dugotrajnom državnom

²⁵⁴ Evropska pravila; *Građani BiH gube slobodan pristup svojim posjedima u Hrvatskoj?*

<http://www.otvoreno.ba/> objavljeno u ponedjeljak, 13 avgusta 2012., pristupio septembar 2015.

²⁵⁵ Op.cit.

praksom. Pri utvrđivanju granica na plovnim rijekama koje protiču kroz dvije ili više država ili koje čine samu granicu, ustanovljen je princip podjele po pravilu maticice (*Thalweg*), koji se pokazao kao najbolji u pogledu nizvodnog saobraćaja kada je vodostaj najniži.²⁵⁶

Hrvatski zahtjev za oko 30 ha zemljišta u enklavi Unčice se bazira na tvrdnji da granica ide Unčicom, a ne maticom rijeke Une, i da sporno zemljište prema katastarskom premjeru pripada Hrvatskoj.²⁵⁷ BiH insistira na poštivanju rješenja postignutih Dejtonskim mirovnim ugovorom iz 1995. godine, gdje je određeno da razgraničenje ide „prirodnim tokom rijeke Une“. Dogovoren Ugovor o državnoj granici iz 1999. godine, između dvije države nije ratifikovan zbog upornog insistiranja Hrvatske na zatečenim „avnojevskim granicama“ kojim se teritorija BiH koja „izbjiga“ na drugu stranu rijeke Une znatno umanjuje u hrvatsku korist, za nekih 40 ha.²⁵⁸

Najpoznatiji je možda granica kod Kostajnice, gdje su se 2001. i 2002. u nekoliko navrata spominjali čak i pokreti policijskih specijalaca. Nerazumjevanje je u pristupu: BiH, odnosno Republika Srpska, tražile su da se granica odredi sredinom Une, što bi Hrvatskoj oduzelo vrijedan stari grad Kostajnicu na desnoj obali rijeke, ali bi i neki hrvatski državlјani ostali bez kuća na bosanskoj strani. Spor je diplomatski riješen, hrvatski su građani uspješno obnovili kuće, otvoren je čak i zajednički granični prijelaz – ali granični su zahtjevi preživjeli pa bili samo i puke želje. U historiji graničnih sporova, naime, pokazalo se da svaki od njih može godinama mirovati, čak biti smatrani riješenim, ali se svaki može doslovno preko noći zaoštiti do otvorenog sukoba, zbog bilo kakvoga efemernog ili nepovezanog razloga.²⁵⁹

Članovi Državne komisije za granice BiH iz reda srpskog naroda (u sazivu komisije iz oktobra 2005. godine) uputili su u martu 2007. godine pismo najvišim državnim institucijama BiH ukazujući na činjenicu da je granica u donjem toku rijeke Une utvrđena samo na osnovu katastarske granice između rubnih katastarskih općina, dok su drugi principi razgraničenja zanemareni. Zato članovi Državne komisije za granice BiH iz reda srpskog naroda predlažu

²⁵⁶ James Wilford Garner, The Doctrine of Thalweg, British Year Book of International Law, 1935, N° 16, p. 177; Eli Lauterpacht, River Boundaries: .Shatt-al-Arab Frontier, International and comparative Law Quarterly, 1960, N° 9, p. 208, etc; Hélène Ruiz Fabri, Regles cotumieres generales et droit international fluvial, Annuaire français de droit international, 1990, p. 818.

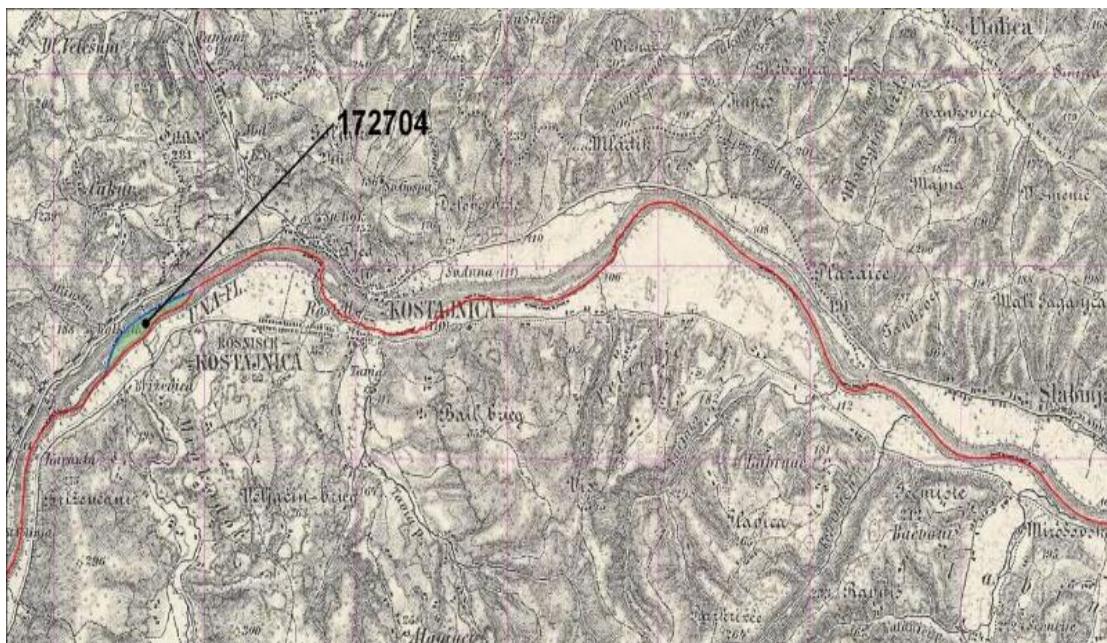
²⁵⁷ Odlukom Savjeta ministara BiH od 22. jula 2002. godine, granični prelaz između Hrvatske i BiH kod Srpske Kostajnice ostaje na mestu koje je odredila misija UN u BiH do kona"nog dogovora dve strane.

²⁵⁸ Duško Dimitrijević, Međunarodno-pravni tretman graničnih sporova na prostoru bivše Jugoslavije, Institutu za međunarodnu politiku i privredu, Međunarodni problemi , Beograd 2003., vol. 55, br. 3-4., str. 370-371.

²⁵⁹ Boris Pavelić, Svi granični sporovi s bivšim YU-susjedima neriješeni, <http://www.e-novine.com>, objavljeno 23.decembra 2008. Pristupio novembar 2015.

Vijeću ministara, Parlamentarnoj skupštini i Predsjedništvu BiH da ne prihvate ratifikaciju Ugovora o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine²⁶⁰.

Smatramo da se prije svega na nivou BiH trebaju usaglasiti sva sporna područja, tj. sporne crte razgraničenja sa susjedima, predložiti način njihovog rješavanja, odrediti vremenske okvire za njihovo rješavanje, pa tek onda se upustiti u razgovore sa susjedima o rješavanju tih spornih pitanja. Ishitrena, jednostrana rješenja na štetu bilo koga dijela ili naroda u BiH neće doprinijeti uspostavljanju konačne granice BiH.

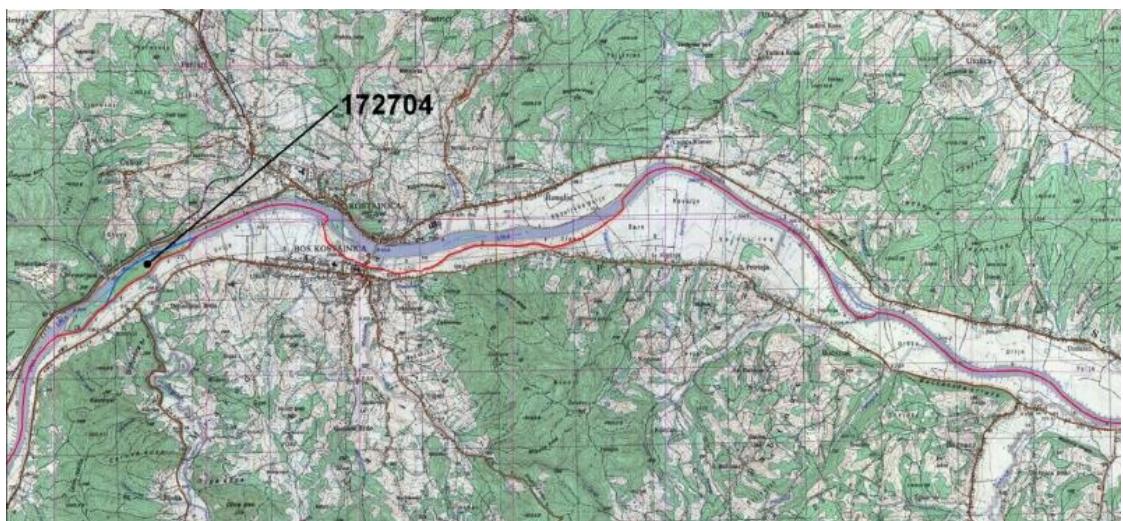

Austro-Hungarian topographic map – the map was made at a scale of 1:75,000 near Una River. It is located in the Croatian State Archives, the border is shown on the map.

²⁶⁰ Zoran Perković, *Identifikacija državne granice između BiH i Republike Hrvatske i druga granična pitanja*, Vanjskopolitička inicijativa BiH, Sarajevo 2013.,

Stvarno stanje na terenu između dviju Kostajnica, „avnojevska“ granica

Topografska karta izdanja VGI, Beograd – tzv. vojne specijalke JNA izrađene 70-tih godina 20. vijeka (u mjerilu 1:25.000 i 1:50.000) i na njima je granica na desnoj obali Une

Granica na uni između dvije Kostajnice riješena je temeljem „avnojevske“, dakle austro-ugarske

6.1.4. Poluotok Klek jedna od spornih tačaka morske granice Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske

Razgraničenje između BiH i Hrvatske na moru predstavlja jedan specifikum, jer je teritorijalno more BiH okruženo unutrašnjim vodama Hrvatske, čineći trenutno stanje prilično složenim. Vlasti BiH su mišljenja da Hrvatska krši UN-ovu Konvenciju, jer jednostrano primjenjuje direktnu liniju razdvajanja (povučenu između otoka Vodenjak – Hvar do rta Proizda – Korčule), onako kako je to bilo u vrijeme bivše Jugoslavije. Čineći ovo, Hrvatska je konstituisala svoju teritorijalnu suverenost i unutrašnje vode, zatvarajući morsko područje BiH.

Državna granica između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske na moru proteže se središnjom crtom morskoga prostora između kopna Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske, u skladu s Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravu mora iz 1982. godine. Granična crta na moru prikazana je na topografskoj karti 1 : 25.000 i na pomorskim kartama

i planovima (članak 4. stavak (3) Ugovora²⁶¹).

Ugovorom o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine od 30. jula 1999. godine utvrđena je morska granica između dvije države, a sadržana je u detaljnem opisu granice koji je sastavni dio Ugovora, i obuhvata prvi granični pojas pripadajuće unutarnje obalne vode Bosne i Hercegovine, čime se kopnena granica između BiH i RH zatvara morskom granicom, uključujući unutarnje obalne vode BiH koje u međunarodnom pravu imaju isti status kao i kopneni teritorij države.

Kako je Republika Hrvatska svojim unutarnjim zakonodavstvom²⁶², a suprotno Konvenciji UN-a o pravu mora, onemogućila Bosni i Hercegovini pravo pristupa otvorenom moru, logičnim se nameće zaključak o potrebi iniciranja i otpočinjanja pregovora s Republikom Hrvatskom o zaključivanju posebnog sporazuma kojim će se urediti pitanja primjene spomenute konvencije.²⁶³

Obzirom da se Hrvatska protivi ratifikaciji Ugovora o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine iz 1999. godine, Vlada RH je diplomatskom notom 03. maja 2006. godine, obavijestila Vijeće ministara BiH o stajalištima vezanim za granicu u području općine Neum, osporavajući pripadnost dijelova teritorije Bosne i Hercegovine u području otočića Veliki i Mali školj i u području poluotoka Kleka - rt Punta Kleka. U prilogu note dostavljena je dokumentacija s obrazloženjem kao argumentacija navedenoga stajališta.

²⁶¹ Ugovor o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, godine, <http://faolex.fao.org/docs/pdf/bi-32335.pdf>, pristupi u novembru 2015.

²⁶² Pomorski zakonik republike Hrvatske, „Narodne Novine“ broj: 181/04, 76/07, 146/08, 56/13 i 26/15.

²⁶³ Op.cit. Zoran Perković.

Nedugo nakon što je postignut sporazum u julu 1999., stigli su prigovori iz Dubrovačke županije. Prema sporazumu, naime, cijeli poluotok Klek nalazi se u BiH, a prema prigovoru sam vrh poluotoka kao dio nekadašnje Dubrovačke Republike trebao bi shodno tome pripasti Republici Hrvatskoj. Osim toga, prema sporazumu Bosni i Hercegovini pripala su i dva otočića uz poluotok, a prema katastarskoj evidenciji oba su u sastavu Hrvatske. Pokazalo se da je to rezultat činjenice da je morska granica određena kao crta sredine između hrvatskog poluotoka Pelješca i bosanskohercegovačkog poluotoka Kleka. Budući da su otočići bliži Kleku nego Pelješcu, nalaze se unutar bosanskohercegovačkih voda.²⁶⁴

Prema dokumentaciji kojom raspolaže Državna komisija za granice BiH, a koju je usuglasila i verificirala nadležna komisija Republike Hrvatske i koja je ugrađena u Ugovor o granici, neupitno je da Bosni i Hercegovini pripadaju dijelovi teritorija u području Neuma koje je naknadno tražila Republika Hrvatska.²⁶⁵

Nakon 2000. godine BiH je povremeno postavljala pitanje jurisdikcije na moru u vezi s namjerom Hrvatske da izgradi oko 2,5 km dugačak most („Pelješki most“) preko malostonskog zaljeva i poveže kopno kod mjesta Kleka s poluotokom Pelješcem i time cestovno zaobiđe bosanskohercegovački izlaz na more u Neumskom zaljevu. Iako je most predviđen na mjestu koje nije u dosegu mogućega prijepornog područja (vrh poluotoka Kleka nije na trasi), BiH je njegovu izgradnju opetovano dovodila u pitanje kao navodnu smetnju za plovidbu u Neumski zaljev iako тамо ne postoje uvjeti, pa niti razlozi, za ulazak takvih brodova kojima bi most mogao biti zapreka²⁶⁶.

U kontekstu pitanja do sada neusaglašene morske granice između dvije države nalazi se i sučeljavanje dviju država u vezi s izgradnjom mosta između kopna, kod mjesta Komarna na hrvatskoj teritoriji, i Pelješca kojim Hrvatska želi, kako se tvrdilo od početka, da „poveže svoj teritorij“ i premosti prekid teritorija kod Neuma. Predsjedništvo BiH je 3. marta 2007. godine na 11. sjednici Međudržavnog vijeća za saradnju između BiH i RH iznijelo službeni stav da je protiv izgradnje ovog mosta do rješavanja otvorenih pitanja vezanih za

²⁶⁴ Mladen Klemenčić, Duško Topalović, *Morske granice u Jadranskome moru*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2009., str. 311-324.

²⁶⁵ Op.cit. Zoran Perković.

²⁶⁶ Op.cit. Mladen Klemenčić, Duško Topalović.

identificiranje morske granične linije između dvije države. Kasnije je ovaj stav u više navrata i u raznim prilikama službeno ponovljen hrvatskoj strani.²⁶⁷

Usprkos tome, 24. oktobra 2007. godine tadašnji hrvatski premijer Ivo Sanader postavio je kamen-temeljac za most u mjestu Brijest na Pelješcu, čime je započeta gradnja. Hrvatska strana je tada odbacila svaku tvrdnju i argumentaciju bosansko-hercegovačke strane da se most ne gradi u hrvatskim teritorijalnim vodama, ističući da Hrvatska ne treba nikakvu saglasnost ni od koga za tu gradnju. Most, prema izjavama hrvatske strane, nije alternativa autoputu na Jadransko-jonskom koridoru čiji jedan krak treba da ide preko Neuma do Dubrovnika. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske ustvrdilo je da je gradnja mosta suvereno pravo Hrvatske, da se ono ne može dovoditi u vezu s bilo kojim drugim pitanjem iz ukupnih odnosa dviju država te kako "ne vidi ni osnova ni povoda da se izgradnja mosta nepotrebno pokušava pretvoriti u političko pitanje".²⁶⁸

Obzirom da je 01. jula 2013. godine Republika Hrvatska postala 28 članica Evropske unije, svoje planove oko izgradnje Pelješkog mosta odlučili su predstaviti Evropskoj komisiji, koja bi finansijski pomogla izgradnju. Kako se prije odobrenja za izgradnju navedenog mosta moraju uraditi i određene studije, koje se prije svega odnose na njegov uticaj na okoliš, kao i studiju izvodljivosti i ekonomske opravdanosti, pripreme za izgradnju Pelješkog mosta će potrajati.

Kako je Europski parlament 28. oktobra 2015. godine usvojio Strategiju Evropske unije o Jadransko – jonskoj regiji, u regiji su počela različita tumačenja odredbi toga dokumenta. Dok Vlada Republike Hrvatske ističe da taj dokument uključuje i izgradnju Pelješkog mosta nakon jednogodišnje procedure, Ministarstvo komunikacija i saobraćaja Bosne i Hercegovine pozdravljajući usvajanje strategije Evropske unije za jadransko-jonsku regiju, ističe da "Usvojeni dokument ima veliki značaj i za našu državu jer naglašava važnost izgradnje jadransko-jonske autoceste, povezivanja zemalja članica EU sa zemljama nečlanicama, razvijanje energetske mreže i tako dalje. Nasuprot novinarskim navodima da strategija izričito podržava izgradnju Pelješkog mosta, usvojeni dokument ni na jednom mjestu ne spominje ovaj projekat".

---

²⁶⁷ Politička analiza: "Pristupanje Republike Hrvatske Evropskoj uniji, Vanjskopolitička inicijativa BiH, analiza 1/12, Sarajevo 2012., str. 4.

²⁶⁸ Op.cit.

Bez obzira na trenutnu stanje na terenu, jasno je da će i u narednom periodu biti dosta polemike i kontradiktornih izjava iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine oko izgradnje Pelješkog mosta. Svoje mišljenje o izgradnji Pelješkog mosta iznijet ćemo u dijelu rada koji govori o mogućim rješenjima graničnih sporova BiH sa susjedima.

6.2 Državna granica između Bosne i Hercegovine i Republike Srbije

Državna granica Srbije prema Bosni i Hercegovini (u dalnjem tekstu BiH) duga je 391 km, od čega 165 km čini suvozemna, a 226 km granica na rijekama.²⁶⁹ Pruža se od ušća Drine u Savu kod Bosanske Rače na sjeveru, do sela Poblaće na tromeđi Srbije, Crne Gore i BiH, na jugu. Najvećim dijelom je prirodna i označena je tijekom rijeke Drine u sjevernom dijelu i Pobrđem starovlaških planina, od Zvijezde do Javorja i Kovača u južnom dijelu. Granica Srbije i BiH je katastarski utvrđena i jasno definirana oko 95% duljine. Međutim, na četiri sektora državna granica još uvijek nije određena na funkcionalan način. Sporni su sljedeći sektori granice: kod HE "Zvornik" i "Bajina Bašta" na Drini (ovi objekti pripadaju Republici Srbiji, ali ih presijeca državna granica, koja vodi koritom Drine); naselje Štrpc u opštini Rudo (željeznička pruga Beograd-Bar u dužini od 12 km prolazi kroz teritorij BiH); i sela Međurečje i Sastavci između općina Priboj u Srbiji i Rudo u BiH (teritorija površine oko 400 ha koja pripada BiH, ali je sa svih strana okružena teritorijom Srbije).²⁷⁰

Bilateralni odnosi između Republike Srbije i Bosne i Hercegovine tokom proteklih petnaest godina prolazili su kroz brojne uspone i padove. Nekadašnja Savezna Republika Jugoslavija je 15. decembra 2000. godine uspostavila diplomatske odnose sa Bosnom i Hercegovinom. Ovo je učinjeno pet godina nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma 21. novembra 1995. godine i okončanja višegodišnjih oružanih sukoba na teritoriji Bosne i Hercegovine.²⁷¹

Bilateralne odnose između Republike Srbije i Bosne i Hercegovine trebalo bi sagledavati i u širem, regionalnom kontekstu, prije svega u trouglu odnosa Srbija – Bosna i Hercegovina – Hrvatska. Srbija i Hrvatska imaju poseban interes za očuvanje stabilnosti u Bosni i Hercegovini i eventualna zajednička inicijativa zvaničnog Beograda i Zagreba, a u vezi sa rješavanjem otvorenih pitanja u Bosni i Hercegovini, uz podršku vodećih činilaca

²⁶⁹ Republički zavod za statistiku (RZS) Srbije, *Statistički godišnjak Srbije 2006.*, Beograd, 2007.

²⁷⁰ Marija Ćirković i Rajko Golić, *Problem granice između Srbije i Bosne i Hercegovine kod naselja Sastavci*, Zbornik radova Geografskog instituta "Jovan Cvijić", 57, Beograd 2007., strana 325-332.

²⁷¹ Dragan Đukanović i Jasminka Kronja; *Odnosi Srbije i Bosne i Hercegovine – definisanje nove politike*, www.b92.net, objavljeno 22. decembra 2011. Pristupio novembar 2015.

međunarodne zajednice (Sjedinjenih Američkih Država i Evropske unije), doprinijela bi dodatnom rasterećenju prilika u regionu. Trebalo bi dodati i da međunarodna zajednica nije uspjela da promoviše novi, postratni identitet BiH. Trilateralni sastanak predsjednika Srbije, Hrvatske i članova Predsjedništva BiH na Brionima 18. jula 2011. godine je, takođe, značajan korak u pravcu intenziviranja dijaloga i razmatranja otvorenih pitanja.²⁷²

Odnosi Srbije i Bosne i Hercegovine treba da budu usmjereni, prije svega, na jačanje međusobnih odnosa kao samostalnih i nezavisnih država, zasnovani na kontinuiranom dijalogu najviših predstavnika dviju država, pri čemu je neophodno reaktivirati Međudržavni savjet za saradnju između Republike Srbije i Bosne i Hercegovine.

Važan korak u stvaranju predušlova za bolje odnose je usvajanje Deklaracije o osudi zločina u Srebrenici u Narodnoj skupštini Republike Srbije 31. marta 2010. godine. Ovim dokumentom je osuđen počinjeni zločin u Srebrenici i njenoj okolini krajem jula 1995. godine, a narodi i države regiona pozvani su na pomirenje.²⁷³

6.2.1. Međudržavni savjet za saradnju između Bosne i Hercegovine i Savezne Republike Jugoslavije

Sporo rješavanje ili nerješavanje problema koji proizlaze iz izrazito lošeg nasleđa sukoba nastalih na tlu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i dalje opterećuju i koče odnose između dvije zemlje. Među najvažnije spadaju problemi u vezi sa nedefinisanom međudržavnom granicom između dviju država, procesuiranje osoba optuženih za ratne zločine u Bosni i Hercegovini, status predratne imovine preduzeća iz dviju država, položaj izbjeglih lica i usporeno sproveđenje dogovora o sukcesiji imovine nekadašnje SFRJ.

Krajem maja 2001. godine u Beogradu je konstituisan Međudržavni savjet za saradnju između tadašnje Savezne Republike Jugoslavije (od 2003. godine državne zajednice Srbije i Crne Gore) i Bosne i Hercegovine. Njega su sačinjavali predsjednik SR Jugoslavije i članovi Predsjedništva Bosne i Hercegovine, a osnovni zadaci ovog tijela su promovisanje načela dobrosusjedskih odnosa i koordiniranje aktivnosti u oblasti spoljne politike, odnosa prema trećim zemljama i međunarodnim organizacijama, rješavanje pitanja sukcesije nekadašnje SFRJ, borbe protiv terorizma i organizovanog kriminala, međudržavne granice između Srbije i BiH i drugih pitanja od zajedničkog interesa, a u okviru nadležnosti organa i institucija

---

²⁷² Op.cit.

²⁷³ Op.cit.

Savezne Republike Jugoslavije i Bosne i Hercegovine. Međutim, funkcionisanje Savjeta umnogome je zavisilo od odnosa između nosilaca vlasti u Srbiji i Bosni i Hercegovini, zbog čega se nije sastao od 2005. godine. Odsustvo kontinuiranog dijaloga najviših predstavnika dviju država i rješavanje problema sigurno nije u interesu građana.²⁷⁴

Dijalog Srbije i Bosne i Hercegovine bi mogao da doprinese rješavanju otvorenih pitanja, između ostalih, u vezi sa granicom, sukcesijom imovine nekadašnje SFRJ, saradnje u oblasti borbe protiv prekograničnog kriminala i rješavanja statusa izbjeglih lica.

Reafirmacijom Međudržavnog savjeta za saradnju Srbije i Bosne i Hercegovine trebalo bi ojačati i odnose Srbije sa centralnim bosansko-hercegovačkim vlastima. Ovakvo redefinisanje politike Srbije prema centralnim vlastima Bosne i Hercegovine ne bi dovelo u pitanje osnovne principe njene politike prema susjednoj državi. To se prevashodno odnosi na poštivanje Dejtonskog sporazuma, suvereniteta i teritorijalnog integriteta BiH, njene dvoentitetske strukture i načela konstitutivnosti Bošnjaka, Hrvata i Srba.²⁷⁵

6.2.2. Međudržavna diplomatska komisija za državnu granicu između Bosne i Hercegovine i Savezne Republike Jugoslavije

Kao i u slučaju svih država nastalih na postjugoslovenskom području, i Srbija i Bosna i Hercegovina nemaju utvrđenu međudržavnu granicu. Međudržavna diplomatska komisija za državnu granicu (u daljem tekstu Komisija) je osnovana 2001. godine, ali je u svom radu imala višegodišnji zastoj od 2006. do 2010. godine. Od 2010. godine Komisija se redovno sastaje.²⁷⁶

Predstavnici Bosne i Hercegovine u komisiji za državnu granicu insistirali su da se državna granica utvrdi potvrđivanjem katastarske granice, odnosno administrativne međurepubličke granice koja je postojala u trenutku međunarodnog priznanja ove države 1992. godine. Sa druge strane, srpska strana podvlači nužnost postizanja kompromisa u pojedinim dijelovima međudržavne granice.

Naša je preporuka da se pronađe kompromisno rješenje za međudržavno razgraničenje Bosne i Hercegovine i Srbije u navedenim spornim oblastima. Ono bi podrazumijevalo potvrđivanje granica ranijih katastarskih opština (do 1992. godine), ali i pronalaženje

---

²⁷⁴ Op.cit.

²⁷⁵ Op.cit.

²⁷⁶ Op.cit.

konkretnih rješenja za pojedine navedene sporne tačke, uključujući i srazmjernu (ekvivalentnu) razmjenu teritorija koja je u interesu žitelja obje države. U svakom slučaju, neophodno je insistirati na punoj slobodi kretanja građana, posebno iz pograničnih bosansko-hercegovačkih i srpskih opština radi obavljanja svakodnevnih poslova bitnih za život i rad.

Iako su pregovori o razgraničenju veoma delikatni i složeni, opterećeni unutrašnjim preprekama, ključno je da se izostanak sporazuma ne odražava negativno na prekogranični promet ljudi i roba. Pregovori o razgraničenju se mogu aktualizovati u skladu sa približavanjem Srbije Evropskoj uniji, ali i napretkom njenih susjeda u istom procesu, te je stoga važno da se ovo pitanje riješi u najkraćem mogućem roku. Nakon slovenačko-hrvatskog spora oko granice u Piranskom zalivu koji je skoro za godinu dana zaustavio hrvatske pregovore sa EU (sa implikacijama na pridruživanje i drugih u regionu), Brisel je naglasio interes i očekivanja za ubrzano rješavanje graničnih problema.²⁷⁷

Savezna Republika Jugoslavija prestala je da postoji 4. februara 2003. godine prema Zakonu o sprovođenju Ustavne povelje Državne zajednice Srbije i Crne Gore kada je osnovana Državna zajednica Srbije i Crne Gore. Na temelju Ustavne povelje svaka država može tražiti punu nezavisnost putem referendumu koji je u Crnoj Gori održan 21. maja 2006. godine. Na temelju rezultata referendumu, Crna Gora je formalno proglašila nezavisnost 3. juna 2006. godine, čime je prestala da postoji Državna zajednica Srbije i Crne Gore. Temeljem Ustavne povelje Srbija je 5. juna 2006. godine proglašila nezavisnost i time preuzela međunarodnopravni subjektivitet bivše zajednice.

Nakon raspada državne zajednice Srbije i Crne Gore tj. proglašenja nezavisnosti Crne Gore i Srbije, vlasti u Bosni i Hercegovini su radile na uspostavljanju diplomatskih odnosa sa novoformiranim državama, kao i na nastavku rješavanja graničnih problema. Najdalje su otišle Bosna i Hercegovina i Crna Gora u rješavanju tih problema pa su 26. avgusta 2015. godine u Beču potpisale Ugovor o državnoj granici, što je biti prvi dokument takve vrste između neke od zemalja nekadašnje Jugoslavije. Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH je na sjednici održanoj 10. decembra 2015. godine u Sarajevu dao saglasnost za ratifikaciju Ugovora o granici BiH sa Crnom Gorom, kojim područje Sutorine ostaje u vlasništvu Crne Gore.

---

²⁷⁷ Radna grupa; *REGIONALNA SARADNJA I MEDUNARODNE OBAVEZE –/Analize i preporuke*, Beograd 2010, www.eukonvent.org pristupio u sptembru 2015.

Dana 10. maja 2010. godine, u Ministarstvu civilnih poslova Bosne i Hercegovine, održana je Četrnaesta sjednica Međudržavne diplomatske komisije za državnu granicu između Republike Srbije i Bosne i Hercegovine, čime je označen nastavak pregovora o pitanju granice između dvije države, poslije četvorogodišnjeg prekida u radu te komisije, osnovane 2001.godine. Šefovi delegacija, pomoćnik ministra spoljnih poslova i šef sektora za bilateralnu saradnju u Ministarstvu spoljnih poslova Republike Srbije, Zdravko Ponoš i predsjedavajuća Državne komisije za granicu Bosne i Hercegovine, Slavica Vučić, izrazili su zadovoljstvo što je Komisija nastavila sa radom i naglasili spremnost obje strane da nastave rad na rješavanju pitanja granice. Na sjednici je bilo riječi o rezultatima dosadašnjeg rada Komisije i o načinu na koji će Komisija dalje raditi. Takođe, na sednici su razmatrani načini dalje saradnje i dogovoren je da se slijedeća sjednica Međudržavne diplomatske komisije održi krajem juna u Beogradu.²⁷⁸

6.2.3. Protokol o određivanju tromeđnih tačaka između Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske i Državne zajednice Srbije i Crne Gore

Voditelji međudržavnih diplomatskih komisija za granice Hrvatske, Bosne i Hercegovine te Državne zajednice Srbije i Crne Gore potpisali su 02. oktobra 2003. godine u Sarajevu, Protokol o određivanju tromeđnih točaka na granicama između triju država.

Protokolom je utvrđeno kako je sjeverna tromeđna točka na rijeci Savi uzvodno od Račinovaca u Hrvatskoj dok je južna tromeđna točka iznad sela Dubravka, smještenog u Hercegovačko-neretvanskoj županiji.

Potpisivanje ovoga Protokola ima veliku važnost za sve tri zemlje. U ovakvoj konstalaciji međudržavnih odnosa to znači veliki korak naprijed u uređivanju međusobnih odnosa, kao i rješavanju otvorenih pitanja u skladu s praksom koja vrijedi u europskim državama.

Praktično značenje protokola sadržano je u tome što će doprinijeti preciznom definiranju granica među zemljama potpisnicama. U slučaju odnosa BiH i Hrvatske to će omogućiti konačno ratificiranje međudržavnog sporazuma o granicama dok će u odnosima sa Srbijom i Crnom Gorom omogućiti dalje korake kojima će se konačno riješiti sva otvorena granična pitanja.

---

²⁷⁸ Ministarstvo spoljnih poslova Vlade srbije; Sjednica Komisije za granicu između RS i BiH: Zajedničko saopštenje,/www.mfa.gov.rs

Potpisivanjem ovoga protokola zemlje potpisnice su pokazale da su spremne osigurati fleksibilan pristup graničnim pitanjima i potpunu otvorenost granica za promet ljudi i roba, što je preduslov ukupne međudržavne saradnje.

6.2.4. Problemi definiranja državne granice Bosne i Hercegovine i Republike Srbije

Za sada se može jasno identifikovati nekoliko teritorijalnih problema prilikom definisanja granice između Srbije i Bosne i Hercegovine. Ovo se prije svega odnosi na dijelove međudržavne granice u oblasti Perućkog jezera (Hidroelektrana „Bajina Bašta“) i Zvorničkog jezera (Hidroelektrana „Zvornik“). Važno je prilikom utvrđivanja međudržavne granice u ovoj oblasti regulisati i korišćenje postojećih hidro potencijala rijeke Drine i njenih pritoka. Takođe, i pojedine oblasti u donjem Podrinju (nizvodno od Zvornika do ušća Drine u Savu), a posebno u okolini naseljenih mesta Janja (BiH) i Lešnica (Srbija) mogu u perspektivi predstavljati dodatni problem.²⁷⁹

Drugi problem predstavlja prolazak međunarodne železničke pruge Beograd–Bar kroz Bosnu i Hercegovinu (stanica Štrpci). Rješavanje ovog graničnog pitanja treba da podrazumijeva punu slobodu kretanja železničkom prugom kroz teritoriju BiH. Ista načela trebalo bi primeniti i za bosansko-hercegovačku enklavu Medurečje (površine oko 400 hektara), koja se nalazi u dubini teritorije Srbije.²⁸⁰

Problem definisanja granice između Bosne i Hercegovine i Srbije otvoren je i nakon 18 godina od raspada bivše SFRJ, a aktuelizovan je nakon četvorogodišnjeg zastoja u radu na sastanku održanom u Sarajevu 17. maja 2010. godine gdje su se ponovo sastale nadležne komisije dviju država.

Pregovori o konačnom utvrđivanju granice BiH sa Srbijom započeti su još prije devet godina, održano je desetak neuspješnih sastanaka komisija za granice, nakon čega su razgovori prekinuti i problem „gurnut pod tepih“. Za neuspjehe u rješavanju ovoga problema kritike su uglavnom, upućivane srpskoj strani, „zato što je insistirala na razmjeni određenih teritorija na granici sa BiH“.

---

²⁷⁹ Dragan Đukanović i Jasmina Kronja; *Odnosi Srbije i Bosne i Hercegovine – definisanje nove politike*, www.b92.net, objavljeno 22. decembra 2011. pristupio novembar 2015.

²⁸⁰ Op.cit.

Srbija je imala određene teritorijalne zahtjeve u vezi sa korekcijom granice sa BiH, i to na četiri lokacije: dvije na kojima se nalaze hidroelektrane 'Zvornik' i 'Bajina Bašta', a dvije u blizini Priboja, odnosno Rudog. Članovi srbijanske komisije ponovili su taj zahtjev i na sastanku u Sarajevu, ali su ovoga puta ti zahtjevi bili nešto labaviji u odnosu na dosadašnju praksu.

Srbija je istovremeno tražila da sporna teritorija bude razmijenjena prije nego što se obavi identifikacija granice i potpiše bilateralni granični ugovor, što je suprotno stavu bosansko-hercegovačke strane, zapravo Savjeta ministara BiH koji smatra da „prvo treba izvršiti identifikaciju granice pa tek onda razgovarati o njenim, mogućim, korekcijama”.²⁸¹

Predstavnici Bosne i Hercegovine u Međudržavnoj diplomatskoj komisiji za državnu granicu insistiraju da se državna granica utvrdi potvrđivanjem katastarske granice, odnosno administrativne međurepubličke granice koja je postojala u trenutku međunarodnog priznanja ove države 1992. godine. Sa druge strane, srpska strana podvlači nužnost postizanja kompromisa u pojedinim dijelovima međudržavne granice.²⁸²

6.2.4.1. Pomijeranje državne granice Republike Srbije na području Janje

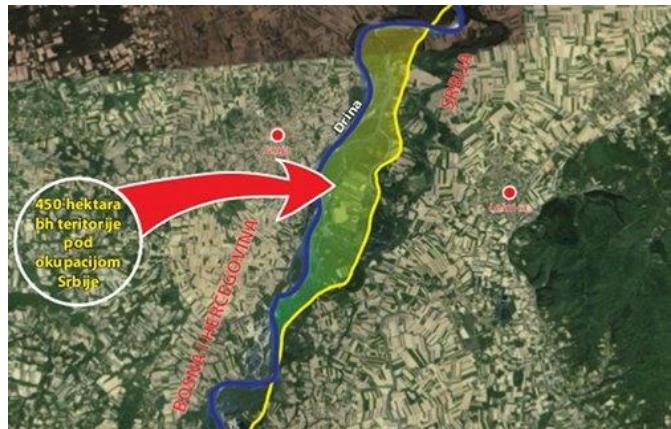
Nakon izgradnje zvorničke hidrocentrale pedesetih godina 20. vijeka, rijeka Drina nizvodno u pojasu oko naselja Janja drastično mijenja tok i u pojedinim dijelovima približava se naselju za dva kilometra. Stvaranjem mnogobrojnih rukavaca i plavnih površina za nekoliko godina uništeno je mnogo obradivog zemljišta. Nastale štete nikada nisu naplaćene od Elektroprivrede Srbije, koja gazduje zvorničkom hidrocentralom, a čija je zakonska obaveza nadoknaditi sve nastale štete, kao i potraživanja opštine Zvornik u vidu naknade za potopljeno zemljište po proizvedenom kilovatu struje, koje u posljednjih 18 godina iznosi blizu 50 miliona maraka. U takvim okolnostima preko 350 domaćinstva, osim četerdeset porodica koje su živjele na tom prostoru, su prinuđeni organizovati skelski prelaz preko Drine i tako nastaviti obrađivati preko 450 hektara zemlje, od čega je obradive 70 procenata a 30 po šumom i visokim rastinjem.²⁸³

---

²⁸¹ Dušanka Stanišić, *Vozom i dalje preko Bosne*, <http://www.politika.rs>, objavljeno 18.05.2010.

²⁸² Dragan Đukanović i Jasmina Kronja; *Odnosi Srbije i Bosne i Hercegovine – definisanje nove politike*, www.b92.net, objavljeno 22. decembra 2011. pristupio novembar 2015.

²⁸³ *Janja-zaboravljeno povratničko čudo: Ničiji ljudi, svačija zemlja*; <http://www.zmc.ba>, objavljeno 10. aprila 2009. pristupio novembar 2015.

Slika 3. Uticaj rijeke Drine na promjenu granice kod Janje

Badinterova arbitražna komisija, ustanovljena u avgustu 1991. godine pored reguliranja pitanja sukcesije, dala je osnove za rješavanje graničnih linija između bivših jugoslavenskih republika. Na osnovu međunarodnog prava, Komisija je definirala da se moraju uvažavati mjesne nadležnosti. To znači da granice određuje mjesto gdje ljudi vade lične karte, gdje plaćaju poreze, odnosno, određuju ih grunt i katastar. I što je najvažnije, granice između federalnih jedinica smatraju se državnim granicama i ne mogu se mijenjati silom, nego sporazumom.

Ako granična rijeka mijenja svoj tok postupno, time što se jedna od njezinih obala djelomično potapa, a njoj se suprotna obala riječnim nanosima širi, i ako se ugovorom drukčije ne odredi, državna granica se pomiče s crtom sredine ili s talvegom njezina glavnoga rukavca. Ali ukoliko takva rijeka naglo napusti prijašnje korito i stvori novo, granica ostaje tamo gdje je bila, osim ako se ugovorom unaprijed ili naknadno odredi drukčije.

Po podacima dobijenim od Republičke uprave za geodetske i imovinsko-pravne poslove Republike Srpske PJ Bijeljina sporne zemlje ima oko 450 hektara, vodi se u katastarskim knjigama K.o. Janja3. Stanovništvo koje je upisano kao posjednici na tim parcelama je mješovito, tj ima posjednika iz Lešnice, iz Janje, Kojčinovca itd.

Po Dejtonskom sporazumu, privremena granica između BiH i Srbije je rijeka Drina, koja je mijenjala tok. Dok dvije države ne definiraju granicu, oni koji imaju imanja na obje obale traže rješenje za svoje probleme. Tako je u julu 2012. godine otvoren Malogranični skelski prijelaz na Drini, između Janje u BiH i Lešnice u Srbiji. Prije posljednjeg rata skela je

povezivala dvije obale i imanja Janjaraca. Jer, na desnoj obali gruntovno definisana granica između BiH i Srbije ponegdje je šest kilometara udaljena od sadašnjeg toka Drine.

6.2.4.2. Sporno područje na dijelu općina Rudo i Pribor

Državna granica između općina Pribor i Rudo, dužine 49,25 km, u pojedinim svojim dijelovima znatno odstupa od prirodno-geografske granice, zbog neuobičajenih kriterija njenog utvrđivanja. Granična linija općina Rudo i Pribor između priborskih sela Batkovići na zapadu, Hercegovačka Goleša na jugu i Kasidoli na istoku, ima specifičan oblik enklave (tzv. "bijela mrlja") koja se duboko uvukla prema središnjem dijelu priborske općine. U ovom "otoku" se nalazi Katastarska općina Međurečje, koja pripada bosanskoj općini Rudo iako je sa svih strana okruženo teritorijem Srbije (Skica 1). Opisano terminima političke geografije, sa stanovništa BiH ova teritorija je eksklave, a sa stanovišta Srbije enklava. "Ona razdvaja

zaseok Međurečje od ostalog dijela naselja Batkovići, kao i zaseoke Sastavci i Zamršten koji pripadaju ataru sela Kasidoli. "(Stojimirović S., 2006)" Bosansko otok "u Srbiji nalazi se u donjem toku rijeke Poblaćnice, lijeve pritoke Lima, a naziv Sastavci dobila je po tome što se tu sastaju dvije rječice: Poblaćnica i Sutjeska. Enklava ima nepravilan oblik i, prema podacima Katastarske službe općine Pribor, zahvata površinu od 396 ha 37a i 4m.²⁸⁴

Slika 2. „Enklava“ Sastavci na teritoriji Republike Srbije

²⁸⁴ Marija Ćirković i Rajko Golić, *Problem granice između Srbije i Bosne i Hercegovine kod naselja Sastavci*, Zbornik radova Geografskog instituta "Jovan Cvijić", 57, Beograd 2007., strana 325-332.

Prema popisu stanovništva iz 1991. godine u enklavi je bilo 75 domaćinstava i ukupano 261 stanovnik (185 Srba, 56 Muslimana i 20 ostalih narodnosti). Izbijanjem ratnih operacija u BiH došlo je do migracije muslimanske populacije u obližnje općine u kojima su postojale familijarne veze, a nakon završetka rata vratile su se 4 muslimanske obitelji. Prema procjeni iz 1999. godine u enklavi je živjelo 270 stanovnika.

Skica 1: Položaj enklave Sastavci na administrativnoj karti općine Pribor

Najveći problem za stanovništvo pojedinih ruđanskih i priboskih sela predstavlja komunikacija s općinskim centrima, do kojih mogu doći samo preko teritorija druge države, uz nekoliko prelazaka državne granice. Uslijed postojećeg rasporeda putne mreže, iz mnogih priboskih sela do Priboja se može doći magistralnim putem Pljevlja-Priboj, koji vodi kroz BiH i preko enklave Sastavci.

Na graničnim prijelazima Uvac i Ustibar-Vagan postoji policijska i carinska kontrola prelazaka, dok se granica u enklavi Sastavci i između Rudog i Sjeverina prelazi bez carinske kontrole. Svakodnevni prelasci nekoliko granica stvaraju velike teškoće stanovnicima priborjskih sela koji u Priboju rade, školuju se ili prenose poljoprivredne proizvode, jer moraju plaćati carinske i špediterske pristojbe. Da bi to izbjeglo, stanovništvo često koristi i lokalne seoske puteve koji ne presijecaju državnu granicu, ali su u vrlo lošem stanju.²⁸⁵

285 Op.cit.

Usvajanjem međudržavnog Sporazuma o pojednostavljenom postupku prometa ljudi i robe na graničnim prijelazima Uvac i Ustibar-Vagan, između tadašnje Srbije i Crne Gore i BiH 2005. godine, djelimično su ublaženi problemi lokalnog stanovništva, koje je oslobođeno plaćanja brojnih carinskih pristojbi. Ali i dalje za prelazak punktova motornim vozilima neophodan je zeleni karton, dok stanovnici još uvijek prelaze samo s osobnom iskaznicom.

Proces rješavanja spornog graničnog pitanja u Polimlju počeo je 2001. godine u okviru Međudržavne diplomatske komisije za državnu granicu tadašnje SR Jugoslavije i BiH. Stavovi dvije države o načinu rješavanja graničnih pitanja znatno se razlikuju. Republika Srbija je uputila BiH prijedlog da se, umjesto razvođa na planini Bič, kao granica utvrdi sredinom rijeke Lim od ušća Uvca do sela Sjeverina, tako da ruđanska sela na lijevoj strani Lim-a postanu dio općine Pribor u Srbiji, a time bi u sastav Srbije ušla i enklava Sastavci. Na taj način u velikoj mjeri bio bi riješen problem prometne odvojenosti oko dvije trećine teritorija općine Pribor od centra Općine, kao i ekonomski i administrativni problemi koji proistječu iz postojećeg stanja.

Za sve teritorije koje bi joj pripale, Srbija je ponudila odgovarajuću teritorijalnu kompenzaciju u korist BiH, po principu "Metar za metar kvadratni zemljišta iste kvalitete". Općina Pribor predložila je za razmjenu šumsko zemljište iste kvalitete na kom ne živi veliki broj stanovnika, pa ne bi bilo većih migracija. Na sličan način bili bi riješeni i ostali granični problemi. Na drugoj strani, Komisija za granice BiH predlaže da se granica odredi stvaranjem uskog koridora kojim bi enklavi Sastavci bila omogućena veza s općinom Rudo. Bosanskohercegovačka strana smatra da treba potpisati Bilateralni sporazum o granici između dvije države u sadašnjem obliku, a zatim nastaviti pregovore o razmjeni teritorija, dok Povjerenstvo za granice Srbije predlaže da se granični problemi riješe prije usvajanja navedenog dokumenta.²⁸⁶

Državna granica Srbije i BiH između općina Pribor i Rudo znatno odstupa od prirodno-geografske granice. Ima specifičan oblik enklave, koju čini "Bosanski otok" Sastavci, koje je sa svih strana okruženo teritorijem Srbije. Ovakva granica stvara prometne, gospodarske i administrativno-pravne probleme stanovništvu pograničnih naselja. Na teritoriju bosanske enklave nalaze se svi značajni objekti koji su funkcionalno integrirani s općinom Pribor. Stanovnici priborskih i ruđanskih naselja na ovom području sa svojim općinskom centrom komuniciraju preko teritorija druge države. Problem je moguće

---

²⁸⁶ Op.cit.

djelomično riješiti izgradnjom puta koji ne bi presijecao državne granice. Zbog suprotnih stavova dvije države rješavanje graničnog spora još uvijek se ne nazire. Republika Srbija predlaže da se izvrši razmjena teritorija, a BiH stvaranje koridora kojom bi se enklava povezala sa općinom Rudo.

Ono što bi trebalo uraditi u ovome dijelu granice između Srbije i Bosne i Hercegovine bi bilo rješenje sa kojime bi se suglasile obje strane, ali poštujući volju i priprite građana koji žive u tom dijelu. Važno bi bilo da se tim ljudima omogući što jednostavniji i praktičniji život bez administrativnih barijera, što bi im u mnogome olakšalo probleme sa kojima se svakodnevno susreću.

6.3 Državna granica između Bosne i Hercegovine i Crne Gore

Nakon proglašenja nezavisnosti Crne Gore 3. juna 2006. godine, na prostorima bivše Jugoslavije nastaju novi momenti. Naime, raspadom Državna zajednica Srbije i Crne Gore formiraju se dvije nove države Srbija i Crna Gora, od kojih Srbija preuzima međunarodno pravni subjektivitet bivše zajednice. Bosna i Hercegovina je zvanično priznala Crnu Goru 21. juna 2006. godine. Diplomatski odnosi između dvije države su uspostavljeni 14. septembra 2006. godine.

Nakon uspostavljanja diplomatskih odnosa između BiH i Crne Gore poduzeto je niz aktivnosti i sastanaka između Vijeća Ministara BiH i Vlade Crne Gore na zaključivanju odgovarajućih sporazuma i ugovora sa ciljem rješavanja životnih problema građana dviju država. Tako su potpisani određeni ugovori i sporazumi od kojih ćemo navesti samo neke: Sporazum o obrazovnoj saradnji²⁸⁷, Sporazum o prevozu putnika i tereta u međunarodnom drumskom saobraćaju²⁸⁸, Sporazum o saradnji u zaštiti od prirodnih i civilizacijskih katastrofa²⁸⁹, Sporazum o saradnji u oblasti turizma²⁹⁰.

U želji da unaprijede promet roba i kretanje građana između dvije države, kao i da olakšaju međunarodni promet preko zajedničke državne granice Vijeće ministara BiH i Vlada Crne Gore su potpisale Sporazum o graničnim prelazima za međunarodni promet²⁹¹ u Podgorici 07. oktobra 2010. godine.

---

²⁸⁷ „Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori“ broj: 08/09.

²⁸⁸ „Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori“ broj: 07/10.

²⁸⁹ „Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori“ broj: 01/08.

²⁹⁰ „Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori“ broj: 12/10.

²⁹¹ „Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori“ broj: 07/11.

Kruna izuzetne bilateralne saradnje između Crne Gore i Bosne i Hercegovine je potpisivanje sporazuma o državnoj granici, što je prvi dokument takve vrste među državama nekadašnje Jugoslavije. Iako je u poslednje vrijeme bilo pokušaja osporavanja sporazuma o granici sa Crnom Gorom, tj. aktuelizirano je pitanje Sutorine, provladalo je mišljenje struke da je to „gotova stvar“. Sporazum o granici između BiH i Crne Gore potpisana je u Beču 26. avgusta 2015. godine od strane ministara vanjskih poslova dviju država, čime su učvršćeni izuzetno dobri odnosi između BiH i Crne Gore. Ostaje još samo da se potpisani sporazum ratificuje u Parlamentima dviju država, kako bi mogao stupiti na snagu.

6.3.1. „Problem“ Sutorine u odnosima Bosne i Hercegovine i Crne Gore

Dok sa jedne strane čelni ljudi BiH i Crne Gore najavljuju skoro potpisivanje Sporazuma o granici, ističući da između dvije države ne postoje neriješena pitanja, u isto vrijeme sve više se u pojedinim političkim krugovima potežu i pitanja crtanja novih granica. To se prije svega odnosi na pitanje Sutorine u Bokokotorskom zaljevu koja je do 1947. godine pripadala Bosni i Hercegovini.

Do 1947. godine BiH je imala dva izlaza na more. Takve su bile priznate avnojske granice naše zemlje. U tim granicama je BiH međunarodno priznata 1992. godine. No, davne 1947. godine jednim telefonskim pozivom šef KPBiH (Komunističke partije Bosne i Hercegovine) je poklonio Crnoj Gori ovaj vrijedan drugi izlaz na more. Zauzvrat smo dobili neki vrh planine na granici BiH-Crna Gora.²⁹² Zvaničnih dokumenata o ovoj razmjeni nema, ali postoje zapisi nekoliko autora od kojih bi izdvojili akademika i historičara Vladimira Dedijera koji je napisao: „Vješti Blažo Jovanović, advokat po profesiji, u toku jednog razgovora ubijedio je Đuru Pucara Starog, pa su Sutorina i Igalo pripali Crnoj Gori, a nova granica, sada sa Hrvatskom, koja je dobila dubrovačku rivijeru, postavljena je na Debelom Brdu“²⁹³.

Sutorina, teritorijalno je područje dva manja zaljeva: unutrašnji Risansko-morinjsko-metrički, s trgom i lukom Risan, te selima Strp, Lipci, Moranj, Kostajnica, Kamenari, Bijela, Baošići, Denovići, Verige, Kumbor, Zelenika i Meljinje i vanjski Hercegnovsko-toplanski,, selima Igalo, Njivice, Topla, te selom i lukom Sutorina.²⁹⁴

---

²⁹² Ukraden drugi BiH izlaz na more – Sutorina, www.camo.ch, pristupio septembar 2015.

²⁹³ Vladimir Dedijer, *Novi prilozi za biografiju Josipa Broza Tita*, Rijeka 1981., str. 171.

²⁹⁴ Op.cit. Ukraden drugi BiH izlaz na more – Sutorina

I površnim poznavateljima povijesti poznato je da je BiH, nakon Berlinskoga kongresa 1878. godine, zadržala dva izlaza na Jadransku obalu, utvrđena mirovnim pregovorima u Požarevcu 1718. godine: jedan kod naselja Neum i drugi, na ulazu u Bokokotorski zaljev, u predjelu zvanom Sutorina. Klek i Sutorina pripali su od 1918. godine Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca.

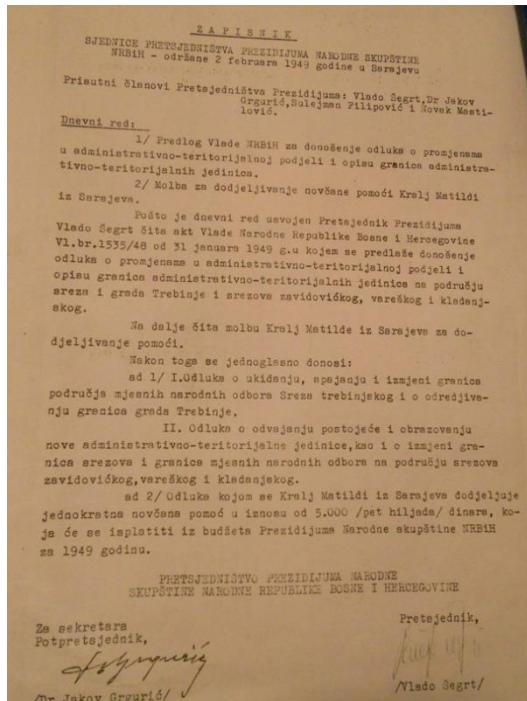
Sa enklavama Sutorine i Neum-Kleka Bosna i Hercegovina je 1. decembra 1918. godine ušla u sastav Kraljevine SHS odnosno Kraljevine Jugoslavije. Kraljevina Jugoslavija 1929. godine je podijeljena u devet banovina, a bosanskohercegovački teritorij iz 1918., s kojim je ona ušla u Jugoslaviju, podijeljen je u četiri banovine: Vrbasku, Drinsku, Primorsku i Zetsku. U primorsku banovinu sa sjedištem u Splitu ušla je enklava Neum-Klek, a u Zetsku, sa sjedištem u Cetinju, ušao je srez Trebinje sa enklavom Sutorina.²⁹⁵

Nakon toga 1929. godine Sutorina se našla u sastavu Zetske banovine, koja je bila u sklopu Trebinjskoga kotara. Partizanske vlasti nisu na zasjedanju AVNOJ-a raspravljale o granicama. To pitanje otvoreno je u februaru 1945. godine kada je sekretar Predsjedništva AVNOJ-a Mile Peruničić predložio da se kao kriterij za rješavanje granice BiH uzme stanje određeno Berlinskim kongresom 1878. godine. Po tom kriteriju Neum i Sutorina pripale bi BiH.

Finansijskim zakonom za 1936/37. godinu (Službene novine Kraljevine Jugoslavije, broj 75-XVII, sreda, 1. april 1936.) stavom 2. paragrafa 50, ovlašten je Ministar unutrašnjih poslova “da u roku od 6 meseci po stupanju na snagu Zakona može po odobrenju Ministarskog saveta svojom Uredbom sa zakonskom snagom vršiti obrazovanje i promene područja, granica i sedišta srezova shodno čl. 50. i 51. Zakona o unutrašnjoj upravi, ne dirajući u granice banovina.” Postupajući po ovom Zakonu ministar unutrašnjih poslova donio je svoju Uredbu 25. septembra 1936. godine: “Na osnovu stava 2 paragrafa 50 Finansijskog zakona za 1936/37. godinu a po odobrenju Ministarskog saveta propisujem Uredbu o promeni područja u Zetskoj banovini; član 4. Opština primorska izdvaja se iz Sreza trebinjskog i pripaja Srezu bokokotorskom u sastav Sreske ispostave u Herceg Novom.” Ova uredba stupila je na snagu 25. septembra 1936. objavom u tadašnjim Službenim novinama. Ministar finansija dalje propisuje: “Da bi se stanje u katastru zemljišta podudaralo sa stanjem u političko-upravnom i poreskom pogledu, na osnovu paragrafa 32 Zakona o organizaciji

²⁹⁵ Omer Ibrahimagić, *Sutorina je bosanska, ne smijemo potpisati ugovor o granici sa Crnom Gorom*, www.doznajemo.com, objavljeno 29.03.2012. pristupio decembar 2015.

finansijske uprave rešavam da se u katastarskom pogledu Opština primorska, koju sačinjavaju katastarske opštine Kruševica i Sutorina, izdvoji iz područja Katastarske uprave u Trebinju i pripoji području Katastarske uprave u Kotoru” (Službene novine Kraljevine Jugoslavije, 1937, Broj 54-XVTI, sreda, 10. mart, u Beogradu).²⁹⁶

Slika 4. Faksimil Zapisnika sa sjednice Predsjedništva Prezidijuma Narodne skupštine NRBiH od 2. februara 1949., Izmjena granica Trebinjskog sreza.

U maju 1946. godine tajnik Skupštine FNRJ uputio je dopis federalnim jedinicama da mogu izvršiti korekcije granica i o tome Skupštini dostaviti prijedloge i dokumentaciju. Međutim, o eventualnim pregovorima o razgraničenju između BiH i Crne Gore od 1945. do 1947. godine nema pismenih tragova. Neposredno nakon II. svjetskoga rata, BiH je na geografskim kartama prikazivana s izlazom na more u Boki kotorskoj kod Sutorine.²⁹⁷

Na sjednici Vlade NR Bosne i Hercegovine 31. maja 1946. godine posljednja tačka dnevnog reda pod brojem 16 glasila je: “Pitanje prenosa katastarskih knjiga Kruševice iz Trebinja” koju je obrazložio tadašnji ministar pravde dr. Hamdija Ćemerlić.²⁹⁸ Sutorina je 1946. godine pripojena Crnoj Gori navodnim usmenim dogovorom nekoliko komunističkih

²⁹⁶ Op.cit.

²⁹⁷ Ukraden drugi BiH izlaz na more – Sutorina, www.camo.ch.

²⁹⁸ Omer Ibrahimagić, Sutorina je bosanska, ne smijemo potpisati ugovor o granici sa Crnom Gorom, www.doznjemo.com, objavljeno 29.marta.2012. pristupio decembar 2015.

moćnika s bosansko-hercegovačke i crnogorske strane. O tome nema pisanog traga, a kao autori ove trampe državnim teritorijem navode se Đuro Pucar Stari i Avdo Humo iz BiH, te Blažo Jovanović iz Crne Gore.²⁹⁹

Mit o telefonskoj "prodaji" sedam kilometara morske obale Sutorine obogaćen je i navodnim blagoslovom Josipa Broza Tita i Vladimira Bakarića. Tada je, navodno, naša zemlja u zamjenu za Sutorinu i obližnja naselja uz obalu (Sušćepan, Prijedor, Ratiševina, Igalo, Njivice i Toplu) dobila planinski masiv Maglić, te Kruševo i Vučevu?³⁰⁰

Činjenica da nema pisanog akta o zamjeni teritorija između tadašnje dvije jugoslavenske republike niti je proveden referendum među stanovnicima BiH kao međunarodni mjerodavni institut za ovakvu "trgovinu" ostavlja nas na nejasnom poglavljju granica između dviju današnjih balkanskih država.³⁰¹

Bivši član komisije za granice BiH Vladimir Lukić rekao je da je pitanje granice sa Crnom Gorom kod Sutorine riješeno odlukom bivše vlade FNR Jugoslavije iz 1948. godine, ali smatra da za vraćanje tih nekoliko katastarskih opština Trebinju mora postojati politička volja i saglasnost BiH i Crne Gore.³⁰²

7. Državne granice Bosne i Hercegovine na moru

Bosna i Hercegovina jedna je od obalnih država na Jadranskome moru. Ona svojim državnim područjem presijeca hrvatski kopneni teritorij i izlazi na more u području između Neuma i Kleka. Bosna i Hercegovina svoju morskou granicu dijeli sa Republikom Hrvatskom. Dužina morske vazdušne granice iznosi 12 km. U obalskoj dužini od 25 km Bosna i Hercegovina ima izlaz na Jadransko more u opštini Neum.

Bosanskohercegovački izlaz na more vuče korijene iz 1718., kada je Dubrovačka Republika ustupila Turskoj grad Neum, s nakanom da stvori *tampon zonu* prema Mletačkoj Republici. Na sličan način Turska je izbila na more u Bokokotorskom zaljevu, u Sutorini. Tako je Bosna i Hercegovina, turski posjed, na dva mjesta dobila izlaz na more, a Dubrovnik

²⁹⁹ M. Dedić - F. Karalić: *Kako smo ostali bez 7 kilometara morske obale: Ko će BiH vratiti njen drugi izlaz na more - Sutorinu?*, Dnevni Avaz: objavljeno: 28.jula.2012

³⁰⁰ Op.cit.

³⁰¹ Op.cit.

³⁰² *Pitanje granice sa Crnom Gorom kod Sutorine je davno riješeno*, www.vijesti.ba, objavljeno 09.novembra.2012.

je bio razdvojen od Mletačke Republike. Izlazak Turske na Jadransko more bio je ugovoren isključivo za kopneno područje.³⁰³

7.1. Razgraničenje suverenosti mora i definisanje dijelova mora Bosne i Hercegovine

Vanjsku granicu teritorijalnog mora, uključujući njegovu širinu, kao i granice ostalih morskih prostora u kojima ostvaruje jurisdikciju, obalna država određuje svojim internim aktima. Te granice moraju, međutim, biti u skladu s međunarodnim pravom, na što je još 1951. godine upozorio Međunarodni sud pravde u presudi britansko-norveškog spora o ribolovu, u kojoj je ustvrdio: "Utvrđivanje granica morskih prostora uvijek ima međunarodni aspekt i ne može ovisiti samo o volji obalne države izraženoj u njezinome internom zakonodavstvu. Iako je točno da je čin utvrđivanja granice neizbjegno jednostrani akt, jer je u nadležnosti jedino obalne države, valjanost razgraničenja u odnosu na druge države ovisna je o međunarodnom pravu."³⁰⁴

Također, "niti jedno morsko razgraničenje između država čije obale leže sučelice ili međusobno graniče ne može jednostrano izvršiti samo jedna od tih država", kao što je istaknuo Međunarodni sud u presudi spora između Kanade i Sjedinjenih Američkih država o morskoj granici u zaljevu Maine 1984. godine. Za razmatranje pitanja koja su u središtu pozornosti ovoga rada važno je iz te presude izdvojiti i sljedeće tvrdnje: "...razgraničenje se mora tražiti i postići sporazumom, a nakon pregovora vođenih u dobroj vjeri i u suštinskoj namjeri da se dođe do pozitivnog ishoda. Ako unatoč tome takav sporazum ne bude ostvarljiv, razgraničenje se mora izvršiti pribjegavanjem trećoj strani koja ima neophodnu nadležnost."³⁰⁵

Vanjske granice teritorijalnog mora granice su na kojima prestaje suverenost države na moru. U članku 4. Konvencije iz 1982. navedeno je da je vanjska granica teritorijalnog mora "crtta kojoj je udaljenost svake točke od najbliže točke polazne crte jednakā širini teritorijalnog mora."³⁰⁶

Na razgraničenje teritorijalnih mora država čije obale leže sučelice ili međusobno graniče primjenjuju se pravila sadržana u članku 15. Konvencije UN-a o pravu mora, koja su

³⁰³ Davorin Rudolf, ml.; *Hrvatski tjesnaci između Bosne i Hercegovine i otvorenoga mora*, Poredbeno pomorsko pravo, god.46, br.161, Zagreb 2007., str.115.

³⁰⁴ Op.cit.

³⁰⁵ I.C.J. Reports 1984., str. 299-300, par. 112.

³⁰⁶ Marina Vokić -Žužul; *Granice teritorijalnog mora u nacionalnim propisima i praksi obalnih država Sredozemlja*, Poredbeno Pomorsko Pravo, god. 48 ,broj: 163, Zagreb 2009. str. 88.

preuzeta iz članka 12(1). Ženevske konvencije o teritorijalnome moru i vanjskom pojasu. Članak 15. Konvencije iz 1982. u cjelini glasi: "Kad obale dviju država leže nasuprot ili se međusobno naslanjaju, nijedna od tih dviju država nije ovlaštena, ako među njima nema suprotnog sporazuma, proširiti svoje teritorijalno more preko crte sredine, kojoj je svaka tačka jednako udaljena od najbližih tačaka polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora svake od tih dviju država. Ova se odredba, međutim, ne primjenjuje u slučaju gdje je zbog historijskog naslova ili drugih posebnih okolnosti potrebno razgraničiti teritorijalna mora dviju država na drukčiji način."³⁰⁷

Ugovorom o državnoj granici između Hrvatske i Bosne i Hercegovine, koji je zaključen u Sarajevu 30. jula 1999. godine razgraničeni su i morski prostori dviju država. Crta sredine određena odredbama toga ugovora ne poklapa se u potpunosti s upravnim granicama između tih dviju nekadašnjih jugoslavenskih republika, koja je su postojale sve do raspada bivše SFR Jugoslavije 1991. godine. Riječ je o otočićima uz južnu stranu poluotoka Klek (Mali Školj i Veliki Školj) te sjeverozapadnom vrhu poluotoka Klek, koji su spomenutim ugovorom pripali Bosni i Hercegovini, pa su njezine unutarnje morske vode i teritorijalno more prošireni za morske prostore vezane uz ta kopnena područja.³⁰⁸

7.2. Teritorijalno more i unutrašnje morske vode Bosne i Hercegovine

Bosna i Hercegovina jest obalna država u nepovoljnem geografskom položaju. Ima vrlo malo područje unutrašnjih morskih voda i teritorijalnoga mora, ne može imati epikontinentski ni gospodarski pojas. Jedini plovni put koji spaja bosanskohercegovačke unutarnje morske vode i teritorijalno more s otvorenim morem prolazi hrvatskim tjesnacima. U njima su hrvatske unutrašnje morske vode u kojima strani brodovi inače nemaju pravo neškodljivog prolaska. Međutim, u hrvatskim tjesnacima koji omogućavaju prolazak brodova iz otvorenoga mora u more pod vlašću Bosne i Hercegovine, i iz toga morskog područja u otvoreno more, Hrvatska je dužna trpjeti neškodljivi prolazak stranih brodova.³⁰⁹

Kao i svaka druga država, uz svoju obalu i Bosna i Hercegovina ima svoje unutrašnje morske vode i teritorijalno more, koje je Ugovorom o državnim granicama, sklopljenim s Republikom Hrvatskom 30. jula 1999. godine u Sarajevu, razgraničila s hrvatskim morem.³¹⁰

³⁰⁷ Op.cit. str. 100.

³⁰⁸ Op.cit. str. 110.

³⁰⁹ Davorin Rudolf, ml.; *Hrvatski tjesnaci između Bosne i Hercegovine i otvorenoga mora*, Poredbeno pomorsko pravo, Zagreb 2007., god.46, br.161, str. 120-121.

³¹⁰ Damir Kalafatić; *Najprije granice pa tek onda most?!*, www.hkv.hr, objavljen 07. maja 2009.

Granica na moru zacrtana u okviru graničnoga sporazuma postignutog 1999. godine definirana je kao "crla sredine između kopna Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, u skladu s Konvencijom o pravu mora iz 1982".³¹¹

Bez obzira na nepobitno i neprikosnoveno teritorijalno pravo BiH na Jadranskom moru, Hrvatska je 1994. godine jednostrano usvojila "polazne crte" uključujući i one između Rta Proizd i Otoka Vodnjak (Pomorski Zakonik Republike Hrvatske", Narodne Novine 17/1994, 2 februar 1994). Taj međunarodno-pravno ništavan akt potvrđen je deset godina kasnije u novom Pomorskom Zakonu ("Pomorski Zakonik Republike Hrvatske", Narodne Novine 118/2004, 14 decembar 2004).³¹²

7.3. Suverena prava Bosne i Hercegovine kao obalne države

Kao što smo već naveli, Bosna i Hercegovina je jedna od obalnih država koja izlazi na Jadransko more. Ona svojim državnim područjem presijeca hrvatski kopneni teritorij i izlazi na more u području između Neuma i Kleka. Bosanskohercegovački izlaz na more vuče korijene iz 1718., kada je Dubrovačka Republika ustupila Turskoj grad Neum, s namjerom da stvori *tampon zonu* prema Mletačkoj Republici.

³¹¹ Mladen Klemenčić i Duško Topalović; *Morske granice u Jadranskome moru*, Geoadria, Vol.14 No.2, Decembar 2009.

³¹² Hasan Hadžović; *Zamaglivanje problema, „MOST“ – Časopis za obrazovanje, nauku i kulturu*, broj: 207, Mostar 2007.

Nakon završetka Drugog svjetskog rata u FNR Jugoslaviji je između federalnih jedinica Hrvatske i Bosne i Hercegovine povučena stara, historijska granica, pa je i obalno područje Klek - Neum ostalo u Bosni i Hercegovini (bosansko-hercegovački izlaz na more u Sutorini, u Bokokotorskom zaljevu, pripojen je federalnoj jedinici Crnoj Gori). Nakon raspada bivše Jugoslavije, na osnovi načela *uti possidetis* samostalna država Bosna i Hercegovina je suverena u kopnenome pojasu kojim izbija na more u području Neuma – Kleka, čime je stekla status jedne od obalnih država u Jadranskome moru.

Budući da granice na moru između nekadašnjih jugoslavenskih republika nisu bile jasno, na državnoj razini, utvrđene (postojale su granice doseganja pojedinih organa vlasti, primjerice lučkih kapetanija, policije pojedinih federalnih jedinica, inspekcijskih službi, oružanih snaga i sl.), valjalo je utvrditi morskou granicu između Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Specifičnost je te granice u tomu što unutrašnje morske vode i teritorijalno more BiH graniče s unutrašnjim morskim vodama Republike Hrvatske. Kako u konvencijama koje vezuju obje države (ženevskoj o teritorijalnome moru i vanjskom pojasu i Konvenciji UN o pravu mora) nema pravila o razgraničenju unutrašnjih morskih voda i teritorijalnoga mora između država, prilikom razgraničenja je primjenjena odredba o razgraničenju teritorijalnih mora primjenom načela crte sredine.³¹³

Ugovor o državnoj granici potpisana u Sarajevu 30. jula 1999. godine između Hrvatske i Bosne i Hercegovine, kojim su razgraničeni i morski prostori dviju država, Hrvatski sabor još nije ratificirao (Skupština BiH jest), pa nije stupio na snagu, ali se primjenjuje privremeno od dana potpisivanja. Morska granica između Hrvatske i Bosne i Hercegovine u neratificiranom sporazumu iz 1999. je rijetkost: razgraničene su unutrašnje morske vode Hrvatske s teritorijalnim morem BiH, te unutrašnje morske vode dviju država. Takvo razgraničenje, dakako, nije protuzakonito.

Neretvanski i Korčulanski kanal su tjesnaci koji su pod režimom unutrašnjih morskih voda Republike Hrvatske. Između su teritorijalnog mora i unutrašnjih morskih voda Bosne i Hercegovine, te otvorenog mora. Da bi brod koji bi plovio iz bosanskohercegovačkoga teritorijalnog mora (unutrašnjih morskih voda) došao do otvorenog mora, izlaskom iz tih tjesnaca još uvijek bi se nalazio u unutrašnjim morskim vodama Republike Hrvatske, zatim bi bio u njezinome teritorijalnom moru, pa u gospodarskom pojasu (zaštićenom ekološko-ribolovnome pojasu). Bosanskohercegovački akvatorij je daleko od otvorenoga mora. Kako je

---

³¹³ Op.cit.

Bosna i Hercegovina obalna država, Neretvanski i Korčulanski kanal su tjesnaci koji služe međunarodnoj plovidbi. U njima vlada režim neškodljivoga prolaska tjesnacima. Bosna i Hercegovina je, po mjerilima Konvencije UN o pravu mora, država u nepovoljnem geografskom položaju.³¹⁴

Nakon 2000. godine pitanje jurisdikcije na moru povremeno je postavljala BiH u vezi s namjerom Hrvatske da izgradi oko 2,5 km dugačak most preko malostonskog zaljeva i poveže kopno kod mjesta Kleka s poluotokom Pelješcem i time cestovno zaobiđe bosanskohercegovački izlaz na more u Neumskom zaljevu. Iako je most predviđen na mjestu koje nije u dosegu mogućega spornog područja (vrh poluotoka Kleka nije na trasi), BiH je njegovu izgradnju u više navrata dovodila u pitanje kao navodnu smetnju za plovidbu u Neumski zaljev iako тамо ne postoje uslovi, pa niti razlozi, za ulazak takvih brodova kojima bi most mogao biti prepreka.³¹⁵

Shodno navedenom, Bosni i Hercegovini pripadaju prava neškodljivog prolaza, kako je to određeno i definirano Konvencijom UN o pravu mora iz 1982. godine (čl.17,18. I 19.), a koja se odnose na plovidbu brodova teritorijalnim morem drugih država, kao i slobodnog pristupa otvorenom moru utvrđenog Konvencijom UN o pravu mora iz 1982. (čl. 87).³¹⁶

---

³¹⁴ Op.cit.

³¹⁵ Mladen Klemenčić, Duško Topalović, Morske granice u Jadranskome moru, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2009., str. 311-324.

³¹⁶ Konvencija UN-a o pravu mora, Montego Bayu, Jamajka, 10. decembra 1982. Konvencija je stupila na snagu 16. novembra 1994., a Republika BiH odgovarajuću notifikaciju o sukcesiji objavila u „Službenom listu BiH“ br. 15/95

GLAVA IV

MOGUĆI NAČINI RJEŠENJA GRANIČNIH PROBLEMA BOSNE I HERCEGOVINE

Rješavanje graničnih problema je složeno pitanje, i ono uključuje različite aspekte, tj. činioce koji se mogu uključiti u njegovo rješavanje. Granični problemi se mogu odnositi na sporove u vezi teritorijalnog suvereniteta, ali se također mogu odnositi na sporove oko razgraničenja teritorijalnog mora, kontinentalnog pojasa i isključivog gospodarskog pojasa. U dosadašnjem radu smo vidjeli da Bosna i Hercegovina ima neriješene granične probleme na kopnu (sa Hrvatskom i Srbijom) i na moru (sa Hrvatskom).

Do teških i dugotrajnih sporova oko granice dolazi među susjednim državama zbog nerazumjevanja i netolerancije. Naime, u takvim sporovima jedna od strana insistira na nekim svojim “nacionalnim interesima” koji nisu pravno utemeljeni i ne predstavljaju interes zaštićene međunarodnim pravom (*legal rights and interests*). Obično u takvim slučajevima zainteresovane strane vrlo rijetko žele da svoj problem povjere na rješavanje nadležnom međunarodnom sudu, zbog bojaznosti na poštivanje međunarodnih presuda.

Ono što je karakteristično u ovakvima situacijama je da jedna od strana i ne pomišlja na to da drugoj strani ponudi odgovarajuće kompenzacije ili napravi bilo kakve ustupke, kako bi se novim obostrano prihvatljivim ugovorom pokušalo postići novo pravno uređenje. S obzirom na to da pregovori o izmjenama kopnenih granica gotovo nikada ne uspijevaju, načelo *uti possidentis*³¹⁷ u razgraničenjima je gotovo redovito najvažnije.

Druga karakteristika ovakvih sporova je u tome što strana koja nastoji ostvariti svoje pravno neutemeljene “nacionalne interese” svim sredstvima, u primjenjivim ugovornim odredbama koje predstavljaju *jus dispositivum* gleda pravila lišena svake pravne važnosti u odnosu na sebe samu. Istina je da norme *jus dispositivum* iz mnogostranih kodifikacijskih konvencija, poput onih iz prava mora, za razliku od *jus cogens*, dopuštaju različite ugovorne odnose između država *inter se*, pa dopuštaju i nastanak nekih partikularnih običajnih pravila. Ali kad god se neki suprotni uzajamno prihvatljivi sporazum ne postigne, svaka država ima od

³¹⁷ Upravo je načelo *uti possidetis* toga značaja. U nedostatku slobodno postignutoga i uzajamno prihvatljivog sporazuma o novim granicama “prijašnja razgraničenja dobivaju svojstvo granica zaštićenih međunarodnim pravom”, kako je to s razlogom zaključila Arbitražna komisija za bivšu Jugoslaviju u Mišljenju br. 3 od 11. januara 1992.

drugih pravo tražiti da se poštuju ta opća pravila, koja tada djeluju poput svakoga drugog pravila međunarodnoga prava.³¹⁸

Granice se po pravilu utvrđuju ugovorom ili međunarodnom sudskom odnosno arbitražnom presudom. Neke granice su nastale običajnim putem, na osnovu dugotrajne prakse i ne osporava ih ni jedna od susjednih država, ali se i većina takvih granica potvrđuje i precizira ugovorom.

1. Načelo „uti possidetis“

To je načelo koje je nastalo na bazi presuda Međunarodnog suda pravde (ICJ). Ono je više proizvod pronalaska praktičnog rešenja u situacijama kada izostane dogovor država oko razgraničenja. Potvrdivši načelo *uti possidetis* Arbitražna komisija Konferencije o Jugoslaviji, ga je uzela kao obaveznu osnovu za rješavanje svih teritorijalnih sporova do kojih može doći među državama nastalim raspadom SFRJ. Shodno navedenom stanovištu Arbitražna komisija je u mišljenju broj 3. insistirala na prihvatanju administrativnih, unutrašnjih granica za međudržavne granice.

U primjeni načela *uti possidetis*, postoji izvjesna hjerarhija akata i činjenica države predhodnice, važnih pri razgraničenju na kopnu i na moru, koja se može izvesti iz spomenutih presuda Međunarodnog suda. Najvažniji su akti prijašnje (kolonijalne ili federalne) vlasti o razgraničenju između teritorijalnih cjelina, koji su bili na snazi na datum sukcesije, tj. u trenutku kada su te cjeline postale nezavisne države³¹⁹.

U nedostatku akata središnje vlasti u obzir se uzimaju mogući sporazumi organa dviju nekadašnjih teritorijalnih cjelina (npr. federalne jedinice) o uzajamnom razgarničenju. Ako ne postoje ni takvi dokumenti, utvrđuje se kuda je stvarno išla granica na datum sukcesije država na temelju jednostranih oglašavanjem neke od strana, ali pod uslovom da ima dokaze da ih je suprotna strana prihvatile, bilo izjašnjenjem ili nedjelotvornim suprostravljanjem.

Bilo je slučajeva osporavanja načela *uti possidetis* pri određivanju granice na moru između novih obalnih država. Ali su ta osporavanja doživjela neuspjeh. Naime, ako je središnja vlast države prethodnice sklopila sporazume o granici na moru sa susjedima, ti

---

³¹⁸ Đuro Degan, *Međunarodno pravo kao osnova rješavanja preostalih sporova na području bivše SFRJ*, zbornik Zavoda za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, svezak 12, Split 2005., str. 50.

³¹⁹ Op.cit. str. 570.

sporazumi ostaju na snazi i obavezujući su, kako za novonastalu obalnu državu, tako i za državu stranku u sporazumu sa državom prethodnicom.

Jedno od najznačajnijih pitanja koje se mora analizirati kod primjene načela *uti possidetis* jeste pojam administrativnih granica. Značenje ovog pojma se mijenjalo kroz historiju i ovisilo je o kontekstu u kojem se pojavljivalo. Primjerice, u Latinskoj Americi su to bile granice koje su proizilazile iz brojnih španjolskih vladinih dokumenata koji su uspostavljali teritorijalne jedinice, ili su one nastajale ugovorima zaključenim između Španjolske i Portugala. U Africi su, u početku, granice određivane na temelju sfera utjecaja, odnosno dogovora među kolonijalnim silama koji su osiguravali nemiješanje jednih sila u zonu utjecaja drugih. Kasnije su te granice prerasle u administrativne, kako je jačala kontrola kolonijalnih sila nad svojim teritorijem.

Tačno je da svaka država za svoje središnje organe vlasti rezervira sva prava i nadležnosti spram vršenja vlasti na cijelom morskom prostoru. Zato u praksi nisu poznati slučajevi (dokumenti) o razgraničenju morskih prostora između obalnih federalnih jedinica i drugih teritorija na moru. Zbog nepostojanja takvih dokumenata države prethodnice, načelo *uti possidetis* ostaje bez primjene u razgraničenju morskih prostora između novonastalih država.

Primjena načela *uti possidetis* nailazi na određene poteškoće kada se primjenjuje na unutrašnje administrativne granice država. Prije svega, postoji razlika između unutrašnjih i međunarodnih granica, i između unutrašnjih granica država i kolonijalnih linija razgraničenja na koje se načelo *uti possedites* prvobitno primjenjivalo. Također, došlo je i do promjena u međunarodnom pravu, i to prije svega u naglašavanju prava na unutrašnje samoopredjeljenje, što je još uvijek i danas sporno u pravnoj znanosti. Značaj načela *uti possedites* je bio mnogo veći u procesu dekolonizacije, ali i danas ima svoje značajno mjesto u postupku određivanja državnih granica.

2. Pravni značaj ugovora o granicama u međunarodnom pravu

Stepen integracije danas je prisutniji više nego prije, pa ipak, i pri takvim okolnostima nasumljivo je da pitanje granica pripada oblasti prava, a tek zatim drugim oblastima društvenog života. Nastankom država i njihovim stupanjem na svjetsku scenu, ne dolazi do automatskog priznanja njenih granica. Razgraničenje slijedi tek onda kada se utvrdi postojanje pravnog osnova. Pošto je priznanje država stvar volje svake pojedinačne države,

priznanje jednom dato *experiences verbis* ili prečutno, podrazumijeva *sensu politico*, deklarativno prihvatanje prava i obavezu u odnosu na teritoriju.³²⁰

U prilog navedenom govore i primjeri iz međunarodne prakse. Iz određenih političkih razloga određena država može biti međunarodno priznata, a da pitanje utvrđivanja granica ostane neriješeno duži vremenski period (npr. Izrael je nastao još 1948. godine, ali ni do danas nije uspio da definiše sopstvene granice, čak ni nakon što je primljen u Ujedinjene nacije).

U međunarodnom pravu važi „pravilo“ – da bi granica bila sigurna mora biti i legalna. Konkretno, ta sigurnost proizilazi iz pravnog osnova koji državi omogućava da se na njega pozove us lučaju osporavanja državnih teritorijalnih prava (*titulus est justa causa possidenti quad nostrum est*).³²¹

Zavisno od samog slučaja, pravno utvrđivanje granica vrši se prije svega kroz međunarodne ugovore koji formalizuju saglasnost volje susjednih država. To su prije svega bilateralni, a zatim višestrani ili multilateralni ugovori zaključeni nakon međunarodnih konferencija kojima se daju jače garancije za poštivanje graničnih crta (npr. Ugovor iz Versaja, San Žermen, Trijanona nakon Prvog svjetskog rata).³²²

Pravni osnov za utvrđivanje granica može biti sadržan i u kolektivnim deklaracijama o priznanju, odlukama *ad hoc* arbitraža ili u presudama međunarodnih sudova. Monarsi, kao neprikosnovene suverene ličnosti, bili su često pozivani da izreknu poslednji sud po pitanju pružanja državnih granica. Tako je, 1872. godine, u britansko-američkom sporu oko arhipelaga San Huan, konačnu odluku donio njemački car, dok je 1891. godine, španska kraljica presudila spor između Kolumbije i Venecuele.³²³

Poslije Prvog svjetskog rata, Stalni sud međunarodne pravde u više navrata dao je savjetodavno mišljenje u vezi sa graničnim sporovima. Pomenuta mišljenja odnose se na spor između Poljske i Čehoslovačke oko Javoržine, zatim na rješavanje jugoslovensko-albanskog spora oko Svetog Nauma, kao i spora između Velike Britanije i Turske oko granice između Iraka i Turske u području Mosula.

---

³²⁰ Duško Dimitrijević, *Međunarodopravno regulisanje teritorije država*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd 2008., str. 139.

³²¹ Op.cit. str. 140.

³²² Op.cit. str. 140.

³²³ Op.cit. str. 141.

Međunarodni sud pravde kao pravni nasljednik Stalnog međunarodnog suda pravde, u svojoj dosadašnjoj praksi imao je veći broj graničnih sporova o kojima je raspravljao i donosio odluke. U sporu između Kambodže i Tajlanda oko Hrama Préah Vihér, Međunarodni sud pravde zauzeo je stav da ugovoren razgraničenje među državama treba da obezbijedi postizanje sigurnih i trajnih rješenja.

U nedostatku forme kojom su se pravno uobličavale državne granice, međunarodno pravo u obzir uzima faktičko stanje koje tvori određena državna praksa zasnovana na stvarnom, miroljubivom i neometanom vršenju efektivne vlasti (*ex facto jus oritur*). Faktičko stanje uzeto kao pravni osnov posjedovanja teritorijalnih granica zasniva se na načelu efektiviteta. To načelo pravno je definisao i rastumačio Max Huber u sporu oko ostrva Palmas između Sjedinjenih Američkih Država i Holandije 1928. godine. Po njemu „pravni naslov sticanja teritorije, po međunarodnom pravu se zasniva na shvatanju o efektivnosti, čija suština leži u trajnoj i mirno uspostavljenoj vlasti.“³²⁴

Efektivnost je ujedno i sastavni element teritorijalnog suvereniteta i uslov za formiranje nezavisne države. Ono nije ograničen princip, nego princip koji se pojavljuje kako kod federalnih država, tako i kod njenih sastavnih dijelova. Prije uspostavljanja međunarodnog prava granice su utvrđivane na osnovu vršenja teritorijalne vlasti.³²⁴

Neke konvencije o kodifikaciji međunarodnog prava ugovorima o granici pridaju posebnu pažnju u odnosu na druge ugovore. Bečka konvencija o sukcesiji država iz 1978. godine, u članovima 11. i 12. spram ugovora je potvrdila pravilo pozitivnog međunarodnog prava da sukcesija država ne utiče na granicu uspostavljenu ugovorom, kao i na prava i obaveze uspostavljene ugovorom koji se odnose na režim granica, kao i na druge teritorijalne režime.

Načelo nepovredivosti postojećih granica država, kao jedna od osnova mira i sigurnosti u svijetu, potvrđeno je i članom 62. Bečke konvencije o pravu ugovora iz 1969. godine. Taj propis isključuje pozivanje neke stranke na bitnu promjenu okolnosti kao na uzrok prestanka ili suspenzije ugovora, „ako se ugovorom uspostavljaju granice“.³²⁵

Napokon, jedno od temeljnih pravila općeg međunarodnog prava koje je proizašlo iz člana 2. Povelje UN-a, i koje je danas imperativna norma općeg međunarodnog prava (*jus cogens*)

---

³²⁴ Op.cit. str. 142.

³²⁵ Vladimir-Đuro Degan, *Međunarodno pravo*, Pravni fakultet sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2000., str. 574-575.

cogens), zabranjuje svaki oblik prijetnje silom ili upotrebu sile protiv teritorijalne cjelovitosti ili političke nazavisnosti bilo koje države.

Iz razloga pravne sigurnosti i očuvanja teritorijalnog integriteta, države treba da nastoje da pretoče uobičajne granice u međunarodne granice putem odgovarajućih pravnih instrumenata. U suprotnom, ni jedna strana ne bi mogla zahtijevati od druge da se ponaša drugačije, nego što se ona ponašala u nekom povoljnijem političkom trenutku – *non concedit venire contra factum proprium*.³²⁶

3. Mješovite komisije za razgraničenje država

Razvoj međunarodnih odnosa pomjerio je granice važenja državnih poredaka u cilju zaštite interesa međunarodne zajednice. Problem razgraničenja, odnosno utvrđivanja granica teritorijalnog suvereniteta (na kopnu, moru, vazduhu itd.), povlači duboka pravno-politička značenja, jer problem proizilazi iz fundamentalnog koncepta državnog suvereniteta čije ograničavanje predstavlja konsekventu pravnog delimitiranja državne vlasti u prostoru. Razdvajanje prostora je pravno veoma osjetljiva operacija koja predpostavlja utvrđivanje pravnog naslova i primjenu opštih pravila o povlačenju međunarodnih granica.

Načelo *uti possidetis* nije u prirodi općih međunarodno pravnih imperativnih normi (*jus cogens*): Nove države, koje su nastale kao rezultat dekolonizacije ili raspada prethodnice (npr. država sljednica bivše Jugoslavije), mogu postaviti ograničenje ako žele pod uslovom, da su obje strane postigle sporazum o i bez ugovora, ali ovaj princip se primjenjuje prema potrebi, do te mjere da ne dođe do suprotnog dogovora (za načelo *uti possidetis* dovoljno je, da jedna država protiv zahtjeva za izmjenu susjedne granice bivše interne ili međunarodne granice).

Ugovori o granicama imaju posebno mjesto u odnosu na sve druge ugovore. Bečka konvencija o sukcesiji država je u pogledu ovih ugovora potvrdila pravila pozitivnog međunarodnog prava da sukcesija država ne utiče na granicu ustanovljenu ugovorom, na prava i obaveze ustanovljene ugovorom koje se odnose na režim granica i druge teritorijalne režime.³²⁷ Načelo nepovredivosti postojećih granica država, kao jedna od osnova međunarodnog mira i sigurnosti u svijetu, potvrđeno je i članom 62. Bečke konvencije o pravu ugovora iz 1969. Ova konvencija sadrži propis koji isključuje pozivanje neke stranke na

³²⁶ Duško Dimitrijević, *Međunarodnopravno regulisanje teritorije država*, Institut za međunarodnu politiku i privrednu, Beograd 2008., str. 145.

³²⁷ Članovi 11. i 12. Bečke konvencije o sukcesiji država glede ugovora iz 1978. godine.

bitnu promjenu, okolnosti kao na uzrok prestanka ili suspenzije ugovora «ako se ugovorom ustanavljuje granica».³²⁸

Takvi sporovi mogu, ali ne moraju, izrodit krvave sukobe, uz goleme ljudske i materijalne žrtve s obije strane. U svim takvim slučajevima jedna od strana izbjegava taj svoj spor povjeriti na konačno rješenje nekom nepristranom međunarodnom sudbenom tijelu ili barem ne priznaje privremene međunarodne odluke. Karakteristično je da takva strana i ne pomišlja na to da drugoj strani ponudi odgovarajuće kompenzacije kako bi se novim obostrano prihvatljivim ugovorom pokušalo postići novo pravno uređenje.

Obzirom da Bosna i Hercegovina nema riješena granična pitanja sa svojim susjedima, državne vlasti su poduzele niz aktivnosti na rješavanju tih problema. Tako je temeljem člana 11. Ugovora o državnoj granici Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine³²⁹, osnovano Međudržavno diplomatsko povjerenstvo za identifikaciju, označavanje i održavanje državne granice između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Nakon provedenog postupka ratifikacije u parlamentima obiju država i stupanja na Ugovora na snagu, dogоворити ће се dinamika provoђења druge faze Ugovora koja predviđa obilježavanje granice na terenu, те нјезино оdržavanje.

Kao i u slučaju svih država nastalih raspadom Jugoslavije, i Srbija i Bosna i Hercegovina nemaju utvrđenu međudržavnu granicu. S tim u vezi, 2001. godine osnovana je Međudržavna diplomatska komisija za državnu granicu, ali je u svom radu imala više godišnji zastoj od 2006. do 2010. godine od kada se redovno sastaje. Predstavnici Bosne i Hercegovine u Međudržavnoj diplomatskoj komisiji za državnu granicu insistiraju da se državna granica utvrdi potvrđivanjem katastarske granice, odnosno administrativne međurepubličke granice koja je postojala u trenutku međunarodnog priznanja ove države 1992. godine.

4. Postupak i organi za rješavanje graničnih sporova

Prema presudi predratnog Stalnog suda međunarodne pravde u parnici Mavrommatis iz 1924. "Spor je neslaganje o nekoj tačci prava ili činjenica, proturječje, suprostavljanje dvaju pravnih ili interesnih stavova između dviju osoba" (*Series A, No2*, p.11). U ovome kontekstu se pod osobama podrazumijevaju međunarodnopravni subjekti. Da bi spor nastao, dovoljno je da jedna država postavi neki zahtjev, a da ga druga odbije. Nije dovoljno da jedna od strana

³²⁸ Vladimir-Đuro Degan, *Međunarodno pravo*, Pravni fakultet sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2000., str. 574.

³²⁹ Ugovor je potpisana 30. Jula 1999. godine u Sarajevu između Predsjednika Republike Hrvatske Franje Tuđmana i predsjednika Bosne i Hercegovine Alije Izetbegovića (Ugovor nije ratifikovan ni od jedne strane).

tvrdi da spor ne postoji.³³⁰ Nastojanje da se međunarodni sporovi riješe mirnim putem predstavlja jedno od najvažnijih pitanja međunarodnog prava.

Savremeno međunarodno pravo obavezuje države da svoje sporove rješavaju mirnim putem. Tako član 2. (3) Povelje UN propisuje opštu dužnost rješavanja međunarodnih sporova mirnim sredstvima, na način da se ne ugroze međunarodni mir i sigurnost, te pravda. Član 2.3. Povelje UN glasi: "Svi članovi rješavat će njihove međunarodne sporove miroljubivim sredstvima, na takav način da međunarodni mir, sigurnost i pravda ne budu ugroženi".³³¹

Države svoje sporove mogu riješiti na izvanpravnoj osnovi sklapanjem transakcija, i to tako da se svaka od njih odrekne svojih subjektivnih prava u korist druge u cilju sklapanja nagodbe. Ali pri tome moraju poštivati imperativne norme međunarodnog prava (*jus cogens*). Takođe ugovor o rješavanju nekog spora ne smije sadržavati propuste (mane) koje bi ga činile ništavnim.

Način ili postupak rješavanja graničnog spora podrazumijeva prije svega rješavanje istoga putem pregovora i potpisivanja ugovora kojim se rješava sporno pitanje i koji je prihvatljiv za obje strane. U slučaju da nije moguće postići dogovor oko spornih graničnih pitanja postoje organi koji su „zadužni“ za njihovo rješavanje, tu se prije svega misli na arbitražu, zatim Međunarodni sud pravde, kao i Međunarodni tribunal za pravo mora.

Da bi odluke navedenih organa bile pravovaljane i obvezujuće za strane u sporu one prije svega trebaju da pristanu na rješavanje graničnog spora pred tim međunarodnim institucijama. Odluke koje donesu navedeni organi su konačne i obvezujuće za obje strane u sporu.

4.1. Arbitraža

Arbitraža je najstariji pravni metod rješavanja sporova. Njena uloga je rješavanje spornih pitanja u skladu sa međunarodnim pravom. Arbitraža kao način rješavanja sporova u modernom smislu riječi prvi put je predviđeno 1794. godine, u Ugovoru o prijateljstvu, trgovini i navigaciji zaključenom između Sjedinjenih Američkih država i Velike Britanije, poznatom kao Jay Treaty. Ugovorom je predviđeno formiranje mješovitih komisija koje su

---

³³⁰ Vladimir-Đuro Degan, *Međunarodno pravo*, Pravni fakultet sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2000., str. 725.

³³¹ Sakib Softić, *Rješavanje sporova između država mirnim sredstvima*, Analji pravnog fakulteta u Zenici, br. 7, god. 4., str. 286.

činili isti broj britanskih i američkih stručnjaka, čiji je zadatak bio rješavanje brojnih otvorenih sporova među dvjema državama.

Arbitraža je mehanizam donošenja odluka koji se koristi kada dvije ili više suprostavljenih strana nisu u stanju postići dogovor ili sporazum o određenom pitanju. To je način rješavanja sporova odlukom arbitra izabranog od strana u sporu, koji donosi obavezujuću i u pravilu konačnu presudu.

Pristanak na arbitražu za već postojeći spor izražava se arbitražnim kompromisom (pristatnom pogodbom). Ali ni arbitražni kompromis nije ništa drugo do međunarodni ugovor koji se ravna po načelima iz Bečke konvencije iz 1969. Njime strane određuju predmet spora i način imenovanja arbitra ili arbitražnog tribunalala.³³²

4.2. Stalni arbitražni sud

Osnovan je Haškom mirovnom konferencijom iz 1899. godine, na kojoj je donesena Konvencija za mirno rješavanje međunarodnih sporova, koja se pored arbitraže bavila i drugim načinima mirnog rješavanja sporova. Na Haškoj konvenciji iz 1907. godine, doneseni su propisi po kojima i danas djeluje Stalni arbitražni sud, sa sjedištem u Hagu.

Stalni arbitražni sud nije "sud kojega uobičajeno razumijemo pod tim pojmom, nego je to administrativna organizacija s ciljem postojanja stalno spremnog i raspoloživog sredstva u svrhu međunarodne arbitraže i drugih sličnih postupaka, uključujući istražna povjerenstva i povjerenstva za mirenje."³³³

Za razliku od Međunarodnog suda pravde, Stalni arbitražni sud nije namijenjen samo državama, nego i ostalim korisnicima. On pruža usluge rješavanja sporova koji uključuju razne kombinacije država, državnih subjekata, međuvladinih organizacija i privatnih subjekata, a rješava slučajevi koji proizlaze iz međunarodnih ugovora (uključujući bilateralne i multilateralne ugovore o ulaganjima) i drugih ugovora o kojima treba arbitrirati. Takvi slučajevi obuhvaćaju široki spektar pravnih problema, od sporova o kopnenim i morskim granicama, suvereniteta, ljudskih prava, sve do međunarodnih ulaganja i problema koji se odnose na međunarodnu i regionalnu trgovinu.

---

³³² Vladimir-Đuro Degan, *Međunarodno pravo*, Pravni fakultet sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2000., str. 743.

³³³ Shabtai Rosenne, "The Hague Peace Conferences of 1899 and 1907 and International Arbitration: Reports and Documents", T.M.C. Asser Press (2001.), str. 21.

Konvencija iz 1907. godine, propisuje da će sporove koje stranke iznesu putem kompromisa na rješavanje Stalnom arbitražnom sudu rješavati komisije od pet članova. Peti član će biti predsjednik ex officio. Način njihovog izbora propisan je u članu 45. Konvencije koji glasi: Kada ugovrene strane žele da se obrate Stalnom sudu radi rješavanja razlika koje su se pojavile među njima, arbitri pozvani da obrazuju tribunal sa nadležnošću da odluče o razlikama moraju biti izabrani sa generalne liste članova suda.³³⁴

Stranama u sporu je ostavljeno da same utvrde mjerodavna pravila na osnovu kojih će arbitar rješavati njihov spor. To čine propisivanjem pravila u kompromisu, koja će se primjenjivati u arbitraži. Ukoliko to ne učine, smatraće se da su arbitru ostavili da sam izabere prava na osnovu kojih će postupati i donijeti odgovarajuću presudu.

Kompromis određuje predmet spora i arbitar ge ne smije prekoračiti. U presudi arbitar o svim spornim tačkama mora donijeti odluku. Ukoliko prije ili u toku postupka arbitar uoči da je došlo do usaglašavanja strana o nekim pitanjima iz spora, tu će saglasnost potvrditi u svojoj presudi.

U pravilu arbitražni postupak obuhvata dvije faze: pismenu i usmenu. U arbitražnom postupku pismeni postupak je obavezan, dok se usmeni provodi uz sporazum strana ili ako arbitar odluči da je on neophodan u arbitražnom postupku. U pismenoj fazi stranke u svojim podnescima izlažu svoja gledišta i prilažu određene dokaze u rokovima koji mogu biti produženi uz sporazum zainteresovanih strana ili odlukom Suda. U usmenoj fazi (ako do nje dođe) stranke preko svojih agenata (zastupnika) kojima pomažu savjetnici i advokati, izlažu svoja stajališta, dopunjaju dokaze i odgovaraju na pitanja suda.

Agent je službeni predstavnik svoje vlade i on prenosi poruke između tribunalala i vlade. Izjave agenta, ili po njegovom odobrenju izjave savjetnika i advokata, obavezuju njegovu državu. Osim agenata svaka strana u postupku može biti zastupljena sa potrebnim brojem savjetnika i advokata.³³⁵

Presudu tribunal donosi većinom glasova svojih članova. Potpisuju je predsjednik i svi članovi. Ako članovi koji su glasali protiv odbiju da potpišu presudu, to se konstatiše u tekstu presude, ali ne utiče na njenu validnost. Takođe, presuda mora sadržavati obrazloženje na osnovu kojega je zasnovana.

³³⁴ Sakib Softić, *Rješavanje sporova između država mirnim sredstvima*, Analji pravnog fakulteta u Zenici, br. 7, god. 4., str. 298.

³³⁵ Vladimir-Đuro Degan, *Međunarodno pravo*, Pravni fakultet sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2000., str. 747.

Arbitražna presuda rješava spor konačno, osim ukoliko se strane nisu unaprijed dogovorile o mogućnosti žalbe drugom tijelu (npr. Stalnom arbitražnom sudu ili Međunarodnom sudu pravde u Hagu), što se događa veoma rijetko. Obaveznost arbitražne presude temelji se na općem načelu prava *pacta sunt servanda*³³⁶. Ukoliko tribunal ne odredi rok za provedbu presude, strane su je dužne izvršiti bez odlaganja. U tu svrhu su dužne izmijeniti ili donijeti nove zakone i propise, osigurati odgovarajuća materijalna sredstva, te donijeti potrebne sudske i druge odluke. Donesena presuda obavezuje samo strane u sporu, kao i za slučaj koji je njenim donošenjem riješen (*senta jus facti inter partes*).³³⁷

Što se tiče graničnih sporova Bosne i Hercegovine sa susjedima treba imati na umu da su kriteriji za određivanje granice (pored opštih načela MJP) katastarski, upravni i sudski. Ako se u bilateralnim pregovorima sporno pitanje ne uspije riješiti, za što su realno male šanse, onda će arbitraža očito biti jedino rješenje. U slučaju da se odluče za taj način, dvije države (koje su u „sporu“) mogu taj problem riješiti pred Međunarodnim sudom (ICJ) koje ima veliko iskustvo u rješavanju graničnih sporova i što je možda veoma bitno postupak je besplatan ili, kao u slučaju Hrvatske i Slovenije, da problem pokušaju riješiti pred samo za tu svrhu osnovanim arbitražnim sudom, ali će troškove postupka morati ravnopravno dijeliti.

Pozitivan primjer arbitraže imamo i u samoj Bosni i Hercegovini a koji se odnosi na Brčko Distrikt. Naime, nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma u Parizu 14. decembra 1995. godine okončan je rat u Bosni i Hercegovini, ali je ostalo sporno pitanje Brčkog. Ispostavilo se da je to pitanje o kojem je bilo nemoguće pregovarati. Zato je u Aneksu 2. Daytonskog mirovnog sporazuma utvrđeno: „Strane su saglasne s obavezujućom arbitražom o spornom dijelu međuentitetske linije razgraničenja u oblasti Brčkog, prema karti priloženoj u Dodatku“. Obzirom da u prilogu nije bilo nikakve karte, od arbitara se tražilo da definiraju predmet svoje arbitraže te da donesu odluku o njemu.

Federacija BiH i Republika Srpska se nisu mogle složiti o tome šta je predmet arbitraže, ali su ipak uspjele da se slože o tome ko će biti treći, predsjedavajući arbitar. Izbor je pao na američkog pravnog stručnjaka Robertsa Owena, dugogodišnjeg pravnog savjetnika u američkom State Departmentu.

---

³³⁶ Pacta sunt servanda (lat.: ugovore treba održati), pravno načelo po kojem sporazume (dogovore) treba poštovati, <http://www.enciklopedija.hr>, pristupio novembar 2015.

³³⁷ Džemal Najetović, Pravna klinika iz međunarodnog javnog prava – predavanja, www.pfk.edu.ba, pristupio novembar 2015.

Upravni odbor Vijeća za implementaciju mira (*Peace Implementation Council – PIC*) sazvao je „Konferenciju o Brčkom“, koja je održana u Beču 7. marta 1997. godine. Na njoj je odobreno imenovanje američkog diplomata Roberta W. Farranda kao prvog Supervizora za Brčko. Ali je trebalo da prođe gotovo tri godine da se doneše konačna odluka. Ista je donešena 8. marta 2000. godine kada je Visoki predstavnik Wolfgang Petritsch donio “odluku” o “formiranju” Distrikta Brčko, a Supervizor Roberta W. Farrand je izdao “nalog” kojim se proglašava stupanje na snagu Statuta.³³⁸

Takođe na prostorima bivše Jugoslavije postoji i negativan primjer arbitraže koji se vodi između Republike Hrvatske i Slovenije oko Piranskog zaljeva. Naime obje strane su u Štokholmu 2009. godine potpisale sporazum o arbitraži, koji je trebao poslužiti kao primjera kompromisnog rješavanja bilateralnih sporova na prostorima bivše Jugoslavije. Međutim pred kraj 2015. godine došlo je do objavljivanja snimke iz kojih je jasno kao dan da su član Arbitražnog suda Slovenac Jernej Sekolec i članica stručnog tima i opunomoćena predstavnica za praćenje arbitraže Simona Drenik, koja je i zaposlenica slovenskog Ministarstva vanjskih poslova, dogovarali način da sud presudi u korist Slovenije.

Nakon ovih saznanja Hrvatska je odlučila da izade iz Arbitražnog sporazuma oko granica sa Slovenijom, donošenjem zajedničke odluke svih parlamentarnih stranka o napuštanju arbitraže, Hrvatska želi otići korak dalje i zatražiti da se granični sporovi riješe u onim institucijama koje su relevantne i ozbiljne. Kad je riječ o granici na moru, jedino je rješenje Međunarodni sud za pravo mora - specijalizirano međunarodno sudske tijelo za rješavanje sporova u pravu mora ustanovljeno Konvencijom UN o pravu mora 1982. Šta će biti sa ovim arbitražnim postupkom u budućnosti ostaje da se vidi.

4.3 Razmjena teritorija

Kroz historiju vodili su se razni ratovi i sukobi na prostoru današnje Evrope, isti su se završavali mirovnim sporazumima kojima su krojene nove granice, tj. dijeljeni su teritoriji država koje su bile poražene u tim sukobima, državama koje su iz tih sukoba izašle kao pobjednice. Kasnije je dolazilo do razmjene teritorija među susjedima zbog ekonomskih,

³³⁸ OHR, Odluka visokog predstavnika o uspostavi Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine; Nalog Supervizora o uspostavi Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine, 8. mart 2000. Petritscheva odluka također nalaze entitetima i državi da ’poduzmu sve neophodne mjere i obezbijede uslove’ za uspostavu i samoupravu Distrikta, u skladu s odredbama Konačne odluke

etničkih i drugih razloga, s ciljem da se omogući većinskom stanovništvu (koje je živjelo van matične države) pripajanje i integracija radi boljih uslova života. Tako je 15. februara 1951. godine potpisana Sporazum između Poljske i SSSR-a o razmjeni 480 km² teritorije sa obje strane.

Najnoviji primjer razmjene teritorije je onaj iz juna 2015. godine kada je potpisana dugoočekivani sporazum o razmjeni teritorija između Indije i Bangladeša. Naime, pregovori su trajali od 1974. godine a predmet istih su bile razmjena 161 enklave između dvije zemlje, od čega će 111 biti „prebačeno“ u Bangladeš, dok će 50 enklava postati sastavni dio Indije.³³⁹ Potpisivanjem ovoga sporazuma, Indija i Bangladeš su pokazale da se granični sporovi mogu riješiti na obostarno zadovoljstvo, kada su interesi pregovaračkih stara usmjereni ka boljitu ljudi koji žive na tom prostoru. Građani dviju država koji su obuhvaćeni ovim sporazumom moći će se izjasniti gdje žele živjeti, da li u Indiji ili u Bangladešu.

Takođe interesantan slučaj razmjene teritorije mogao bi se desiti u Evropi između Holandije i Belgije. Naime, Belgija će izgubiti dio teritorije sa prelijepom prirodom, ali će se istovremeno osloboditi pravnog košmara stvorenog vremenom kako je rijeka Mezi krivudala i pretvorila taj dio teritorije koji pripada Belgiji (veličine oko 15 fudbalskih igrališta) u poluostrvo povezano kopnom samo sa Holandijom³⁴⁰. Obzirom da pomenutim teritorijem u poslednje vrijeme vlada bezakonje, da je postalo mjesto skupljanja narkomana, seksualnih prestupnika i dr., što belgijskoj policiji otežava rad zbog lošeg pristupa, rješenje se nazire u prepuštanju tog teritorija Holandiji, čija policija ima bolji pristup istom.

I u Federaciji BiH je nagoviješteno pokretanje inicijative za razmjenom teritorija između općine Dobojska koja pripada Republici Srpskoj i općine Usora iz Federacije BiH. Radi se o takozvanom međuentitetskom području koje se proteže od Makljenovca do Stanova u dužini od 16 kilometara. „Time će se riješiti brojni životni problemi stanovnika ovog područja“, kaže gradonačelnik Doboja Obren Petrović. „Zajednički nam je cilj ljudima omogućiti bolje uvjete za život. Međuentitetska crta razgraničenja stvorila je brojne probleme“, kaže Ilija Nikić, načelnik Usore. I jedan i drugi ističu da razmjenom, odnosno

---

³³⁹ Indija utvrđuje granični spor sa Bangladešom, www.ibnlive.com objavljeno 06.06.2015., pristupio 13. januara 2016.

³⁴⁰ Julian Robinson, Belgija se obavezuje predati prekrasan komad zemlje svojim nizozemskim susjedima ..., www.dailymail.co.uk objavljeno 30. decembra 2015., pristupio 13. januara 2016.

međusobnim ustupanjem teritorija, neće biti narušen princip po kojem Federacija ima 51 posto, a Republika Srpska 49 posto teritorija BiH.³⁴¹

Prema inicijativi, teritorij od stadiona u Makljenovcu prema dobojskom naselju Vila, na kojem uglavnom žive Hrvati, Doboј će ustupiti Usori koja je proglašena općinom 1998. godine. Zauzvrat, Usora će dio teritorija na Putnikovom brdu dodijeliti gradu Doboјu. S obzirom da je taj dio uglavnom pod minama, Doboј i Usora su se dogovorili da će zajednički organizirati razminiranje. U planu je formiranje velike zemljoradničke zadruge na Putnikovom brdu i od cijelog tog kompleksa poljoprivrednog zemljišta, kako kaže Petrović, imat će koristi stanovnici i Doboјa i Usore. Investitori, a radi se o projektu milijunske vrijednosti, već su osigurani. Iako su Doboј i Usora susjedski sve dogovorili, razmjena teritorija, odnosno promjena međuentitetske crte razgraničenja bit će realizirana pod uslovom da je odobre vlasti oba entiteta.³⁴²

Iz navedenog primjera se vidi kako postoji dobra volja lokalnih organa vlasti da se uhvate u rješavanje problema koji im predstavljaju svakodnevne prepreke u obavljenju poslova važnih za život i opstanak zajednice. Međutim, komplikovana struktura vlasti u BiH pokazuje svoje nerazumjevanje za probleme „malih“ ljudi, krijući se iza interesa naroda koji ih je izabralo.

Samim tim je razumljivo da se problemi granica koje BiH ima sa susjedima rješavaju više od dvije decenije nakon sticanja nezavisnosti, obzirom da ne postoji dobra volja za dijalogom, razumjevanjem i osjećajem potrebe građana u tim područjima. Bilo je prijedloga od strane Srbije za razmjenom teritorija sa BiH oko hidrocentrala „Bajna bašta“, „Zvornik 1“ i „Zvornik 2“, kao i dijelu pruge Beograd – Bar koji u dužini od 12 kilometara prolazi kroz teritorij BiH, ali predstavnici BiH u Komisiji za utvrđivanje granica prije svega traže utvrđivanje tj. identifikaciju postojeće granice, a da se kasnije razgovara o mogućim zamjenama teritorije.

Postoje i prijedlozi oko razmjene teritorija između Srbije i Republike Hrvatske, kao i Srbije i Kosova, ali dosadašnja iskustva govore da će vrlo teško doći do takvih dogovora, obzirom da svaka strana insistira na zahtjevima koji su neprihvatljivi za suprotnu stranu. Tako da će se sporovi oko granica bivših jugoslovenskih država najvjerovalnije rješavati na sudu ili

---

³⁴¹ Doboј i Usora mijenjaju međuentitetsku granicu!, www.dnevni-list.ba objavljeno 07. marta 2015., pristupio 13. januara 2016.

³⁴² Op.cit.

arbitražom, ili će i dalje ostati otvorena pitanja sa kojima će se susretati generacije naših nasljednika. Mada smatramo da je bolje da se granični sporovi riješe sporazumom, koji će uvažiti osnovne principe MJP za utvrđivanja granica uz poštovanje prava, želja i interesa žitelja tih prostora. To bi uključivalo i racipročnu razmjenu teritorija, kao način rešavanja graničnih sporova.

ZAKLJUČAK

Kao neke od veoma bitnih prepreka u efikasnijoj implementaciji programa stabilizacije i izgradnje mira na Balkanu, međunarodna zajednica ističe neriješene teritorijalne sporove i probleme oko označavanja granice između bivših jugoslovenskih republika. Već duži niz godina Evropska komisija u svojim izvještajima o napretku ističe i naglašava potrebu za rješavanjem ovih pitanja, čime će se poboljšati odnosi među državama, što će doprinijeti neophodnoj stabilnosti u regiji.

Ukoliko ti teritorijalni sporovi ostanu neriješeni, mogu ugroziti proces integracija, te imati velike posljedice na širu regionalnu stabilnost. Ovdje je bitno istaći da Evropska komisija nema nikakvih ingerencija po tim pitanjima (rješavanje graničnih sporova), ali cijelo vrijeme ukazuje na neophodnost bilateralnih razgovora u cilju rješavanja tih problema. To se prije svega odnosi na regiju Zapadnog Balkana, koja je izašla iz razarajućih ratnih sukoba, ostavivši za sobom mnoga neriješena pitanja i probleme, koji se u što skorije vrijeme trebaju početi rješavati.

Jedno od najvažnijih pitanja nakon nastanka novih država na prostoru bivše Jugoslavije bilo je pitanje razgraničenja bivših socijalističkih republika o kojem je „meritorno“ mišljenje donijela Arbitražna komisija Evropske zajednice. Naime, „Badenterova arbitražna komisija“ je krećući se u okvirima pravila i principa međunarodnog prava, na nov način „redefinisala“ faktičku situaciju vezanu za teritorijalni položaj i status granica republika bivše Jugoslavije.

Polazeći od zaštite teritorijalnog integriteta novih država i vezujući se za zatečeno stanje, Komisija je u mišljenju broj 2. strogo limitirala domet prava samoopredjeljenja u „kontekstu nejasne i nestabilne situacije“, podvlačeći značaj pravila o očuvanju granica koje su postojale u trenutku nezavisnosti (*uti possidetis juris*). Shodno navedenom stanovištu Arbitražna komisija je u mišljenju broj 3. insistirala na prihvatanju administrativnih (unutrašnjih) granica za međudržavne, čija dispozitivnost proizilazi iz činjenice da iste predstavljaju „demarkacione linije koje će moći da se mijenjaju putem slobodnog i međusobnog dogovora „*a contrario*“ postaju međunarodne granice koje štiti međunarodno pravo“. Jednom riječju, princip „*uti possidetis*“ dejstvuje tako, što „zamrzava“ pravni osnov posjedovanja teritorije u trenutku sticanja nezavisnosti.

U prilog navedenom ide i stav, da princip poštivanja teritorijalnog integriteta proizilazi iz Ustava SFRJ iz 1974. godine (alineja 2. i 4. člana 5.) koji obezbjeđuje nepromjenljivost republičkih granica bez slobodno izražene saglasnosti. Tako je ranije priznati princip razgraničenja novih država poslije dekolonizacije u Americi i Africi, „*uti possidetis juris qui*“, vremenom prerastao u pravni princip teritorijalne delimitacije primenjiv i na SFR Jugoslaviju.

U pogledu međunarodnih granica bivše Jugoslavije, a sada spoljnih granica novih država, Arbitražna komisija je bila mišljenja da one ostaju međunarodnopravno zaštićene u skladu sa načelom na koje podsjeća Povelja UN, Deklaracija koja se odnosi na principe međunarodnog prava koji se tiču odnosa prijateljstva i saradnje između država u skladu sa Poveljom UN (rezolucija 2625/XXV Generalne skupštine UN) i u skladu sa Završnim aktom iz Helsinkija kojim se inspiriše član 11. Bečke konvencije o sukcesiji država u odnosu na ugovore od 23. avgusta 1978. godine

Nepreciznosti oko definisanja jugoslovenskih unutrašnjih granica, dovela je do određenih nesuglasica između država nasljednica SFRJ. Istaćemo postojanje neriješenih graničnih pitanja na rijeci Drini između BiH i Srbije, gdje granica ide maticom. Nakon obostranog međunarodnog priznanja, dvije države su poštovale princip teritorijanog „*status quo*“ sadržanog u odredbama člana 10. Dejtonskog mirovnog ugovora od 21. novembra 1995. godine. Ubrzo nakon disolucije SFRJ, počela su razmatranja oko preuređenja novih državnih granica, formirana je međudržavna diplomatska komisija za granice. Kao polazna osnova poslužila je delimitacija izvršena poslije Drugog svjetskog rata, kada je izvršena demarkacija sreza Mačvanskog, po premjerima iz perioda od 1920. do 1923. godine, i na osnovu opisa mješovite komisije Austro-Ugarske i Kraljevine SHS. U premjerima na terenu izvršenim 1967. i 1982. godine, ozvaničena granica se našla i u geografskim kartama, dok je imovinskopravno razgraničenje unijeto u zapisnike graničnih opština.

Raspadom Jugoslavije ostala su neriješena mnoga sporna pitanja između bivših republika. Jedan od načina rješavanja pomenutih problema bilo je formiranje Komisija koje su imale zadatku rješavanja istih i pripremanje ugovora o granici za potpisivanje između pojedinih država.

Tako je na razini Međudržavnoga diplomatskog povjerenstva za identifikaciju, označavanje i održavanje državne granice između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske usuglašen je u junu 1999. godine Prijedlog ugovora o državnoj granici. Sastavni dio ovog

prijedloga činila je mapa s 86 geodetskih karata u razmjeru 1 : 25.000 na kojima je ucrtana identificirana granična crta. Prijedlog ugovora o državnoj granici, zajedno s mapom grafičkih priloga, parafirali su ovlašteni predstavnici izaslanstava obiju država, a kao svjedoci ovaj su prijedlog parafirali i predstavnici Ureda visokog predstavnika (OHR-a) koji su pratili cjelokupan proces rada. Državna komisija za granicu Bosne i Hercegovine uputila je početkom jula 1999. godine Vijeću ministara BiH Prijedlog ugovora o državnoj granici u daljnju proceduru. Ugovor o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine potpisali su na međudržavnoj razini 30. 7. 1999. predsjedavajući Predsjedništva BiH Alija Izetbegović i predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman.

Pod pokroviteljstvom Međudržavne diplomatske komisije za identifikaciju, označavanje i održavanje državne granice između RH i BiH, formirane su dvije stručne državne radne grupe sa mandatom da pregledaju i ukažu na bilo kakve moguće primjedbe koje bi svaka od država mogla imati u pogledu granica. Činilo se da postoji načelan sporazum o većem dijelu granice koje je bio predmetom pomenutog Ugovora. Međutim, pokazali su se određeni problemi, od kojih je jedan bio vezan za morsku granicu koja je trebala dijeliti mali dio mora ispred Neuma, jedinog izlaza Bosne i Hercegovine na jadransku obalu.

Ovdje treba istaknuti da je razgraničenje između BiH i Hrvatske na moru veoma specifično, jer teritorijalno more BiH okružuju unutrašnje vode Hrvatske, što predstavlja jedinstvenu situaciju u svijetu. Vlasti BiH smatraju da Hrvatska krši UN-ovu Konvenciju o pravu mora iz 1982. godine, jer jednostrano primjenjuje direktnu liniju razdvajanja (povučenu između otoka Vodenjak – Hvar do rta Proizda – Korčule), onako kako je to bilo u vrijeme bivše Jugoslavije. Na osnovu navedenog, Hrvatska je uspostavila suverenitet nad svojim teritorijalnim i unutrašnjim vodama, zatvarajući morsko područje BiH. Kao problem još treba pomenuti Pelješki most, koji Republika Hrvatska želi da izgradi kako bi spojila svoje „južne teritorije“ na otoku Pelješcu, tj. da više ne prolazi kroz BiH na teritoriju Neuma. Vlasti BiH se protive izgradnji tog mosta smatrajući da će se njegovom izgradnjom onemogućiti uplovljavanje brodova u „neumsku luku“, mada je i sa druge strane opravdana potreba izgradnje pelješkog mosta zbog povezivanja hrvatskog juga sa ostatkom države i boljeg i jednostavnijeg protoka roba i ljudi.

Takođe, između Hrvatske i BiH postoji spor oko riječne ade koju je napravila rijeka Una i njena pritoka Unčica na dijelu podijeljene Kostajnice. Hrvatska zahtijeva oko 30 ha zemljišta u enklavi Unčice, baziranih na tvrdnji da granica ide Unčicom, a ne maticom rijeke

Une, i da sporno zemljište prema katastarskom premjeru pripada Hrvatskoj. BiH insistira na poštivanju rješenja postignutih Dejtonskim mirovnim ugovorom iz 1995. godine, gde je određeno da razgraničenje ide „prirodnim tokom rijeke Une“. Dogovoren Ugovor o državnoj granici iz 1999. godine, između dvije države nije ratifikovan zbog upornog insistiranja Hrvatske na zatečenim „avnojevskim granicama“ kojima se teritorija BiH koja „izbjiga“ na drugu stranu rijeke Une znatno umanjuje u hrvatsku korist, za nekih 40 ha.

Nakon uspostavljenja diplomatskih odnosa između BiH i Crne Gore poduzeto je niz aktivnosti i sastanaka između Vijeća Ministara BiH i Vlade Crne Gore na zaključivanju odgovarajućih sporazuma i ugovora sa ciljem rješavanja životnih problema građana dviju država. Kruna izuzetne bilateralne saradnje između Crne Gore i Bosne i Hercegovine je potpisivanje sporazuma o državnoj granici u Beču 26. avgusta 2015. godine, što je prvi dokument takve vrste među državama nekadašnje Jugoslavije. Potpisivanjem ovoga sporazuma BiH i Crna Gora su pokazale da se samo dobrom saradnjom i konstruktivnim dijalogom mogu prevazići postojeći problemi, te uspostaviti odgovarajuće pravne norme koje će olakšati život građana dviju susjednih država.

Iz naprijed navedenih primjera međusobnog osporavanja „naslijedjenih administrativnih granica“, vidimo da su rješenja oko konačne delimitacije podvrgнутa opšte priznatim instrumentima međunarodnog prava. Time se ne dovodi u pitanje univerzalno dejstvo principa „uti possidetis“ kod razganičenja novonastalih država, već se istim potvrđuje njegova suspenzivna uloga u odnosu na ostale izvore iz kojih proističu teritorijalna prava država sukcesora. Konačna rješenja će isključivo zavisiti od postignutog zajedničkog konsenzusa vezanog za primjenu uobičajenih međunarodnopravnih normi.

Najsvjetlij primjer mogućeg rješavanja graničnih sporova na prostorima bivše SFRJ je Ugovor o državnoj granici između Bosne i Hercegovine i Crne Gore, kojim se definira državna granica između dviju država, a koja će na terenu biti obilježena u roku od tri godine od njegovog stupanja na snagu. I pored kampanje koja se vodila u BiH oko toga treba li Sutorinu vratiti Bosni i Hercegovini, pokazalo se da kada postoji dobra volja i želja, razvijeni dobrosusjedski odnosi, kao i priateljstvo između Crne Gore i BiH, moguće je postići sporazum kojim se zadovoljavaju interesi strana u sporazu.

LITERATURA

Knjige, članci i priručnici

1. **Abu-Dawood, A.-R., S., Karan, P.P.,:** *International Boundaries of Saudi Arabia*, Galaxy Publications, Kentaky, 1990.;
2. **Adler, R. K., Furness, S., Schofield, C., H.,:** *Geographical Information in Delimitation*, IBRU Boundary and Territory Briefing 2001, Universiti of Durham, 2001.;
3. **Adler, R., K., Schofield, C., H.,:** *Positioning and Mapping International Land Boundaries*, IBRU, Department of Geography, Universiti of Durham, 1995.;
4. **Akehurst B., M., Malanczuk, P.,:** *Akehurst's Modern Introduction to International Law*, Routledge, London, 1997.;
5. **Akweenda, S., (1997.):** *International Law and The Protection of Namibia's Territorial Integrity*, Kluwer Law International, Haag, 1997.;
6. **Al Ghunaim, A., Y., Al-Kuwaytīyah, M.,:** *Kuwait-Iraq Boundary Demarcation: Historical Rights and International Will*, Center for Research and Studies on Kuwait, Kuwait, 1994;
7. **Albert, M, Jacobson, D, Lapid, Y.,:** *Identities, Borders, Orders: Rethinking International Relations Theory*, University of Minnesota Press, 2001.;
8. **Allain, J.,:** International law in the Middle East: Closer to Power than Justice, Ashgate Publishing Ltd., Aldershot, 2009.;
9. **Anderson, E., W.,:** *International Boundaries: A Geopolitical Atlas*, Routledge, London, 2003.;
10. **Anderson, M., Bort, E.,:** *The Frontiers of Europe*, A Cassell Imprint, London, 1998.;
11. **Anderson, M.,:** *Frontier Regions in Western Europe*, Frank Cass and Co. Ltd., London, 1983.;
12. **Anderson, M.,:** *Frontiers: Territory and State Formation in The Modern World*, Polity press, Cambridge, 1996.;
13. **Andrassy, J., i dr.autori,: Međunarodno pravo I**, Školska knjiga Zagreb, 1998.;
14. **Andrassy, J.,:** *Međunarodno pravo*, Školska knjiga, Zagreb, 1987.;
15. **Aust A.,:** *Handbook of International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2010.;
16. **Avramov, S.,:** *Međunarodno javno pravo*, Savremena administracija, Beograd, 1980.;
17. **Bartoš, M., :** *Međunarodno javno pravo*, II knjiga, Kultura, Beograd, 1956.;
18. **Berg, E., van Houtum, H.,:** *Routing Borders Between Territories, Discourses and Practices*, Ashgate Publishing Ltd., Aldershot, 2003.;
19. **Bishop, W., W.,:** *International Law: Cases and Materials*, Little Brown, 1971.;
20. **Blake, G.,:** *Maritime Boundaries*, Routledge, London, 1994.;
21. **Blake, G.,:** *World boundaries*, Routledge, London, 1994.;
22. **Boggs, S., W., :** *International Boundaries: A Study of Boundary Functions and Problems*, Columbia University Press, 1940.;

23. Bourne, C., B.,: Canadian Yearbook of International Law, University of British Columbia, 1972.;
24. Budislav, V., Bakotić, B.,: *Međunarodno pravo I*, Školska knjiga Zagreb, 1998.;
25. Burdett, A., L., M.,: *Historical Boundaries Between Bosnia, Croatia, Serbia*, Documents and Maps, 1815-1945,
26. Byron, N., T., : *China and International Law: The Boundary Disputes*, Praeger Publishers New York, 1990.;
27. Charney, J., I., Alexander, L., M.,: *International maritime boundaries*, (in 3 volumes), Martinus Nijhoff/Kluwer, Dordrecht, 1993 & 1998 and subsequent years.
28. Charney, J., I., Alexander, L., M.,: *International Maritime Boundaries*, American Society of International Law, Svesci 2 – 3, 1998.;
29. Charney, J., I., Colson, D., A., Smith, R., W.,: *International Maritime Boundaries*, American Society of International Law, 2005.;
30. Clark, T., D., Guice, J., D., W.,: *Frontiers in Conflict: The Old Southwest 1795-1830*, University of New Mexico Press, 1989.;
31. Cukwurah, O.,: *The Settlement of Boundary Disputes in International Law*, Manchester University Press, 1967.;
32. Cummins, S., J.,: *Digest of United States Practice in International Law 2006*, International Law Institute, Publishing Office, 2008.;
33. Ćosić S., Kapetanović N. i Vekarić N.: *Prijevara ili zabluda? Problem granice na području poluotoka Kleka*, Dubrovnik 2012.
34. Day, A., J., Bell, J., : *Border and Territorial Disputes*, Longman, 1987.;
35. Deeley, N., Furness, S., Schofield, C., H.,: *The International Boundaries of East Timor*, IBRU, University of Durham, 2001.;
36. Degan, Đ., V.,: *Međunarodno pravo mora i izvori međunarodnog prava*, Pravni fakultet Zagreb, Zagreb, 1989.;
37. Degan, V.,: *Međunarodno pravo*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2000.;
38. Dhokalia, R., P.,: *International law*, Central Book Depot, 1963.;
39. Dimitrijević, D.,: *Međunarodno pravo sukcesije država*, Institut za međunarodnu politiku i privrednu Beograd, 2007.;
40. Dimitrijević, D.,: *Međunarodno pravno regulisanje teritorije država*, Institut za međunarodnu politiku i privrednu Beograd, 2009.;
41. Donnan, H., Wilson, T., M.,: *Borders: Frontiers of Identity, Nation and State*, Berg, Oxford, 1999.;
42. Dordrecht United Nations: *Handbook on The Peaceful Resolution of Disputes Between States*, United Nations, New York, 1992.;
43. Dugard, J.,: *International Law: A South African Perspective*, Juta & Co. Ltd., Cape Town, 2006.;
44. Etinski, R.M.,: *Međunarodno javno pravo*, Pravni fakultet Novi Sad, 2004.;
45. Fawcett, C., B.,: *Frontiers: A Study in Political Geography*, Clarendon Press, Oxford, 1918.;
46. Fenwick, C., G.,: *International Law*, Appleton-Century-Croft, New York, 1948.;
47. Filipović, M.,: *Bosna i Hercegovina : najvažnije geografske,demografske, historijske, kulturne i političke činjenice*, Sarajevo: Compact, 1997.;

- 48.** Fitzmaurice, M., A., Post, H., H., G., Blokker, N., M., Marcel, i ostali,: Netherlands Yearbook of International Law, Kluwer Law International, TMC Asser Institut, Hague, Svezak 31, 2001.;
- 49.** **Grabovac, I.:** *Hrvatsko pomorsko pravo i međunarodne konvencije*, Biblioteka znanstvenih djela, Split, 1995.;
- 50.** **Grenville, J., A., S., Wasserstein, B.:** *The Major International Treaties of The Twentieth Century*, Routledge, London, 2001.;
- 51.** **Grenville, J., A., S.:** *The Major International Treaties 1914-1973: A History and Guide with Texts*, Stein and Day, 1974.;
- 52.** **Grundy-Warr, C.:** *International Boundaries and Boundary Conflict Resolution*, International Boundaries Research Unit (IBRU), University of Durham, 1990.;
- 53.** **Imamović, E., i dr. autori:** *Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata*, Bosanski kulturni centar, Sarajevo, 1998.;
- 54.** **Hadžijahić, M.:** *Povijest Bosne u IX-X stoljeću*, Sarajevo, 2004.;
- 55.** **Hansen, G., M., Melantzón, R., A.:** *Borders and Frontiers*, Joint Border Research Institute, Las Cruces, N. M., 1985.;
- 56.** **Hansen, G., M.:** *Teaching About International Boundaries*, New Mexico State University, 1985.;
- 57.** **Hasani, E.:** *International Law Under Fire: *85 UTI POSSIDETIS JURIS: FROM ROME TO KOSOVO*, 27 Fletcher Forum of World Affairs, 2003.;
- 58.** **Ibrahimagić, O.:** *Državno-pravni razvitak Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 1998.;
- 59.** **Ibrahimagić, O.:** *Državno-pravni razvitak Bosne i Hercegovine*, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 1998.;
- 60.** **Imamović, E.:** *Bosansko primorje od najstarijih vremena do propasti samostalne države 1463.*, Press Centar Armija Republike Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1994.;
- 61.** **Imamović, M.:** *Historija Bošnjaka*, Bošnjačka zajednica kulture, Izdavačko preduzeće „Preporod“ Sarajevo, Sarajevo, 1997.;
- 62.** **International Court of Justice:** *Case Concerning the Frontier Dispute* (Burkina Faso/Republic of Mali), 2007.;
- 63.** **International Court of Justice:** *Year Book 2002 - 2003*, Izdanje 57, 2003.;
- 64.** **International Oceanographic Foundation:** *Sea Frontiers: Bulletin of The International Oceanographic*, Svesci 1 – 4, International Oceanographic Foundation, 1993.;
- 65.** **Janković, B., M.:** *Međunarodno javno pravo*, Naučna knjiga, Beograd, 1980.;
- 66.** **Janković, B., M., Radivojević, Z., R.:** *Međunarodno javno pravo*, Beograd, 1991.;
- 67.** **Jayewardene, H., W.:** *The Regime of Islands in International Law*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1990.;
- 68.** **Jennings R., Y., Lowe, V., FitzmauriceM.:** *Fifty Years of The International Court of Justice*, Cambridge University Press, 1996.;
- 69.** **Kaikobad, K., H.:** *Interpretation and Revision of International Boundary Decisions*, Cambridge University Press, 2007.;

70. Kaplan, D., Häkli, J.: *Boundaries and Place: European Borderlands in Geographical Context*, Rowman & Littlefield Publishers Inc., Lancham, 2002.;
71. Kazazić, V.: *Granice država na moru*, Godišnjak pravnog fakulteta u Sarajevu, 1998.;
72. King, B., A.: *The Delimitation and Demarcation of The State Boundary of Missouri*, University of Missouri-Columbia, 1995.;
73. Knežević-Predić, V., P.: *Mešovite komisije kao organi saradnje u odnosima na granici*, Jugoslovenska revija za međunarodno pravo, Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka 1991.;
74. Kovačević, E.: *Granice bosanskog pašaluka prema Austriji i Mletačkoj republici po odredbama Karlovačkog mira*, Svjetlost, Sarajevo 1973.;
75. Kozličić, M.: *Regiones flumina Unnae et Sanei in veteribus, tabulis geographicis=Unsko-sansko područje na starim geografskim kartama*, Arhiv Unsko-sanskog kantona, Bihać, 2003.;
76. Kratochwil, F., V., Rohrlich, P., Mahajan, H.: *Peace and Disputed Sovereignty: Reflections on Conflict Over Territory*, University Press of America, 1985.;
77. Kreća, M., D.: *Međunarodno javno pravo*, Pravni fakultet Beograd, 2007.;
78. Lamb, A.: *Asia Frontiers: Studies in A Continuing Problem*, Pall Mall P., 1968.;
79. Lammers, J., G.: *Pollution of International Watercourses*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1984.;
80. Lauterpacht, E., Greenwood, C., J.: *International Law Reports*, Cambridge University Press, 1999.;
81. League of Nations,: *Treaty Series; Publication of Treaties and International Engagements*, 1928.;
82. Luttenberger, A.: *Osnove međunarodnog prava mora*, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet u Rijeci, Rijeka, 2006.;
83. Marković, M.: *Descriptio Bosnie et Herzegovinae*, Naprijed, Zagreb, 1998.;
84. Marković, M.: *Descriptio Croatia*, Naprijed, Zagreb, 1993.;
85. Martínez, Ó., J.: *Border People: Life and Society in The U.S.-Mexico Borderlands*, University of Arizona Press, 1994.;
86. McDorman, T., L., Beauchamp, K., P., Johnston, D.,M.: *Maritime Boundary Delimitation: An Annotated Bibliography*, Lexington Books, 1983.;
87. McEwen, A., C.: *International Boundaries of East Africa*, Clarendon Press, Oxford, 1971.;
88. McHugo, J.: *How to Prove Title to Territory: A Brief, Practical Introduction to The Law and Evidence, Boundary and Territory Briefing*, Vol. 2, No.4, International Boundaries Research Unit, University of Durham, 1998.;
89. Merrills, J.,G.: *International Dispute Settlement*, Grotius Publications, Akehurst's Modern Introduction to International Law, The Cambridge Law Journal, Cambridge, 1991.;
90. Newman, D.: *Boundaries, Territory and Postmodernity*, Frank Cass publishers, London, 1999.;
91. O'Connell, D., P., Shearer, I., A.: *The International Law of The Sea*, Svezak 2, Clarendon Press, Oxford, 1984.;

92. **Oppenheim, L., Lauterpacht, Sir H.:** *International Law: A Treatise*, Svezak 1, Longmans, Green and Co., London, 1955.;
93. **Paasi, A.:** *Territories, Boundaries, and Consciousness*, J. Wiley & Sons, 1996.;
94. **Papadakis, N., Glassner, M., I.:** *International Law of The Sea and Marine Affairs*, Martinus Nijhoff Publishers, The Hague, 1984.;
95. **Paxson, F., L.:** *History of The American Frontier 1763-1893*, Houghton Mifflin Company, 1924.;
96. **Pelidija, E.:** *Bosanski ejalet od Karlovačkog mira do požarevačkog mira 1699-1718*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1989.;
97. **Polat, P.:** *Boundary Issues in Central Asia*, Transnational Publishers, 2002.;
98. **Prescott, J., R., V.:** *Boundaries and frontiers*, Taylor & Francis, 1978.;
99. **Prescott, J., R., V.:** *Political Frontiers and Boundaries*, Unwin Hyman, London, 1987.;
100. **Prescott, J., R., V.:** *The Geography of Frontiers and Boundaries*, Aldine Pub. Co., 1965.;
101. **Prescott, J., R., V.:** *The Maritime Political Boundaries of The World*, Methuen, London, 1988.;
102. **Prescott, J.R.V.:** *The Maritime Political Boundaries of The World*, Methuen, London, 1988.;
103. **Prescott, V., Triggs, G., D.:** *International Frontiers and Boundaries: Law, Politics and Geography*, Martinus Nijhoff, Leiden, 2008.;
104. **Radan, P.:** *The Break-Up of Yugoslavia and International Law*, Routledge, New York, 2002.;
105. **Rao, K., K.:** *The Sino-Indian Boundary Question and International Law*, Indian Society of International Law, 1963.;
106. **Ratner, S., R.:** *Drawing a Better Line: UTI Possidetis and the Borders of New States*, American Journal of International Law, Volume 90, Issue 4, str. 590-624, 1996.;
107. **Razavi, A.:** *Continental Shelf Delimitation and Related Maritime Issues in The Persian Gulf*, Kluwer law International, The Hague, 1997.;
108. **Reeves, J., S.:** *International Boundaries*, The American Journal of International Law, Svezak 38, Str. 533, 1944.;
109. **Richardson, C., Resendiz, R.:** *On the Edge of The Law: Culture, Labor, and Deviance on The South Texas Border*, University of Texas Press, 2006.;
110. **Rodríguez, J., E., Vincent, K., O., (1997.):** *Common Border, Uncommon Paths: Race, Culture, and National Identity in U.S.*, University of California, Institute for Mexico and the United States, 1997.;
111. **Rosenne, S.:** *The Law and Practice of the International Court*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht/Boston, Lancaster, 1985.;
112. **Rosenne, S.:** *The World Court*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1995.;
113. **Rumley, D., Minghi, J., V.:** *The Geography of Border Landscapes*, Routledge, London, 1991.;
114. **Russell, L.:** *Colonial Frontiers: Indigenous-European Encounters in Settler Societies*, Manchester University Press, 2001.;

- 115.** Samardžić, M.,: *Evropa i obeležavanje granica Srbije: 1878-1879*, Filozofski fakultet Novi Sad, 2006.;
- 116.** Saunders, P., M., Brunnée, J., Kindred, H., M.,: *International Law, Chiefly as Interpreted and Applied in Canada*, Emond Montgomery Publications, 2006.;
- 117.** Schofield, C., H.,: *Global boundaries*, Routledge, London, 1994.;
- 118.** Schofield, R., N.,: *Kuwait and Iraq: Historical Claims and Territorial Disputes*, Royal Institute of International Affairs, London, 1993.;
- 119.** Schwarzenberger, G.,: *A Manual of International Law*, Stevens, 1947.;
- 120.** Sharma, S., P., Territorial Acquisition, Disputes, and International Law, 1997.;
- 121.** Sharma, S., P.,: *International Boundary Disputes and International Law: A Policy-Oriented Study*, N. M. Tripathi, 1976.;
- 122.** Sharma, S., P.,: *Territorial Acquisition, Disputes, and International Law*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 1997.;
- 123.** Softić, S.,: *Pravna priroda rata u Bosni i Hercegovini*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, sarajevo, 2000.;
- 124.** Softić, S.,: *Međunarodno pravo*, DES, Sarajevo, 2012.;
- 125.** Stojković, M.,: *Balkanski ugovorni odnosi 1876-1996*, Službeni list SFRJ : Medunarodnopolitika, Beograd, 1998-199.;
- 126.** Šehić, Z., Tepić, I.,: *Povjesni atlas Bosne i Hercegovine: Bosna i Hercegovina na geografskim historijskim kartama*, Sejtarija, Sarajevo, 2002.;
- 127.** Šljivo, G.,: *Bosna i Hercegovina: 1788-1812*, Institut za istoriju u Banjaluci, Banjaluka, 1982.; Šljivo, G.,: *Bosna i Hercegovina: 1813-1826*, Institut za istoriju u Banjaluci, Banjaluka, 1985.;
- 128.** Šljivo, G.,: „*Bosna i Hercegovina: 1827-1849*“, Institut za istoriju u Banjaluci, Banjaluka, 1988.;
- 129.** Šljivo, G.,: „*Bosna i Hercegovina: 1849-1853*“, Institut za istoriju u Banjaluci, Banjaluka, 1990.; Šljivo, G.,: „*Bosna i Hercegovina: 1854-1860*“, Landshut, 1998.;
- 130.** Šljivo, G.,: „*Izlaz Bosne i Hercegovine na Jadran : Neum – Klek i Sutorina u međunarodnim odnosima 1739-1812*“., Planjax, Tešanj, 2001.;
- 131.** Šljivo, G.: „*Izlaz Bosne i Hercegovine na Jadran: Neum-Klek i Sutorina u međunarodnim odnosima 1815.-1878.*“, Planjax, Tešanj, 2001.;
- 132.** *The British Year Book of International Law*, Oxford University Press, 1975.;
- 133.** Tsekov, G., Lessenski, M., Arbova A.,: *South Eastern Europe Policy Analysis, Balkan Security System: One Year After The Kosovo War*, 2000.;
- 134.** Tzou, B., N.,: *China and International Law: The Boundary Disputes*, Praeger Publishers, New York, 1990.;
- 135.** Verzijl, J., H., W.: *International Law in Historical Perspective*, A.W. Sijthoff International Publishing Company, 1973.;
- 136.** Villeneuve, A., Castelein, A., Mekouar, M., A.,: *Mountains and The Law: Emerging Trends*, Development Law Service, Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, 2002.;
- 137.** Vukas, B.,: *The Law of the Sea*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2007.;
- 138.** Williams, J.,: *The Ethics of Territorial Borders: Drawing Shifting Lines in The Sand*, Palgrave Macmillan, London, 2006.;
- 139.** Yates, G., T., Young, J., H., Billock, G., D.,: *Limits to National Jurisdiction over The Sea*, University Press of Virginia, 1974.;

- 140.** Zečević, R.: *Dunav i međunarodno javno pravo*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2006;

Članci

- 1.** Bognar, A., i Bognar, H., I.: *Povijesni razvoj i političko-geografska obilježja granice i pograničja Republike Hrvatske s Republikom Slovenijom na Žumberku i Kupsko-čabranskoj dolini*, Geoadria, Vol. 15 No. 1, 2010
- 2.** Barić - Punda, V., i Rudolf. D.,ml.: *Rješavanja sporova u međunarodnom pravu*, Pravni fakultet Sveučilišta, Split, 2007.;
- 3.** Barić – Punda, V.,: *O morskim i podmorskim prostorima Republike Hrvatske u Pomorskom zakoniku iz 2004.*, Poredbeno pomorsko pravo, Vol. 46 No. 161, 2007.;
- 4.** Barić – Punda, V.,: *Utvrđivanje državne granice u području Bokokotorskog zaljeva*, UDK 341.222, Izvorni znanstveni rad, Pravni fakultet Split, 2000.;
- 5.** Ćorić, F.,: *Uti possidetis i pravo na samoopredeljenje kao pravila međunarodnog prava*, Pravni život, vol. 56, br. 13, str. 959-984, 2007.;
- 6.** Dimitrijević, D.,: *Delimitacija srpsko-hrvatske granice na Dunavu*, Međunarodna politika, vol. 61, br. 1138, str. 5-19, 2010.;
- 7.** Dimitrijević, D.,: *Međunarodopravno razgraničenje na Jadranskom moru nakon sukcesije SFR Jugoslavije*, Arhiv za pravne i društvene nauke, vol. 90, br. 3-4, str. 289-327, 2004.;
- 8.** Degan, V.Đ.,: *Pravni aspekti I političke posljedice rimske ugovora od 18. svibnja 1941. Godine*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, broj 2 2008.;
- 9.** Degan, V.Đ.,: *Međunarodno pravo kao osnova rješavanja preostalih sporova na području bivše SFRJ*, ADRIAS svezak 12, 2005.;
- 10.** Degan, V.Đ.,: *Uti possidetis i crta sredine u kopnenim i morskim razgraničenjima : presuda Međunarodnog suda u Haagu - Kamerun-Nigerija iz 2002.*, Poredbeno pomorsko pravo, Vol. 42 No. 157, 2003.;
- 11.** Degan, V. Đ.,: *Konsolidacija pravnih naela o razgraničenjima morskih prostora i slovenska "Bijela knjiga" iz 2006. godine*, PPP god. 46 (2007), 161, 13-39;
- 12.** Degan, V.Đ.,: *Pravni naslov i efektivnost kao osnove suverenosti nad državnim područjem*, Poredbeno pomorsko pravo, Vol. 47 No. 162, 2008.;
- 13.** Degan, V.Đ.,: *Teritorijalna suverenost države*, Politička misao, Vol. 35 No. 1, 1998.;
- 14.** Degan, V.Đ.,: *International law: the basis for settlement of remaining disputes in the region of the former SFRY*, Adriasis, Vol. No. 12, 2005.;
- 15.** Degan, V., Đ., Barić Punda, V.,: *Jednostrani akti država u pravu mora napose s obzirom na spor Slovenije i Hrvatske na Sjevernom Jadranu*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Vol. 45 No. 4, 2008.;
- 16.** Degan, V., Đ.,: *Pravni naslov i efektivnost kao osnove suverenosti nad državnim područjem*, Poredbeno pomorsko pravo, Vol. 47, No. 162, 2008.;
- 17.** Degan, V., Đ.,: *Sources of international law*, Kluwer Law International, Hague, 1997.;

- 18. Degan, V., Đ.:** *Teritorijalna suverenost države*, Politička misao, Vol. XXXV, br. 1, str. 54-74, 1998.;
- 19. Degan, V., Đ.:** *Uti possidetis i crta sredine u kopnenim i morskim razgraničenjima: Presuda Međunarodnog suda u Haagu – Kamerun-Nigerija iz 2002.*, Jadranski zavod HAZU, Zagreb, 2002.;
- 20. Dominis, Ž.:** *Nestanak instituta otvorenog mora u Jadranu*, Naše more, Znanstveni časopis za more i pomorstvo, Vol. 53 No. 5-6, 2006.;
- 21. Ibrahimagić, O.:** *Državno-pravni razvitak Bosne I Hercegovina*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Posebno izdanje br. 38, Sarajevo, 1998.;
- 22. Klemenčić, M., Topalović, D.:** *Morske granice u Jadranskom moru*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2009.;
- 23. Knezović, S.:** *Europska politika u vrijeme disolucije jugoslavenske federacije*, Politika misao, Vol. XLIII, (2006.), br. 3, str. 109–132
- 24. Knežević-Predić Vesna P.:** *Princip uti possidetis juris u praksi međunarodnih sudova 1*, Međunarodni problemi, vol. 53, br. 4, str. 430-444, 2001.;
- 25. Meli, D.:** *Raspad Socijalistike Federativne Republike Jugoslavije u univerzalno-historijskome kontekstu Fernandez-Jankov*, www.cpi.hr/download/links/hr/7271.pdf , pristup (01.09.2010);
- 26. Rudolf, D., Čobanov, S.:** *Yugoslavia : a unitary state or federation(conflicting historical tensions – one of the causes of the dissolution of Yugoslavia and the war in Croatia(1991-1996)*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Vol.46 No.2 Lipanj 2009.;
- 27. Rudolf, D., Hrvatski tjesnaci između Bosne i Hercegovine i otvorenog mora**, PPP god. 46 (2007), 161, 113-122.;
- 28. Rudolf, D.:** *More pod vlašću Republike Hrvatske I odnosi sa susjednim državama*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, broj 1 2007., str. 67-75
- 29. Rudolf, D.:** *Granice s Italijom u mirovnim ugovorima nakon Prvoga i Drugog svjetskog rata Adrias*, Vol. No. 15, 2008.;
- 30. Rudolf, D.ml.:** *Hrvatsko tjesnaci između Bosne i Hercegovine i otvorenoga mora*, Poredbeno pomorsko pravo, Vol. 46 No. 161, 2007.; **Vukas, B.:** *Prijedlozi i nacrti konfederalizacije Jugoslavije 1990./91. - posljednji pokušaji "spašavanja" zajedničke države*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 27 No. 2, 2006.;
- 31. Softić, S.:** *Pojam sukcesije u međunarodnom pravu*, Pravna misao, broj 3-4, Sarajevo, 1988.;
- 32. Softić, S.:** *Pravičnost u međunarodnom pravu*, Pravna misao, broj 5-6, Sarajevo, 1998.;
- 33. Softić, S.:** *Neka pitanja vezana za sukcesiju SFRJ*, Pogledi, broj 7, Tuzla, 1998.;
- 34. Softić, S.:** *Imovina SFRJ kao predmet sukcesije*, Tranzicija, broj 1, Tuzla, 1999.;
- 35. Softić, S.:** *Sukcesija u ugovore*, Tranzicija, broj 2-3, Tuzla, 1999.;
- 36. Topalović D.:** *Morske granice u Jadranskome moru Geoadria*, Vol. 14 No. 2, 2009.;
- 37. Turkalj K.** „Razgraničenje teritorijalnog mora između Hrvatske i Slovenije u svjerenom Jadranu(Piranski zaljev)“UDK 341.222(262.3)(262.3)(497.5/497.4)Izborni znanstveni rad, Zbornik PFZ

- 38. Uzelac, A.,:** *New Boundaries of Arbitrability*, Croat. Arbit. Yearb. Vol. 9 (2002), pp 139-160.;
- 39. Vokić – Žužul, M.,:** *Granice teritorijalnog mora u nacionalnim propisima i praksi obalnih država Sredozemlja*, Poredbeno pomorsko pravo, Vol. 48 No. 163, 2009.;
- 40. Vukas, B.,:** *Pomorski zakonik Republike Hrvatske i međunarodno pravo mora*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 58 No. 1-2, 2008.;
- 41. Vukas, B.,:** *The Maritime Code of The Republic of Croatia and the Law of the Sea*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 58 No. 1-2, 2008.;
- 42. Vukas, B., Fabijanić-Gagro, S.,:** *Pravnopovijesne I međunarodnopravne odrednice (dez)integracijskih procesa država sljednica SFRJ*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, broj 3 2011., str. 577-612;

Legislativni akti

1. **Aneks II Ugovora** između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o zajedničkim lokacijama na graničnim prijelazima o zoni zajedničke lokacije na graničnom prijelazu Metković-Doljani, <http://ba.mvp.hr/?mh=135&mv=760>,
2. **Aneks III Ugovora** između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o zajedničkim lokacijama na graničnim prijelazima o zoni zajedničke lokacije na graničnom prijelazu Klek-Neum potpisana dana 1. 5.3.2003. godine, objavljeno na službenoj stranici Veleposlanstva Republike Hrvatske u Bosni i Hercegovini u Sarajevu;
3. **Aneks IV Ugovora** između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o zajedničkim lokacijama na graničnim prijelazima o zoni zajedničke lokacije na graničnom prijelazu Zaton Doli-NeumII potpisana dana 5.3.2003. godine, objavljeno na službenoj stranici Veleposlanstva Republike Hrvatske u Bosni i Hercegovini u Sarajevu;
4. **Aneks Ugovora** o određivanju graničnih prijelaza između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine potpisana dana 11.12.2001. godine, objavljeno na službenoj stranici Veleposlanstva Republike Hrvatske u Bosni i Hercegovini u Sarajevu;
5. **Aneks V Ugovora** između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o zajedničkim lokacijama na graničnim prijelazima o zoni zajedničke lokacije na graničnom prijelazu Maljevac-Velika Kladuša potpisana dana 5.12.2003. godine, objavljeno na službenoj stranici Veleposlanstva Republike Hrvatske u Bosni i Hercegovini u Sarajevu;
6. **Aneks VI Ugovora** između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o zajedničkim lokacijama na graničnim prijelazima o zoni zajedničke lokacije na graničnom prijelazu LičkoPetrovoSelo-Izačić potpisana dana 5.12.2003.godine, objavljeno na službenoj stranici Veleposlanstva Republike Hrvatske u Bosni i Hercegovini u Sarajevu;
7. **Odluka** o osnivanju Državne Komisije za integrисано upravljanje granicom Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ broj: 81/07), objavljeno na službenoj stranici Veleposlanstva Republike Hrvatske u Bosni i Hercegovini u Sarajevu;
8. **Pravilnik** o načinu određivanja granice vodnog dobra i o postupku određivanja granice vodnog dobra i o postupku utvrđivanja pripadnosti zemljišne čestice javnom vodnom dobru, Službene novine Federacije BiH", broj 70/06), objavljeno na službenoj stranici Veleposlanstva Republike Hrvatske u Bosni i Hercegovini u Sarajevu;

- 9. Privremeni sporazum** o uspostavi zračnog prometa u gornjem zračnom prostoru Bosne i Hercegovine za Beograd i Zagreb potpisani dana 5.3.1997.godine, objavljeno na službenoj stranici Veleposlanstva Republike Hrvatske u Bosni i Hercegovini u Sarajevu;
- 10. Protokol** između Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine, Granične policije i Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Ravnateljstva policije o službenom tranzitu preko državnog područja druge ugovorne stranke u cilju postupanja na vlastitom državnom području potpisani dana 6.6.2008.godine, objavljeno na službenoj stranici Veleposlanstva Republike Hrvatske u Bosni i Hercegovini u Sarajevu;
- 11. Protokol** između Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine, Granične policije i Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Ravnateljstva policije o provođenju mješovitih ophodnji uz zajedničku državnu granicu potpisani dana 6.6. 2008.godine, objavljeno na službenoj stranici Veleposlanstva Republike Hrvatske u Bosni i Hercegovini u Sarajevu;
- 12. Protokol** između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o slobodnom i nesmetanom prolaz prometa u tranzitu kroz neumski koridor potpisani dana 11.12. 2001.godine, objavljeno na službenoj stranici Veleposlanstva Republike Hrvatske u Bosni i Hercegovini u Sarajevu;
- 13. Protokol** o određivanju tromedjnih točaka između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine i Srbije i Crne Gore potpisani dana 2.10.2003. godine, objavljeno na službenoj stranici Veleposlanstva Republike Hrvatske u Bosni i Hercegovini u Sarajevu;
- 14. Sporazum** između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o načinu korištenja i održavanja željezničke pruge Bihać - Knin i obavljanju nadzora od strane državnih graničnih tijela potpisani dana 26.1.2001. godine, objavljeno na službenoj stranici Veleposlanstva Republike Hrvatske u Bosni i Hercegovini u Sarajevu;
- 15. Sporazum** između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o pograničnom prometu i suradnji potpisani dana 5.3.2003. godine, objavljeno na službenoj stranici Veleposlanstva Republike Hrvatske u Bosni i Hercegovini u Sarajevu;
- 16. Sporazum** između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o uređenju graničnog željezničkog prometa godine 24.3.2000. godine, objavljeno na službenoj stranici Veleposlanstva Republike Hrvatske u Bosni i Hercegovini u Sarajevu;
- 17. Sporazum** između Vlade Republike Hrvatske i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine o suradnji u nadzoru državne granice potpisani dana 29.3.2007. godine, www.vlada.hr/;
- 18. Sporazum** o slobodnom tranzitu preko teritorije Republike Hrvatske u i iz luke Ploče i preko teritorije Bosne i Hercegovine u Neumu potpisani dana 22.11.1998.godine, <http://www.mkt.gov.ba/>;
- 19. Ugovor** između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o zajedničkim lokacijama na graničnim prijelazima potpisani dana 17.6.2002.godine, www.vlada.hr/;
- 20. Ugovor** između Vlade Republike Hrvatske i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine o plovđbi plovnim putovima unutarnjih voda i njihovom obilježavanju i održavanju potpisani dana 2.2.2004. godine, www.sabor.hr/;

- 21. Ugovor** o pitanjima sukcesije potpisana 25.05.2001.g. u Beču između Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske, republike Makedonije, Republike Slovenije i Savezne Republike Jugoslavije, www.sabor.hr/fgs.axd?id=5543,
- 22. Ugovor** o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine potpisana dana 30.7.1999. godine, objavljeno na službenoj stranici Veleposlanstva Republike Hrvatske u Bosni i Hercegovini u Sarajevu;
- 23. Ugovor** o određivanju graničnih prijelaza između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine potpisana dana 6.4.2001.godine, <http://www.mkt.gov.ba/>;
- 24. Ustav Bosne i Hercegovine-Opći okvirni sporazum za mir u BiH;**
- 25. Ustav Federacije Bosne i Hercegovine**, ("Službene novine Federacije BiH", br.: 1/94,13/97, 16/02, 22/02, 52/02,18/03, 63/03,33/04);
- 26. Ustav Republike Srpske**, ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. : 21/92, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02, 30/02, 31/03, 98/03);
- 27. Zajednička izjava** o izgradnji međudržavnog mosta preko rijeke Save na autocesti na koridoru Vc kod Svilaja potpisana dana 22.9.2008.godine, objavljeno na službenoj stranici Veleposlanstva Republike Hrvatske u Bosni i Hercegovini u Sarajevu; pristup stranici 23. 08. 2010. godine,
- 28. Zakon o ratifikaciji** Sporazuma između Srbije i Crne Gore i Bosne i Hercegovine o pojednostavljenom postupku prometa ljudi i robe na graničnim prelazima Uvac-Uvac i Vagan-Ustibar. Službeni list Srbije i Crne Gore - Međunarodni ugovori, broj 6 1949),
- 29. Zakon o slobodnim zonama u BiH** (Službeni glasnik BiH, 2009.g),
- 30. Zakona o administrativno – teritorijalnoj podjeli Narodne Republike Bosne i Hercegovine** (Službeni list NR BiH broj: 29/47 od 07. 07. 1947. godine)

Konvencije

1. Convention on the Continental Shelf, done in Geneva, 29 April 1958, in force 10 June 1964, UNTS VOL 499, 02.,<http://sedac.ciesin.columbia.edu/entri/texts/continental.shelf.1958.html> pristup 01. 08. 2010.
2. Convention on the High Seas, done in Geneva, 29 April 1958, in force 30 September 1962, UNTS Vol. 450, No. 6465, <http://sedac.ciesin.org/entri/texts/high.seas.1958.html>, pristupio 01. 08. 2010.
3. The Law of the Sea Convention, done in Montego Bay, 10 December 1982, in force 16.november1994,UNTSVol.1833,No.31363.
http://untreaty.un.org/unts/120001_144071/27/2/00022247.pdf, pristup 01. 08. 2010.
4. Konvencija o diplomatskim odnosima (»Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori i drugi sporazumi« broj 2/64, »Narodne novine – Međunarodni ugovori« broj 12/93),
5. Vienna Convention on the Law of Treaties, done in Vienne, 23 May 1969, in force 27 January 1980, UNTS Vol. 1155, No. 18232. 1978 1978.objavljeno na www.treaties.un.org, pristup stranici 01. 08. 2010. g.

Internet izvori

1. http://www.jstore.com/;
2. http://books.google.com/;
3. http://ibru.dur.ac.uk/;
4. http://UN.com/;
5. http://mvp.RH/;
6. http://mvp.BIH/;
7. http://borders.com/;
8. http://bihpress.com/;
9. http://hrcak.com/;
10. http://SCIndex.com/;
11. http://bihpress.com/;
12. http://ba.mvp.hr/?mh=135&mv=760
13. http://satreatyseries.net/sea.htm#sea1
14. http://www.mcp.gov.ba/
15. http://www.mkt.gov.ba/;
16. http://www.enciklopedija.hr
17. http://www.zmc.ba
18. http://www.politika.rs
19. http://www.e-novine.com
20. http://faolex.fao.org/docs/pdf/bi-32335.pdf
21. http://www.otvoreno.ba
22. http://arhiva.slobodna dalmacija.hr
23. http://www.hrleksikon.info
24. http://news.nationalgeographic.com
25. https://kimenovine.wordpress.com
26. http://news.nationalgeographic.com
27. www.deutschewelle. com
28. www.proleksis.Izmk.hr,
29. www.dnevni-list.ba
30. www.dailymail.co.uk
31. www.ibnlive.com
32. www.pfk.edu.ba
33. www.hkv.hr
34. www.vijesti.ba
35. www.camo.ch
36. www.doznajemo.com
37. www.b92.net
38. www.eukonvent.org
39. www.fzs.ba
40. www.novossti.com
41. www.bosnjaci.net
42. www.cpi.hr

43. www.parlament.ba
44. www.icj-cij.org
45. www.pravo.unizg.hr
46. www.itlos.org/content.html
47. www.seebiz.hr
48. www.lemonddiplomatique.hr
49. www.povijest.hr
50. www.scribid.com
51. www.foreignpolicyjurnal.com
52. www.tačno.net
53. www.bgcentar.org.rs
54. www.jutarnji.hr
55. www.listverse.com
56. www.spectatormundi.org
57. www.balkans. Aljazeera.net